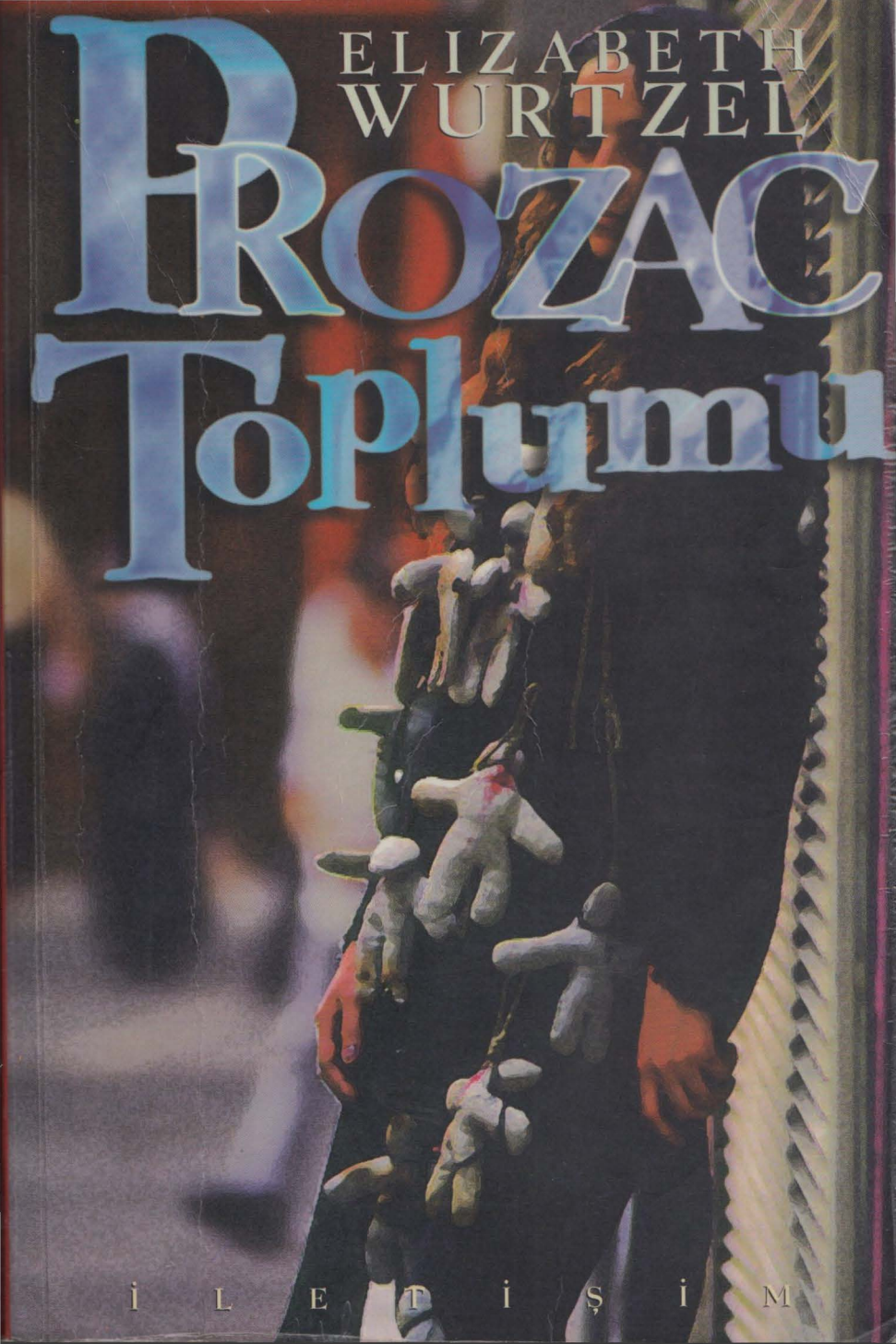
ELIZABETH WURTZEL

PROZAC Toplumu

İLETİŞİM

ELİZABETH WURTZEL Harvard Üniversitesi'ni bitirdi. Okuldayken, *Rolling Stone* dergisinin Gazetecilik Ödülü'nü kazandı. *The New Yorker* ve *New York* dergisine müzik eleştirileri yazdı. *Mademoiselle, Mirabella, Seventeen* ve *The Oxford American* gibi dergilerde makaleleri çıktı. Wurtzel New York'ta yaşıyor.

Prozac Nation
© 1994 Elizabeth Wurtzel

İletişim Yayınları 424 • Çağdaş Dünya Edebiyatı 88
ISBN 975-470-618-2
© 1997 İletişim Yayıncılık A. Ş.
1. BASKI 1997, İstanbul

KAPAK Ümit Kıvanç
KOSTÜM Ümit Ünal
FOTOĞRAF Kutup Dalgakıran
ARKA KAPAK FOTOĞRAFI Marion Ettlinger'in objektifinden Elizabeth Wurtzel
UYGULAMA Çiğdem Dilbaz
DÜZELTİ Seçkin Oktay
KAPAK BASKISI Sena Ofset
İÇ BASKI ve CİLT Şefik Matbaası

İletişim Yayınları
Klodfarer Cad. İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34400 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Fax: 212.516 12 58

ELIZABETH WURTZEL

Prozac Toplumu

ÇEVİREN *Meşkure Bayatlı*

iletişim

Anneme sevgiyle

Hayatımın daha başlarında artık çok geçti.

MARGUERITE DURAS,

Sevgili

İÇİNDEKİLER

Önsöz: Kendimden Nefret Ediyorum ve Ölmek İstiyorum *11*

1 Umutlu Bir Gelecek *30*

2 Gizli Yaşam *51*

3 Aşk Öldürür *73*

4 Kırık Kalp *100*

5 Kara Dalga *114*

6 Mutluluk Hapları *139*

7 Dallas'ta Sarhoş *157*

8 Uzay, Zaman ve Devinim *186*

9 Derinlerde Bir Yerde *208*

10 Bomboş *229*

11 Günaydın Kalp Acısı *244*

12 Farkında Olmadan Organ Emmek *269*

13 Bu Sabah Uyandığımda Yaşamaktan Korkuyordum *293*

14 Güzel Şeyler Düşün *316*

Son Söz : Prozac Toplumu *335*

Teşekkürler *355*

YAZARIN NOTU: Derrida'dan ve yapı-bozum'dan çok önce, Talmud'da şu kelam yer alıyordu: "Şeyleri oldukları gibi görmeyiz. Bizim olduğumuz gibi görürüz." Benim açımdan bu kitap tümüyle gerçeği yansıtmaktadır. Ne var ki bu gerçek, benim gerçeğim. Bu yüzden masumları –ve suçluları– korumak için isimlerin çoğunu değiştirdim. Bunun dışındaki bütün ayrıntılar, ne yazık ki, bütünüyle doğrudur.

KENDİMDEN NEFRET EDİYORUM VE ÖLMEK İSTİYORUM

Bir şeylerin gerçekten yanlış olduğunu biliyorum. Aldığım tüm ilaçlar -Lithium, Prozac, desipramine ve geceleri uyuyabilmek için aldığım Desyrel- hepsi, başlangıçta bozuk olan neyse, onu düzeltmeye yetmiyor. Kendimi hatalı bir ürün gibi hissediyorum, sanki banttan tümüyle bozuk çıkmışım, annem babam garanti süresi bitmeden beni tamir edilmem için geri götürmemişler. Ama bu çok eskidendi.

Depresyonun çaresiz bir hastalık olduğunu anlamaya başlıyorum, mutlu olabilme çabası hiç bitmeyen bir savaş ve belki de ben yaşadığım sürece savaşmak zorunda kalacağım. Acaba buna değer mi.

Artık normal görünmeyi daha fazla başaramayacağımı ve gerçek halimin açığa çıkacağını sanıyorum. Sorunun ne olduğunu bir bilebilsem.

Belki de tüm yaşamımın büyük bir aptallık olmasıyla ilgilidir. Bilemiyorum.

Rüyamda hep felç olduğumu görüyorum. Her gece gördüğüm rüyalarda bacaklarım yerli yerinde olsa da pek hareket etmiyorlar. Bir yere gitmeye çalışıyorum -bakkala, eczaneye,

alelade bir iş için herhangi bir yere- ama bunu başaramıyorum. Merdiven çıkamıyorum, düz yerde yürüyemiyorum. Rüyamda yorgunum ve nasıl oluyorsa uyurken daha da yorgunlaşıyorum. Uyandığım zaman da yorgunum, yataktan çıkabildiğime şaşıyorum. Çoğu zaman da bunu başaramıyorum. Genelde geceleri on saat, ama çoğu zaman çok daha fazla uyuyorum. Daha önce hiç olmadığım kadar bedenimin içinde hapsedilmiş gibiyim. Hiç kendimde değilim.

Bir gece rüyamda yatak çarşafına yapışmış olduğumu görüyorum, ezilip de ayakkabının tabanına yapışmış bir böcek gibiyim. Yataktan çıkmam imkânsız. Sinir krizi geçiriyorum ve hareket edemiyorum. Annem yatağımın yanında duruyor ve ısrarla istersem yataktan kalkabileceğimi söylüyor; gerçekten hareket edemediğimi ona anlatamıyorum.

Rüyamda çok kötü durumdayım, felç geçirmişim ve kimse bana inanmıyor.

Uyanıkken de neredeyse bu kadar yorgunum. Herkes nedeni belki de Epstein-Barr'dır diyor. Ama ben lithium olduğunu biliyorum, ruh halimi düzenleyen bu mucizevi ilaç bedenimi tüketiyor.

Bu ilaçlara bağımlı yaşamaktan kurtulmak istiyorum.

Rüyalarımda da gerçek yaşamdaki kadar dehşet içindeyim, çünkü sanki rüyam gerçek oluyor, sinir krizi geçiriyorum ve yardım isteyebileceğim kimse yok. Hiç kimse. Annemin benden ümidini kestiğini hissediyorum, dövme yaptırıp burnuna hızma taktırarak bedenine ihanet eden bu rock kızını, bu şeyi, nasıl yetiştirdiğini pek anlayamıyor ve beni çok sevmesine rağmen, başım sıkıştıkça artık ona sığınmamı istemiyor. Babama ise asla sığınmadım. Nerede olduğunu bile bilmiyorum. Arkadaşlarımın kendi sorunları var. Her şeyi uzun uzun konuşup didiklemekten ve kuramlar oluşturmaktan hoşlanırlar ama benim gerçekten ihtiyaç duyduğum, aradığım şey, ifade edebileceğim bir şey değil. Sözcüklerle anlatılamayacak bir şe-

ye: sevgiye ihtiyacım var. Beynin sustuğu, yüreğin devreye girdiği zaman yaşanan şeye.

Çevremde bir yerlerde olduğunu biliyorum, ama onu yakalayamıyorum.

Yakalayabildiğim duygu ise bir yetişkin olmanın ve CD'ler, plastik torbalar, dergiler, kirli çoraplar ve kirli tabaklarla dopdolu olduğu için döşemenin bile görünmediği bu koca çatı katında yapayalnız olmanın dehşeti. Kaçacak bir yerim olmadığından eminim, üstelik bir şeylere takılıp tökezlemeden ve düşmeden adım atmam bile olanaksız, ama bu karmaşadan kurtulmak istiyorum. Kurtulmak istiyorum. Kimse beni sevmeyecek, yapayalnız yaşayıp öleceğim, çabucak bir yerlere ulaşamayacağım, hiçbir şey olamayacağım. Hiçbir şey yoluna girmeyecek. Depresyonun ardında, güzel ve intihardan kurtulmaya değecek bir hayat olduğu umudu da boş çıkacak. Her şey büyük bir aldatmaca olacak.

Cumartesi akşamının yerini pazar sabahına bıraktığı o andayız ve ben banyomun döşemesinde ana rahmindeki cenin gibi kıvrılmış yatıyorum. Bembeyaz fayansların üzerine yayılmış siyah şifon elbisem bana kirli bir su birikintisi görünümü kazandırıyor olmalı. Durmadan ağlıyorum. Oturma odasındaki yirmi kadar kişi, kırmızı şaraplarını yudumlayıp, biraz önce birinin sardığı esrarı çekerken, Becks ve Rolling Rock'ın müziğiyle dans ederlerken halimi farketmiş olsa bile, kimsenin bunu pek umursadığı yok. Bu evi paylaştığım Jason ile birlikte bu akşam bir parti vermek istedik, ama ikiyüz kişinin geleceğini sanırım tahmin edemedik. Belki de ettik. Bilmiyorum. Belki de hâlâ herkes tarafından beğenilmekten büyük keyif aldığımız lise yıllarında olduğumuz kadar aptalız ve bütün bunların nedeni biziz.

Bilmiyorum.

Her şey ters gidiyor. Oda kalabalıktan dayanılmayacak

kadar sıcaklaşınca, ocak ayının ortasında olmamıza rağmen Jason yangın merdiveninin kapısını açtı ve kedim altı kat aşağıya inmeye kalkıştı, avluda yolunu şaşırıp telaşlanca da deli gibi miyavlamaya başladı. Ayağımda ayakkabı yoktu, ama öyle telaşlandım ki dondurucu havada yalınayak aşağı koştum ve bir kedimin olduğunu, onu deli gibi sevdiğimi bile bilmeyen çok sayıda insanın arasına dönüp, onlara *Merhaba, nasılsınız?* demek zorunda kaldım. Bir süre Zap ile birlikte yatak odamda gizlendik. Yastığımın üzerine kıvrılıp yattı ve, bütün bunlar senin suçun, dercesine bana baktı. Sonra arkadaşım Jethro, bütün bu insanlardan korktuğumu görünce, belki beni rahatlatır diye 168'inci Caddeye kadar gidip kokain almayı önerdi.

Psikoaktif ilaçları çok kullandığım için laf olsun diye böyle şeylere pek bulaşmam. Ama Jethro, ruh halimi değiştirip yorganın altına saklanmamı engelleyebilecek bir şey almayı önerince, öyle ya, neden olmasın dedim.

Dahası var: Bu kadar ürkek olmamın bir nedeni de birkaç hafta önce lithium'u bırakmam. Ölümü arzuladığım için veya Axl Rose gibi lithium'un erkekliğimi azalttığını düşündüğüm için değil (söylendiğine göre karısı cinsel organının eskisi kadar sert olmadığını, onunla sevişmenin tatsız olduğunu söyleyince lithium'u bırakmış; böyle bir organım olmadığı için bunu dert edecek değilim). Ama bir ay kadar önce bir laboratuvarda kan testi yaptırdım ve kanımda yüksek düzeyde tiroit uyarıcı hormon olduğu anlaşıldı -normalin on misli kadar- ki bu da lithium'un tiroid bezlerimi perişan ettiğini ve böylece çok kötü hale düşebileceğimi gösteriyor. Ailemde görülen hipertiroit hastalığına yakalanabilirim; tedavisi insanı şişmanlatıp, gözlerinin dışarı fırlamasına neden olan bu hastalık, beni lithium'suz yaşayacağım depresyondan daha da beterine düşürecek bir sürü semptom yaratıyor. Bu yüzden bıraktım. Psikofarmakolog (bu adamın bürosuna

Beşinci Cadde Uyuşturucu Evi diyorum) bırakmamamı söyledi. Lithium'un olsa olsa hipertiroit hastalığının tersi semptomlar yaratabileceğini söyledi, ("O ne demek?" diye sordum. "Gözlerim kuru üzüm gibi büzülüp küçülecek mi?"), ama ona güvenmiyorum. O bir satıcı, ve benim ilaçlarla kafayı bulmam onun çıkarına uygun düşüyor.

Ama haklıymış. Lithium'u bırakınca hızla yok olmaya başladım. Bazı günler *Times* gazetesini okuyan Jason ile birlikte oturma odasında durmadan konuşuyorum, yirminci yüzyılda Amerikan aile yaşamının bozulması ve bunun tarım toplumunun gerilemesiyle yakından ilgili olduğu konusundaki bütün kuramlarımı ona açıklıyorum. Jason orada öylece oturup gazetesini okuyor ve ne zaman susacağımı merak ediyor. Ama çoğu günler kendimde olmuyorum, açıkçası geriliyor ve yeniden boşluğa düşüyorum.

Lithium'a gerçekten ihtiyacım var. Yine de her şeye rağmen bırakmaya niyetliyim. Kokain bir işe yararsa onu deneyeceğim. Kokain gerçekten zararlı olabilir ama beni tiroit hastası yapıp, histerik, bitkin ve asabi annemin daha genç bir modeline dönüştürmez. Bu yüzden Jethro ile birlikte banyoda bir Pogues CD'sinin üstünde bir iki sıra kokain çektim. Beynimde dolaşmaya başlamasından tam beş dakika sonra kendimi çok daha iyi hissettim. Dışarı çıktım, konuklara katılıp onlarla sohbet etmeye başladım. Yabancılara yaklaşıp eğlenip eğlenmediklerini sordum. Yeni konuklar geldiği zaman onları selamlayıp Avrupalılar gibi iki yanaklarından öptüm. Bir bardak bira veya votka limon ikram edip onlara daireyi gezdirdim veya paltolarını bırakacakları yeri gösterdim. Seni *mutlaka* tanıştırmak istediğim biri var, gibi şeyler söyledim. Veya bir kızı elinden yakalayıp onu odanın öbür tarafına sürükleyerek, Burada *tam* sana göre biri var, dedim. İnsancıldım, dost canlısıydım, bu gibi şeylerin hepsiydim.

Sonra, bir iki saat sonra inişe geçtim. İçki kullanmam, bu yüzden sistemimde inişi hafifletecek alkol de yoktu. Ama birden her şey çirkinleşti, anlamsızlaştı. Duvarlardaki afişler hortlağı andıran LSD görüntülerine dönüştüler, üstelik LSD'nin onlara katacağı canlılık, renk ve gizemden de yoksundular. Paniğe kapıldım, sanki kokainle uçarken, inişe geçmeden önce yapmak istediğim şeyler vardı ve onları bir an önce yapmalıydım. Birlikte talihsiz bir gece geçirdiğim, beni arayacağını söyleyip hiç aramayan, yine de partiye gelen biri vardı, onunla hesaplaşmak için kendimi hazır hissediyordum. Tam o anda, ben lisedeyken ortadan kaybolan babamı, bana dört yıllık harçlık borcu olduğunu anımsatmak için bile olsa aramak istiyordum. Yapmam gereken binlerce şey vardı, ama hiçbirini anımsayamıyordum. Bu gizemli, mucizevi, enerjik ruh halinde birkaç dakika daha geçirmek istiyordum. Depresyonuma gömülmeden önce kısacık bir süre daha kendimi özgür, rahat ve sorunsuz hissetmek istiyordum. Kokain istiyordum. KOKAİN! HEMEN ŞİMDİ! Bu halde kalabilmem için, biraz toz kalmış mı diye banyoyu araştırmaya başladım.

Ellerimle lavaboyu yoklayıp yerleri süpürürken, bu gibi davranışların belki seksenli yıllara uygun düşebileceğini, ama şimdi, dünyevi zevklerden uzak yetişkince yaşanan doksanlı yıllarda sersemce ve eski moda göründüğünü düşündüm. Sonra kendi kendime, hayatın yalnızca medyanın belirlediği bir akım olmadığını anımsattım, Len Bias ve Richard Pryor gibiler yüzünden arzularıma set çekmeye hiç niyetim yoktu.

Böylece, Jethro'ya Harlem'in İspanyol mahallesine gidip bu tozdan biraz daha almasını söylemeye hazırlanıyorum. Planlar yapıyorum, parlak fikirlerim var, tekrar kokain çekip kendimi yeniden güçlü hissedince arayacağım kişilerin listesini yapıyorum. Bütün gece oturup İncil'deki hainlikle-

rin Marksist-feminist bir yorumunu yapmaya karar veriyorum, bu dört yıldır yapmak istediğim bir çalışma. Belki de yirmidört saat açık olan bir kitapçı bulup Gray'in *Anatomi*'sini satın alacağım ve birkaç saat içinde ezberleyeceğim; tıp fakültesine başvurup doktor olacağım ve hem kendimin hem de başkalarının bütün sorunlarını çözümleyeceğim. Her şeyi planladım: *Her şey düzelecek.*

Ama daha bunların hiçbiri gerçekleşemeden, yatağımın üzerine yığılıp deliler gibi ağlamaya başlıyorum.

En iyi arkadaşım Christine odama gelip ne olduğunu soruyor. Başkaları yatağımın üzerine saçılmış paltolarını almak için geldiklerinde onlara çatıyor, defolup gitmelerini söylüyorum. Christine'e bağırıyor, odama ve yaşamıma sahip çıkmak istediğimi söylüyorum. Tam o sırada Zap, bir işaret almış gibi Roland isimli birinin paltosunun üzerine kusmaya başlıyor, sanki partime gelip bu felaket akşamıma katılanlara uygun bir ödül vermek istiyor.

Bir kriz geçirdiğimi ve bunun gerçek bir nedeni olmadığını açıkça farkediyorum, daha kötüsü yapabileceğim birşey de yok. Kıvrılmış yatarken beni asıl rahatsız eden şey, yaşadığım bu sahnenin bana bir şey hatırlatıyor olması: Tüm yaşamımı hatırlatıyor.

Odamın kapısında Christine, Jason ile birkaç arkadaş daha -Larissa, Julian, Ron- durum değerlendirmesi yapıyorlar. Fısıltıyla konuştuklarını duyuyorum, ama birkaç yıl *önceki* kadar endişeli ve telaşlı değiller. Beni daha önce de bu halde gördüler, hem de çok kez. Böyle krizler geçirdiğimi, atlattığımı ve yaşamayı sürdürdüğümü biliyorlar, şiddetli bir regl öncesi sendromu olabilir, kokainin etkisi olabilir ki bu sefer öyleye benziyor. Ya da tamamen nedensiz de olabilir.

Jason'ın, Elizabeth yine bir kriz geçiriyor, dediğini duyar gibi oluyorum. Christine'in ise yine fenalaştı dediğini. Hep-

sinin bütün bunların bir kimyasal eksiklikten kaynaklandığını ve iyi bir kız gibi lithium'umu alsam bunların başıma gelmeyeceğini düşündüğünü tahmin edebiliyorum.

Kendimi banyoya atıp kapıyı çarparak kapadıktan sonra yerde sımsıkı kıvrıldığımda içinde bulunduğum durumun felsefi açılımlarını asla kavrayamayacaklarını biliyorum. Lithium aldığım zamanlar iyi olduğumu, yaşamın iniş çıkışlarıyla başa çıkabildiğimi, güç durumlara dengeli bir biçimde göğüs gerebildiğimi ve herkesle iyi geçinebildiğimi biliyorum. Ama ilaçlardan uzak durduğum, aklımın berrak olduğu, bu mantık ve akılcılık kalabalığından arınmış olduğu zamanlarda en çok düşündüğüm şey şu: Niçin? Niçin cesurca göğüs geriyorum? Niçin olgunluk gösteriyorum? Düşkünlüğü niçin kabulleniyorum? Gençliğin çılgınlıklarından niçin vazgeçiyorum? Bu saçmalıklara niçin katlanıyorum?

Şımarık bir kız izlenimi yaratmak istemiyorum. Güneşli hayatlara da zaman zaman yağmur yağması gerektiğini falan biliyorum, ama benim hayatımda histeri krizleri çok sık tekrarlanan bir durum. Beynimdeki gelip geçici sandığım sesler oraya yerleşmiş gibiler. Ve yıllardır bu kahrolası hapları alıyorum. Önceleri terapi seanslarına katılabilecek gücü bulmak için alıyordum, ama şimdi durumumun kronik olduğu anlaşılıyor ve en düşük düzeyde bile yaşamak istiyorsam sonsuza dek ilaç kullanmam gerekiyor. Prozac tek başına yeterli değil. Bir aydan kısa bir süredir lithium'u bıraktım ve şimdiden tam anlamıyla deli gibiyim. Belki ben de Anne Sexton veya Sylvia Plath gibi, ancak ölünce rahat edebilen insanlardanım. Böyle insanlar belirli bir süre basit ve yoksun bir hayat yaşayabilir, evlenip çocuk sahibi olabilir, sanatsal bir miras bile bırakabilir, hatta bazı anlarda güzel ve büyüleyici olabilirler. Her ikisi için de bütün bunların doğru olduğu söyleniyor. Ama sonuçta, bu iyi şeylerin hiç-

biri insanı intihara sürükleyen o sonsuz, kahredici acıyı gideremedi. Belki ben de genç yaşta hüzün içinde öleceğim, başı fırına sokulu bir ceset olacağım. Bir cumartesi gecesi burada büzülmüş ağlarken başka çıkar yol göremiyorum.

Böyle bir istatistik yapıldı mı bilmiyorum, ama acaba psikotrop ilaçlar kullanan biri kaç yıl yaşayabilir? Beyin ve diğer organlar ne zaman çürüyüp bozulur? Kronik psikopatların yaşamın Florida-huzurevi evresine eriştiklerini pek sanmıyorum. Yoksa erişiyorlar mı? Ve hangisi daha kötü: Bu halle o kadar uzun yaşamak mı, yoksa genç ve güzel ölmek mi?

Bir gözyaşı seliyle akıp düşmekte olan lenslerimi çıkarmak için ayağa kalkıyorum. Bu akşam kullandığım yeşil lensler, bir çift satın alana bir çift hediye kampanyasında aldığım yedeklerim. Sahte ve kaypak bir çift gözün arkasına gizlenmek istediğim zamanlar onları kullanıyorum. Bana, bir hayaletmişim, ya da bir başka gezegendenmişim, ya da reklamlardaki ideal ev kadınları gibi yüzünde ahmakçasına mutlu bir tebessümle yemek pişirip, temizlik yapan ve düzüşen biriymişim gibi cansız bir görünüm kazandırıyorlar. Lensler gözbebeklerimden sıyrıldıkları için iki çift gözüm varmış gibi görünüyorum; iyice çıktıkları zaman da korku filmlerindeki gözleri yuvalarından fırlamış canlı bebeklere benziyorum.

Sonra yeniden yerdeyim.

Herkes gittikten sonra Jason gelip yatmamı istiyor ve sabahleyin kendini daha iyi hissedersin, gibi bir şeyler söylüyor. Ben de, Lanet olası serseri! diyorum. Sabahleyin kendimi daha iyi hissetmek istemiyorum, sorunu çözümlemek ve iyileşmek ya da hemen şimdi ölmek istiyorum.

Yanıma oturuyor, ama onun şu anda kız arkadaşı Emily ile birlikte veya herhangi başka bir yerde olmayı yeğleyeceğini biliyorum. Diğer odada bulaşık yıkamayı, yerleri süpü-

rüp kumbaraya atmak için şişe ve tenekeleri toplamayı tercih edeceğini biliyorum. Şu anda o kadar berbat bir haldeyim ki, benimle birlikte oturmaktansa temizlik yapmak bile daha cazip bir şey.

Jason, ne zamandır birbirimizi tanıyoruz? diye soruyorum. Ne kadar oldu, en az beş yıl olmalı, Lise 2'den beri.

Başını sallıyor.

Beni kaç kez bu halde gördün? Beni kaç kez bir yerlerde, bir döşemenin üzerinde ağlarken buldun? Beni kaç kez, elimdeki greyfurt bıçağını bileğime dayamış, ölmek istiyorum! diye haykırırken buldun?

Cevap vermiyor. Çok kez, demek istemiyor.

Jase, şimdiden yirmibeş yıl kadar oldu, tüm yaşamım. Arada bir düzelme oluyor, Nathan ile birbirimize aşık olduğumuz veya *The New Yorker* için yazı yazmaya başladığım zamanlar gibi. Ama sonra günlük yaşamın donukluğu yeniden üstüme çöküyor ve deliriyorum.

Lithium aldığımda iyi göründüğümü söylüyor. Onun her şeyi düzelttiği gibi bir şey söylüyor.

İçimi çeke çeke fena halde ağlamaya başlıyorum, konuşabildiğim zaman böyle yaşamak istemediğimi söylüyorum.

Ağlamaya devam ediyorum ve Jason beni orada bırakıp gidiyor.

Daha sonra anahtarlarını kaybettiği için geceyi burada geçiren Julian geliyor. Banyonun döşemesine oturmuş, *Cleopatra*'daki Elizabeth Taylor gibi, hayranlarımı kabul eder gibiyim. Julian, mutluluğun bir seçim olduğu ve ona erişmek için çaba gerektiği gibi birşeyler söylüyor. Bunun önsezi gibi bir şey olduğunu söylüyor.

Ona inanman gerek, diyor.

Haydi! Neşelen! Kendini toparla! diyor.

Bütün bu lafların bayatlığına şaşıyorum. Bir an için kendi bedenimden çıkıp, biraz daha duyarlı ve anlayışlı olabilme-

si için, onu insanlararası ilişkiler konusunda bilgilendirmeyi arzuluyorum.

Ama ağlamama engel olamıyorum.

Sonunda beni kucaklayıp, bu iyi bir uykunun üstesinden gelemeyeceği bir şey değil, ve sabahleyin gidip lithium alırız, gibi bir şeyler söylüyor; sabaha iyileşmek istemediğimi, bu yaşamın beni ne kadar yorduğunu, gerçekte istediğim şeyin, kendimi hiçbir zaman böyle hissetmemek olduğunu anlamıyor. Onu kendimden uzaklaştırmaya çalışıyorum ve beni bırakmasını söylüyorum. Tam da, Tepinip bağırıyordu, denildiği zaman yapılanı yapıyorum. Zavallı Julian. Beni bırakması için parmaklarımı gözlerine sokmaya çalışıyorum, çünkü kadınlara kendilerini nasıl koruyacakları öğretilen bir kursta bunu öğrenmiştim. Jason bağırdığımı duyup geliyor ve ikisi birlikte beni zorla yatırıyorlar; istediklerini yapmazsam beyaz gömlekli adamlar bir deli gömleği ile gelip beni götürecekler diye düşünüyorum; bir an için rahatlatıcı olan bu düşünce, her şey gibi, son çözümde dehşet verici.

İlk kez fazla ilaç yuttuğumda, yaz kampındaydım. 1979'da olmalı, oniki yaşına girdiğim yıl, ince bacaklı, iri gözlü, şeftali göğüslü, güneşte yanmış ve ergenliğin eşiğindeki güzelliğimle beni görenler bir sorunum olduğunu tahmin bile edemezlerdi. Sonra bir gün, dinlenme saatinde, arkadaşım Lisanne üst ranzada uyurken, ben alt ranzadaki yatağıma oturmuş kitap okuyordum. Kitabın başında Heraklitos'dan bir alıntı vardı: "Hiç yok olmayan bir şeyden nasıl kaçınabilirsiniz?"

Kitabın adını, kişilerini ve içeriğini anımsamıyorum ama, yıkanınca çıkmayan cinsten olan bu alıntı, hiç aklımdan silinmedi. Beynimi yıkamak veya taşlamak için ne kadar çok kimyasal madde kullanırsam kullanayım, kendimden kaçamayacağımı artık biliyorum, çünkü asla kendimden uzaklaşamam.

Ölene dek. Tabii o yaz kendimi gerçekten öldürmeye çalışmıyordum. Ne yapmak istediğimi bilmiyorum. Aklımı başımdan uzaklaştırmak veya onun gibi bir şey. Kısa bir süre kendim olmamak istiyordum.

Ve doktorun saman nezlesi için verdiği bir allerji ilacı olan Atarax'tan beş on tane yuttum. Çoğu antihistaminler gibi uyku verdiği için uzun bir uykuya daldım, göldeki yüzme derslerine ve bayrak direğinin çevresindeki sabah dualarına hafta sonuna kadar katılamadım, zaten amaç da buydu. Bu faaliyetlere niçin zorla sokulduğumu da anlamıyordum - voleybol, futbol, kurbağalama yüzmek, gemici düğümleri gibi düşünmeden yapılan bütün bu zoraki eylemler, bizler ölüme doğru amansızca ilerlerken biraz vakit geçirmekten başka bir işe yaramıyordu. Daha o zamanlar, henüz onikisine basmamış aklımla, yaşamın aklımızı kaçınılmaz olandan uzaklaştıran, uzun süren bir oyalanma olduğuna karar vermiştim.

Ranzamdan diğer kızların akşam faaliyetleri için hazırlanmalarını, saçlarına fön çekmelerini, ergenliğe hazırlanırken mavi far sürmeyi öğrenmelerini ve Acaba benden hoşlanıyor mu? gibisinden erkek arkadaş sorunları yaratmalarını seyrederdim. Tenis servislerini geliştirmelerini, cankurtarma tekniklerini öğrenmelerini, daracık Sasson kotlara girip pembe veya mor kapitone saten yelekler giymelerini izler, kimi kandırmaya çalıştıklarını merak etmekten kendimi alamazdım. Bütün bunların sadece boş işlemler -işlemler, işlemler, işlemler- olduğunu niçin göremiyorlardı?

Her şey plastik, eninde sonunda hepimiz öleceğiz, onun için hiçbir şeyin önemi yok. Bu benim sloganımdı.

Kampta o Atarax'ları yuttuğum zaman öyle güzel bir uykuya dalmıştım ki kimse bir sorun olduğunu farketmemişti. Gerçekten de, bir kerecik olsun sorunum yoktu. O yıl durmadan dinlediğim o Pink Floyd albümündeki bir şarkı gibi

rahatça uyuşmuştum. Galiba gerçekten hastaydım - nezle veya öksürük gibi önemsiz bir şeyden yatıyordum. Üzüm tadındaki o berbat Dimetapp şurubunun her derde deva sanıldığı revire de gitmek istemiyordum. Belki de herkes, bir yaz nezlesi veya onun gibi bir şeye yakalandığımı sanıyordu. Belki de, yataktan çıkmamam onlara normal görünüyordu. Aynı şekilde okul arkadaşlarım da, öğle yemeğine gitmeyip, soyunma odasında gizlenip, bacaklarımı jiletle kesip kendi kanımla oynamamı, sanki herkes 12.15 ile 13.00 arasında aynı şeyi yaparmış gibi, normal saymaya başlamışlardı. Görevlilerden biri beni yataktan kaldırmaya çalıştığında kendimden geçmiş bir halde oluyordum, belki de beni kendi halime bırakmanın daha kolay olduğunu düşünüyorlardı. Zaten kimsenin en sevgili öğrencisi de değildim.

Sonunda, sanırım, Lisanne endişelenmeye başladı. Yün battaniyeler altında bir çıkıntı oluşturan bedenim, odada garip bir görünüm almıştı. Birkaç gün sonra, kamp müdiresi bir doktora görünmem konusunda yüreklendirmek için, beni görmeye geldi. Ona bir doktorun ilgisini -hatta herhangi birinin ilgisini- çekmekten mutluluk duyacağımı, fakat hareket edemeyecek halde olduğumu söylemeyi düşündüm.

Ayak ucuma oturup, faaliyetlerin listesini gösteren levhayı yanına koyarak, "Bugün kendini nasıl hissediyorsun?" diye sordu. Kararan gözlerimle varisli bacaklarına baktım. Daha önce hiç giyilmemiş gibi duran, bembeyaz lastik ayakkabıları vardı.

"İyiyim."

"Bu sabah koğuşla birlikte voleybol oynamak ister misin?"

"Hayır." Temmuz'un ortasında kalın yün bir ordu battaniyesinin altında yatmış tir tir titrerken voleybol oynamayı isteyecek gibi bir halim mi vardı?

Bu normalmiş gibi, "Peki öyleyse," diye devam etti, "belki de neyin olduğunu anlamak için hemşireye görünmen gerek. Ateşin var mı?" Elini alnıma dayadı. Annem bir keresinde bunun sadece anne şefkatini belirten bir davranış olduğunu ve hiçbir işe yaramadığını söylemişti. "Hayır yok," dedi. "Üşüyorsun. Yemek yemediğin için olmalı."

Hakkımda ne bildiğini merak ettim, acaba dosyama bakmış mıydı, yaz kampına katılanların dosyaları var mıydı? Aslında burada olmamam gerektiğini biliyor muydu? Annemin, tek ebeveyn olmanın sıkıntılarından sekiz hafta boyunca kurtulmak için beni buraya yolladığından haberi var mıydı? Paramız olmadığını, sosyal yardımdan faydalanarak burada olduğumu, annemin çok çalışıp az kazandığını ve okul kapanınca beni gönderecek başka yeri olmadığını biliyor muydu? Bütün bunların büyük bir yanlış olduğunu anlıyor muydu?

"Gerçekten hasta değilim," diye açıkladım. Ona gerçek sorunumun ne olduğunu anlatırsam hemen gelip beni alması için annemi ikna edeceğini umuyordum. Benim de bütün istediğim buydu. "Allerjim var, gerçekten kötü bir allerjim var ve geçen gün ilaç aldım, fazla almış olmalıyım, çünkü o günden beri hareket edemiyorum."

"Ne aldın?"

İçine kasetlerimi, kitaplarımı ve ilaçlarımı koyduğum yatağımın yanındaki dolaba uzanıp yarı boş şişeyi çıkardım, bebek çıngırağı gibi sallayarak, ona gösterdim. "Atarax. Doktorum verdi."

"Anlıyorum." Henüz oniki yaşında bile olmadığım için bunu ergenlik bunalımına yoramazdı. Aslında pek başka bir şeye de yoramazdı. Ben de yoramazdım.

İçimden, saçları her akşam bigudiye sarılacak biçimde kesilmiş, Agnes veya Harriet gibi annemin kuşağından bile eski moda bir adı olan bu orta yaşlı kadına her şeyi açıkla-

mak geldi. Şişeyi açıp ona Atarax haplarını göstermek, çocukların açamayacağı şekilde yapılmış şişenin bu çocuğu kandıramadığını anlatmak istedim. Ona siyah hapların güzelliğini göstermek istedim. Siyah inciler de böyle olmalıydı. O kadar çekiciydiler ve görünüşleri öylesine baştan çıkarıcıydı ki, bir tane almam imkansızdı. Bu küçük siyah melekler *öldürmek için* yapılmıştı. Antihistamin olmaları ve reçetesiz satılanlardan daha kuvvetli olmamaları önemli değildi. Reçeteyi yazanın yalnızca gözlerimi şişiren, genzimi tıkayan polenleri düşünmesi de önemli değildi. Hiçbir şey önemli değildi.

Kamp müdiresine kronik suratsızlığımın nedenini açıklamanın, Donna Summers ve Sister Sledge dinleyen ve dudaklarını oynatıp *Grease*'in playback'ini yaparken kimin John Travolta kimin Olivia Newton-John olduğunu tartışan koğuş arkadaşlarımı, uyduruk kaset çalarımda gece yarılarına kadar Velvet Underground dinleyerek kendimden nasıl uzaklaştırdığımı anlatmanın yolu yoktu. Banyoda, betonun üzerinde yatıp tek bir ampulün ışığında Lou Reed'in beni nihilistik bir yaşama davet eden sesini dinlemek varken, Disco müziği çalıp koğuşta dansetmenin benim için bir anlamı olmadığını anlamalarına imkân yoktu.

Kamp müdiresinin veya herhangi birinin benim böyle olmaktan hoşlanmadığımı anlaması imkânsızdı. Erkek peşinde koşan, bağırıp çağıran ve eğlenen diğer kızları nasıl kıskandığımı. Saçlarımı kabartıp flört etmeyi, gürültü patırtı yapmayı ne kadar istediğimi, ama her nedense asla beceremediğimi ve artık denemekten vazgeçtiğimi. Bir iki hafta sonra kremalı pasta ile akşam yemeğinde doğum günümü kutlama zamanı gelince, bunun benim için ne kadar berbat bir şey olduğunu. Herkes şarkı söylediğinde ve ben mumları üfleyerek söndürdüğümde, hepsinin bunun bir acıma veya gereklilik duygusundan kaynaklanan bir gösteri olduğu-

nu bildiğini ve benim arkadaşım olmalarıyla ilgisi dahi olmadığını bilmelerinin benim için ne kadar korkunç olduğunu. Onları, kamp müdiresini veya beni daha önce tanımayan buradaki herhangi birini, hep böyle olmadığıma inandırmanın bir yolu yok. Birinci sınıfta bütün kızları benim şefleri olduğuma inandırdığımı (basit bir hile, temel bir Ponzi numarasıydı: Beni patron olarak kabul etmezlerse daha önce bunu kabul ettirdiğim kişilerin onlarla arkadaşlık etmesine izin verilmeyecekti), ve öğretmenin bütün sınıfı toplayıp hepimizin özgür olduğunu, şef diye bir şey olmadığını söylemesi gerektiğini ve arkadaşlarımın yine de benim liderliğimden vazgeçmediğini. Sınıfın elebaşısı olduğumu, herkesin beğendiği biri olduğumu, altı aylıkken Pampers reklamına, daha sonraları da Hi-C ve Starbust reklamına çıktığımı, altı yaşımda ev hayvanlarının bakımıyla ilgili bir dizi kitap yazdığımı, yedi yaşımda "Morg Sokağı Cinayeti"ni oyunlaştırdığımı, sekiz yaşımda ambalaj kağıdı, keçeli kalem ve boyayla *Penguen Penny* adlı resimli bir hikaye kitabı hazırladığımı ve aklı başında hiç kimsenin bu hale düştüğüme inanamayacağını anlatmanın yolu yoktu: onbir yaşımda tükenmiştim.

Annem bendeki değişiklikleri regl olmama bağlıyordu, sanki regl kanaması herkesi delirtirmiş gibi. Bu geçici bir durumdu, yine de yaz kampına gidebilirdim, bir şeyim yoktu. Annem bile olup biteni anlamıyorsa, belki de sürekli yağan yağmur saman nezlemi artırdığı için, yanlışlıkla almam gerekenden fazla hap aldığıma karar vermiş olan, tarih öncesi devirlerden kalma bu kamp müdiresine içimi dökmem imkânsızdı. Artık bir önemi kalmamış gibi, "Reçeteli ilaçları hemşireye vermen gerekirdi," dedi. "Bunu yazın başında yapmalıydın. O sana ilacını gerektiği şekilde verirdi."

Ona, *İlaçlarımın gerektiği gibi verilmesini takıyor gibi bir halim mi var? Ha?* diye sormalıydım.

Kamp müdiresiyle yaptığım küçük sohbet hiçbir işe yaramadı. Onun alçak sesle diğer yöneticilere niçin bu kadar çok uyuduğumu anlattığını duydum ve ertesi gün daha yetkili bir tıp görevlisi beni görmeye geldi; ama yaşam her zamanki gibi devam etti.

Annem ve babam beni eve götürmek için Pocono Dağlarına koşmadılar. Aslında kamp müdiresinin Atarax şişesine bakışını görseniz, kendim için bir tehlike yarattığımı değil de, hapların benim için zararlı olduğunu düşünürdünüz. Eve döndüğümde annem Atarax olayından hiç söz etmedi. Babam, bir iki saate inen cumartesi akşamüstü ziyaretlerimizden birinde endişesini dile getirmeyi başardı. Ama sanırım herkes bunun bir yanlışlık olduğunu düşündü, küçük bir çocuk kibritle oynar ve bir yerini yakar, ergenlik öncesi çağda bir çocuk biraz daha karmaşık aletlerle oynar, fazla hap alır ve uzunca bir süre uyur. Böyle şeyler olur.

Partiden iki gün sonra, pazartesi sabahı, Beşinci Caddedeki Uyuşturucu Evine, yani Dr. Ira'nın bürosuna gidiyorum. Aslında saat üç, ama bu benim için erken sayılır.

Dr. Ira, ona danışmadan lithium'u bıraktığım için beni azarlıyor. Hipertiroit olasılığı yüzünden korkuya kapıldığımı söylüyorum. İki ayda bir yapılan kan testleriyle beni yakından izleyebildiğini, böyle bir sorunu ciddi bir hal almadan çok önce farkedeceğini ve acil bir durum oluşmadan gerekli önlemleri alacağını söylüyor. Mantıklı konuşuyor. Onunla tartışamam ve tartışmıyorum. Ayrıca, yapılan ikinci bir kan testinde sonuçların tamamen normal çıktığını söylüyor. Hatanın yanlış yere konulan bir noktadan kaynaklandığını söylüyor, 1.4'ü 14 haline getiren bir bilgisayar hatası. Şu anda sonuç 1.38, yani tamamen normal.

Tabii bu sayıların ne anlama geldiğini bilmiyorum, sormak da istemiyorum. Ama yine de, her şeyin bu kadar basit

olamayacağı kuşkusundan kendimi kurtaramıyorum. Demek istediğim şu: Prozac'ın çok az yan etkisi var, lithium'unki biraz daha fazla ama bu ikisi genelde benim normal bir insan gibi yaşamamı sağlıyorlar, en azından çoğu zaman. Bu kadar etkili olabilen, böyle bir değişiklik yaratabilen herhangi bir şeyin başka bir zarara yol açması gerekir, diye düşünmekten kendimi alamıyorum, bu belki de daha sonra anlaşılacak.

Yirmi yıl sonra bir doktorun, *tedavisi imkânsız, beyin kanseri* diye fısıldadığını duyar gibi oluyorum.

Doğa kanunu hiçbir maddenin veya enerjinin yok olmadığını, yalnızca biçim değiştirdiğini söylüyor ve ben depresyonumun neye dönüştüğünü hâlâ tam olarak bilemiyorum. Bana kalırsa kafamın içinde bir yerlerde duruyor, beyin hücrelerime zarar vererek tekrar bana saldırıp, beni krize sokmak için Prozac'ın etkisinin geçmesini bekliyor, tıpkı *Uyanışlar* filminin sadece birkaç ay sonra, yeniden eski uyuşukluklarına dönen kahramanları gibi.

Buraya her gelişimde, haydi, dürüst olun, bu kadar iyi sonuç veren bir şeyin bilinmeyen zararlı bir yanı olmalı, gibi bir şeyler söyleyerek kuşkularımı Dr. Ira'ya açıyorum.

Ya da başka bir taktik deniyorum: Sağlık Bakanlığı onayladıktan sonra Prozac kullanmaya başlayan ilk kişilerden biriyim. Etkilerini ortaya çıkaran ilk vakanın ben olmayacağımı kim söyleyebilir, örneğin - *tedavisi imkânsız beyin kanseri!*

Bir sürü yatıştırıcı şey anlatıyor, beni ne kadar dikkatle gözlemlediğini tekrar tekrar söylerken, bir yandan da, psikofarmakolojinin bilimden çok bir sanat dalı olduğunu ve aslında birçok şeyin karanlıkta kaldığını da itiraf ediyor. Milyonlarca doktorun kadınlara silikon göğüsler ve çeşitli ilaçlar için de aynı şeyleri söylediklerini, bir zamanlar Valium'un bağımlılık yaratmayan bir sakinleştirici, Halcion'un

da mucizevi bir uyku ilacı olduğunu iddia ettiklerini bilmiyormuş gibi davranıyor. Sanki farmakoloji şirketleri aleyhine açılan davalar artık sıradan olaylar haline gelmemiş gibi.

Ertesi gün Miami sahiline gideceğim; bu berbat durumda olmaktan yeterince bıktığım için, doktorun bürosundan, yanımda yeşil beyaz iki Prozac kutusuyla çıkıyorum ve görev bilinciyle günde iki adet lithium almaya başlıyorum; ayrıca günde yirmi miligram Inderal de alıyorum. Tansiyon düşürmekte kullanılan bu ilacı, lithium'un neden olduğu el titremesi ve başka yan etkileri gidermek için alıyorum. İlaçlar başka ilaçlara yol açıyor.

Aynaya bakıyorum; genç, sağlıklı, pembe bir teni ve gelişmiş omuz kasları olan yirmibeş yaşındaki bir kız görüntüsü! Buna inanamıyorum. Aklı başında hiç kimsenin bu kadar ilacın fazla olduğunu kabul etmeyeceğine de inanamıyorum.

Ve birden, kızın çevresiyle uyum sağlamak için sergilediği tavırdaki incelikleri farkedince, böylesine ustalık gerektiren bir durumun gerçekten vahim olması gerektiğini kavradı.

EDITH WHARTON
The House of Mirth

1
UMUTLU BİR GELECEK

Bazı felaket anları, kısacık bir anın içinde patlayıverir ve görüş berraklığına yol açar: Yumruğunuzu bir pencere camına vuracak olsanız, kan ve kırmızı lekeli cam kırıkları her yere saçılır; bir pencereden düşseniz kemikleriniz kırılır ve yaralanırsınız. Dikişler atılır, alçıya alınırsınız, sargı bezleri ve antiseptik yaraları korur ve onarır. Fakat depresyon, ani bir felaket değildir. Daha çok kansere benzer: Başlangıçta oluşan uru dikkatli bir göz bile göremez ve bir gün -baam!- beyninizde veya midenizde veya omzunuzda üç kiloluk ölümcül bir ur vardır ve kendi bedeninizin ürettiği bu şey, sizi gerçekten öldürmeye çalışmaktadır. Depresyon buna çok benzer: Veriler, yıllar boyunca, yüreğinizde ve aklınızda yavaş yavaş birikir ve sisteminizde yaşamı giderek daha da çekilmez kılan, tümüyle olumsuz bir bilgisayar programı şekillenir. Ama siz bu gelişmeleri farketmezsiniz, bunların bir şekilde normal olduğunu, büyümekle, sekiz yaşına veya oniki veya onbeş yaşına girmekle ilgili şeyler olduğunu sanırsınız ve bir gün bütün yaşamınızın dayanılmaz, yaşamaya değmez ve korkunç olduğunu,

insanlığın bembeyaz tarihinde kara bir leke oluşturduğunu farkedersiniz. Bir sabah, yaşamaktan korkarak uyanırsınız.

Bana gelince, ben yaşayabilirim diye hiç korkmadım, çünkü zaten ölmüş olduğumdan son derece emindim. Ölümün gerçekleşmesi, fiziksel bedenimin çürümesi yalnızca bir ayrıntıydı. Ruhum, duygusal varlığım, fiziksel varoluşla ilgisi olmayan o iç karmaşaya ne ad veriyorsanız, çoktan tükenmişti, ölüp yitmişti ve geride yalnızca bel kemiğime sımsıkı yapışmış, tüm sinirlerimi ezen kızgın bir maşayı andıran o feci, dayanılmaz ıstırap yoğunluğu kalmıştı.

Depresyon konusunda açıklamak istediğim şu: Depresyonun yaşamla hiçbir ilgisi yok. Yaşamda hüzün, acı ve üzüntü vardır ve bunların hepsi zamanında ve yerinde normaldir - hoş değil ama normaldir. Depresyon ise tamamen başka bir alanda yer alır, çünkü tam anlamıyla yoklukla ilgilidir: etkileşim yokluğu, duygu yokluğu, tepki yokluğu, ilgi yokluğu. Büyük bir klinik depresyon sırasında yaşanan acı, doğanın bu boşluğu doldurma çabasıdır (çünkü doğa boşluklara tahammül edemez). Ama derin depresyonda olanlar, her bakımdan ve her açıdan yürüyen, yaşayan ölülerdir.

Şiddetli bir depresyon geçiren birine, dönüşüm noktasını belirleyebilmek için, bu duruma nasıl geldiğini sorduğunuz zaman, bunu asla bilememesi en korkutucu şeydir. *Güneş de Doğar*'da klasik bir an vardır, biri Mike Campbell'e nasıl iflas ettiğini sorar, o ise yalnızca şu cevabı verebilir: "Yavaş yavaş ve sonra birdenbire". Biri aklımı nasıl yitirdiğimi sorduğu zaman ben de ancak bunu söyleyebilirim.

Sanırım, onbir yaşındayken oldu. Belki on, belki de oniki, ama ergenlik öncesindeydi. Ergenlik sorunları henüz başlamadığı için kimse böyle bir şey beklemiyordu.

Tam tarihi de hatırlıyorum, 5 Aralık 1978, onbir yaşındaydım ve beyaz pamuklu donumda kan olduğu anlaşılan

kuru kahverengi lekeler gördüm. O akşam annemle Bloomingdale's'de -kuralımız Bloomingdale's'e bakıp Alexander's'dan almaktı- bir palto almak için buluştuk ve ona donumdaki lekelerden söz ettim, belki de regl olduğumu söyledim (regl konusunu arkadaşım Lisanne ile ilkokulda okuduğumuz *Yaşamın Evreleri* kitabından biliyordum, zaten hâlâ da ilkokuldaydım), o ise sadece Hayır, olamaz, dedi. Belki daha sonra, Tanrım bana yardım et, gibi bir şey de söyledi, sorunlar yeni başlıyordu. Her ne dediyse, bundan böyle geçimsiz ve huysuz olacağım mesajını kesin bir şekilde bana verdi; öyle ki, o andan itibaren öyle olmaya başlamıştım bile.

Nerede hatalı bir sapma yaptığımı ve yaşamın yanlış sapağına nasıl aptalca yöneldiğimi anlamaya çalıştığım zaman, tam da Aşk Yazı'nın ortasında (31 Temmuz 1967), boşanmadan feminizme, özgür aşka ve Vietnam'a -ve sonunda hepsinin yerini alan Punk Rock ve Reagan ekonomisine- kadar tüm toplumsal devrimlerin buluştuğu bu kavşak noktasında doğmuş olmamın bununla ilişkili olduğunu düşünmeden edemiyorum. Özel davranış kalıplarıyla kişisel gelişmenin, "zamanın gereği" gibi basit açıklamalara indirgenebileceği düşüncesinden hiç hoşlanmıyorum, ama altmışlı yılların karşıt kültürü -ikinci kişiliği olan seksenli yılların açgözlülüğü ile birlikte- damgasını her yanıma vurmuştur.

Yine de, beni batik bir atkıya sarıp taşıyarak Central Park'ta esrar çeken, iki yaşında Woodstock'a götüren ve ergenlik sonrası delice sorumsuzluklarıyla tümüyle aptala çeviren, perişan ve çılgın bir hippi anne ve baba tarafından büyütülmedim. Gerçek hiç de böyle değil. Annem üç kez Nixon'a oy veren, Vietnam Savaşı'nın tırmanmasını isteyen, altmışlı yılların başında Cornell'de öğrenciyken William F. Buckley'i dinlemeye gitmiş koyu bir Cumhuriyetçiydi. Anlattığına göre, devam ettiği liberal üniversiteden o kadar az

kişi konuşmayı dinlemeye gitmiş ki, gelecek olanlar var izlenimini yaratmak için paltosunu birkaç koltuğun üzerine yaymış (Sırası gelmişken, Oliver North'un bir kahraman olduğunu düşünen tanıdığım tek insan annemdir). Babam ise politikayla ilgilenmeyen, hiçbir mesleki hırsı olmayan, büyük bir şirkette düşük maaşla çalışan bir memurdu. Saçları kısaydı, Buddy Holly gözlükleri takar, Isaac Asimov okuyup, Tony Bennett dinlerdi. Politik bir konuşmaya en çok yaklaştığımız olay, ben sekiz yaşındayken oldu, ve babam Başkan Ford'un Nixon'u affetmesinin doğru olmadığını, çünkü yalancılığın çok kötü bir şey olduğunu söyledi. Temelde, anne ve babamın geleneklere karşı gelme eğilimleri yoktu, sadece zaman zaman kötü Mary Travers albümleri satın alırlardı.

Annem ve babam, benim yaşımdaki insanları dünyaya getirenlerin çoğu gibi, savaş sonrası doğan ve altmışlı yılları yaratan özgür, bağımsız ve hayalci tiplerden değildi. 1944 ve 1945 yerine 1939 ve 1940 yıllarında doğmuşlardı, bu gibi şeyler için azıcık yaşlıydılar (hızlı bir kültürde beş yıl büyük fark yaratır). Yaşıtlarımın anne ve babaları altmışlı yılların başlarında, üniversite olaylarının, savaş karşıtı gösterilerin ve cinsellik-uyuşturucu-rock kültürünün yaygın bir güç haline gelmesinden birkaç yıl önce üniversiteyi bitirip iş hayatına atılmışlardı.

Köktenci altmışlı yıllar evlere sızdığında, biz çocuklar doğmuştuk ve anne-babalarımız kendilerini, çocukların geleneksel bir aile yaşamında büyütülmeleri gerektiği yolunda köklü bir inançla, artık her şeyin mümkün olduğu ve isteyenin alternatif bir yaşam biçimini seçebileceği duygusu arasında sıkışmış buldular. Bir zamanlar gerekli sandıkları evlilikleri ve neredeyse kazara dünyaya getirdikleri çocuklarıyle birlikte, aniden *Gerekliliklere hayır! Kazalara Hayır! Her şeyden Vazgeç!* diyen bir dünyayla karşılaşmışlardı.

Kültürel devrimden tam anlamıyla yararlanamayacak kadar yaşlı olan anne ve babalarımızın payına kavga düştü. Özgürlük, onları cepheden değil, yandan ve sinsice vurdu. Anne ve babalarımız evlenmeden önce bir süre flört edecekleri yerde, boşandılar, annelerimiz feminist olacakları yerde, tek başlarına ev geçindirmek zorunda kaldılar. Birçok mutsuz beraberlik, her şeye yeniden başlamak için yeterince genç ve özgür (çocuksuz anlamına geliyor) olmayan kişiler tarafından, sona erdirildi. Ve onların hoşnutsuzluğu, çaresizliği çocuklarına yansıtıldı. Sonunda nefret etmeye başladığın bir kimseyle çocuklarını paylaşmak zorunda kalmak, feci bir trafik kazasına uğradıktan sonra diğer otomobildeki paraplejik kazazedeyi ömür boyu ziyaret etmeye zorlanmak gibi bir şey olmalı. Hatanı unutmana asla izin verilmiyor.

Benim annem babam da tam anlamıyla böyleydiler. Niçin evlendiklerini Tanrı bilir. Annem kuzenleriyle birlikte büyümüş ve o ara hepsi evlendiği için, o da evlenmesi gerektiğini düşünmüş olabilir. Ayrıca, altmışlı yılların başlarında anne ve babasının evinden ayrılmanın tek yolu evlenmekmiş. Mimar olmak için Cornell Üniversitesi'ne girmiş, ama annesi ona yalnızca bir mimarın *sekreteri* olabileceğini söyleyince bu amaçla sanat tarihi okumuş. Üçüncü sınıfı Sorbonne'da okumuş ve Long Island'lı iyi bir Musevi kızın Paris'te yapabileceği bütün çılgınlıkları yapmış -motosiklet kiralamış, siyah bir pelerin giymiş, asil biriyle flört etmiş- ama mezun olduktan sonra, evlenip kocasının evine taşınana kadar kalacağı, anne ve babasının evine dönmüş (Tabii bu beklentiye karşı çıkıp arkadaşlarıyla birlikte şehirde küçük, möbleli daireler veya ucuz katlar kiralayan, çalışıp flört eden, tiyatro galalarına ve konferanslara giden daha cesur kadınlar vardı - ama annem onlardan biri değildi). Macy's Mağazası'nın yönetici yetiştirme kursunda bir iş bulmuş ve bir gün, yürüyen

merdivenle ilk kattan asma kata çıkarken, aşağı inen babamla karşılaşmış. Bir yıl geçmeden evlenmişler.

Anne ve babam evlendikten sonra tuhaf şeyler yapmışlar. Babam, IBM'de çalışmaya başlamış ve Poughkeepsie'ye taşınmışlar, annem burada o kadar sıkılmış ki Percy adında bir maymun beslemeye başlamış. Sonunda bana hamile kalmış ve bir bebeğin maymundan daha iyi olduğuna karar verip, yarısı Vassar Üniversitesi, diğer yarısı IBM olan bu kasabada bir gün daha yaşayamayacağı için, New York'a taşınmış. Babam da arkasından gelmiş, ben doğmuşum, kavga etmişler, mutsuz olmuşlar, babam üniversiteyi bitirmeyi reddetmiş, biraz daha kavga etmişler ve bir gün ben durmamacasına ağlamışım. Annem, babamı iş yerinden aramış, derhal eve gelip beni yatıştırmanın bir çaresini bulmazsa beni pencereden aşağı atacağını söylemiş. Babam eve dönünce ne yaptıysa işe yaramış olacak ki, bugün hâlâ hayattayım, ama sanırım o an evliliklerinin sonu olmuş. Bundan bir süre sonra annem ve babam duvara bir resim asmaya çalışıyorlarmış ve annem, babamın duvara çakması için çiviyi tutmayı kesinlikle reddetmiş, çiviyi ıskalayıp çekici onun eline indireceğinden ve elinin kırılıp zedeleneceğinden eminmiş. Bundan sonra, *Time* dergisinde buldukları bir aile danışmanına başvurmuşlar. O da ilişkilerini daha iyi anlamak için, onları oyuncak trenlerle oynatmış. Raylar üstünde yaptıkları çalışmalardaki bir şey, ilişkinin umutsuz olduğuna danışmanı inandırmış. Annem, babamı evden atmış, o da annesinin, şeker hastası ve alkolik olan babasıyla birlikte oturduğu, Brighton Beach'de is karası apartman katına taşınmış ve birliktelikleri böyle sona ermiş.

Güzel bir günde, her şeyin bir hata olduğunu kabul ederek bu evliliği barış içinde sona erdirebilirlerdi, çünkü onlar evcilik oynayan iki aptal çocuktu. Sorun, bir çocuklarının olmasıydı ve ayrılmalarından sonra, uzun yıllar her ikisinin

tüm ideolojik farklılıklarının çarpıştığı savaş alanı ben oldum. Altmışlı yılların sonlarına doğru New York'taydık, Harlem tamamen yanmış, Columbia Üniversitesi kapatılmış, Central Park uluslararası bir ortak yaşam, ortak aşk, ortak uyuşturucu merkezi halini almıştı ve sabık kocası sürekli bitkin bir halde olan annem, tek ebeveyn olmanın dehşeti içindeydi. Annem, toplumsal bilinç ve istikrar aşılar umuduyla beni bir sinagogun ana okuluna gönderiyordu, bu arada, haftada bir beni görmeye gelen babam da bana ateizmi anlatıyor ve dinen yasak olan ıstakoz, domuz eti ve bu gibi yiyecekleri yedirmeye çalışıyordu. Her gün Valium alan babam, cumartesi akşamüstü buluşmalarımızda çoğunlukla uyurdu, ben de televizyon seyreder, suluboya resim yapar, ya da *Babam kıpırdamıyor, galiba öldü,* demek için anneme telefon ederdim. (Bir keresinde *Son Vals*'i seyretmeye gittik ve babam uyuyakaldı. Onu uyandıramadığım için filmi üç kez izlemek zorunda kaldım; Robbie Robertson'a hâlâ duyduğum hayranlığın nedeni belki de budur.)

Yıllar boyunca, annem beni istikrarlı, orta sınıfa özgü geleneklerle yetiştirmeye çalışırken, babam yalnızca bir sanatçı veya şair olmamı, kırsal alanda yaşamamı ve bunun gibi şeyler öğütlüyordu. Fikirleri sanatsal ve geniş açılı görünse de, babamın yaşam şekli ve bitkinliği, altmışların bohem üniversite öğrencilerinin, *yaşa ve bırak yaşasın* felsefesinin herhangi bir çeşidine dayanmıyordu: O mavi yakalı göçmen bir aileden geliyordu. Üniversiteye gitmeyip Amerikan Ordusuna katılmıştı. Öyle bohem falan değil, düpedüz hastalıklıydı. Böylece annem yarım günlük geliriyle bana bakmak ve burjuvazi dünyasının hiç olmazsa eşiğinde kalabilmek için deli gibi çırpınırken, babam o dünyanın dışında kalmak için fazla mesai yapıyordu (daha doğrusu kazançlı bir iş *yapmamaya* çaba sarfediyordu). Bu yıllarca böyle sürüp gitti ve sonunda üçümüzün de, değişen zamanların

çapraz ateşine yakalandığımız anlaşıldı; anne ve babamın, bana aşılayabileceği az buçuk istikrar duygusu da, bu çekişme sırasında, parçalanıp dağıldı.

Uyuşturucu kullanan veya politikaya dalmış hippi bir çiftin çocuğu olmak başka türden bir felaket olmalı (benden birkaç yaş küçüklerin de kendi dertleri olduğundan eminim), ama devrim yıllarında, New York gibi çılgıncasına hareketli bir şehrin ortasında, bu kültüre ilgi duymayan, onu yaşamayan bir çift tarafından yetiştirilip büyümenin çok daha kötü olduğu da kesin. Böyle bir cümbüşte, kenarda kıyıda kalmayı gerçekten kim isteyebilir? Annem, çılgınlık olarak algıladığı şeyden beni korumak için çırpınıyordu, boşandıktan sonra yatıştırıcı haplara başlayan babam ise açıkça ilgisizdi. İkisinden birinin bana aşılayacak sağlam inançları veya değer yargıları olsaydı, eminim benim hayat görüşüm, ölüme değil yaşama dönük olabilirdi. Bana verebilecekleri tek şey korkularıydı: Annem dış dünyadan, babam ise benden ve annemden korkuyordu. Herkesin kendi düşmanlarını tanımladığı ve kısa bir süre sonra herkesin zan altında kaldığı, paranoyak bir aileydik.

Ben on yaşındayken, bir gün babam bana annemle evliliğinin berbat bir şey olduğunu ve çocuk sahibi olmayı hiç düşünmediğini söyledi. Yine de, annem hamile kaldığı zaman çok sevinmiş. Annemin kürtaj yaptırmak istediğini ve bir jinekoloğun muayenehanesine kadar gidip bu iş için hazırlandığını, fakat kendisinin ona zorla engel olduğunu söyledi. Daha sonra, bu konuşmayı anneme anlattığımda, bu kez o ağlamaya başladı ve tam tersinin doğru olduğunu iddia etti: Annem beni istemiş, babam istememiş. Mahkeme benim velayetimi anneme bıraktığına ve tüm çocukluğum boyunca, babam uyurken, bana annem bakıp büyüttüğüne, babam, ben ondört yaşındayken arkasında iz bile bırakmadan yok olduğuna göre annemin gerçeği söylediğini, kabul

etmeliyim. Ama bunun ne önemi var? Bazı insanları anneleri tek başına büyütüyor ve sağlıklı yetişiyorlar. Kaç ebeveyniniz olursa olsun, bence en önemlisi, yanınızdaki anne veya babanın varlığını size olumlu bir şekilde yansıtmasıdır. Ama benim birbirleriyle sürekli çatışma halinde olan iki ebeveynim vardı ve bana verdikleri tek şey, boş ve ıstıraplı kişiliğimi ortadan bölen, boş bir temeldi.

Ben iki yaşıma girmeden önce ayrılıp boşandılar.

Babamın benimle aynı yerde yaşadığına dair tek anım şu: Henüz küçük bir çocuğum; anne ve babamın yatak odasına giriyorum, babam geniş yatakta, yorganın altında yatıyor, gözlükleri burnunun üzerinde çarpık duruyor, başı bir yana dönük, azıcık yamuk. Bana bakıyor, ama görmüyor. Belki de bakmıyor. Ağzıma bir emzik tıkılmış, otuz emziğimden biri, onlarla oynayıp adlar takıyorum, geceler boyu dizlerimi büküp çadır yaparak yorganın altında onlarla oynuyorum. Babam hâlâ yarı uyur durumda, ama Annem çoktan kalkmış, omlet ve sütlü kahve hazırladığı için uyanık kalmaya çalışıyor. Pembe yatak çarşafı değişik kalınlıklarda kestane rengi ile beyaz verev çizgilerle kaplı, en son moda, bir Frank Stella tablosunu veya Vidal Sassoon'un geometrik desenlerini anımsatmak amacıyla dokunmuş. Çizgiler düz ve belirgin, babam ise yamuk ve dağınık.

Duvarda, yara bantıyla tutturulmuş bir kırık kalbi resmeden, altmışlı yılların sonlarında çok popüler olan bir afiş asılı, sanki her şey böyle kolayca tamir edilebilirmiş gibi (belki de bu fikirle alay ediyor). Her neyse, o zaman henüz sakalsız olan babam ellerine dayanıp doğrularak yatağın antika perforje demir başlığına yaslanıyor.

Babamın evde olduğu zamanla ilgili tek anım bu. Onunla ilgili bütün anılarımda, o ya uyuyor, ya yeni uyanmış ya da uykuya dalmak üzere. Ayrılmalarından sonra, cumartesi akşa-

müstleri buluşmalarımızda babam beni Çin lokantasına götürürdü, sonra stüdyo tipi evine gidip televizyonu açardık ve o uyurken, ben televizyon seyrederdim. Televizyonun hafta sonu akşamüstü kuşağında yalnızca ilgimi çekmeyen üniversite spor programları -bir sürü NCAA şampiyonası izlediğimi hatırlıyorum- ve aklımı karıştıran Uzay Yolu'nun tekrar gösterimleri olurdu (babam iflah olmaz bir Uzay Yolu hayranıydı ama yine de hep uyurdu). Zaman zaman, Donner Partisi veya başka korkunç bir tarihi olayla ilgili bir film olurdu. Bazen de, bana yapıp boyamam için bir model uçak veya otomobil alırdı, kurşun rengine boyayıp üzerine Müttefik ve Mihver ülkelerin renklerini koyardım. Tanıdıklarım arasında model taşıtlar yapabilen tek kız benim, çünkü o uyurken oyalanmam için bana yalnız bunları verirdi. Bazen bir kanadı yerine oturtmak veya gümüş rengi bir tamponun ince girintisini boyamak için bana yardım etmesini isterdim ama yerinden kıpırdamazdı.

Buluşmalarımız süresince, babamın uyumasını kişisel olarak almıyorum. Hem zaten küçük bir çocukla ne konuşabilirsin ki, belki de her şeyi yemekte konuşmuş olurduk. Daha sonraları, böyle şeylerden anlamaya başladığım zaman, anneme, belki de uyku hastalığına yakalanmıştı dedim, ama o bütün erkeklerin böyle olduğunu, orduda onlara her durumda uyumayı öğrettiklerini, onların da bu yüzden hep uyuduklarını söyledi. Bu tür şeyleri konuşacak kadar büyüdüğüm zaman babama, birlikte geçirdiğimiz bu değerli sürelerde niçin uyuduğunu sordum, sinirli olduğunu söyleyip Valiumdan söz etti. Librium ve Miltown gibi şeylerden de.

Ben üç yaşındayken annem, sözde orada yaşama olanaklarını araştırmak için, üç haftalığına İsrail'e gitti. Fazla dindar değildik, ama savaş alanlarının çoğunlukla evlerin dışında kaldığı Orta Doğu'nun, çocuk yetiştirmek için daha istikrarlı bir bölge olacağını düşünmüş olabilir. Babam, onun aklını kaçırmak üzere olduğu için İsrail'e gittiğini söyledi ama nedeni

ne olursa olsun bu süre içinde benimle kaldı. Bu durum çok hoşuma gitti, çünkü ana okuluna hiç zamanında gitmiyordum: Babam öğleye kadar uyuyordu.

Oturma odasındaki yeşil kanepede yatıyor (anlaşılan bir zamanlar annemle paylaştığı yatakta yatmak hoşuna gitmiyor) ve ben her sabah şafakla birlikte kalkıyorum, boyama kitaplarımla oynayıp Dr. Seuss'u okuyorum, sallanan atıma biniyorum, Kaptan Kanguru'yu *seyrediyorum ve onun kalkıp kahvaltı hazırlamasını bekliyorum. Saatler geçiyor. Sonunda öğlen oluyor ve ben o kadar çok acıkıyorum ki ayaklarımın ucuna basa basa oturma odasına gidiyorum, orada durup gözlerimi onun gözlerine dikiyorum, bakışlarımın gücüyle onu uyandırabilmeyi umuyorum. Uyandıramıyorum.*

Nihayet yatağa yaklaşıyorum, başının olduğu yere, yayların minderleri koltuğa bitiştirdiği yere gidiyorum ve cinayet mahallinde cesedi inceleyen polis gibi küçücük parmaklarımla göz kapağını sıyırıyorum. Önce gözünün akı ortaya çıkıyor, ama sonunda iris ile göz bebeği de görünüyor ve ben görüş alanına giriyorum, o sanki böyle bir şey beklemiyormuş gibi şaşkınlıkla bakıyor, başucumda duran bu yabancı da kim der gibi, ya da, uzun süre otomobil kullanmış da her nasılsa yanlış otostopçuyu almış gibi bana bakıyor.

Baba, benim, *diyorum.*

Üç hafta üst üste her gün okula en az üç saat geç gidiyorum ve her seferinde öğretmenimiz Patti, sadece gülüyor. Babam, ben ve arkadaşlarım için Paytak Ördek numarasını yapıp gidiyor.

Bir terapiste ilk gittiğimde -ilk gidişler o kadar çok oldu ki- hep cevaplanması gereken bazı sorular olur. Her zamanki tıbbi ayrıntılar sorulur: Penisiline allerjiniz var mı? Acil bir durumda kimi aramalıyız? Herhangi bir ilaç kullanıyor musunuz? Sonra da ailemle ilgili sorular sorulur: Terapinin kendini oluşturan anlatılar değil de, Ailenizde depresyon

geçirmiş kimse var mı, gibisinden sorular. Önceleri hiçbirini hatırlamıyordum, intihara kalkışan kuzenlerim, akıl hastanesinde ölen büyük büyükannem, alkolik büyükbabam, melankolik babaannem ve berbat bir durumda olduğu anlaşılan babam. Bütün bu insanları unutup, *benden başka kimse yok,* diyordum. Bu bir numara değildi. Bütün bu insanlar baba tarafımdan olduğu için, onları akrabam olarak görmüyordum, çünkü babam da aileden biri gibi değildi.

Pamela adlı kuzinimin bileklerini keserek her şeye son vermek istediği söylenir. Bütün o kanın ve rezaletin anlatıldığını hatırlıyorum, ama babam ancak yıllar sonra bir intihar girişiminden açıkça söz etmiş ve onun erkek kardeşinin de aynı şeyi ilaçla denediğini söylemişti. Ne var ki ben o zamana kadar, kuzenlerimin oldukça sıradan sarışın çocuklar olduklarına öylesine inanmıştım ki bu izlenim nedense silinmeyip kaldı. Ayrıca babamın söylediği şeyler pek aklımda kalmazdı, çünkü onun deli olduğundan emindim.

Büyük büyükannemin akıl hastanesinde ölmüş olduğunu da kolayca unutmuş olabilirim. Eski günlerde kadınları, çalışmak veya boşanmak istedikleri için bile akıl hastanesine kapatırlardı. Verem veya tifoya da yakalanmış olabilirdi. Büyükbabamın da yaşlı ve hastalıklı olmaktan başka özel bir sorunu olduğunu anlamam imkânsızdı, çünkü ben doğduğumda o böyle biriydi. Ancak cenazesine gitmediğimiz zaman babam, onun ne kadar hain bir sarhoş olduğunu, babaannemi hep dövdüğünü ve bir akşam babamı öldürmeye çalışırken kaburgalarını kırdığını söyledi (bunların doğru olup olmadığını kim bilebilir). Bence Büyükbaba Saul sakin bir adamdı. Babaanne Dorothy'nin anlaşılan berbat bir hayatı olmuştu, ama ben onu yalnızca, babamın beni ona götürdüğü ender zamanlarda, bana tavuk suyuna çorba yapan biri olarak hatırlıyorum (doğal olarak babam televizyonun karşısındaki koltukta uyuyakalırdı). Taklit ahşap möbleyle

dolu, uzun tüylü halıları olan, izlenimci bir üslupla yapılmış bir duvar kağıdıyla kaplı küçük dairesinden Coney Island'daki kaydırak görünürdü. Babaannem, herhangi bir Musevi anne kadar şefkat ve iyilik doluydu.

Babama gelince - onun gerçekten yorgun olduğunu düşünürdüm.

Bütün bunların bir sorun olduğu hiç aklıma gelmemişti.

Ama şimdi, yıllar sonra, mutsuzluğun ailede geleneksel olduğunu farkettiğimi itiraf etmek zorundayım. Baba tarafımda kuşaklar boyu süregelmiş, öyle ki, birinin buna neden son vermediğine -nasıl yapılacağını tabii ki bilmiyorum- şaşıyorum. Birisi niçin tepemizde kocaman siyah bir şemsiye açıp hepimizi yağmurun altından çekip almıyor, bilmiyorum.

Böylece, sonunda öğrendiğim için artık her yeni terapiste ailede depresyon olduğunu söylüyorum, onlar da görev bilinciyle, ruh hastalıklarının genetik yönünü açıklıyorlar. Ama sonra yakın ailemden biraz bahsediyorum ve ben anlatıyı sürdürdükçe verilecek en normal karşılıkmış gibi, hep şöyle bir şey söylüyorlar: *Depresyon geçirmen çok doğal.* Aile durumum, günümüzde normal sayılana kıyasla özellikle dehşet verici ve sorunluymuş gibi bir tavır takınıyorlar. Halime bakıyorum da, kendimi Nüfus Dairesinin bir istatistiği veya Amerikan ailesinin yirminci yüzyılın ikinci yarısındaki değişme süreci konusunda bir vaka çalışması gibi hissediyorum. Annem ve babam boşanmışlardı, kadının aile reisi olduğu bir evde büyüdüm, annem her zaman işsizdi veya marjinal bir işte çalışıyordu, babam bana karşı her zaman ilgisizdi ya da marjinal bir ilgi gösteriyordu. Hiçbir zaman yeterli paramız olmadı, annem alamadığı çocuk yardımı ve ödenmemiş doktor faturaları için babamı dava etmek zorunda kalırdı, sonunda babam yok oldu. Ama bütün bu bilgiler bir Ann Beattie romanının konusundan daha olağan-

dışı değil. Belki, o kadar ilginç bile değil.

Üniversitede birinci sınıftayken geceleri geç vakit yatakhanelerde ve kahvelerde yeni arkadaşlarımla oturup, birbirimize korkunç aile hikayelerimizi anlattığımızı hatırlıyorum. Kimin babası en sorumsuz (Jordana hep, babasının Park Avenue'da daire kiralayacak ve pahalı şaraplar içecek kadar parası olduğu halde, onu bir kere bile yemeğe götürmediğinden yakınırdı), veya kimin annesi en dağınık, en histerik ya da evle ilgili görevlerinin çokluğundan en sapıtmış durumda (bu yarışmayı hep ben kazanırdım) diye neredeyse yarışırdık. Kimin ona bakmakla yükümlü olmayan ebeveyni (çoğunlukla babalar) ile en uzun görüşmeme rekoruna sahip olduğunu araştırmak her zaman ilginçti, bunun nedeni adamın ya tekrar evlenip San Diego'ya taşınması ya da sebepsiz yere şehir dışına kaçan bok herifin biri olması olurdu.

Yıllar geçtikçe, anne babası boşanmış çok sayıda çocukla tanıştıkça, kendi ailemin hikayesi bana daha sıradan ve önemsiz görünmeye başladı. Terapide oturup, kendi sorunlarımı anlatmak o kadar saçma geliyor ki, Tanrı aşkına bütün bunların anlamı ne? Depresif biri olarak, çektiğim, tahammül ettiğim ıstırap, eziyet ve umutsuzluğu, son derece sıradan görünen hayatımdaki olaylarla ilişkilendiremiyorum. Hayata verdiğim tepki olağandışı, ama yine de bunun için, bir yaşam istatistiğini suçlamak bana gerçekten yanlış görünüyor.

Depresyonun, özellikle de benim yaş grubumda, ne kadar yaygın olduğunu düşünecek olursanız - bu insanı hissizleştiriyor, felç olmuş, donmuş bir adaleye vurulan sayısız darbelerle çürütüyor ama artık acıtmıyor. Bu veya şu insanı Zoloft, Paxil veya Prozac'a iten şeyin ayrıntıları veya başka birinin, herhangi bir nedenden ötürü ağır bir depresyon geçirdiğine inanması, olayın yalın gerçeğinden daha önemsiz

kalıyor. Birine, bu umutsuz duruma nasıl düştüğünü sorduğunuzda, size aynı aile sorunlarının binlerce çeşitlemesinden birini anlatacaktır. Her zaman sorun, boşanma, ölüm, sarhoşluk ve ilaç kullanımının herhangi değişik bir karışımıdır. Soruyorum, ailesinin *işlevini yerine getirdiğine* inanan kimse var mı ?

Ama babam bütün buluşmalarımızda uyumuş olamaz. Ne de olsa hevesli bir fotoğrafçıydı, Nikon'una aşıktı, ve ben en sevdiği modeliydim. Onu uyanık tutmanın tek yolu eline bir fotoğraf makinesi vermekti. Okul öncesi fotoğraflarımın en güzelleri şunlardı: İki yaşında Central Park'ta bir sincabı kovalıyorum; hayvanat bahçesinde musluktan su içiyorum; annemin bürosunda masanın üzerinde oturuyorum, eteğim o kadar yukarı sıyrılmış ki çamaşırım görünüyor; evde annemin ayakkabıları ve güneş gözlüğüyle; köpeği dolaştırıyorum. Bir tanesinde, bir parkta streç şort ve beyaz tişört giymiş, bir bankın üzerinde bağdaş kurmuş oturuyorum, saçlarım örülü, perçemim var, boynumda da bir Kızılderili boncuğu, yüzümde ise gizemli ve düşünceli bir ifade var. Sıkılmış veya aklım karışmış gibi yanaklarımdan birini şişirmişim. İnsanlar bu resmi o kadar şirin buldular ki, bir tebrik kartına basıldı ve üstüne şu haiku'ya benzer sözcükler yazıldı: "Benim gibiler sizin gibilerden hoşlanır." California'da epey satıldığını söylediler.

Bir keresinde, Central Park'taki Hayvanat Bahçesinde (herhalde iki veya üç yaşındaydım) fotoğrafımı çekerken, babama, eve ne zaman döneceğini sordum.

"Hayatım, dönmeyeceğim," dedi. O anda yere bakıyor olmalıyım çünkü Hayvanat Bahçesinin gri altıgen taşlarla döşeli olduğunu anımsıyorum.

"Ama annem döneceğini söylüyor," diye karşı çıktım.

"Annenin böyle söylemediğinden eminim." Durakladı, bitkinleşti, bayılacak gibi oldu. "Sana anlatmaya çalıştığımız

gibi, bundan sonra annenle ayrı yaşayacağız." Sonradan aklına gelmiş gibi ekledi: "Bu seni sevmediğim anlamına gelmez."

"Ama Baba," diye direttim, "Annem eğer geri dönmek istiyorsan, dönmeni istediğini sana söylememi söyledi."

"Bunun doğru olmadığından eminim."

Tabii ki doğru değildi!

O aralar, ayrılıklarının başlarında, -uygar davranmak için hâlâ yiğitçe çabaladıkları sıralarda- annem gece bir yere gittiği zaman babam benimle kalırdı. Bazen, yakında üveyannem olacak kız arkadaşı Elinor'u da getirirdi. Ben de onun balıkçı yaka kazaklarıyla taktığı parlak renkli Pucci eşarplarla oynar, onlarla gözlerimi örter veya yumuşak ipeği okşardım. Dairemizin iki tarafı dolaplarla kaplı uzun, dar bir holü vardı ve en sevdiğim oyunlardan biri, babam başımın üstüne uzattığım ellerimi beni dengelemek için tutarken onun ayaklarının üzerine basarak onunla birlikte hol boyunca yürümekti. Sözcük anlamıyla, ayak izlerinde yürürdüm. Yatma vaktim gelince o aynı ayakkabıları, pas rengi kısa botlarını, holde yatak odamın kapısının önünde bırakmasını isterdim. Onların orada durmasını istiyordum, dışarı bakıp onun hâlâ evde olduğunu bilmek istiyordum. Sanki bir gün beni bırakıp yok olacağını bilirmişim gibi.

Yatmadan önce, hep babamla Elinor'a ne zaman evleneceklerini sorardım. Bazen yakında evlenmezlerse ikisini de işten atacağımı söylerdim. Normal aile hayatının nasıl bir şey olduğundan hiç haberim olmadığı için babamın evleniyor olması ve gerçek bir düğüne katılacak olmam bana güzel bir şey gibi görünüyordu. Bu, Barbie ve Ken bebeklerim için düzenlediğim veya ana okulunda Mark Cooper ile yaptığımız törene benzemeyecekti. O Yarasa Adam olursa benim de Kedi Kadın olabileceğimi söylemişti, bu da, ders arasında beni dövmeye kalkıştığını kimseye söylemeyeceğim anlamına geliyordu. Bütün bu uydurmaca düğünlerden sonra sanırım törende çiçek taşıyan

nedime olmak ve yeni bir elbise giymek hevesindeydim. Babamla Elinor'un beni düğüne davet etmeyecekleri galiba hiç aklıma gelmemişti: törene, davete ve düğün yemeğine de çağırılmadım. Annem, babamın bunun yapılacak en doğru şey olduğunu düşünmüş olacağını söyledi. Ama ben henüz beş yaşındaydım ve tüm bildiğim bir parti verildiği ve benim davet edilmediğimdi.

İnsanların ortadan kaybolduğunu, sanırım ilk kez babamın ikinci evliliği sıralarında hissettim.

Annemle Üst Batı Yakasına taşındık ve ben kendimi çok değişik -en azından yepyeni- çocukların arasında buldum, müşterek bir gen havuzundan o sıralar çıkmış gibiydik. Şimdilerde Manhattan'ın o bölümü yuppie'lerle yeni üniversite mezunlarının toplaştığı bir yer olduysa da, ben küçükken bekâr anneler, dindar Museviler, balerinler, Woody Allen'ın filmlerinde görülen entelektüel tipler ve zaman zaman rastlanan sanatçılarla doluydu. Central Park'taki çocuk bahçesi, oturup çocuklarını izleyen tahta sabo ve kot giyinmiş hippi ev kadınlarıyla doluyordu. Çocukları ise sevgi boncukları takıp, Danskin pantalonlar, son moda yamalı giysiler giyen, patırtıcı ve zeki bacaksızlardı. Cinselliğin ne olduğunu ve bebeklerin nereden geldiğini bilmedikleri halde, büyüklerle birlikte fazla zaman geçiren çocukların çok bilmiş edası ve taklitçi sesleriyle *seksi!* veya *siktir git!* gibi sözcüklerle konuşuyorlardı.

Sanırım bu çocuk tipini en iyi canlandıran, *The Goodbye Girl* filmindeki kız çocuk oldu. Bu çocuk, aşkı, ev kirasını, mesleğini ve ağrıyan sırtını bir hokkabaz gibi aynı anda yürütmeye çalışan ve sürekli bir sinir krizinin eşiğindeymiş izlenimini veren, tuhaf bir gülmece anlayışına sahip dansçı annesinden çok daha dengeli ve mantıklıdır. Marsha Mason iyi ve sorumlu bir anne tiplemesi çizer -gerçekten de kızı

için deli olmaktadır, ihmalci ve yaralayıcı eğilimleri de yoktur- ama temelde işi başından aşkın bir annedir. Annem de böyleydi: Faturalar hep bir şekilde ödenir, çocuk bakıcısının ücreti verilir, bir yerden özel okul bursları bulunur, ve o her zaman bizi besleyip giydirecek yarım günlük bir iş bulurdu. Ama bu çok tehlikeli bir dengeydi. Sürekli olarak sosyal yardıma muhtaç olmamıza ramak kaldığını, bunun ancak bir haftalık çek, bir adam ve yeni bir iş uzaklığında olduğunu bir şekilde hissederdim. İşsizlik yardımı almak için annemle birlikte kuyrukta beklediğimi hatırlıyorum, beni *doğru dürüst* bir doktora göndermesi için babama yalvarışını da hatırlıyorum. Babam yeterli olduğuna inansa da, beni devlet hastanesinin kliniğine götürmeyeceğini söylüyordu. Para, daha doğrusu parasızlık, evimizi, sadece bir yokluğun doldurabileceği gibi dolduruyordu.

Her şeye karşın bu garip ve güvensiz ev hayatında annemle ben, *The Goodbye Girl*'deki anne kız gibi, çok iyi vakit geçirmeyi başarıyorduk, örnek bir anne kız olamasak da iyi iki dosttuk. Anne ve babalar arasında boşanma oranının oldukça düşük olduğu bir Musevi okuluna gittiğim için (annemin beni buraya göndermesindeki asıl neden de zaten buydu) ziyaret ettiğim arkadaşlarımın evlerinin, bizim dairemize kıyasla çok sıkıcı olmasına şaşardım. Takım elbise giyen ve yalnızca öğüt vermek veya ev ödevlerine yardım etmek için çocukların odasına uğrayan babalar hep çok yaşlı ve erişilmez görünürdü. Saçları şimdiden ağarmaya başlamış ve göbeklenmişlerdi; çoğunlukla babalara özgü şekilde kötü kokarlardı; anneler şıklıktan çok uzaktı, rüküştüler ve yaşlı öğretmenleri andırıyorlardı, onlar da kötü kokarlardı. Eğlenceli tipler değillerdi; büyük de olsan ilk ismiyle çağırabileceğin kimseler hiç değillerdi. Çocuk sahibi olmanın büyük mutluluğunu tatmamış gibiydiler. Anne ve baba olmanın anlamını anlamaya bile başlamamışlardı. Be-

nim annem ise, evde olduğu zamanlar benimle birlikte vakit geçirirdi. Desenler çizmeme yardım ederdi, kurabiyelerimizi süte batırıp birlikte yerdik veya *Sen ve Ben Özgürce* kasedini çalıp, oturma odasında birlikte dansederdik.

Uzun bir süre çocuk bakıcılarıyla kaldım; annem çalışırken bana göz kulak olmak için gelen genç kızlarla çoğu zaman arkadaş olurdum. Hepsi bana çok uzun gelen saçlarımı örmekten hoşlanırlar, ya da yalnızca keçe kalemle değil, karakalem veya pastel boyayla da resim yapmasını öğretirlerdi. Onlara erkek arkadaşları hakkında sorular sorar, benim de görebilmem için, bize getirsinler diye kandırmaya çalışırdım. Bir keresinde, bakıcılarımdan birinin sarhoş babası daire kapısını yumruklayıp ikimizi de ölümle tehdit etti; birkaç saat kapalı kaldığımız dairede korkudan titredik. Bir başka bakıcımın rahip olmak için eğitim gören bir ağabeyi vardı. Yıllar sonra, bu bakıcımın *crack* bağımlısı olduğunu ve evlilik dışı iki çocuk doğurduğunu öğrendim.

Aslında okuldan gelmemle annemin işten dönmesi arasındaki birkaç saat için, kimin bana bakacağı önemli değildi, çünkü ben yalnız kalıp garip meraklarımla ilgilenmekten her zaman çok hoşnuttum. Kamptan getirdiğim çekirgeyi beslerdim, değişik hayvan türleri hakkında resimli dizi kitaplar yazardım, ya da matematik kitaplarımın başında oturur, birinci sınıfta herkes toplama ve çıkartma yapmayı öğrenirken ben çarpma ve bölme işlemlerini yapardım. Kendi iç dünyam o kadar derin, yeteneklerim o kadar çoktu ki, başka çocuklarla birlikte olunca ne yapacağımı bilemiyordum. Bana çok çocuk görünüyorlardı, hele annemle veya liseye giden, cepleri ve arkaları çiçekli işlemelerle kaplı bol paçalı kotlar giyen bakıcılarım Nelsa, Kristina ve Cynthia ile karşılaştırıldıkları zaman.

Onbir yaşında, ilk kez depresyon geçirdiğim ana kadar, her şeye rağmen, bir altın kızdım. Evet, annemle babam ge-

çinemiyor, sürekli didişiyorlardı ama ben akıllı küçük kızların yaptığı gibi sevimli ve şirin davranarak, okulda başarılı, inatçı, buyurgan ve fena halde ısrarlı tutumumla bu durumu dengelemiştim.

Evde dini kurallara harfiyen uymamamıza rağmen okulda Brochos yarışmasını -bu, imla yarışmasının Musevi karşılığı gibi bir şeydi- beş yıl üst üste kazanmayı bir şekilde başardım. Bu yarışmada, her yiyecek maddesi için okunması gereken duayı bilmek gerekiyordu. Uzun favorili erkek çocuklar ve temmuz sıcağında uzun kollu elbise ve kalın külotlu çoraplar giyen kızlarla yarışıp, ulusal yarışmayı da kazandıktan sonra bu garip rekabetten vazgeçtim. İncil dersinde, fazladan puan kazanmak için İbranice bölümler ezberleyerek sınıfta okurdum. Evimde bu dili bilen biri olmadığı halde benim İbranice yazıp okuyabilmem öğretmenlerimi şaşırtırdı, kendi kendime öğreniyordum (sonunda annem bu eksikliğini hissedip ders almaya başladı). Öğretmenlerim, sahip olduğum bu güçlü yenilmezlik duygusunu kavrayamıyorlardı. Çocukken dünyada her istediğimi yapabileceğimden emin olduğuma şimdi kimse inanmaz. Orta ikiye geçtiğimde arkadaşım Dinah ve bir Rus göçmeni olan Viola ile bana, dersleri kendi hızımızda öğrenebilmemiz için özel öğretmeni olan ayrı bir sınıf oluşturuldu.

Başarım yalnız derslerle sınırlı değildi. Oturduğumuz binanın altında, her gün saatlerce bir topu duvara vurarak kendi kendime tenis öğrendim. Mahallemizde değişik ırktan insanlar, kaynaşmış olmamakla beraber, bir arada yaşardı. Evimizin önündeki marketin üstündeki oyun sahası, gündüz beyaz çocuklar ve anneleriyle dolu olurdu, ama akşamları burayı birtakım siyah gençler devralırdı. Bölgenin kimliğini değiştirdiği o akşam alacasında, düzenli squash oynadığım Paul adlı bir delikanlıyla arkadaş oldum. Benden çok daha güçlü olması oyunu daha iyi oynamamı sağlı-

yordu. Annem, Paul'ün varlığını öğrenince -*siyah bir delikanlı* olduğundan belki uyuşturucu kullanıyordur diye- okulda tenis dersi almam için gerekli parayı bir yerlerden bulup çıkardı. Ondan sonra akşamüstleri sokakta oynamadım. Yaz kampına gönderildiğimde, özel ders alan, şehir kulübü üyesi, arka bahçelerinde tenis kortları olan Long Island'lı o şık kızları tanıdım ve ancak o zaman, büyünce bir Chris Evert olabileceğimden kuşku duymaya başladım.

Böylesine özgüvenli, yeteneklerinden hiç kuşku duymayan, kendinden adamakıllı emin bir yaşamı anımsamak şimdi benim için çok güç. Yaşama gücüyle dolu bütün o enerjim nasıl oldu da ölüm isteğine dönüştü? Çok gelişmiş super-egom kovalar dolusu o pis id akıntısında ne çabuk yok oldu?

Depresyona girdiğim, on, onbir veya oniki yaşıma, ya da her ne zamansa, o zamana kadar, kesinlikle *parlak bir geleceği olan* biri olarak tanımlanırdım. Bu deyim bana şimdi hep alaycı geliyor, çünkü o parlak gelecek vaadinin ne kadar yanıltıcı olduğunu biliyorum. Çünkü o gözle görünür kararlılığın, gizli kaygıları ve üzüntüyü maskelediğini artık biliyorum. Yine de o zamanlar yanaklarımda umut vaadeden bir pembelik, gözlerimde de pırıl pırıl bir ışıltı olduğundan eminim. Çok yükseklere, ayın ötesine, koskoca dünyanın taa öbür ucuna uçacak bir astronottum.

Ama düşüp parçalanma sorunum hiç olmadı, çünkü havalanamadım bile.

Mutsuzluk talaş gibiydi; her şeye bulaşıyordu, her şey bir sorundu, her şey onu ağlatıyordu - okul, ev ödevi, erkek arkadaşlar, gelecek, geleceğin olmayışı, geleceğin güvensizliği, gelecek korkusu, genelde korku - ama asıl sorunun ne olduğunu söylemek o kadar zordu ki.

MELAINE THERNSTROM
The Dead Girl

2
Gizli Yaşam

Dr. Isaac'ın bürosuna haftada iki kez gidiyorum, ve biliyorum ki onbir yaşında normal bir çocuk olsaydım bundan hoşlanmaz, hatta nefret ederdim, ama ben, ben olduğum için, memnunum. Bana kendim ve hayatım hakkında birçok soru soruyor ve konuşmaya, özellikle de kendi sorunlarım hakkında konuşmaya bayıldığım için, bunu eğlenceli buluyorum. Bu seanslarda pek bir şey başardığımızı sanmıyorum. Bu saçmalığın kökenine, eğer bir kökeni varsa, erişebileceğimize gerçekten inanıyorum ama benim derdim pek belirgin değil. Dr. Isaac zaman zaman makul görünen şeyler söylüyor. Örneğin, annen ve baban sen küçükken boşandıkları ve değer sistemleri örtüşmediği için, değişik yaşam biçimleri sürdürdükleri için temel varlığın parçalanmış; parçalanmış bir kişiliğe sahipsin. Veya, çok zeki ve duyarlı olduğun için küçükken çevrende olup biten dehşet verici şeylerin farkındaydın, bu yüzden gördüğün zarar şimdi ortaya çıkıyor. Söylediği her şey çok inandırıcı, ama bana kalırsa hepsine kocaman bir, *İyi de ne olmuş?* şeklinde bir soru

yöneltmek gerekiyor. Ben bunları zaten biliyorum. Benim sorunum ne yapmam gerektiği.

Dr. Isaac, vaktimi sınıftan çok onun odasında geçirmeye başladığım zaman okul psikoloğunun anneme önerdiği psikiyatrist. Belki de, kız basketbol takımının koçu olan matematik öğretmeni, Bn. Edelman, bir gün beni soyunma odasında kaset çalarımda Patti Smith'in *Horses* adlı parçasını dinleyerek bir kutu jiletle bacaklarımı keserken bulduğu zaman önerdi. Bn. Edelman, ne yaptığımı sormaya bile gerek duymadan (oysa ne dinlediğimi sormuştu) beni üst kata, psikoloğun odasına götürmüştü. Kolumdan yakaladığı gibi yalnız öğretmenlere ait olan asansöre kadar yerde sürükledi, doğrusu kendimi pek özel biri gibi hissettim, beni odaya sokup, *Şuna bak!* dercesine beni işaret etti, sanki o savcı, ben de bir numaralı kanıttım, davasını savunmak için gerekli bir kanıt. Aslında gerçek sorun şuydu: Bu çocuğun bir doktora ihtiyacı var.

Bir daha kendimi yaralamayacağıma dair ciddi bir yemin ederek, sadece lisansüstü eğitimi olduğu halde Dr. Bender diye çağrılan psikologun, anneme bu sorundan söz etmemesini sağladım. Yani jilet konusundan.

Sanırım yaralama işi, çevremdeki herkesten ölesiye korktuğum için yemek saatini kızların soyunma odasında geçirmeye başladığım zaman başladı. Müzik dinlemekten çok ses kaydı yapmaya yarayan siyah Panasonic kaset çalarımı getirir ve Foreigner gibi adi de olsa bana kurtuluş simgesi gibi gelen popüler hard rock kasetlerimi dinlerdim. Kaset çalarımla orada oturur, koca bir termos içinde evden getirdiğim peynirimle ananasımı yerdim (o zamanlar şişman olduğuma kesinlikle inanıyordum), ve bu benim için, arkadaş olsun öğretmen olsun bütün insanlardan kaçmanın güzel ve sakin bir yoluydu.

Zaman zaman soyunma odasında kaset çalarımı bir sıranın

üstüne koyup yere oturur, beton duvara yaslanıp her zaman içimde taşıdığım o eski kimliğime dönmeyi hayal ederdim. Bu dönüşüm o kadar da büyük bir adım olmamalıydı. İnsanlarla tekrar konuşmaya çalışabilirdim. Yüzümdeki o şaşkın ifadeyi, gözlerimin felaket bir ışıkla karşılaşmış gibi kamaşmasını yok edebilirdim. Biraz gülümseyebilirdim.

Tenis oynamak gibi bir zamanlar yaptığım şeyleri yeniden yaptığımı düşlerdim. Zaman zaman bir karar alırdım, ertesi sabah okul otobüsüne doğru yürürken yapacağım ilk iş o gün pırıl pırıl bakışlı gür saçlı biri olmak olacaktı: Neşeli olacaktım, gülümseyecektim, matematik dersinde arada sırada elimi kaldıracaktım. Bunu yaptığım günleri anımsıyorum, çünkü arkadaşlarımın rahatladıkları yüzlerinden belli olurdu. Sınıfların açıldığı mavi halı kaplı holde gruplaşmış dururlarken onlara doğru yürürdüm ve onlar benim Her şey plastik, bir gün hepimiz öleceğiz... *gibi bir şey söylememi beklerken, ben onlara yalnızca, Günaydın derdim. Ve birden bedenleri gevşer, omuzları rahatlar, hatta bazen,* Hey, yine eski Lizzy olmuşsun, *bile derlerdi. Onların bu hali, Şii Müslüman olup İran'a giden büyük oğlunun durumunu sonunda kabul etmiş anne-babanın, oğul eve dönüp de hukuk fakültesine devam etmek istediğini söylediği zamanki haline benziyordu.*

Işin kötüsü, benimsediğim bu alternatif kişiliğin sadece oynadığım bir rol, dikkat çekmek için, farklı olmak için yaptığım bir numara olduğunu sanıyordum. Belki de ilk kez ortalarda dolaşıp plastikten ve ölümden söz etmeye başladığım zaman, bu bir deneydi. Ama bir süre sonra bu alternatif ben, gerçek ben haline geldi. Olmam gereken küçük kız olmaya çalıştığım günler beni tüketiyordu. Akşam eve döner, saatlerce ağlardım, çünkü hayatıma giren bu kadar çok insanın benden böyle biri olmamı beklemesi, üstümde büyük bir baskı yaratıyordu. Sanki sırtım bir duvara dayalı saatlerce sorguya çekiliyordum ve artık bana tam olarak cevaplayamadığım sorular soruluyordu.

Bir gün okulda, artık eski Lizzie rolünü bile oynayamadığımı farkedince paniğe kapıldım. Gerçekten de nihilist, mutsuz bir kıza dönüşmüştüm. George Samsa'nın bir sabah uyanıp da bir seksen boyunda bir karafatmaya dönüştüğünü farkettiği gibi. Ama bu canavarı kendim yaratmıştım ve şimdi o beni ele geçiriyordu. Ona dönüşmüştüm. Hayatımın sonuna kadar böyle kalacaktım. İşler şimdiden kötülemişti ve daha da kötüleşecekti. Öyle de oldu. O sıralar henüz depresyon sözcüğünü duymamıştım ve bir süre daha duymayacaktım, ama bir şeylerin çok, çok yanlış olduğunu hissediyordum. Aslında yanlış olan bendim - saçım, yüzüm, kişiliğim, hepsi yanlıştı. Tanrım, okuldan sonra gittiğim Haagen-Daz'da seçtiğim dondurma çeşidi bile yanlıştı! Nasıl oluyordu da, böyle kireç gibi beyaz bir ten, bu kadar koyu hüzünlü gözler, böyle dümdüz cansız saçlar, yusyuvarlak kalçalar ve bu kadar incecik bir belle ortalarda dolaşabiliyordum? Birinin beni böyle görmesine nasıl izin verebiliyordum? Kendimi, bu belayı nasıl başkalarının karşısına çıkarabilirdim? Büyük bir yanlıştan başka bir şey değildim.

Hayatımı insanlardan saklanarak yaşamaya yazgılı olduğum için dehşete düşmüş bir şekilde soyunma odasında otururken, sırt çantamdan anahtarlarımı çıkardım. Anahtarların zincirinde tırnak kesmek için bir klip ile törpü vardı. Dizime kadar uzanan çoraplarımı aşağı indirdim (okulda etek giymek zorundaydık) ve çıplak bacaklarıma baktım. Annem daha küçük olduğumu düşündüğü için bacaklarımdaki kılları traş etmeye başlamamıştım, bunu ancak arada bir yapıyordum, hâlâ yumuşak ve bozulmamış, şeftali tüyüyle kaplı bacaklarıma baktım. Kusursuz, tertemiz bir tuval. Tırnak törpüsünü alıp keskin ucunu buldum ve onu bacağımın alt kısmına enine doğru sürttüm, derimin üzerinde kandan kırmızı bir çizginin oluşmasını izledim. Çizginin ne kadar düz olduğuna ve kendimi böylesine yaralayabilmeme şaştım. Bu neredeyse eğlenceli bir işti. Yara kabuklarını yolan, omzundaki güneşten yanmış

deriyi soyan, durmadan bedenini kurcalayan bir tiptim. Bu ise daha ileri bir adımdı. Sivrisineklere güvenmek veya kırlarda yürüyüp dikenli çalıların bunu yapmasını beklemek yerine kendi bedenimi yaralamak daha rahatlatıcıydı. Bir o bacağımda, bir diğerinde birkaç çizik daha oluşturdum, bu sefer törpüyü daha hızlı, daha az sakınarak hareket ettiriyordum.

Kendimi öldürmek istemiyordum. En azından o zamanlar. Ama gerekirse, ıstırabım çok fazlalaşırsa kendi bedenime zarar verebileceğimden emin olmak istiyordum. Ve işte bunu yapabiliyordum. Bunu bilmek beni sakinleştirdi, bir güç duygusu verdi ve boş zamanlarımda bacaklarımı çizmeye başladım. Yara izlerini annemden saklamak ise başlıbaşına bir spora dönüştü. Jilet biriktirmeye başladım, bir İsviçre çakısı satın aldım, değişik kesici uçlar ve yarattıkları değişik yaralama duyguları ilgimi çekmeye başladı. Değişik şekiller çizmeyi denedim - kareler, üçgenler, beşgenler, hatta ortasına saplanmış okuyla beceriksizce çizilmiş bir kalp bile denedim. Gerçekten kırık bir kalbin yarattığı acıyı yaratır mı diye merak etmiştim; bunu başaramadığını hayret ve memnuniyetle farkettim.

Ve Dr. Isaac hayatıma giriyor.

Bürosu 40'ıncı Cadde ile İkinci Sokağın kesiştiği yerde, oraya gitmek için M104 hattında uzun bir yolculuk yapmam gerekiyor, bu yüzden çoğunlukla okuldan erken çıkıyorum. Bu bence büyük bir avantaj, çünkü okuldan nefret ediyorum. Bazen anneme başka boş zamanım olmadığını söyleyip günün ortasında randevu alıyorum, sonra da okula dönmüyorum. Dr. Isaac bu konuyu soruyor, Elizabeth son günlerde okulu fazla asmıyor musun? Bazen ona onbeşinci yüzyılda yaşamış bir hahamın doğum günü için, okulun tatil edildiği gibi yalanlar söylüyorum, ama bir süre sonra benim terapistim olduğuna göre ona gerçeği söylemeye karar verip astığımı itiraf ediyorum.

Devamsızlığım belli olmaya başlıyor. Notlarım B'nin altına düşüyor. A'dan aşağı not aldığım günlerde neredeyse kendi kendimi kırbaçlardım -yani A bile tehlike işaretiydi- ama şimdi hiç aldırmıyorum. Öğretmenler beni bir kenara çekip ne olduğunu soruyorlar. Yardım öneriyorlar ve, Konuşmak istersen ben her zaman hazırım, gibi şeyler söylüyorlar. Daha iyi yapabileceğimden emin olduklarını söylüyorlar. Talmud öğretmenim Haham Gold, bir tencere eti murdar kılmak için yeterli süt miktarının ne olduğu (bütünün altmışta biri olduğuna karar verilmiş, ama bazı karşıt görüşlüler altmış dokuzda biri olduğunu ileri sürüyorlar) konusundaki çapraşık dinsel tartışmayı izlemek yerine sıranın altında okuduğum *Aynanın Öbür Yanı* adlı deri ciltli kitabı elimden alıyor. Dersten sonra benimle konuşmaya çalışıyor, ama ben anlaşılmaz birşeyler söylüyorum. Dua okur gibi konuşarak, en iyi öğrencilerimden biri, bugün kutsal kitabın hangi bölümünü çalıştığımızı bile söyleyemezse bir sorun olduğunu anlarım, gibisinden bir şeyler mırıldandığını duyuyorum ama aldırmıyorum. Öğrettiği konuya ilgisiz kalarak bu iyi kalpli adamı kırdığımın farkındayım, ama yapabileceğim birşey yok. Aldırmadığıma aldırmıyorum ama belki de aldırmadığıma aldırmayışıma biraz aldırıyorum (bu çapraşık ifadeyi anlayabilirseniz) - ama belki de zahmetleri, benim gibi kayıp bir vakada ziyan olmuş bütün iyi insanlar için üzülüyorum. Bütün bunlar dertlerime dert katmaktan başka bir işe yaramıyor: yalnız üzülmekle kalmıyorum, bir de suçluluk duyuyorum.

Aynı şeyi herkese açıklıyorum: Eninde sonunda hepimiz öleceğimize göre her şey anlamsız görünüyor. Hiçbir şeyin anlamı yok - niçin saçımı yıkayayım, *Moby Dick*'i neden okuyayım, niçin aşık olayım, *Nicholas Nickleby*'yi altı saat boyunca neden izleyeyim, Amerika'nın Güney Amerika'ya müdahale etmesinden bana ne, iyi okullara girmek için ni-

çin uğraşayım, hepimiz aynı kaçınılmaz sona doğru sürüklenirken niçin dans edeyim? Ölümün uzunluğunu düşününce, hayatın kısalığı her şeyi anlamsız kılıyor diye tekrarlayıp duruyorum. İleriye baktığım zaman yalnızca sonumu görüyorum. Ama daha en az yetmiş veya seksen yılın var, diyorlar. Belki sizin var, ama benim yok, diyorum, ben şimdiden bitmişim.

Kimse bununla ne demek istediğimi sormaya hevesli görünmüyor, isabet, çünkü bunu ben de bilmiyorum. Yakın bir gelecekte ölmeyi düşündüğümden değil, ama ruhum sanki şimdiden ölüler diyarına çekilmiş gibi görünüyor ve ben de, Bedenimin ne kadar vakti kaldı? diye düşünüyorum. Herkes bedensiz kalmış ruhların dinlenecek bir yer bulamadan dünyada dolaştıklarından söz ediyor, ben ise yalnızca ruhsuz bir beden olduğumu düşünebiliyorum ve içlerini dolduracak bir ruh arayan başka birçok insan kabuğunun da ortalarda dolaştığından eminim. Her neyse, ölümden bahsettiğim zaman ne demek istediğimi açıklamıyorum, ama insanları epeyce korkuttuğumun farkındayım ve artık tek eğlencemin bu olduğunu biliyorum: Başkalarının dertlendiğini bilmek, yüzlerinde o, Profesyonel yardıma ihtiyacı var, dercesine, üzüntülü, küskün ifadelerini görmek. Başkalarına acı vermek beni sevindiriyor: Hayatım sulu gözlü bir filme dönüştü ve gereken tepkiyi almak hoşuma gidiyor.

Annem karnemi görünce ağlıyor. *Ellie, sana ne oluyor?* diye soruyor. Sonra biraz daha ağladı. *Bebeğim! Benim bebeğime ne oldu?* Dr. Isaac'ı arıyor, beni niye daha çabuk iyileştiremediğini soruyor. Onu görmeye gidiyor ve kısa süre sonra benimle uğraşmak onu delirtmeye başladığı için, o da onun hastası oluyor.

Şimdi annemin bilmediği ya da bilmek istemediği bir gizli yaşamım var: Ayda birkaç gün sabahları uyanıyorum,

okula gitmek üzere giyiniyorum ama çantamı alıp köşedeki McDonalds'a gidiyorum, çay içip bir McMuffin yiyerek kahvaltı ediyorum ve annemin saat dokuzda işe gitmesini bekliyorum. Sonra eve dönüp akşama kadar yatıyorum. Bazen de New York Halk Kütüphanesine gidip Bruce Springsteen hakkındaki mikrofilmleri okuyorum. Bruce'un aynı anda hem *Time* hem de *Newsweek*'e kapak olduğu 5 Ekim 1975 haftasına ait yazıları bulabildiğim için özellikle sevinçliyim. Ama daha çok annemin yatağında, yorganın altında sonsuz bir mutluluk içinde yatıp, bütün gün *All My Children*'dan *One Life To Live*'e, *Hospital*'a kadar bütün dizileri seyrediyorum.

Bazen kendi yatağımda yatıp saatlerce müzik dinliyorum. Hep Bruce Springsteen'i dinlemem çok garip, çünkü itiraf etmeliyim ki ben çılgın bir şehir çocuğuyum, o ise varoşların yoksul işçi kesiminin bir çeşit sözcüsü. Fakat onunla öylesine özdeşleşiyorum ki, New Jersey'li bir erkek çocuk olabilmeyi arzu ediyorum. Oraya taşınmamız ve onun bir fabrikada bir işe girmesi, yol kenarındaki bir lokantada garsonluk veya bir sigorta şirketinde sekreterlik yapması için annemi ikna etmeye uğraşıyorum. İç dünyamdaki baskının hayat koşullarıma da yansımasını o kadar çok istiyorum ki! Her şey çok saçma görünmeye başlıyor: Ne de olsa Springsteen'in şarkılarının tümü New Jersey batağından kurtulmak üzerinedir, ben ise o batağa girmemiz için annemi kandırmaya çalışıyorum. Şöyle düşünüyorum, yoksul beyazlara katılabilir ve işçi sınıfının hüznünü yakalayabilirsem, o zaman kendimi böyle kötü hissetmem için bir nedenim olacak. Emeğinin ürününe yabancılaşmış, hakkı yenmiş Marksist bir işçi olacağım. Istırabımın bir anlamı olmaya başlayacak.

Hayatta tek isteğim bu: Çektiğim bu acının bir nedeni varmış gibi görünmesi.

Manhattan'da özel okula giden bir kızın bu gibi dertlere yol açacak sorunları olabileceği bana olanaksız görünürdü. Beyaz, orta sınıftan kültürlü kişilerin acı çekebileceği hiç aklıma gelmemişti, bütün gün rock and roll dinlemek de bunu keşfetmek için pek iyi bir yol sayılmazdı. Henüz Joni Mitchell, Djuna Barnes, Virginia Woolf veya Frida Kahlo hakkında bir şey bilmiyordum. Dayanılmaz depresyonlarını harikulade sanat eserlerine dönüştüren bu kadınların bıraktığı büyük mirastan haberim yoktu. Bütün bildiğim Bruce - Clash, Who, Jam, Sex Pistols ve İngiltere'deki sistemi devirmekten söz eden bütün o punkçu gruplardı; onların da Amerika'da yalnızlıktan ölecek halde olmakla pek ilgisi yoktu.

Belki de elime bir gitar alıp kendi şarkılarımı yazabilirdim, ama nedense Manhattan'ın Üst Batı Yakası'ndan, kayıp ve acılı gençliğe seslenmek, Springsteen'in arka sokaklarda saklanmak, Dönme Dolaba binmek veya Jersey Sahilinde karnaval müziği dinlemek üzerine yazdığı şarkılar kadar etkileyici değildi. Hayatımda sanat veya edebiyata, hatta yaşamaya değer bir şey yok gibiydi. Böylece içime kapanıp, Bruce Springsteen'in dünyasına girip, başka yerlerde başka şeyler yapan insanların müziğini dinlemekten başka yapacak bir şeyim yoktu. Bununla yetinmek zorundaydım.

Kendi kendime şunu düşünüyorum: Sonunda o kadar geçimsiz ve sevimsiz bir hale geldim ki, artık beni iyileştirmek için gerçekten bir şeyler yapmak zorundalar. Daha sonra da onların ellerinden gelen her şeyi yaptıklarına inandıklarını ve bunun bir işe yaramadığını farkediyorum. Nasıl dipsiz bir ıstırap kuyusu olduğumu bilmiyorlar. Benimle daha fazla, daha fazla, daha fazla uğraşmaları gerekecek. Psikiyatristin yeterli olması gerektiğini düşünüyorlar, çocukları yoldan çıkınca herhangi bir anne ve babanın yaptığı sıradan şeylerin yeterli olacağını

sanıyorlar ama benim gereksinmemin çok daha fazla olduğunu bilmiyorlar. İyileşmeyi daha aklımdan geçirmeye bile başlamadan önce onlardan neler neler talep edeceğimi bilmiyorlar. Bunun, onları gerçek cehenneme hazırlayacak bir yangın tatbikatı olmadığını bilmiyorlar, halbuki gerçek şu anda yaşanıyor. Bütün çanlar çok geç diye çalıyor. *Çok, çok geç, ve ben onların hâlâ kulak kabartmadığından o kadar eminim ki. Daha çok, daha çok, daha çok şey yapmak zorunda olduklarını hâlâ bilmiyorlar. Bana erişebilmek için günlerce uyumadan, yemeden, soluk bile almadan çabalamaları, benim için ölene dek uğraşmaları gerektiğini bilmiyorlar. Benim kadar acı çekmeleri gerek. Bunu yaptıktan sonra bile daha fazlası gerekecek. Kozmosu yeniden şekillendirmeleri, soğuk savaşı sona erdirmeleri. Birbirlerini düşünen, seven, iyi kalpli yetişkinler gibi davranmaları, Eritre'deki açlığı, Tayland'daki seks ticaretini ve Arjantin'deki işkenceleri sona erdirmeleri gerekecek. Hayatta kalmamı istiyorlarsa, yapabileceklerini sandıklarından çok daha fazlasını yapmak zorundalar. Kendimi daha iyi hissedene kadar, onlardan ne çok enerji ve çaresizlik emeceğimi hiç bilmiyorlar. Onları tüketip boğacağım ve verecek neleri varsa hepsini aldıktan sonra benden geriye ne kadar az bir şey kaldığını görüp şaşıracaklar, çünkü beni anlamadıkları için onlardan nefret ediyorum.*

Ben, tam bir sürü saldırgan ve kızgın kedi tarafından didiklenen, tırmalanan ve pençelenen karmakarışık, düğümlü bir yün yumağı gibi ağır ağır ve can sıkıcı bir halde çözülürken, annem bunların hiçbiri olmuyormuş gibi davranıyor. Beni terapiye falan gönderiyor ama bir yandan da hâlâ Babalar Günü'ndeki beyzbol maçları gibi aile olaylarına gidiyoruz, fazla ilaç yutsam da yutmasam da hâlâ yaz kampına gidiyorum, akşam yemeğinde doğru düzgün davranmamı bekliyor ve bana hâlâ en çok sevdiği bir dekor parçası

veya aksesuarmışım gibi davranıyor. Kim olsa, bir hastaneye kapatılmamın daha iyi olacağını anlar, *Ridgemont Lisesi'nde Heyecanlı Günler*'in ortasında bacaklarımı çizmek için dışarı çıkmamın normal sayılacağı, sık sık odadan dışarı fırlayıp, normal insanlar bir şey olmuyormuş gibi davranırken, histerik bir halde avaz avaz ağlamamın garip kaçmayacağı bir yere kapatılmamın daha iyi olacağını görebilir.

Şimdi geriye bakınca, belki de annem doğru olanı yapıyordu: Bana normal bir çocuk, onun mükemmel bebeğiymişim gibi davranarak, belki de daha fazla çökmemi engelledi. Gerçek yaşama katılmam için ısrar etmesi, geçirdiğim depresyondan çok daha dipsiz ve daha inatçı bir depresyona takılıp kalmamı engellemiş olabilir. Durumu başka türlü değerlendirseydi ne olacağını tahmin etmem imkânsız. Bunu asla bilemeyeceğim. Bir yara bantını hızla çekip çıkarırsa acıyı bir anda bitireceğine inanan annelerdendi, ama bu depresyonun yıllarca ayak sürümesine izin verip, bu özel yara bantının kendi kendine düşmesini beklemişti. Tabii ki o böyle düşünmüyordu: Acının çabuk geçmesini istiyordu, ama onu yok sayarsa kendiliğinden geçeceğini sandı (Yara bantları bazen kendi kendilerine düşerler). Ben ise olduğum gibi davranmama, kötü olmama izin vermesini o kadar çok istiyordum ki, bu isteğin beni yiyip bitirdiğini hatırlıyorum. Keşke gözleri önünde düşebileceğim kadar aşağılara düşmeme, olmam gerektiği gibi davranmayı yeterli bir süre bırakıp dibe vurmama, ve Dr. Isaac'ın bana asla vermeyeceği yardıma kavuşmama imkân verseydi. Doktorla yaptığım terapi seansları sanki büyük bir tampon bölge, beni su üstünde tutarak acımın derinliklerine gömülmemi engelleyecek bir yatıştırıcıydı. Ve ben, artık en kötüyü öğrenmek istiyordum, daha ne kadar kötüleşebileceğimi merak ediyordum.

Ama o her şey yolundaymış gibi davranmak istiyordu.

İkimiz hep bir takım oluşturmuştuk ve birbirimize çok yakındık, diğer kadınların kocalarıyla gittikleri yerlere beni götürürdü, en iyi arkadaşı hep bendim - ve delirmekle şimdi onu yarı yolda bırakıyordum. Umudunu kırıyordum. Hep ona karşı bir sorumluluk duymuşumdur -kendimi çoğu zaman, videosunu kendi başına ayarlayamayan yeni dul kalmış bir kadının en büyük oğlu gibi hissederdim- ve bu durumun, olumsuz duygularımı sergileyebilme olanağımı fena halde kısıtladığını hissederdim. Okulu asabilirdim, kötü not alabilirdim, kızların soyunma odasında saatlerce gizlenebilirdim ama asla kendimi tümüyle bırakamazdım, beni bir deli hastanesine veya genç sakatları koydukları bir yere götürmelerine yol açacak derecede aklımı yitiremezdim; çünkü *annem böyle bir kişisel yenilgiye dayanamazdı.* Yaşadığım acının boyutlarını öğrenmeye pek az niyeti vardı. Ona ne zaman depresyonumdan söz edecek olsam, bunları Dr. Isaac'a anlatmalısın, derdi. Duyarsız değildi -bazen niçin böyle olduğum konusunda benimle konuşmaya çalışırdı- ama tek bir sorun olmadığını, sorunun her şeyde olduğunu anlatmaya çalıştığımda buna dayanamazdı. Benim belirli şeyler söylememi isterdi: babanla geçinemediğimiz için mi böyle oldu? Ona çözümü olan bir sorun sunmamı isterdi. Beni dört bilinmeyenli bir denklem gibi görüyordu, ve üstünde çalışılacak belirgin, gözle görülebilir bir sorunun olmaması, onu delirtiyordu.

Bir gece, geç vakit yatak odama girdi ve beni, kulağımda iri kulaklıklarla halımın üzerinde yüzü koyun yatmış Bruce Springsteen'in "The Promise" adlı şarkısını dinleyip, şarkının tüm umutsuzluğunun dehşet verici bir şekilde doğru olduğu (son satırı, "Her şeyi alıp, fırlatıp atacağız" gibi bir şeydi) için ağlarken buldu. Avaz avaz bağırmaya başladı, artık bu deliliğe daha fazla dayanamayacağını, hemen şimdi sorunun ne olduğunu ona söylememi istedi. *Ne, ne, ne?*

Orada oturmuş ağlıyordum, söyleyecek hiçbir şey yoktu ve o ısrarla, ona bir şey söylememi istiyordu, bense çaresizlik içinde, Ah Anne, sen ağaçlara bakıyorsun, ben ise daha ormanda bile değilim, diyebilirdim. Sonra odasına gitti, bir sigara içti, televizyonda onbir haberlerini izledi ve televizyonun açık kalan mavi ışığında çaresizlik içinde uyuyakaldı.

Bir süre sonra, hep böyle olmaya başladı: Ben odamda çaresizlik içinde yatardım, o odasında çaresizlik içinde yatardı; birbirimize yardım etmek için yapabileceğimiz hiçbir şey yoktu ve evimiz berbat bir ateşkese gömülmüş gibi görünürdü.

Bu doğru olabilir mi? Tamamen yok olup, hiçbir işe yaramaz bir akıl hastasına dönüşmememin nedeni, *annemin beni rahat bırakmaması* olabilir mi? İnsanlar parçalandıkları zaman, meleklerle konuştuklarına inandıkları, kışın ortasında parkta yalınayak uyudukları zaman, böyle yapmak için *izin aldıkları* söylenemez. Kendilerine engel olamadıkları için böyledirler. O kadar aşağılara düşseydim, ben de öyle olurdum. Değil mi?

Belki öyle. Belki de değil. Bu toplumda akıllılığın, aklı başında olmanın mihenk taşı üretim düzeyimiz, sorumluluklara gösterdiğimiz özen, bir iş sahibi olabilmektir. Öyleymiş gibi davranabilecek haldeyseniz -işyerine gidebiliyor, faturaları ödeyebiliyorsanız- normal ya da yeterince normal sayılırsınız. Kendimizde ve yakınlarımızda depresyonun varlığını görmezden gelmek -ki günümüzde buna *reddetme* deniliyor- öyle güçlü bir duygu ki, siz gerçekten pencereden dışarı uçana kadar, herkes bir sorununuz olmadığını düşünmeyi yeğliyor. Ama bu tavır, toplumsal ekonomik unsurları, suçluluk duygusunu, disiplinli bir ahlak anlayışını, veya benim durumumda, annemin tehlike sınırındaki incinebilir yapısını -ki bu benim kendimi asmak için

kullanacağım ipin boyuna kesin sınırlar getiriyordu- dikkate almıyor. Sık sık annemle rollerimizi değiştirirdik -boşandıktan sonra erkek arkadaşlarını seçmesine yardım ederdim, sigara içmesin diye sigaralarını ıslatırdım, işinden atıldığı zamanlar, parasız kalma korkusuyla mutfakta oturup ağlarken, ona her şeyin yola gireceğini söylerdim- ve ona karşı duyduğum bu sorumluluğu terketmekten korkuyordum. Yakınımda olan insanların sınırlarını bilirdim ve en kötü zamanlarımda bile, onlara çok iyi uyum sağlıyordum. Depresyon bana müthiş bir kavrayış gücü kazandırdı; sanki çevremde gördüklerimden korunmak için bedenim deriyle değil, incecik bir gazlı bezle sarılıydı.

Depresyonum bir boşluk içinde oluşmadı, ayrıca iyileşmek için duyduğum itici gücü ve arzuyu da yok etmedi. Aklım damla damla kontrolden çıkarken ben hâlâ bir kısmına sahip çıkmaya çalışıyor ve yıllardır geliştirdiğim iftihar öğrencisi disiplininden yararlanıyordum. Bütün her şeyi, hâlâ orjinal kot giyinmeyi becerebilen, sabah evden çıkmadan mor rimel ve turkuvaz göz boyası sürmek isteyen bir kızın başına gelenler, çerçevesinde tutuyordum. Her sabah, göze hoş görünecek şekilde süsleniyordum, çünkü hayalimdeki erkek Manhattan Gündüz Okulu'nun önünde, kaldırımın üstünde, beni depresyonumun coğrafyasından ötelere götürmek için bekliyor olabilirdi, *Frances* adlı filmin başında Sam Shepard'ın Jessica Lange'ı götürmesi gibi, veya otuz yıl sonra, lobotomi ameliyatı geçirmesine rağmen ona hâlâ aşık olması gibi.

Ve böylece, oniki yaşımda, sık sık sabahın erken saatlerinde McDonalds'da oturup McMuffin yiyerek çevredeki turuncu ve kırmızı sandalyelerde oturan, kendi kendilerine mırıldanan, pis giysiler içinde, kaldırımlarda uyumaktan ve çok fazla Colt 45 içmekten leş gibi kokan garip tiplere bakıp, onlarla aramdaki mesafeyi ve farkı düşünürdüm. Ben

veya benim gibi birinin, böyle perişan, insanlık dışı bir duruma düşmesi için, daha ne kadar düşmesi gerekirdi? Bu hale gelmek için Vietnam deneyimini yaşamak mı (metrodaki dilencilerin çoğu gaziye benziyordu) yoksa yoksulluk, ilaç bağımlılığı, akıl hastalığı veya uzun yıllar akıl hastanesinde yatmak mı gerekiyordu? Hiçbir zaman bilemeyeceğim.

Düşüşüme sadece kendim engel olabileceğim bir durumda olduğumu anlamış olmalıyım. Kendine yeten ve kendi dertlerini halledebileceklerine güvendiğim bir annem ve babam olsaydı, varlıklı bir çocuk olsaydım, kendimi serbest bırakıp düşüşe geçerdim; üstüne düşebileceğim, daha sonra da oradan kalkışa geçebileceğim bir dip noktayı biri benim için hazırlayabilseydi. Ama ya kendi varlığınızdan başka hiçbir dayanak noktası yoksa? Ya tam bir sıfırsanız? Ya sizi, kendinizden başka, yakalayacak kimse yoksa?

Mr. Grubman, bir hippi gibi her gün siyah balıkçı yaka kazak ve bere giyen tuhaf fen öğretmenim, davranışlarım yıkıcı olduğu için, beni dersten sonra sınıfta tutuyor. Ne demek istediğini hiç anlamıyorum: Kesip inceleyeceğimiz kurbağaları serbest bırakan çocuklardan değilim, hem zaten günlük yaşamı daha iyi anlayabilmek için sınıfta bez bir torbada yoğurt süzmekten başka bir şey yapmıyoruz. O, sürekli değişen fen öğretmenlerimizden en sonuncusu, bu yıl belki de dördüncüdür, onun için onu pek ciddiye almıyorum. Yıl sonu notumu veren de o olmayacak, çünkü yerini bir başkası alacak, hem zaten artık notların önemi yok, çünkü gelecek yok.

Herneyse, Mr. Grubman benimle pek fazla konuşmak istemiyor. Belki de bu dünya için gereğinden fazla zekisin, diyor ve ben bu sözü nereden çıkardığını merak ediyorum. Beni çok az tanıyor. Sanki bana kendimi öldürmemi sağlık

veriyor.

Beni saatlerce fen laboratuvarında tutuyor. Birçok dersi kaçırıyorum ve öğle yemeğimi, her zamanki lor peyniri ile ananasımı bile laboratuvarda yiyorum. Bir süre sonra artık benden ne istediğini bile anlamaz oluyorum ve beni ceza olsun diye burada tuttuğunu düşünüp matematik ve İngilizce dersine girmek, jimnastik dersinde top oynamak zorunda olmadığım için seviniyorum. Bana cevabını bilmediğim bir sürü soru soruyor. Hızlı otomobil kullanan, hızlı erkeklerden hoşlanan kızlardan mısın, diye soruyor.

Ne düşündüğümü söylemiyorum, hem zaten daha oniki yaşımdayım, üstelik New York'ta kimse otomobil kullanmaz. Yalnızca, Evet, evet hoşlanırım, diyorum.

Doğru cevap bu olmalı.

Erkek çocuklara duyduğum ilgi, pek bir işe yaramasa da hiç yok olmuyor. Birlikte okula gittiğim çocuklardan hiçbiri beni farketmiyor. Jennifer, Alison ve Nicole gibi isimleri olan kızlar, yüz vermezse arayacakları yedek kızların listesinde bile değilim. Çirkin olduğumdan değil - belki güzel bile sayılırım ama benim görünümüm tamamen başka bir gruba hitap ediyor. Derbeder ve solgun bir görünüm geliştirdim, Chrissie Hynde'vari, içkici ve gözlerinin altında mor halkalar olan bir tip oldum, bu yüzden de neşeli ve zeki olmayan kadınlara alışık büyük erkeklere çekici geliyorum. Veya okulu astığım zaman gittiğim Bergen Alışveriş Merkezi'ndeki, World Import isimli dükkanda çalışan ve bir heavy metal grupta çalan o çocuk gibi rockçu tipleri buluyorum. Veya Clash konserinde bana kartını veren ve beni arada sırada öğle yemeğine götüren o adam gibi. Veya hukuk fakültesine giden yirmiüç yaşında terbiyeli ve iyi bir aile çocuğu olan, bana ilgi duyması kampta bir skandal yaratan Tagola Kampı'nın sahibinin oğlu gibi. Kamp müdürü birlikte yürüyüş yapmamızı ve *Stalag 17*'yi

izlerken yanyana oturmamızı yasaklamıştı. Ama bu erkeklerle aramda pek bir şey olmuyor. Yalnızca yemek yiyip sohbet ediyoruz, ben çok genç onlar da çok büyük oldukları için tedirgin oluyorlar. Kızları benim yaşımdaki erkek çocuklar için cazip yapan neyse bana ondan vermesi için Tanrı'ya yakarıyorum.

Sonra bir gün, kız arkadaşımın bir Springsteen hayranı olan lise son sınıftaki ağabeyi ile tanışıyoruz. Sürekli Bruce hakkında konuşuyoruz ve o kız kardeşinin bütün diğer arkadaşları gibi benim de Shaun Cassidy ve Andy Gibb dinlemeyişime şaşıyor. Ona tutuluyorum -adı Abel- ve bir süre sonra, kız arkadaşımdan çok, onu görmek için evlerine gidiyorum. Sanki o da benden hoşlanabilirmiş gibi ona garip bir yakınlık duyuyorum. Bir gece bütün ailesiyle oturma odasında televizyon seyrediyoruz -bir salı akşamı olduğu için *Mutlu Günler* veya *Laverne ile Shirley*'i seyrediyor olmalıyız- ve ben üşüdüğüm için bir Afgan yorganına sarılmış oturuyorum ve elinin yorganın altına girdiğini hissediyorum, elini bacağımdan yukarı uzatıp donuma sokuyor. Onu durdurmuyorum, hiçbir şey yapmayıp orada öylece oturuyor, bu hazzı yaşıyorum, çünkü hoşuma gidiyor, aylardır, hatta yıllardır ilk defa hoşuma giden tek şey bu. Midemde dolanan, sonra biraz aşağıya, taa aşağılara uzanan bu garip elektriklenmeye benzer duyguyu, daha önce hiç yaşamamıştım. Ve böyle güzel bir şeyi haketmek için ne yaptığımı bilemiyorum.

Kendimi kutsanmış gibi hissediyorum. Tanrı bana bu haz alma yeteneğini vermişse o zaman daha umut var demektir. Böylece onların evinde gece yatısına kaldığım zamanlar, gece yarısı gizlice Abel'in odasına giriyorum ve bana her zaman yaptığı şeyi yapmasını diliyorum, bedenimde böyle bir haz alma yeteneği olduğunun farkında bile değilim. Ben de ona dokunmayı öğreniyorum. Parmaklarımla, ellerimle, ağzımla.

Tüm mutsuzluğumun içinde, bu yaşam gücünü yalnız alma değil verme yeteneğimin de olduğunu farkediyorum.

Bu fiziksel temas bana öyle bir mutluluk veriyor ki, içimden bunu herkese anlatmak geliyor, sokaklarda kadınlara gidip onlara keşfettiğim bu şeyi, sadece bana mahsusmuş gibi, açıklamak istiyorum. Orada burada gördüğüm erkeklerin cinsel organlarını emmek, onların da Abel gibi davranıp davranmayacaklarını öğrenmek istiyorum. Yoksa Abel'in davranışı sadece ona özgü mü? Bu küçük sırrımı, Dr. Isaac'a açmak istiyorum ama başka kimseye bir şey söylemeyeceğim. Herkes bunun hastalıklı bir şey olduğunu ve o onyedi ben ise sadece oniki yaşımda olduğum için tecavüze uğradığımı düşünecektir. Kimse hayatımdaki en güzel şeyin bu olduğuna inanmayacaktır.

Mr. Grubman, tuhaf, mahrem sorular sormaya başlayınca belki de ona sırrımı söylemem gerektiğini düşünüyorum. Ama bunu yapmıyorum, cesaret edemiyorum. Onun tuhaf biri olmasından korkuyorum, beni ele vermesinden, sonra da iffetsiz kızları kapattıkları bir zindana kapatmalarından korkuyorum. Beni, depresyon geçirdiğim için değil de, kendi çapımda iyi bir kız olmama rağmen, böylesine delice bir şehvet yaşayabildiğim için bir yere kapatacaklarından korkuyorum.

Onüç yaşıma bastığım yaz her şey çekilmez bir halde ve ben yaz kampında Olimpiyatları düşünüyorum. Bir gün, temizlik saatinin sonunda, yatakların hastane usulü yapılıp yapılmadığı, Archie çizgi romanlarının düzgünce üst üste konulup konulmadığını kontrol etmek için dolaplarımız teftiş edildikten hemen sonra, koğuşun balkonunda oturmuş, Bruce Springsteen'in ilk albümünü dinliyorum. Birlikte okula gittiğim Paris adında bir kız, gelip yanıma oturuyor. Paris, sanırım arkadaşım diyebileceğim biri. Onu ana

okulundan beri tanıyorum ve bir süre hayatıma girmiş bütün insanlar gibi o da benim bu saçmalıktan çıkıp kurtulmamı bekliyor; o zaman birlikte erkek arkadaş edinip, yedi yaşında yaptığımız gibi tırnaklarımıza pembe oje sürebileceğiz. Evimin karşısında oturuyor, bu yüzden de okuldan dönerken bazen hâlâ birlikte yürüyoruz, ama ben sürekli beynimde kopmak üzere olan kıyametten bahsettiğim için onun bundan fazla zevk aldığını sanmıyorum.

Paris anlayışlı olmaya çalışıyor. Ben ise bunu hiç kimse için kolaylaştırmam. Haftalar boyunca koğuştaki kızlara Bruce Springsteen'in bir dahi olduğu konusunda nutuklar çekiyorum ve sonunda ondan hoşlanmaya başladıklarını söyledikleri, kasetimi ödünç almak veya *Born To Run*'ı tekrar dinlemek istedikleri zaman, bağırıp çağırarak, hepsinin özgünlükten uzak kopyacılar olduğunu, Bruce'un yalnız ve yalnız bana ait olduğunu söylüyorum. Yeni biriyle tanışıp da Springsteen'in şarkılarından hoşlandıklarını söyleyecek olurlarsa, benden de mutlaka söz edeceklerine dair onlara yemin ettiriyorum. Ve hepsi pes edip, Dostça davranmaya çalışıyorduk, diyorlar. Paris gelip yanıma oturduğu zaman "For You" adlı bu şarkıyı dinlemesi gerektiğini söyleyerek onu tedirgin ediyorum. Beğenmezse ona darılacağımdan -daha da kötüsü beğenirse ona kızacağımdan korkuyor. Şarkının intihar eden, tıpkı benim gibi bir kızla ilgili olduğunu anlatıyorum. İlk dörtlüğü, bir kızın giderek solan varlığıyla ilgili, o gizemli satırları dinliyoruz, "bomboş parlayan bar kızı gözleri" ve yaşama öylesine eğreti tutunduğu için, dikkat etmezsen göremeyeceğin biriyle ilgili bölümü.

Paris'e, İşte bu benim, diyorum. Ben uzayda kaybolan kızım, hep yiten, sürekli solan ve giderek daha çok arka plana çekilen kızım. Bir Cheshire kedisi gibiyim, bir gün aniden gideceğim ve geride bir tebessümün yapay sıcaklığı, o aldatıcı, palyaçovari kavis, çok dertli insanlarda ve Disney

filmlerinin kötü kahramanlarında görülen o alaycı çizgi kalacak. Bir yerde verilen bir partide veya parkta bir piknikte çekilmiş fotoğrafını gördüğün o çok canlı ve pırıl pırıl görünen, ama gerçekte gitmek üzere olan kız benim. O fotoğrafa bir kez daha baktığın zaman, seni temin ederim ki, *ben artık orada olmayacağım*. Sovyetler Birliği'ndeki vatan hainleri gibi tarihten silinmiş olacağım. Çünkü her geçen gün, giderek daha görünmez bir hal aldığımı hissediyorum, giderek daha kalın, karanlık bir katmanla örtülüyorum, kat kat karanlık, bu yaz sıcağında beni boğuyor, öyle ki yakıcı sıcağını hissetmeme rağmen artık güneşi göremiyorum.

Paris'e, sevinç saçan ışığını görmeyip de yalnızca yakıcı sıcağının acısını hissettiğin için, güneşin parladığını bilmek, nasıl bir şey olur, bir düşün diyorum. Hep karanlıkta olmak, nasıl bir şey.

Ben böyle konuşmayı sürdürürken Paris hâlâ tedirgin ve ne demesi gerektiğini bilemiyor. Bir tek şey dışında, tam şarkıdaki o kız gibiyim, diyorum. Tek bir şey. Çünkü Bruce hep onu arzuladığını söylüyor. Onu o kadar çok seviyor ki. Bütün şarkı onun nasıl gelip, kızı hastaneye götürdüğü ve intihardan kurtardığı ile ilgili.

Tam bu anda ağlamaya başlıyorum. Bileklerimi kesecek olsam veya kendimi koğuşun tavanındaki tahtalardan birine asacak olsam, kimsenin beni gerçekten kurtarmayacağından adım gibi eminim. Birinin beni yaşatmak için uğraşacağına inanmam imkânsız. Ama sonra, evet, bunu yapacaklarını anlıyorum, çünkü bu yapılması gereken bir şey. Bana aldırdıklarından değil. Bu bir intihar olayı, ve ben onu engellemedim gibi çirkin bir düşünceyle, şerefsizlik ve suçluluk duygusuyla ömür boyu yaşamamakla ilgili bir şey. İntihar girişiminde bulunsam herkes yardıma koşar, çünkü o zaman sorunlarım, Zor durumdasın, gel de bunu bir konuşalım, çizgisinden çıkıp, gerçekten tıbbi bir acil durum ha-

lini alır. Aetna, MetLife ya da hangi sigorta şirketine bağlıysam, onların kapsamına giren bir travma vakası olur. Midemi pompalayacaklar, bileklerimi dikecekler, boynumdaki çürüklere soğuk pansuman uygulayacaklar ve beni yaşatmak için ne gerekirse yapacaklar - sonra da ağırsıklet, akıl hastalıkları kurumları işe el atacak.

Ama bir hastaneye kapatılmamı gerektirmeyen ve sanki normalmişim gibi yaz kampının balkonunda oturmama fırsat veren bu sürekli depresyon, bana yaklaşan herkesi bıktırıyor. Her nasılsa davranışlarım yeterince tehlikeli olmadığı için benimle ne yapmaları gerektiğini bilmiyorlar, yine de karmakarışık bir haldeyim ve çevremdeki herkesi delirtiyorum.

Biraz daha ağlıyorum ve birinin seni, öldüğün günle ilgili şarkılar söyleyecek kadar çok sevmesinin ne güzel bir şey olduğunu tekrarlayıp duruyorum. Paris ağzını açıyor, belki de insanların bana yardım etmek istediklerini, bana ilgi duyduklarını hissettirmek istediklerini ama bunu nasıl yapacaklarını bilemediklerini söyleyecek, ama ben onu susturuyorum. Şu anda, bu teraneleri dinlemek istemiyorum. Biri benim için böyle güzel bir şarkı yazsaydı kendimi öldürmezdim, diye sürdürüyorum. Sonuçta, yeryüzünde onu bu kadar seven biri varken, kendini öldürdüğü için "For You" şarkısındaki kızın, tamamen deli olduğuna karar veriyorum.

Paris, Evet, diyor, söyleyeceği hiçbir şeyin önemi olamayacağını bildiği için, yalnızca bir insan sesinin rahatlığını bana sunmak için konuşuyor. Ne demek istediğini anlıyorum.

Ah, Paris. Biraz daha ağlıyorum. Kimse beni böyle sevmeyecek, çünkü berbat bir haldeyim, ağlamaktan ve depresyona girmekten başka bir şey yaptığım yok.

Başka biri olsaydım, diye konuşmayı sürdürüyorum, be-

nimle ilgilenmek istemezdim. Umutsuzum. Bu yaşamdan kurtulmak istiyorum. Gerçekten istiyorum. Kendime bir çeki düzen verebilsem, yeniden iyi olabileceğime inanıyorum. Kendi kendimi delirttiğimi düşünüyorum, ama yemin ederim, kendimi kontrol edemiyorum. Bu öyle berbat bir şey ki. Sanki aklımı cinler ele geçirmiş. Ve kimse bana inanmıyor. Herkes istersem iyileşebileceğimi sanıyor. Ama artık eski Lizzie olamam. Asla kendim olamam. Yani, şu anda kendimim ve bu dehşet verici bir şey.

Paris kolunu omzuma dolayıp beni kucaklıyor. Lizzy, herkes seni olduğun gibi seviyor, diyor, çünkü bu gibi durumlarda insanlar hep böyle söylerler.

Orada, yüzüm ellerimin arasında oturup kalıyorum, başım düşecek olursa bir futbol topu gibi kız kampında yuvarlanıp gitmesin ve biri kazara bir tekme vurmasın diye onu tutuyorum.

Beni sevdiği için yaptıklarını -insanların sevgi gibi bir şey yüzünden birbirlerine çektirdiklerini- düşünüyorum da. Dünyanın bütün acılarına bedel. Berbat bir hayat yaşamak için nefrete bile gerek yok.

RICHARD BAUSCH
Mr. Field's Daughter

3
AŞK ÖLDÜRÜR

Ben sekizinci sınıfa geçtiğimde, annemle babam, birbirlerinin canına susamış bir haldeydiler. Boşandıklarından beri ilk kez, benimle ne yapmaları gerektiğini sık sık konuşmaya başlamışlardı. Bunların umutsuzluk ve çaresizlik yaratan konuşmalar olduğundan eminim, çünkü her küçük şey beni biraz daha kötüleştiriyor gibiydi. Zaten fazla baharat konulmuş bir yemek gibiydim ve her aşçının kendi özel baharatını eklemesi yemeği daha bulanık, çamur gibi ve tatsız yapıyordu.

Annemle babamın birlikte bir şeyi halletmeleri imkansızdı. On yıldır birbirleriyle hiç konuşmayan ve beni elden ele geçirirken sadece holde karşılaşan bu iki insan, şimdi aniden sürekli bir ilişki içine girmişlerdi ve çoğunlukla gece yarılarına kadar telefonda bağırıp çağırarak feci şekilde kavga ediyorlardı. Yatak odamda uyumadan, uyumaya niyet bile etmeden yatar, annemin sesini dinlerdim. Bazen de, ben derin uykudayken, öteki odadan gelen haykırışlar bir düşman ordusu gibi rüyalarımı istila ederdi. Annemin bağıran sesi duyulurdu, babamınki ise hayal gücüme kalırdı. Dr.

Isaac'ın benim için iyi olup olmadığını, kimin neyi ödeyeceğini ve en çok da benim böyle olmamın kimin suçu olduğunu tartışırlardı. Eski anlaşmazlıkları bulup çıkarırlardı ve eğer sorunlarını gömdülerse, bunun için çok uyduruk bir mezar buldukları anlaşılıyordu. Yaptıkları küçük hesaplar dehşet vericiydi: Babam dişlerime tel takılması gerektiği zaman annemin ortodontistlerin en pahalısını, en ahlaksızını, en hırsızını seçtiğinden şikayet ederdi; annem ise, sigortası masrafın yüzde doksanını ödediğine göre söylenecek ne var, diye ona karşı çıkardı. Babam, ben özel okula gideyim ve güzel elbiseler giyeyim diye annemin her ikisinin de sahip olduğundan fazla para harcadığını söylerdi; annem, isterse beni o sıralar babamın oturduğu Queens'de bir devlet okuluna yollayabileceğini, o zaman da benim iyi eğitim görmemiş, kötü aksanlı ve bir Bach resitaline veya Metropolitan Müzesi'ndeki bir sergiye asla gitmeyen çocuklarla arkadaşlık edeceğimi söyleyerek ona karşı çıkardı. Sonra da onun velayetinde olduğum için benim ne kadar şanslı olduğumu eklerdi. Babam, annemin rüya aleminde yaşadığını ileri sürer, annem de onun rüya aleminde yaşadığını söylerdi.

Babamın söylediklerini tam olarak duymasam da onu kötü bir anne olmakla suçladığını tahmin ederdim, çünkü bu annemin daha çok bağırıp çağırmasına neden olurdu, bu iftira, anneme tüm hayatının değersiz olduğunu ve iyi olması gereken tek şeyde bile başarısız olduğunu söylemek demekti. Her zaman aynı yanıtı verirdi: Donald! diye bağırırdı, ben kızımızı senden hiç yardım almadan tek başıma yetiştirmek zorunda kaldım. Ben bir azizeyim, azize. Sen onu asla tatile götürmedin. Hafta sonları almadın. Her şey bana kaldı ve ben başarılı olduğumu biliyorum, sana teşekkür de borçlu değilim.

Telefon hızla kapandıktan sonra bir sessizlik ve arkasından annemin feryatları duyulurdu. Ağlaması o kadar dehşet

vericiydi ki, sanki bir Yunan trajedisinde korodaydı ve bu, büyük cenaze töreni sahnesiydi - bense, benim için bu kadar dertlenmeye değer mi, diye düşünürdüm.

Kavgaları bir on yıl kadar gecikmişti. Ayrılma ve boşanmaları daha sakin gerçekleşti: Tartışacak o kadar az para ve mal vardı ki, bir porselen yemek takımı ile bazı kötü Jose Feliciano plaklarından başka bir şeyleri yoktu, ayrı avukat bile tutmadılar, annemin avukat olan bir kuzeni gerekli kağıtları hazırladı. Ben annemin velayetine bırakıldım, babam beni ziyaret etme haklarını bile tam olarak kullanmadı; ödemesi gereken nafaka ile çocuk yardımı parası, toplam olarak haftada yetmişbeş doların altındaydı. Yıllardır çok açık ve yalın bir ilişkileri vardı, ya da öyle görünüyordu, ve benim depresyonum, bastırdıkları karşılıklı öfkenin ortaya çıkmasına neden olunca, onların halini izlemek beni şaşırttı.

Her gece, her gece savaşmaya başladıkları zaman bunda bir yanlışlık olduğunu, çünkü anladığım kadarıyla, burada sorunları olması gerekenin ben olduğumu düşünmeye başladım. Görünürde benim için en iyi tedavinin ne olduğunu tartışıyorlardı, ama bu arada onlar bağrışırken, benim ruh halim giderek daha da kötüleşiyordu. Zaman zaman babam, annemi kızdırmak için, benim psikiyatri faturalarımı ödemiyordu ve terapi olmayınca zarar görenin annem değil ben olacağımı anlamıyordu. Her şey zıvanadan çıkmıştı. Kendimi, anne ve babası *boşanmış* bir çocuk gibi değil de anne ve babası *boşanması gereken* bir çocuk gibi hissetmeye başlamıştım.

Kolayca tanımlanamayan bir şey olan depresyon (ekmek kutusundan büyük mü? gardroptan küçük mü? hayvan, sebze veya maden mi?) beynime yerleşmişti -bir serap, bir hayal, bir hayalet- ve bana yakın olan herkesin yaşamına giriyor, benim gibi onları da mahvediyordu. Mutfağımızda dolaşan karafatmalar gibi bir dert olsa ilaçlama yaptırırdık,

yangın olsa yangın söndürme aletini kullanırdık, Tanrım, cebir dersindeki dört bilinmeyenli denklemleri çözememek gibi basit bir sorun olsa, 2ab veya 3^2 yi, harflerle sayıları gerektiği şekilde karıştırmasını bana öğretebilecek öğretmenler vardı. Ama bu yalnızca delilikti. Yani ben bir alkolik, uyku hastası, iştahsız veya uyuşturucu bağımlısı değildim. Suçu içkiye, yiyeceğe, kusmaya, zayıflığa veya şıringalara atamazdık. Annemle babam gecenin geç saatlerine kadar *bunun* için ne yapmak gerektiğini tartışabilirlerdi ama gerçekte, normal ölçülere göre var olmayan bir şey için tartışıyorlardı.

Gerçek bir dert sahibi olmayı *arzulamaya* başladım, eroin, kokain veya başka bir şeyin -gerçek bir şeyin- bağımlısı olmak istiyordum. Bütün sorun kötü alışkanlıklarımdan uzak durmak olsa, her şey ne kadar kolay olurdu. Tabii alkol ve uyuşturucunun benimkinden pek de farklı olmayan bir depresyon çeşidini maskelediğini şimdi biliyorum, ama bir maddenin kötüye kullanılması için yapılan tedavi, aldatıcı bir şekilde de olsa, *uyuşturucudan uzak durmak* şeklinde basite indirgenebilir. Ama depresyon için nasıl yardım istenir? Kendi aklından uzak durmayı nasıl öğrenirsin? Jack Daniel's'den kurtulmak Elizabeth Wurtzel'den kurtulmaktan çok daha kolay olmaz mı?

O sıralarda John ve Mackenzie Phillips, kokain bağımlılıklarından yeni kurtulmuşlardı ve her hafta biri, *People* dergisine kapak oluyordu: Mackenzie, televizyondaki *Günden Güne* adlı dizideki işini kaybettiği ve ayrılmalarının nedeni olduğu söylenen plak yapımcısı Peter Asher ile evlendiği için; John ise artık ayık olduğuna göre the Mamas and the Papas grubunu tekrar bir araya getireceği için. İlaç bağımlısı olarak yaşadıkları hayatı dikkatle okudum ve bunun benim gibi hayatını depresyonda geçirenlere fark attığını gördüm. Bir kere herkes, BMW otomobiliyle bir ağaca çarp-

mak gibi kendilerine zarar veren şeyler yapanlarla ilgileniyordu ve onlar hep kurtarılıyorlardı.

Kurtarılmak. Bence onlara yapılan buydu. İlaç bağımlılarının belirgin bir sorunu olmak gibi bir avantajları vardı - ayılmaları gerekiyordu- bu iş için yardım görecekleri bir yere götürülüyorlardı. İyileşmek için Hazelden, St. Mary's, Betty Ford Merkezi ve tüm Minnesota eyaletine gidebilirlerdi. Her nasılsa bu gibi yerlerin bir taşıma bantına benzediğini aklıma koymuştum, bu bantta yirmisekiz gün veya yirmi ay veya iyileşmek için ne kadar gerekliyse seyahat ediliyordu. Sonra, hazır olduğun zaman, fabrikanın çıkışında yepyeni ve pırıl pırıl bir halde banttan aşağı itiliyordun ve her şeye yeniden başlayabiliyordun.

Tabii bu gerçekçi olmayan bir bağımlılık düşüydü. Birçok kişi bu süreçten birçok kez geçer, ama iyileşemez. Ama bağımlılık sorunu olanların kendilerini teslim edebileceği bir sürü kurum ve acil yardım merkezi olduğu da bir gerçekti. Fazlaca hap yuttuğum ve bacaklarımı jiletle çizdiğim halde, hâlâ kimsenin beni kurtardığı yoktu. Çünkü kağıt üstünde gerçek bir sorunum yoktu. Eroin bağımlılığım olsaydı, annemle babamın, bir eroinmanın şırınga yapabileceğinden daha kısa bir sürede, beni bir kuruma yetiştireceklerinden emin olabilirsiniz. İlaç bağımlılığım olsaydı, beni davranışlarımın doktorlar ve danışmanlar tarafından sürekli kontrol altında tutulduğu bir hastaneye yatırırlardı ve orada tedavi olan diğer ilginç ilaç bağımlıları ile tanışır, hiç yalnızlık çekmezdim. İyileştikten sonra da hayatımın sonuna kadar Adsız Alkolikler veya Adsız Narkotikler toplantılarına gider, aynı sorunları paylaştığım diğer iyileşmiş ilaç bağımlılarıyla arkadaşlık ederdim.

İlaçları kötüye kullanan ünlülerle ilgili tüm o öykülerin, Amerikan gençliğine bir ihtar oluşturması ve onlara, Sadece Hayır Deyin! demeyi öğreten bir ahlak dersi vermesi gere-

kiyordu. Halbuki ben, bir ilaca bağımlı olabilsem, benim için her şeyin mümkün olacağını sanıyordum. Yeni dostlar edinirdim. Gerçek bir sorunum olurdu. Bir kilisenin bodrumunu dolduran kalabalık yandaşlar arasına girip, Karabasanımıza hoşgeldin! Biz seni anlıyoruz! diye karşılanırdım. İşte telefon numaralarımız, iraden zayıfladığı zaman bizi ara, çünkü biz senin için buradayız.

Senin için buradayız: Ben kimsenin benim için bir yerde olabileceğini düşleyemiyordum.

Depresyon dünyadaki en kahredici yalnızlıktı. Bildiğim kadarıyla depresyon geçirenler için yardım kurumları, Adsız Depresifler Derneği yoktu. Tabii McLean, Bellevue, Payne Whitney ve Menninger Kliniği gibi akıl hastaneleri vardı, ama oksijen veya dikiş veya mide pompası gerektirecek kadar ciddi bir intihar girişiminde bulunmadan bunlardan birine kapağı atmak imkânsızdı. O zamana kadar, ev hayatımdaki kaos arasında bana yalnızca birazcık yardım edebilen bir Manhattan psikiyatristi tarafından acınası bir düzeyde bir tedavi görmeye mahkûmdum. İyileşmek için değil de, çok daha kötüleşip gerçekten tedavi edilebileceğim bir akıl hastanesine yatırılabilmek için bileklerimi kesecek gücü bana versin diye Tanrıya yakarırdım.

Terapi konusunda Dr. Isaac'ın yeteneğini şimdi değerlendirebilmem çok güç, çünkü o, anne ve babamı hizada tutabilmek için zamanının büyük bir bölümünde hakemlik yapıyordu. O zamandan beri yaklaşımını ve tekniğini daha iyi değerlendirebildiğim birçok terapistim oldu - bugüne dek dokuz adet. İntiharla benim aramda olan yegane şey Dr. Diana Sterling'di; daha sonra üniversite birinci sınıftayken gittiğim ve oraya geliş nedenimden çok randevuma geliş saatimi tartışmak isteyen Prof.Dr. Peter Eichman gibi ahmaklar oldu. Ama Dr. Isaac bütün vaktini kriz yönetimiyle uğraşmaya verdiğinden, onunla yaptığımız çalışmayı değerlendi-

rebilmem imkânsız. Özenli ve sakin havası olan garip bir adamdı. New York Belediyesindeki toplu taşıyıcıların grevinden bile önce, kravat ve takım elbise altına jimnastik ayakkabıları giyerdi. Bütün o sakin züppeliğine rağmen, Dr. Isaac kendi reklamını yapan ve hastaları arasında ünlülerin olmasıyla övünen New York'lu profesyonellerdendi. Bruce Springsteen'in veya rock and roll'un bir kurtuluş simgesi olduğu hakkında yaptığım uzun konuşmalardan birinde, araya girerek, bir zamanlar bir akıl hastanesinde, benim hayran olduğum şarkıcı Patti Smith'i tedavi ettiğini söylemişti. John Lennon'u vurduktan sonra psikiyatri koğuşuna yatırılan Mark David Chapman'ı tedavi eden doktorun o olduğunu biliyor muydum? Geçenlerde işten çıkartılan NBC başkanınının onun hastası olduğunu biliyor muydum? Bense, bir ara Sam Shepard ile yaşayan, albüm fotoğraflarını Robert Maplethorpe'a çektiren Patti Smith ile aynı doktora tedavi olmak için epeyce kötülemiş olmam gerektiğini düşünüyordum. Yine de bunun bana ne yararı olacağını düşünmeden edemiyordum. Terapi mi yapıyorduk yoksa Elaine's'de yemek mi yiyorduk?

Dr. Isaac ile yaptığımız aile danışmanlığı toplantılarımızın terapatik değeri ise, feci üçgenimizi daha iyi işler bir hale getirmesi, onu daha eşitçi bir ikizkenar üçgene hatta üçgenden çok mutlu bir daireye dönüştürmesi için, üçümüzün yaptığı baskılar arasında kaynayıp gitti. Ama bu imkânsız bir görevdi. Anne ve baba uyumlu ve müşterek bir tavır almadan, içine kapanık bir çocuğun iyileşip sağlığına kavuşaması beklenemez (ama bu da yağmurdan nefret etmenizin tek nedeni onun ıslak oluşu demek gibi bir şey, çünkü mutsuz çocuklar çoğu zaman parçalanmış aile hayatının ürünleridir). Bir süre sonra Dr. Isaac, iyileşmeme gerçek bir katkıda bulunamayacağını kabul etti ve yapabileceği en iyi şeyin daha da kötüleşmemi engellemek olduğuna karar verdi.

Haftada iki defa yaptığımız bu görüşmeler, hayatımdaki tüm diğer şeyler gibi sadece bir yara bantıydı: Sohbet ve pratik öğütlerden oluşan küçük bir tampon bölge, ama ete kemiğe, göze ve dişe değen bir şey ufukta hâlâ görünmüyordu.

Bu arada annem Dr. Isaac'a büyük hayranlık duymaya başlamıştı ve onun hakkındaki kuşkularımı annemle paylaşmam olanaksız hale gelmişti. Annemin benim sorunlarımla ilgilenememesinden doğan boşluğu, kişiliğine hiç de uymayan bir hevesle babam doldurdu. Yazdığım berbat, kötümser gençlik şiirlerimi severek, hatta keyif alarak okuyordu. Çoğu şöyle şeylerdi: "Karanlıktan perdesi ipliklerine dolarken / Gece beni sarıp sarmalıyordu..." Annem yazdıklarımla ilgilenmiyordu ve acı duymadan onları okuyamıyordu. Fiziksel cephede becerikli bir anne olmayı sürdürmesine rağmen -beni besliyor, yatacak bir yatak oturacak bir ev sağlıyor, kuramsal olarak okula gönderiyordu- ruhsal hayatım konusunda tamamen duyarsızdı. Bu konuda hiçbir şey bilmek istemiyordu; bunun profesyonel kişilerin görevi olduğuna karar vermiş gibiydi. Halbuki babam tüm dünyanın ne kadar berbat bir yer olduğu konusunda benimle sohbet etmeye bayılıyordu; çünkü aslında kendi de böyle düşünüyordu. Bir süre sonra annemden çok onunla konuşmaya başladım ve herhangi birinin önüme fırlatacağı bütün delice kuramlara inanacak bir halde olduğum için, babam başıma gelen bütün dertlerden annemin tek başına sorumlu olduğuna beni nerdeyse inandırıyordu. Annemin beni o baskıcı Musevi okullarına gönderdiğini, onun etkin bir baba olmasını engellediğini söylüyordu ve tüm acılarım için bir dayanak noktası ararken düştüğüm çaresizlikle, bazen onu haklı buluyordum.

Annem zaman zaman, babamla birleşip ona karşı çıktığımızdan yakınırdı: Beni gitar kursuna yazdırıp, zaten çocuk

yardımı ödediği için, kurs ücretini annemin ödemesi gerektiğini söylediği zaman gibi, veya ona haber vermeden beni Dr. Isaac'ın yerini alabilecek danışmanlara götürdüğünde olduğu gibi. Annem kızıp bana bağırır ve şuna benzer şeyler söylerdi: Bunca yıldır nerelerdeydi? Bütün çocukluğun boyunca o hep uyudu, şimdi de seni benden koparmaya çalışıyor. Beynini yıkıyor. Sonra kızkardeşine telefon açıp saatlerce ağlardı, teyzem de kızgınlığı geçene kadar bir süre beni Long Island'daki evine davet ederdi. Bazen teyzeme babamın, annemi hiddetlendirmek için benim hoşnutsuzluğumdan yararlandığını, aslında olanı biteni bildiğimi itiraf ederdim, ama beni içine düştüğüm depresyondan biraz olsun kurtaracak *herhangi* bir şeye, ne olursa olsun, razıydım. Eğer beni rahatlatacaksa hiç çekinmeden her şeyi yapardım, bu annemi bedbaht etse de.

Babamın aniden benimle ilgilenmeye başlamasının annemi en fazla üzen yönü, bu ilginin boşunalığıydı. Bazen onunla konuşmak güzel oluyordu, ama benim için gerçekten yaptığı şeylerin toplamı koca bir sıfırdı. Bir baba olarak benim için ne kadar az şey yaptığını düşündükçe, giysi satın almak, beni zamanında okula götürmek, dans dersime yetiştirmek gibi anne ve baba olmanın temeli olan şeylere ne kadar ilgisiz olduğunu gördükçe ıstırabım artıyordu. Beni annemden daha iyi anlayabileceğini farkediyordum, ama beni onun gibi yürekten sevmiyordu. O ara benden hoşlanmıştı çünkü beni, çektiğim acılardan ötürü, ilginç bulmuştu. Çocukluğum süresince durmadan uyumuş, kendini uyuşturmuş, altı yaşındaki üstün konuşma yeteneğime, dokuz yaşındaki içten saflığıma ilgisiz kalmış, ama ben depresyon geçiren, intihar eğilimli bir genç kız olunca birden merakı uyanmıştı.

Annem bunu hiç ilginç bulmuyordu: Bir zamanlar çocuğunun yattığı yatağı işgal eden hastalıklı, suratsız bir yaban-

cıya dönüşmemi izlerken yasa boğuluyordu. Bütün bu kavgaların ortasında, bir akşam anneme iyi geceler dileyip onu öpmek için odasına gittiğimi hatırlıyorum. Parlak pembe naylon geceliğiyle şarap rengi kuştüyü yorganın altına girmiş, sesi sonuna kadar açık televizyonda haberleri dinliyordu. Yatağa yaklaştım ve ona baktım, orada küçücük ve yumuşacık yatıyordu. Siyah saçlarını toplamıştı, koyu renk şiş gözleri makyajını silmek için kullandığı bebek yağıyla parlıyordu ve her zaman Fransız Riviera'sında güneşten yanmış gibi görünen esmer teni, yüksek elmacık kemiklerinin ve düzgün hatlı burnunun üzerine boyanmış bir tuval gibi gerilmişti. Niçin ona benzememiş, Akdenizli esmerliğini, keskin yüz hatlarını, hafif çekik, koyu, iri mahmur gözlerini almamıştım? Niçin daha çok babamın ailesine benzemiş, onların o solgun, tombul, her zaman tembel izlenimini veren uykulu gözlerini ve solukluğu ödünlerle belirsizleşen kişiliklerimize benzeyen yüz hatlarını almıştım? Annemin, Macy's'de çalışırken çekilmiş bir polaroid fotoğrafını anımsıyorum: enli bir bant uzun siyah saçlarını perçemlerinden ayırıyordu. Yüzü sertleşip kartlaşmıştı ama bence şimdi bile hâlâ çok güzeldi. Yıllar yüzünün çekik hatlarındaki hafif hoppalığı yok etmişti. Ama o gece, yatakta yatarken nedense narin bir bebek gibi yumuşacık ve zarifti.

Ama öte yandan, aniden ve nedensiz bana bağırabileceğini ve sevgi dolu bakışlarının birdenbire sertleşebileceğini biliyordum. Cıva gibi değişkendi, özellikle de o sıralarda, benim depresyonumla başedemediği günlerde. Zaman zaman çok kızmasına, avaz avaz bağırmasına ve saçma sapan söylenmesine rağmen eninde sonunda o, güvenebildiğim annemdi. Günlerce birbirimizle konuşmayacak kadar kötü bir şekilde tartışsak da her akşam sofrada yemek olacağından, okul taksidimin ödeneceğinden ve giysilerimin ütüleneceğinden emin olabilirdim. O benim annemdi, önemli

olan da buydu. Babam hakkında hiçbir zaman bu kadar emin olamazdım. Evden kaçıp, babamla üvey annemin yeni taşındığı tüylü halıyla kaplı Westchester'deki evde bir gece kaldığım zaman, izin almadan banyodaki sabunu -öyle özel bir şey değil, bakkaldan alınan Tone gibi basit bir markadan söz ediyorum- kullanmam bile hiddet nöbetlerine neden olurdu. Varlığım onlara bu kadar yabancıydı.

Aile hayatımız, İncil'deki Hazreti Süleyman'ın öyküsüne, iki kadının gerçek annesi olduklarını iddia ettikleri çocukla ilgili öyküye benziyordu. Süleyman çocuğu iki parçaya kestirmesin diye annelik hakkından vazgeçen kadın gibi, annemin de benim hayatta kalmam için ağlayıp, yalvarıp her şeyi yapacağından emindim, babama gelince, bundan o kadar emin değilim. O bana benziyor, hep ödün verir, hep pes eder, davasının doğruluğundan hiçbir zaman emin değildir. Yorgun bir tavırla, *Çocuğu ikiye bölün* demek tam da ona uygun bir davranış olurdu, şimdi olan da buydu zaten.

Yaşamımı bu öyküden farklı kılan şey, annemin de babamın da talepleri oluşuydu. Bir bütün olarak kalabilmek için her ikisine de muhtaçtım ama seçeneklerim arasında bu yoktu. Sadece depresyonda değildim, aynı zamanda içimde bir şeyler bölünüyor, çatlıyor, parçalanıyor ve beni, anne ve babamın arasında bir o yana bir bu yana çekiştirip duruyordu. Bazen, keşke bir vitrin camından içeri yürüsem, keskin cam kırıkları beni şeritler halinde kesse de hislerimle görünüşüm uyumlu olsa diye dua ederdim.

Ortada bir çocuk varken boşanma gerçek bir çözüm olabilir mi? Bu günlerde evlilik danışmanlarından ve boşanma terapistlerinden oluşan küçük bir endüstri, eşlerin ayrılma işlemlerini, çocukların çıkarı için kolaylaştırmaya çalışıyor ve bütün bu insanların yardımcı olmaya çalıştıklarını biliyorum, işleri yoluna koymaya çalışıyorlar ve mademki Alaska'da takıl-

dık kaldık bari giyecek kalın bir paltomuz olsun gibisinden bir şeyler yapıyorlar. Ama bu sağlıklı bir çözüm mü?

Herhangi bir ayrılık, kısa bir aşk ilişkisinden sonraki bile, her çeşit duygusal öfke yaratacak güçtedir. Onun için boşanan bir çiftten, çocukların çıkarı için, duygularını dizginlemelerini, mantıklı davranmalarını, işbirliği yapmalarını ve olumlu olmalarını isteyebilecek kadar pratik, gerçekçi, soğukkanlı ve makul olmamız mümkün mü? Modern yaşamın insanlıktan beklediği bütün saçmalıklardan en zor olanı, sadece yetişkin yaşamlarımızı seri hareketlerle tek eşliliğin birinden diğerine atlayarak rahatça geçirmemiz değil, aynı zamanda eski eşlerimizle de iyi geçinmemiz, dostluğumuzu sürdürmemiz, ebeveyn görevlerimizi paylaşmamız, hatta bazı durumlarda eski eşlerimizin ikinci ve üçüncü düğünlerine katılmamızdır. Bizden, yürek acısının, yerinde kullanılan psiko deyimlerle ve bir mantra gibi tekrarlanan çocukların hatırı için sözleri ile geçiştirilebilecek, ufak bir sorun olduğunu kabul etmemiz isteniyor.

Bazen, en kötü anlarımda, benim hatırım için böyle uygarlık gösterileri sahnelemedikleri ve dostluk numaraları yapmadıklarını düşünüp anne ve babama saygı duyuyorum. Bunu yapabilmeleri benim için daha iyi olurdu biliyorum, ama sergileyecekleri ikiyüzlülük, sahte gülücükler ve göstermelik dostluk da beni aynı derecede bedbaht edebilirdi.

Onüç yaşımda olduğum o günlerde babamla sık sık gece yarılarına kadar kötümser bir tavırla ondan bundan konuşur, her şeyin kapkara olduğundan söz eder ve annemden nefret ettiğimi söylerdim, çünkü bazen ondan nefret ettiğime inanırdım. Uzun kordonlu telefonu annemin odasından alıp odama giden dar koridora çıkarırdım ve alçak sesle babama hayatımın ne kadar berbat olduğunu anlatırdım. Tabii bu annemi deli ederdi. Bu yüzden de, telefonu kapattıktan sonra onu rahatlatmak için, aslında babamın beni sevmediğini söylerdim. Anneme babamdan nefret ettiğimi söylerdim ve bu onu bir süre

rahatlatırdı. Alçak ses tonuyla babama Dr. Isaac'dan kurtulmam gerektiğini söylerken beni tekrar yakalayana dek iyi görünürdü. Sonra yeniden ağlamaya başlar ve babama olan bağlılığımın ve dönekliğimin onu hasta ettiğini, bu yüzden iç kanama geçirdiğini söylerdi.

Böyle gecelerde, o kadar fena olacağım ki beni kanamamdan ötürü acil servise götürmek zorunda kalacaksın, ama sen babana beni şikayet etmekle meşgul olduğun için bunu farketmeyeceksin bile ve ben iç kanamadan öleceğim, bakalım o zaman neler hissedeceksin? diye beni tehdit ederdi.

O zaman neler hissedecektim? Verecek cevap bulamazdım, yalnızca ağlayıp onu kucaklar ve başımı göğsüne dayayarak, Böyle olsun istemiyorum, böyle davranmak istemiyorum, niçin herkes birbiriyle iyi geçinemiyor? derdim.

Annem aklı başında ve makul olduğu anlarda, boşanmış kadınların konuşması gerektiği gibi konuşarak, babamla bir ilişkim olması gerektiğini söylerdi. Herkesin bir annesi ve bir babası olmalıdır. Gerçekte ise, ona çok yakın olmamı istemezdi. Onun yalnızca yasal hakkı olan cumartesi akşamüstü ziyaretlerinde kendini göstermesini isterdi. Ama bunun için onu kim suçlayabilir? Annemin, dünyada en çok sevdiği kişi olan bana, dünyada en nefret ettiği kişi olan babamla aramızda iyi bir ilişki olmasını istediğini söyleyip de açık vermemesi mümkün müydü? Aynı şey babam için de geçerliydi.

Boşanan ailelerin çocuklarından oluşan bir kuşağın, uzatmalı bir ergenlik çağını yaşarken, bir çoğunun birbiriyle yattıktan sonra da arkadaşlıklarını sürdürmeleri ve mantıklı bir yaşam için boşanma çatışmalarını bir kenara itmelerine şaşmamak gerekir. Boşanmalar, bize dostlarla ve düşmanlarla yatıp sabahleyin her şey normalmiş gibi davranmayı öğretti. Bazen anne ve babamı, psikolojik yönden böylesine bilgisiz oldukları, Ben İyiyim, Sen İyisin *gibi başlıkları olan yardımcı kitapları okumadıkları için ve kendi özlerine uygun davranmayı seçtikleri -da-*

ha doğrusu sadece içgüdüsel davrandıkları- kendi dizginlenmemiş, zincire vurulmamış, kararsız, sorgulanmamış ruhsal gelişmemişliklerine sadık kaldıkları için, takdir etmem gerekiyor. Arada bir endişeli bir ifade takınıp bana, birbirleri için besledikleri duyguların beni etkilememesi gerektiğini söylerlerdi, ama bu kulağa hep sahte gelirdi, sanki dar ve kötü ışıklandırılmış oturma odamızın ortasına bir fil yerleştirip sonra da bu hayvanı görmezden gelmemi, evcil olduğunu ve zarar vermeyeceğini, çevresinde barınıp yaşabileceğimizi söylemek gibi bir şeydi. Çok yanlış olduğu belli bir durumda doğru olanı yapmaya çalışmak yerine, onlara doğal geleni yapmalarını takdir ediyordum.

Alaska'ya gittik ve donarak öldük.

Beş yıl süreyle kampa gittim, her yıl bir başkasına; bunlar Poconos, Catskill veya Berhshires'da veya indirimli bir ücretle kayıt olabildiğim, herhangi bir kırsal kasabada, hep farklı yöneticileri olan kamplardı. İşin en tuhaf yanı, beni kendimi yapayalnız hissettiğim bu feci yerlere gönderen annemden nefret edeceğim yerde, bütün yaz onu özlerdim. Gece gündüz, tüm enerjimi, küçücük ve istikrarsız evimi özleyerek tüketirdim. 28 Haziran'dan, veya kampa vardığım günden itibaren aşağı yukarı 24 Ağustos'a kadar, kendimi eve dönmeye hazırlar, aralıksız bunu düşünürdüm.

Her gün saatlerce anneme mektup yazar, onu telefonla arar ve dönüş zamanı gelince beni tam olarak nereden ve ne zaman alması gerektiğini bildiğinden emin olmak isterdim. Kampın idare bölümüne koşar, annemin beni nerede bulabileceğini öğrenmesi için, dönüş yolculuğuyla ilgili bilgilerin ona gönderildiğinden emin olmak isterdim. Ona bir veya iki saat önce geleceğine dair yeminler ettirirdim. Babamı bile arayıp, varış saatimizden en az yarım saat önce orada olacağına dair söz verdirirdim. Kamp müdürüyle görüşür, yanlışlıkla New Jersey'e veya Long Island'a giden bir

otobüse bindirilip, bir şekilde yanlış bir yere gidip bir daha evime dönememekten korktuğumu belirtirdim. Koğuşumdaki diğer New York'lulara, annem beni otobüs durağından almaya gelmezse onlarla birlikte gidip gidemeyeceğimi sorardım. Büyükannemi ve babamı, teyzelerimi, amcalarımı ve bakıcılarımı arayıp (hepsini ödemeli arardım) annem veya babam beni almaya gelemezse diye onların 24 Ağustos'ta nerede olacaklarını araştırırdım. Tenis ve voleybol oynamanın, gemici düğümleri ve tencere tutacakları yapmanın yararlarını öğreneceğim yerde, yazın bütün sekiz haftasını iki saatlik dönüş yolculuğunu planlamak için harcardım.

Şimdi bile bazen yazın yağmur yağdığı zaman -caz şarkılarında sözü edilen ve temmuz'un ortasında insana sonbahar veya kışmış duygusunu veren o soğuk, hüzünlü sağanak- daha önce yaşadığım bir şeyi yeniden yaşar gibi olurum; başımı bir sis kaplar, tüm bedenim gerilir ve kamptaki yağmurlu günleri anımsarım: Yağmurun tokat gibi yağdığı, sarı yağmurluğumla üşümüş, incinmiş ve berelenmiş ortalarda dolaştığım, annemin ve babamın beni buraya sürgün etmeleri için ne yaptığımı merak ettiğim o günleri. Bunu haketmek için ne yaptığımı ve bu hatamı nasıl düzeltebileceğimi merak ettiğim günleri.

O kadar iyi bir çocuktum ki, gerçekten öyleydim. Kimsenin beni oyalamasına ihtiyaç duymazdım, çok yetenekliydim. Tek başıma bırakılsam, belki de Tolstoy'un bütün eserlerini okurdum, ya da en azından Tolkien'inkileri. Defterime resim yapar veya beş yaşımdan beri dizi halinde yazdığım hayvanlar hakkındaki kitaplardan bir tane daha yazabilirdim. Tanrı bilir ya, tek başıma kalmaktan memnundum. Eminim bu yüzden, kendi yaşımdaki çocuklarla beraber olmak ve onlarla oynamaya zorlanmak için yatılı kampa gönderiliyordum. Bu da beni normalleştirmek için alınan önlemlerden bir tanesiydi.

İşlerin yaz kampında yanlış gitmeye başladığından kuşkulanmaktan kendimi alamıyorum, sürgün hayatım o zaman başladı, ruhum orada parçalandı -bin parçaya ayrılana dek parçalandı- her geçen yaz biraz daha. Benim için her şey kampta bitti. Kitaplarımı yazmaktan, çekirge toplamaktan vazgeçtim, kendimi güzel bulmaz oldum, şimşeği, gök kuşağını ve tsunami rüzgârlarını yaratan Tanrı değilse kim diye merak etmekten vazgeçtim, bir Tanrı olup olmadığını merak etmekten vazgeçtim, tüm yetişkinlerin cevaplayamayacak kadar yorgun oldukları soruları sormaktan vazgeçtim, olanakların hâlâ var olduğu o yerden sürüldüğüm için, artık istediklerimi asla elde edemeyeceğimi bildiğim için, istemekten vazgeçtim.

Kaç yıl geçerse geçsin, ne kadar terapi görürsem göreyim, geçmişteki tüm yanlışları ait oldukları artık önemsizleşen yerlerine oturtması gereken, hep alınan derslerden ve iç huzurundan söz edilen o mutlu diyarı, perspektif denen o ele geçmez şeyi ne kadar yakalamaya çalışırsam çalışayım nafile. Anılarımın gücünü kimse asla anlamayacak, onlar o kadar somut ve canlı ki, beni delirttiklerini bir psikiyatristin söylemesine ihtiyacım yok. Bilinçaltım onları gömmedi, süperegom onları engellemedi. Orta yerde önümdeler, şu anda bile varlıklarını sürdürüyorlar. Yaz kampını hatırladıkça, hissettiklerim tümüyle çirkin: *Bana bunu yaptıkları için anne ve babamı öldürmek istiyorum! Bunun için onları doğrayarak öldürmek istiyorum çünkü ben dünyanın en iyi kızıydım ve iyi yönlerim için kendimden hoşnut olmamı sağlayacakları yerde beni gönderdiler ve ben bir daha asla yolumu bulup geri dönemedim! Ben özel biriydim! Parlak bir geleceğim vardı! Ama onlar beni fırlatıp attılar ve sıradan biri yapmak istediler! Beni normal çocukların arasına attılar, onlar benim tuhaf olduğumu düşündüler ve kendimi tuhaf hissetmeme neden oldular, sonunda tuhaf biri oldum! Ve bu kadar yıl sonra bana*

bunu yaptıkları için onlardan hâlâ nefret ediyorum!

Gözlerimden yaşlar boşanıyor, yağmur gibi değil, tokat gibi.

Özlem benim için sadece bir ruh halidir. Her zaman birini veya bir yeri veya bir şeyi özlerim. Her zaman hayali bir yere dönmeye çalışırım. Hayatım uzun bir özlem olmuştur.

Beşinci ve son yazım için Seneca Gölü Kampı'na gittiğim zaman iş çığrından çıkmıştı. Bütün hatırladığım şu veya bu feci durumun anlık görüntüleri. Babama telefonda ağlıyorum; annem öbür odada sigara içerek ağlıyor; babam, annemi telefona çağırmamı söylüyor; annem reddediyor, sonra kabul ediyor, sonra ona ağlayıp yalvarıyor, niçin aramızdaki ilişkiye karıştığımı soruyor. Biraz daha ağlıyor. Ben biraz daha ağlıyorum. Annem ve ben kendi odalarımızda ağlıyoruz. Ve bağrışıyoruz. Ve barışıyoruz. Kucaklaşıp öpüşüyoruz ve babamın aramıza girmesine bir daha asla izin vermeyeceğimize yemin ettiğimiz için biraz daha ağlıyoruz. Sonra annemin, babamla benim arama girmekle meşgul olmadığı bir anda, babam, annemle benim arama giriyor. O günlerde işler böyle devam ediyordu. Ben her zaman biriyle öbürüne ihanet ediyordum. Bir aşk üçgeni gibiydi. Öyleydi de.

Annem her yaptığım şeye bağırıp ağlamaya başlıyor. Kulağıma ikinci bir delik deldirdiğim zaman çıldırıyor ve ben gidip birkaç gün teyzemde kalmak zorunda kalıyorum. Babamla telefonda fısıldayarak konuştuğumu duyunca, tek kelime anlamasa bile ses tonumu hemen farkediyor, Gauloise paketiyle odasına çekiliyor, önce katılıp kalıyor, sonra histeri nöbetine giriyor, sonra yeni baştan başlıyor. Sık sık kız kardeşini arıyor. Onu çok sinirlendirdiğim için iç kanamasının fena bir hal aldığını, yakında onu erken yaşta mezarına yollayacağımı söylüyor. Onu üzmek istemediğimi, sadece

babamla bir ilişkim olsun istediğimi ve Dr. Isaac'ı istemediğimi söylüyorum. Dr. Isaac'ın benim hayatımı kurtardığını ve babamın terapinin gelişimini engellediğini söylüyor.

Sonra ben, aynı fikirde olmadığımı söylüyorum.

Sigortası hemen tüm masrafı karşıladığı halde babam, Dr. Isaac'ın faturalarını ödemeyi reddediyor ve annem bir otel rehberi hazırlayarak kazandığı üç beş kuruştan arttırdığı parayla, borcunu ödemek zorunda kalıyor. Para bitince, Dr. Isaac, birisi babama o kahrolası sigorta formlarını doldurtmazsa, ödenmemiş faturalar yüzünden onu dava edeceğini söylüyor. Babamın hiddetinden o kadar korkuyorum ki, ona Dr. Isaac'tan nefret ettiğimi söyleyerek tedavi masrafını ödememesi için neden yaratıyorum. Anneme, Dr. Isaac'ı sevdiğimi, fakat babamın beni ondan soğutmaya çalıştığını söylüyorum. Her ikisine de benden duymak istediklerini sandığım şeyi söylüyorum, çünkü her ikisinin de beni sevmesi için tek garantim bu. Benim için bir gerçek varsa bu, annemle veya babamla birlikte olmama göre değişiyordu.

Ben yalnızca her ikisi de beni seven, bir anne ve baba istiyordum.

Bütün bu aile kavgasının ortasında kampa gitmek bir kurtuluş olmalıydı. Ama değildi. Bir keresinde, o yaz New Jersey, Meadowsland'de Brendan Byrne Arena'sı açılıyordu ve Springsteen açılış onuruna on akşam orada çalacaktı. Birkaç konser için bilet almıştım, ama kamp yöneticisi anneme, düğün veya bar mitzvah dışında hiçbir şey için kamptan ayrılamayacağımı söyledi. Yolu yok.

Ben de anneme, durum buysa o zaman kampa gitmeyeceğimi söyledim. Yolu yok.

Babamı arayıp, o yaz evinde kalmak için yalvardım; bütün gün işte olacağı için evde yalnız başıma sıkılacağım gibi bir şeyler mırıldandı. Hiç rahatsızlık vermeyeceğimi, bebek yağı ile tentürdiyot sürüp bütün gün güneşte yatacağımı,

Dickens veya Daphne du Maurier okuyacağımı ve kimsenin benim orada olduğumu bile farketmeyeceğini anlattım, ama kabul etmedi. Mümkün değil, diye kestirip attı.

Telefonu kapatırken, bu işte gerçekten tek başıma olduğumu anladım. Anlaşılan her ikisi de, ipin sonuna Seneca Gölünde erişeceğimi, geri kalan inancımı da yitirip yok olacağımı anlamıyordu. Bana bu kadar yakın olan bu insanların ne kadar çaresiz olduğumu görmediklerine inanmakta zorlanıyordum. Görüyorlarsa da bir şey yapacak kadar önemsemiyorlardı, veya bir şey yapmak isteyecek kadar önemsiyorlarsa da yapacakları bir şey olmadığına inanıyorlardı, bana inanmakla her şeyi değiştirebileceklerini bilmiyorlardı - ya da bilmek istemiyorlardı.

O gün babamla konuştuktan ve söyleyeceği tek şeyin her zamanki gibi hayır olduğunu anlayıp telefonu kapattıktan sonra, kendimi daha önce hiç hissetmediğim kadar yalnız hissettim.

Sonunda Springsteen biletleri, annemin erkek arkadaşının çocuklarına ve onların arkadaşlarına verildi ve ben kampa gönderildim. Ama o yaz, otobüse binerken anneme her zamanki gibi onu özleyeceğimi söyleyeceğim yerde, bunu ona ödeteceğimi söyledim.

Anneciğim, bunu bana nasıl yaparsın? Hastayım ve deliyim, aklım tehlikeli bir şekilde karışık ve sen böyle olduğumu biliyorsun, beni hâlâ bu halde gönderdiğine inanamıyorum. Bunu nasıl yaparsın?

Ellie, başka seçenek olmadığını biliyorsun.

Anneciğim, ne kadar kötü bir halde olduğumu bilsen, başka bir seçenek *bulurdun*. Bütün yaz, kendi başıma bir şey yapamazmışım gibi konuşuyorsun. Evde oturup kitap okuyup, film seyretsem kötü mü olur? Ne kadar kötü olur?

Kendi yaşındaki çocuklarla beraber olman gerek, diye kaçamak bir cevap verdi. Evde oturup aklına başka şeyler tak-

man kötü olur. Hem ücreti ödendi bile. Hem, Dr. Isaac sana iyi geleceğini söyledi.

Dr. Isaac aptalın teki. Ona bu kadar hayran olman senin daha da aptal olduğunu kanıtlar. Bana bunu yaptığın için senden nefret ediyorum, Tanrı tanığım olsun ki sana bunu ödeteceğim.

Otobüsün merdivenine doğru yürürken onu öpmedim bile. Fotoğraf makinesi getirmişti, ve bir başka velinin fotoğrafımızı çekebilmesi için, beni onunla birbirimize sarılmış halde poz vermeye zorluyordu, sanki her şey normaldi ve ben öç alacağıma yemin etmiyordum. Her şeyin yolunda olmadığı ortadayken, onun hâlâ yolundaymış gibi davranmak için neden bu kadar çok enerji harcadığını bir türlü anlamıyordum. Bu kadar enerjiyi bir sorun olduğunu itiraf edip onu çözümlemeye harcasa, belki de bir sorun olmazdı.

Otobüse doğru son adımımı atarken ona, Beni kampa gönderirsen ölüme gönderiyorsun demektir, dedim.

Ah Ellie, Sarah Bernhardt gibi davranmayı bırak, melodram yaratma. Eğleneceksin. Kendine bir şans tanı.

Dört yıldır tanıyorum. Beşinci kez beni gönderdiğin için pişman olacaksın. Yemin ederim.

Otobüste otururken düşünüyordum: Bu kadar sene. Bunu ödeyeceksin. Onun da hayatının güç olduğunu, kendi sorunları olduğunu, bir tatile ihtiyacı olduğunu, anne olmanın güçlükleri konusunda anlayamayacağım çok şey olduğunu ise düşünemiyordum. Bundan sonraki sekiz hafta çekeceğim acının herhangi bir özürden daha büyük olduğuna inanıyordum. Benim gibi depresyon geçirmeyen hiç kimse, acının ne kadar kötüleşebileceğini tahmin edemez, öyle ki ölüm umutların bağlandığı bir yıldız, ileride erişilecek bir huzur halini alıyor ve beyindeki bu gürültülerle yaşanan herhangi bir yaşamdan ehven görünüyor.

Çocukken, annem çalıştığı ve babam ortalarda olmadığı için, birbirinden farklı ve birbirinden garip yerlere bırakıldığımı anımsıyorum. Hafta sonları ve tatiller çoğunlukla büyükbabamın Long Island'daki evinde geçirilirdi, okulun kapalı olduğu günlerde lunaparka veya müzelere yapılan grup gezilerine katılınırdı. Bir süre sonra yaz kampını, annemin okuldan sonra beni gönderdiği Schwartzy's ile özdeşleştirmiştim. Burada bütün diğer çocuklar monopoli veya basketbol oynarken, ben bir köşede oturup düşünürdüm, hepsi kot ve lastik ayakkabılar giyerken orada tek eteklik giymiş kız ben olurdum. Schwartzy's'de yalnızca bize bakan kadınlarla konuşurdum, onlar da benim belime kadar uzanan kahverengi saçlarıma ve ayak ayak üstüne atıp, küçük bir yetişkin gibi dimdik ve sessizce oturuşuma bayılırlardı. Annemin gelip beni almasını iple çekerdim. Onun gelişi bende müthiş dramatik bir rahatlama yaratırdı, sanki oksijen hortumu verilen nefessiz kalmış bir astım hastasıydım: Anneciğim geldi, artık rahatça nefes alabilirim.

İşte yine ben, hep o aynı çocuk, birkaç saat yerine sekiz hafta süren bir başka Schwartzy's'de, yaz kampındayım. Ebediyen sürecek gibi görünen bir yalnızlık, hiç bitmeyecek gibi görünen bir ıssızlıktayım.

Seneca Gölü Kampı'nda ilk günümde, yöneticinin bürosuna gidip eğer beni kamptan atmazsa fazla ilaç yutacağımı söyledim, ve bunu bir tören gibi her sabah tekrarladım. Irv'e pek ölmek istemediğimi, ama beni hastaneye kaldırmalarını gerektirecek kadar ilaç alabileceğimi, böylece en azından bu kahrolası kamptan kurtulabileceğimi anlattım. Birkaç yaz önce fazla Atarax aldığımı ve herkesin bunu bir kaza sandığını, benim de onları yalanlamadığımı söyledim, ama şimdi ona eğer yüksek dozda Motrin ile aspirini bir şişe NyQuil ile birlikte alacak olursam bunu bilerek, isteyerek, aklım başımda olarak yapmış olacağımdan emin olabileceğini ekledim.

Irv cevap olarak şunları söyledi: Rezil olursun. İnsanlar konuşur. Dedikodu yayılır. Bütün diğer kamplardakiler, okulundakiler, herkes bunu duyar.

Kiminle konuştuğunu sanıyor?

Başka bir gün, Irv'e haplarla kendime zarar vereceğim yerde, belki de sırt çantama birkaç kaset, kitap, temiz çamaşır ve sivilce merhemimi koyup bir sabah kamptan çıkacağımı, otobüs durağına gideceğimi söyledim. Bana çok gerici olan bu kırsal kesimdeki çiftçilerin büyük bir olasılıkla ırzıma geçeceklerini anlattı.

Birkaç hafta süreyle hemen hergün yaptığımız konuşmalardan sonra, Irv ile aramda duygusal sayılabilecek garip bir yakınlık oluştu. İstemesek de birbirmizden hoşlanmaya başlamıştık, bir polisin sorguladığı bir katil zanlısına tuhaf bir şefkat duyduğunu farketmesi gibi bir şey. Havasız bir sorgulama odasında saatler boyu birinin acıklı hayat hikayesini dinledikten sonra zavallıya acımaya başlamak doğal olmalı. Bir gün Irv, bana daha önce çok kez işittiğim bir ifadeyle şöyle dedi, Elizabeth, güzel bir kızsın, anlaşılan yeterince de zekisin, niçin normal olmaya çalışmıyorsun? Bu kadar karşı çıkacağına, burada, Seneca'da olan şeylerin keyfini niçin çıkarmıyorsun? Çevrene uyum sağlamaman için bir neden yok.

O sözlerinden sonra Irv'in, onüç yaşında olmanın ne feci bir şey olabileceğinden haberi olmadığını anladım. Görüşmelerimiz kesin bir şekilde tıkanmıştı.

Dr. Isaac'a mektup yazdım: "Havuzun kenarında oturmuş masmavi gökyüzüne bakıyorum. Bir kartal uçuyor, bu güzel bir manzara olmalı, ama bana yalnızca, kuş gibi uçabilmek için insanlara özgü kol ve bacaklarımdan ne çok kurtulmak istediğimi düşündürüyor. Ölünce bedensiz bir ruh olacağımı biliyorum ve kendi ölümüm için dua ediyorum." Cevabında çektiğim acıyı benimle paylaştığına dair bir sürü

yavan laf yazdı. Ben de şöyle karşılık verdim: "Acımı benimle paylaşmanıza gerek yok. Beni bu kahrolası yerden çıkarın yeter!"

O yaz kurtulma arzum o kadar kalıcı bir hal almıştı ki, bir süre sonra öldürücü dozda hap alma planım, soğukkanlılıkla cinayet işleyen birinin geriye dönük durum muhasebesine benzemeye başladı. Duygusuzca öldüren ve sonra bütün ayrıntıları ve kullanılan aletleri tam olarak anımsayan ve noktaları birleştirir gibi: Ondan sonra, ondan sonra, ondan sonra, diye anlatan bir katil. Tavırlarımda belirgin bir değişiklik şimdiden gerçekleşmişti. Beni kampta karantinaya aldıkları için anneme ve babama, *her ikisine de* o kadar öfkeleniyordum ki artık aralarında bir seçim yapmıyordum (nasıl bir seçimse bu, idam mahkumunun elektrikli sandalye ile zehirli şırınga arasında seçim yapması gibi), ve depresyonum saldırgan bir hiddete dönüşmüştü. Depresyon çoğu zaman içe dönük kızgınlık olarak tanımlanır, bu yüzden anne ve babama hiddetlenmem bana bu kızgınlığı nihayet dışa yöneltebilme lüksünü -belki de kurtuluşu demeliyim- sağladı. Her ikisinden de dehşetli bir şekilde nefret etmekle sanki gücümü yeniden kazanmıştım. Ve gerçekten hiç kimsem, hiçbir yerim ve hiçbir şeyim olmadığını anlamam, ve yaşam denen bu şeyin tümünün koca bir yalan olduğunun kesinlikle kanıtlanması, beni rahatlatmıştı. Artık geride kalan azbuçuk şeye teslim olup inişe geçebilirdim, kendimi işin sonuna gelmenin ve serbest düşüşün keyfine bırakabilirdim. Gerekirse kendimi yok etmeye karar verdikten sonra, acım hafifledi. Bir çıkış yolu bulmuştum. Kamptan otobüsle ve otomobille değil de, bir ambulansın içinde sedyede yatarak acil servise götürülmek üzere ayrıldığımda akılları başlarına gelecekti.

Ziyaret gününden bir süre sonra babam, ilk ve son olan bir baba otoritesi gösterisiyle beni oradan kurtarmak için

bir plan önerdi. Bu dayanışma önerisine göre, ben tabii ki onun evine gitmeyecektim. Sadece New Jersey'in ortasında çürümekte olan bir endüstri kasabasında, Matawan'da, kocası ve iki çocuğuyla yaşayan kızkardeşi Trixie ile birlikte kalmamı ayarlamıştı. Arka bahçesinde yerden yüksekte bir yüzme havuzu olan iki katlı bir evde oturuyorlardı. Bob, Trixie'nin kocası, bir fabrikada veya öyle bir yerde ustabaşıydı; akşam eve gelir gelmez bir bira kutusu kapan ve yemeğini televizyonun önünde yiyen adamlardandı. Bütün möbleler plastikle kaplanmıştı, yenen tüm sebzeler konserve kutusundan çıkıyordu, evde kullanılan başlıca baharat ketçaptı, tatlı ise hazır muhallebi ve krem şantiydi. Başka türlü söylemek gerekirse benim acınası bir şekilde romantikleştirdiğim Bruce Springsteen hayallerimdeki işçi sınıfının karabasanını yaşıyorlardı. Telefon edip çevreyi anlatınca annem, nihayet istediğine kavuştun, dedi.

Tabii bu pek eğlenceli değildi. Aslında fena halde kasvetliydi, ve Springsteen'in neden bu yaşamdan kurtulmak istediğini anlamamı sağlayacak bir deneyimdi. Sonbaharda meslek okuluna gidip sekreterlik eğitimi yapacak olan kuzinim Pamela ile beraber bütün gün oturup, esrar çekiyor ve pembe dizi seyrediyordum. Ama en azından kamptaki gibi toplu faaliyetlere katılmam gerekmiyordu. Kimseden izin almadan alışveriş merkezlerine, video oyun salonlarına gidiyorduk. Ağustos'ta, Irv'i hayır duasıyla anarak Capital Tiyatrosu'nda Tom Petty'yi izledim. Canımın istediği ağır kitapları bütün gün ve bütün gece okuyordum ve kimse temizlik, yüzme veya futbol için beni rahatsız etmiyordu. Ağustos ayı için seçtiğim albüm olan, Derek and the Dominos'un *Layla*'sını dinliyordum. Öğleden sonraya kadar uyuyordum. Kimse yaptıklarımı sorgulamıyordu: Babam Trixie'ye o ara kötü bir durumda olduğumu bir şekilde anlatmış ve kimseyi rahatsız etmediğim sürece beni kendi hali-

me bırakmasını söylemişti.

Pamela ile otomobille dolaşıp öğle yemeği için Taco Villa'ya veya Jack in the Box'a gidiyorduk; bazen de o arkadaşlarıyla basketbol oynarken ben onları seyrediyordum, veya geç saatlerde herkesin mescaline ve peyote aldıktan sonra kusup, birbirlerinin kusmuğunda kayıp düştüğü, Black Sabbath (onlar sadece Sabbath diyorlardı) ve Motley Crue (sadece Crue diyorlardı) dinleyip, New York'lu çocukların kaba bulacağı bir sürü şey yaptıkları, arka bahçelerdeki bira partilerine gidiyorduk. Şehir dışının bu halini biraz sevmiştim: O yazki kadar sürekli kafayı bulduğumu hatırlamıyorum. Bazen Pamela ile havuzda yüzüyor veya güneşte oturuyorduk - daha doğrusu o birincisini bense ikincisini yapıyordum. Bazen liseden arkadaşları uğrardı. Hepsi Pamela gibi kasabadaki meslek okuluna gidip sekreterlik eğitimi görecekti. Böyle bir çevrede benim kendini beğenmiş bir ukala gibi görünmemem zordu; bu yüzden, herkesi kaçırmamak için fazla konuşmamaya çalışıyordum.

Acaba dünyanın neresinde çevremdekilere uyabilecektim? Merak ediyordum. Kampta herkes çok havalıydı ama burada, Matawan'dakiler de yeterince havalı değildi. Birlikte yaşadığım insanlarla *bir şeyler* paylaştığım bir çevrede bulunmayı istemek olmayacak şey miydi? Bu o kadar da büyük bir şey değil: Onların Springsteen hayranı olması gerekmezdi. Bob Seger veya John Cougar da olurdu. Onüç yaşındaki diğer kızlara baktığımda oldukça tuhaf kaçtığımı biliyordum, ama yine de çevreme uyum sağlayabilmem için başka bir gezegene taşınmam gerekmezdi. Belki de gerekirdi. Artık kendimi böyle görmeye başlamıştım.

Keşke Pamela hakkında gerçeği bilseydim, bazı ortak yönlerimiz olduğunu keşfedebilseydim. Pamela'nın, zaman zaman depresyon geçirdiğini, içine kapandığı zaman halam ve enişte*min telaşa kapılıp beceriksizleşerek*, tepki alabil-

mek için onu dürtüp, bağırıp çağırdıklarını, ancak yıllar sonra öğrendim. Bütün bu gürültü patırtı yüzünden iyice içine kapanmış, ve intihar girişimleriyle dolu bir ergenlik yaşamış. Tabii biz bu tür şeylerden hiç bahsetmedik, böyle bir şeyi söz konusu etmek kimin aklına gelir? Ben onu tanımıyordum, o da beni tanımıyordu ve depresyonun en önemli unsurları, sessizlik ve utanç olduğu için de kimse bize bir şey söylemeyi akıl etmemişti. Böylece *Hastane* dizisi, Luke ile Laura ne yapıyor ve nerede esrar bulabiliriz çevresinde dönen, kimsenin kimseyle iletişim kurmadığı bu boğucu boşlukta, birkaç haftayı birlikte geçirdik.

Sonra, bir akşam, Trixie'nin evindeki telefonda babam, umarım müziğini fazla açıp herkesi delirtmiyorsundur, dedi. Umarım Trixie halanın dediği gibi televizyonu açık bırakıp uyuyakalmıyorsundur, çünkü elektrik pahalı.

Birden tek düşünebildiğim şey, on yıldan uzun bir süredir hayatımdaki bu büyük boşlukla, bir babanın doldurması gereken, bir boşlukla yaşadım, şimdi bana nasıl davranmam gerektiğini söylüyor, oldu. Ben üç yaşındayken, sanki zaman durmuştu, azı dişlerimin arasında örümcek ağları oluşurken ve önümdeki süslü doğum günü pastası taşlaşırken ben, çağdaş bir Bn. Havisham gibi, hâlâ mükemmel babamın ortaya çıkıp beni kurtarmasını beklemiştim. İçimdeki o boşluğu ancak herkesinki gibi bir baba doldurabilirdi. Bu feci boşluk duygusuyla yaşamayı öğrenmiştim ve şimdi yıllar sonra o, sanki gerçekten babammış gibi, bana nasıl davranmam gerektiğini söylüyordu. Benimse tek düşünebildiğim şey şuydu: O kendini kim sanıyor? Bana nasıl ders vermeye cesaret ediyor? Bir baba olmanın ne demek olduğunu nereden biliyor?

Ve ilk kez onun annemin anneliğine karışmasının, annemi nasıl kahrettiğini anladım. Hiç ortalarda olmayan birinin, aniden, sadece ortaya çıkmaya değil, üstüne üstlük

yönetimi ele almaya kalkışmasının, nasıl bir saldırı olabileceğini anladım. Yönetimi eylemlerle değil, lafla ele alıyordu. Sevgisini bozdurabilseydim bir gazete bile almaya yetmezdi, sözleri ebeveyn olmanın gündelik gerekleriyle ilgili olmayan elle tutulmaz şeylerle ilgiliydi.

Kampa gittiğim o beş yaz süresince, o yapayalnız ve özlemle dolu günlerde, annemi hiç o anki kadar özlemedim.

Kendimi köşeye kıstırılmış hissediyordum: Bana en yakın olan ve güvendiğim tek insan annemdi, ve son derece çarpıtılmış, bağımlı bir ilişkimiz vardı. Beni hiç tanımayan bir insana bağlanmıştım, fobisinden kurtulmak için küçük karanlık bir mağarada yaşamayı seçen bir klostrofob gibiydim.

Birinin düşüncelerini ve duygularını, kararlı bir sabırla birer birer elinden alacak olursanız, zamanla geriye sadece, aşağılarda bir yerde, karın boşluğunda kımıldanan, ama çok aşağılarda, çok gizli bir yerde olduğu için bulunması imkânsız, gıcırtılı, kemirgen, aptalca bir içgüdü kalır. Sarı rengin varlığını reddeden dünya çapında bir gizli örgüt olduğunu düşleyin. Ne zaman sarı görseniz, size hayır, o sarı değil, sarı da ne demek oluyor? diyen bir örgüt. Zamanla, her sarı gördüğünüzde, o sarı değil, tabii ki değil, mavi, yeşil, yo hayır, mor diyeceksiniz, ya da.... Evet, evet öyle, o sarıdır diyeceksiniz, giderek daha histerik olacaksınız ve kendinizi yitireceksiniz.

DAVID EDGAR
Mary Barnes

4
KIRIK KALP

1980 yılını, muhafazakârlık eğilimi ile rehinelerin İran'dan kaçırılması olayının Ronald Reagan'ın başkan seçilmesine yol açtığı, veya John Lennon'un Batı Central Park'ın az ilerisinde, evine giderken bir imza verdiği sırada öldürüldüğü yıl olarak kabul edebilirsiniz. Cinayet o sırada benim yatağımda yatmakta olduğum yere çok yakın bir yerde işlendi, ve ben daha sonraları tabanca sesini duyduğuma kendimi inandırdım. Ara sıra duyulan maytap seslerinin, evlere ve dükkanlara giren genç soyguncuların her yandan gelen silah seslerinin, bitişik inşaatta kırılan pencere camları ve şişelerin gerçek bir amaca yönelik olduğuna, genelde rock and roll'a, özelde John Lennon'a karşı olduğuna da

kendimi inandırmıştım. Benim için her şey bir trajediydi. Bu kırılan camlar, kırılan umutlar yılı, benim kırgınlığımın yılıydı. Babam o sıralar evi terketti.

Gürültü o sıralar artarak dayanılmaz ve ürkütücü bir hal aldı, acınacak bir durumdan hastalıklı bir duruma geçti. Gürültüyü kesebilecek tek şey babamın, annemle beni başımızın çaresine bakmak üzere bırakıp sahneden çekilmesiyle çevreye yayılacak olan barış ve sessizlik olabilirdi. Aralarında o kadar çok kırgınlık vardı ki, çoğu da benim yüzümden oluyordu; birinin aradan çekilmesi gerekiyordu ve babam hayatında hep kaçak oynadığı ve ceza olarak da kendini Valium'un uyuşukluğuna ve her şeyi yok saymanın soğuk rahatlığına teslim ettiği için, gidenin o olması kaçınılmazdı.

Aslında lise birde olduğum okul yılının sonunda kadar babam ortadan kaybolmadı (ondört yaşındaydım, onbeşten gün alıyordum ve şimdi büyük bir kızdım artık bir babaya ihtiyacım yok, diye düşünüyordum), ama sonun başlangıcı çok önceydi, belki de ben daha bebekken, annemin onu sokağa attığı gündü.

Orta okuldan mezun olduğum günü hatırlıyorum, giydiğim ipekli mor elbiseyi, annemin kutlama için Çin usulü tavuk pişirip büyükannemle büyükbabamı, teyzelerimi, enişlerimi ve kuzinlerimi davet ettiğini hatırlıyorum. Annem, babamın okuldaki törene gelmesine izin veremeyeceğini, okul masraflarıma yardım etmediği için diplomamı alışımı izleyemeyeceğini söyledi. Kim oluyordu da, şimdi birdenbire ortaya çıkıyordu.

Bunu babama açıklamaya çalıştığımı hatırlıyorum, ona törene gelemeyeceğini, çünkü annemi üzmek istemediğimi söylemiştim. Açıkça, okul taksidini ödersen belki de gelmene izin verir, diyememiştim ve keşke bunlarla uğraşmak zorunda kalmasaydım diye düşünüyordum. Keşke biri yok olsa diye düşündüğümü hatırlıyorum, ama dünyada en kötü

şeyin bazen dileklerin yerine gelmesi olduğunu asla hayal edemezdim.

O gitmeden önceki yıl çok şey değişmişti. Dr. Isaac'ın faturalarını ödemeyi bıraktı, ben de annemin parası bitince terapiyi bıraktım. Boşanma koşullarına göre doktor faturalarını onun ödemesi gerektiği için annem, babama dava açtı. Üstelik nafaka ve çocuk yardımı miktarı 1969 yılından beri aynı kalmıştı ve annem hayat pahalılığı artışı talep etti. Böylece mahkemeye düştüler.

Etrafımız avukattan geçilmiyordu. Gerçekte yalnızca iki tane vardı, anneminki ve babamınki, ama kimse babamın haklı bir davası olduğunu düşünmediği için babam sürekli avukat değiştiriyordu. Böylece suçiçeği gibi çoğalıyorlardı ve her gün postadan Benton, Bowl, Beavis, Butthead ve falanca filanca Hukuk Danışmanları Şirketinin antetli zarfları çıkıyordu. Hepsi Elizabeth, senin taraf tutmana hiç gerek yok, onlar senin annen ve baban, ikisi de seni seviyor, diyorlardı, sonra birisi bana usulca yaklaşıp, acaba yargıça bir mektup yazıp babanın ne kadar berbat biri olduğunu anlatabilir misin? Veya, Acaba mahkemeye çıkıp tanıklık yapmak ister miydin? diye soruyordu ve ben bundan daha kötüsü olabilir mi diye düşünüyordum. Üstüme öyle bir hissizlik, uyuşukluk çöküyordu ki bu her şeyden daha kötüydü. Derin dondurucu gibi bir şey, buz her an kırılabilir gibi, ama altında su yok, sıvı hiçbir şey olmayacak, sadece katman katman buz, sadece buz var - buz parçaları ve buzullar ve buz kütleleri ve buzdan heykeller, eskiden bir kızın olduğu yerde artık bunlar vardı.

O zamanlar, neresinden bakarsan bak tam anlamıyla tuhaf biri olmuştum. O yıl futbol maçlarında amigoluk yapan kızların giydiğine benzer kısacık etekler modaydı. Norma Kamali ve Betsey Johnson aramızdaki moda düşkünlerine, ki okulumdaki bütün kızlar bu sınıfa dahildi, bunu kabul ettir-

mişti. Sanki benden başka okuldaki herkes, amigo kızlara katılmıştı, yalnızca ben Stevie Nicks ülkesinde yaşıyormuş gibi okula her gün deri çizmelerimin bileklerine kadar uzanan uzun, donuk renkli etekler ile aynı renkte, köprücük kemiğimi ortaya çıkaran dökük ve romantik bluzlar giyiyordum. Her tarafım kemerler, kurdeleler, bağlar ve kumaşlarla kaplıydı, her zaman üstümde tonla şey olurdu, halbuki bu seksenli yılların başı, Reagan iyimserliği döneminin başlangıcıydı, neşe ve iyi haberler, parlak renkler devriydi. Bütün diğer kızlar turkuvaz, sarı, filizi yeşil ve şeker pembesi plastik küpeler ve takılar takarken ben soğuk ve koyu renkler içindeydim; kulaklarımdan sarkan gümüş ve lapis lazuli küpelerle altmışlı veya yetmişli yıllardan veya çevremdeki kimsenin hatırlamadığı veya zaten yaşamadığı mutsuz bir devirden kalmış gibi görünüyordum.

Biraz uyum sağlamaya çalıştım. Hatta üstü dar Lycra, küçücük eteği volanlı Betsey Johnson tipi kadife bir gece elbisesi bile aldım. Ama içinde kendimi gerçekten komik hissediyordum, gerçek yerim tüm İskandinav mutsuzluğuyla, örneğin Bergman'ın *Yedinci Mühür*'ü iken, yanlışlıkla bir Fellini filmine düşmüş bir sirk soytarısı gibi hissediyordum kendimi. Bir zamanlar olduğum kızın, herkesi yöneten, her durumla başa çıkmasını beceren kızın artık geri gelmeyeceğini üzüntüyle farkettim. Bu depresyondan canlı olarak çıkabilmem bile önemli değildi çünkü o beni, şimdiden, temelden değiştirmişti. Bana kalıcı zarar vermişti. Suratsız halim asla yok olmayacaktı çünkü depresyon her şeyimi etkiliyordu. Her yönüme kendi rengini veriyordu ve ben bunu artık kabullenmiştim.

Bu kabullenmişlik, garip bir şekilde beni dengede tutuyordu. Tabii ki hâlâ zaman zaman tuvalete koşup ağlama krizleri geçiriyordum, boş derslerde hâlâ o bildik acıyla tek başıma bir köşeye kıvrılıyordum, ama artık bütün bu acının yaşamın

-en azından *benim* yaşamımın- bir parçası olduğunu anlamıştım. Bu halde sürekli kalabilirdim. Bu halde her şeyi yapabilirdim: Ev ödevlerimi yapıp, sınavlar için çalışabilirdim, fihristi ve dip notlarıyla istenen şekilde bir dönem ödevi hazırlayabilirdim; belki yaşları benimkinin iki katı olan, zeka düzeyleri ise benimkinin yarısı olmayan erkeklerle de çıkabilirdim. Aslında tamamen normal bir genç kız gibi yaşayabilirdim -Tanrı biliyor ya amigo kızlara bile katılabilirdim- ama bütün bunlar, bir şeylerin doğru olmadığı gerçeğini değiştiremezdi. *Benim* yanlış olduğum gerçeğini değiştiremezdi.

İçkiyi bıraktığı halde, her saat başı değilse bile her gün, bir yudum Glenfiddich veya Mogen David veya Muscadet'in özlemini çeken iyileşmiş bir alkolik gibiydim. Faal olarak depresif olmayan bir depresif, hastalığın tipik olmayan bir örneği olabilirdim. Ama hastalık tam olarak neydi? Ha, evet, diye kendime şunları hatırlatıyordum: Amacım bu yaşamdan sıyrılmaktı, gelecekte, belirsiz bir zaman diliminde bu mümkün olduğu zaman kendime yeni bir kimlik yaratmaktı. Belki kendimi koruyabilir, belirtilere (bir tanesinin bile çok fazla olduğunu, ama bin tanesinin bile yetersizliğini bile bile) kendimi bırakmadan yeterince dayanabilirsem bu berbat yaşamın çıkmazından kurtulup ihtiyacım olan yardıma, Dr. Isaac veya anne ve babamınkine değil, gerçek yardıma kavuşabilirdim. Her dersten A alıp, tam anlamıyla kusursuz ve mükemmel olmaya devam ederek birkaç yıl daha yarı-ölü bir genç kız gibi yaşayabilirdim.

Bir gelecek olmadığını düşüneceğim yerde bütün yaptığım, bu günü ve onun bütün gerginliğini, beni bir yerde, herhangi bir yerde bekleyen geleceğe uzun ve zor bir geçiş dönemi olarak kabul edip, gelecek için hazırlanmaktı. Yaz kampında iki saatlik dönüş yolculuğu için sekiz hafta hazırlık yapan o kız olacaktım, ama şimdi kaçış hazırlığı yaptığım şey yetişkin yaşamımdı. Bir zamanlar, evden çıkıp anne

ve babamın atış poligonunun çapraz ateşinden kurtulabilsem, belki bir şansım olduğuna inandığım gibi buna da inanıyordum.

Sonra karşıma Zachary çıktı; öyle sıradan biri değildi - çok iyi ailelerden birinin lise ikinci sınıftaki inanılmayacak kadar yakışıklı oğluydu. Tenis takımının kaptanıydı ve aslında mini etek giyen o uzun bacaklı kızlarla gezmesi gerekirdi. İlk aşkın o harikulade heyecanında, nasıl bu kadar şanslı olabilirim diye düşünmenin çok doğal olduğunu biliyorum, ama o sıralar şaşkın bir durumdaydım. Birlikte, Lyle Lovett ile Julia Roberts kadar uyumsuz ve tuhaf bir çift oluşturuyorduk.

Bu gerçekten mükemmel, herkesin beğendiği, nazik ve eğlenmeyi seven delikanlı bütün kız annelerinin alışveriş listesine girebilecek ideal eş adayı hayaline öylesine uyuyordu ki alnında İDEAL EŞ yazılı olması gerekirdi. Ve o, evet, o benimle geziyordu. Ve herkes, Nasıl olur? diye düşünüyordu. Ben tuvalette saklanırken kızların mıuslukların önünde bizden bahsettiklerini duyardım. Onlara hak veriyordum: Ben de o kızlardan biri olsaydım kıskançlıkla aynı şeyleri söyler, Zachary, upuzun saçları, uzun etekleriyle bir cadıyı andıran o dokuzuncu sınıftaki kızla çıkıyorsa, kız mutlaka veriyordur, gibi şeyler düşünürdüm. Kendi kendime ise, sadece, Aman Tanrım, ne güzel, ne müthiş bir şey, bu benim en büyük şansım! diye düşünüyordum. Zachary ile beraberken birden kendimi o kadar korunmuş, şımartılmış, okşanmış ve pamuklar içine sarmalanmış gibi hissediyordum ki, annemle babamın arasında süregelen olaylar beni rahatsız etmez oldu. Yine de pandoranın kutusunun ne zaman açılacağını, içindekilerin çıkıp, Tamam, buraya kadar! diyeceğini merak ediyordum.

Zachary'ye böyle kapılınca artık babamla görüşmediğimi

pek farketmedim. Onunla birlikte o kadar çok zaman geçiriyorduk ki: Bir başka çiftle birlikte Police konserine gittik (Go-Go's açıldı ve ben saçımı spreyle pembeye boyadım); Zachary'nin ağabeyinin düğününe gittik (tabii ondan önce bir de nişan partisi vardı); bütün öğleden sonraları okuldan kaçıp sayfiyede yaşayan iki küçük çocuk gibi Zachary'nin yeni 280ZX model otomobiliyle sokaklarda dolaşıyorduk; veya odasına kapanıp panjurları ve ışığı kapatıp karanlıkta sevişiyorduk. Yıllardır Tanrıya -ya da beni ben yapan neyse ona- beni yok edip, başka birine dönüştürmesi, güneş pırıl pırıl parlarken bile her şey kasvetli bir kış sisiyle kaplıymış gibi ortalarda dolaşmayan biri yapması için gizlice yalvarmıştım. O bana Zachary'yi gönderdi ve mükemmel bir erkek arkadaşla yaşanan olağanüstü güzel şeylere boğdu. Sonunda ben yok olmuştum ve bir pembe romandan çıkmış rüya gibi sevgilisi olan bu diğer kız benim yerimi almıştı.

Rüyalarımın böylesine beklenmedik bir şekilde gerçekleştiği bir zamanda babamın yaptıklarıyla her şeyi berbat etmesine izin vermedim, onu görmek istemiyordum, davalarla veya parasal güçlüklerle ilgilenmek istemiyordum. Her hafta birlikte geçirdiğimiz birkaç saatin sonunda eve dönmek için bir saat otomobil yolculuğu yapmak istemiyordum. Kışın ortasında, kaloriferi yanan pencereleri kapalı otomobilde o ve üvey annem durmadan sigara içerken Oldsmobile'in içi o boğucu havasızlık, akciğer kanseri ve erken yaşta ölümün kasvetiyle doluyken, Throgs Neck Köprüsünde yol almak istemiyordum. Boşanmalarından yıllar sonra bile değişmeyen, babamla aramdaki bu anormal ilişkiden, bu garip durumdan bıkıp usanmıştım. Hem annem, hem de babamla sürekli bir ilişkiye sahip olmak yerine, ikisinden biriyle beraber olabilmek için, birbirini tamamen dışlayan bambaşka iki evren arasında gidip gelmek zorunda kalıyordum. Bu kopukluk, beni yıllar önce delirtmişti.

Sessiz ve usulca, adeta bilinçsizce, bana asla yapmak zorunda olmadığımı söyledikleri şeyi (bunu yapmamı ister gibi davransalar da), yaptığımı ve ikisinden birini seçtiğimi farkettim. Tabii aptal olmadığım için de, bana ait bir yatak odası olan bir apartman katında oturan ve banyo lavabosundaki herhangi bir sabunu kullandığım için bana kızmayan kişiyi seçtim. Annemle ben öylesine birbirimizi tamamlayan kişileriz ki, sanki aynı insanın iki parçasıyız; öyle ki, onun olan her şey benimdir. Tabii annemi seçerken her şeyi göze aldım.

Arada sırada, babamla Brighton Beach'teki sosyal konutlarda oturan annesini ziyarete gittiğimiz zaman, Çin yemeği yiyip şans kurabiyelerinin içindeki falı okurken babamla birlikte oluyor gibiydik. Cooper-Hewitt'teki yeni model sergisini veya Frick Kolleksiyonundaki Rembrandt'ları izlerken. Ama bu her cumartesi olmazdı. Bazen iki cumarteside bir de olmazdı. Bazen sadece ayda bir olurdu, bazen de haftanın ortasında acele bir yemek yerdik. Bazen uzun bir süre telefonda bile konuşmazdık. Birkaç hafta geçerdi ve sonra, yeniden beraber olduğumuzda, dün aradım ama telefonun cevap vermedi bile demezdik, çünkü ikimiz de durumu sessizce kabullendiğimizden yalana gerek kalmıyordu. Kendini kahretmektense rahat davranmak çok daha kolaydır.

Üstelik Zachary ile beraber olmam annemle aramızdaki ilişkiyi, beş yıl süreyle haftada beş gün yapılacak aile danışmanlığı seanslarının asla başaramayacağı kadar düzeltmişti. Annem Zachary'yi o kadar çok beğeniyordu ki neredeyse düğünü bile planlamıştı. Onu eve getireceğimi bildiği zamanlar fazladan İtalyan yemekleri pişirirdi ve böyle bir erkeği cezbedebildiğime göre o kadar da berbat bir halde olmadığıma karar vermiş gibiydi. Aslında bana, Birkaç yıl boyunca senin için çok meraklandım, Ellie, gibi bir şey söylemedi. O birkaç yılı atlatabileceğinden emin değildim, ama şimdi böyle harikulade bir erkek arkadaşın var ve her şey dehşetli

güzel. Bunun hiçbirini söylemesi gerekmiyordu çünkü halinden açıkça anlaşılıyordu, ben de işlerin böyle olmadığını, ve hâlâ her şeye rağmen, kendimi yine yapayalnız ve kayıp biri gibi hissettiğimi ona söyleyemedim.

Zachary'den önce olan her şeyi reddediyorum ve ondan sonrası olacağını da kabul etmek istemiyorum. Belki de Zachary ile ebediyen beraber olacağımızı ve her şeyin düzeleceğini düşünmeye başlıyorum. Belki onunla evlenirim. Belki de ben baloya giden külkedisiyim. Belki de doğru bir seçim yapmak için, ondört yaş o kadar da küçük değil, hele Zachary'den önce hayatımda hiçbir şey doğru olmadığına göre. Bütün enerjimi bu ilişkinin asla bitmemesi için ne yapabilirim diye düşünmeye harcıyorum. Bunu o kadar çok düşünüyorum ki, bir süre sonra ilişkimizde, benim onu sürdürmek için yaptığım planlardan başka bir şey kalmıyor. Çoğu kimse için bir çift arasındaki telefon görüşmeleri, randevular ve programlar hep bir amaca yöneliktir; bu da zamanı birlikte iyi vakit geçirebilecek şekilde planlamaktır. Benim için ise birlikte geçirdiğimiz zamanın tek amacı o zamanı uzatmak; her randevu bir sonrakini, bir sonrakini, bir sonrakini planlamakla geçiyor; her telefon bir daha beni ne zaman arayacağını, zamanını, tam saatini ve dakikasını belirlemek için. Daha önce içinde yaşadığım o yapayalnız küçük dünyaya dönmemek, idealimi elimde tutmak için her şeyi yapabilirim.

Sonra bir akşam babam, alt kattaki komşumuzun çocuğuna bakıcılık yaparken beni arıyor. Annem beni nerede bulacağını söylemiş olmalı, ki bu her ikisi için de olağanüstü bir olgunluk gösterisi; çünkü düşmanlıkları su yüzüne çıkmadan konuşmaları mümkün değil. Babamı görmeyeli veya onunla konuşmayalı üç hafta olmuş; bu süreyi annem bile çok uzun bulmuş olmalı. Sohbet ediyoruz. Ona Zachary'den

bahsediyorum ve her nedense ona Aile Planlaması Bürosu'na gidip doğum kontrol hapları aldığımı da söylüyorum.

Babam her zamanki, arka planda bırakılmış baba tavrıyla, ahlak dersi vermeden, "Sorumlu davrandığına sevindim," diyor. "Sadece dikkatli ol."

"Dikkatli mi olayım?"

"Kalbine dikkat et."

Böyle bir sorunum olmadığından çok emin, "Haa o mu!" diyorum. "Zachary çok iyi bir çocuk."

"Biliyorum. Sen yine de dikkatli ol."

Babamı artık hiç göremediğim için içimi ilk kez bir hüzün kaplıyor. Annemle asla cinsellik konularını konuşamam. Annemin başarılı olduğu fakat babamın olmadığı bir sürü şey var, babamın başarılı olduğu, annemin olmadığı bir sürü şey de var, keşke farklılıklarını hallet seler veya kavga patırtıyı en aza indirseler, o zaman iki adet eksiksiz ebeveynim olurdu.

Babam, "Dinle küçüğüm," diyor. "Küçüğüm, seni ne kadar sevdiğimi bilirsin."

"Herhalde." Ondan kuşkulandığım için böyle söylemiyorum. Her şey böyle karmakarışık iken ne diyeceğimi bilemediğim için böyle söylüyorum. Böyle bir durumda sevmek ne anlama gelir? Ne işe yarar?

"Elizabeth, bazen anlamını çıkaramadığın veya sana yanlış görünen şeyler başına gelebilir, ama seni sevdiğimi ve hep seni düşündüğümü bilmelisin."

"Peki." Bir an düşünüp de sormuyorum: Baba sen ne demek istiyorsun? Neler oluyor? Çünkü aslında Zachary'yi aramak için bir an önce telefonu kapatmak istiyorum. Babam genelde pek de cazip olmayan şeyler söylerken, şifreli sözlerle, gizemli bir ifadeyle konuşmak eğilimindeydi. Bunun da öyle bir an olduğunu düşünmüştüm.

Rüyamda iki veya üç yaşındayım, annem dışarıda olduğu için yine babam bana bakıyor ve her zamanki gibi hâlâ orada olduğunu bilmek için ayakkabılarını odamın kapısında bıraktırıyorum. Gece yarısı uyanıyorum, ayakkabılar yok ve annem geri dönmemiş. Evde yapayalnızım, elektrikler kesik, ışığı açamıyorum, oraya buraya çarpıp duruyorum, karanlıkta yapayalnızım, dünyada yapayalnızım ve bağırmaya başlıyorum.

Bir ay sonra babam hiçbir iz bırakmadan New York'tan ayrıldı, Zachary'nin de bir iz bırakmadan benden ayrılması ise, bu trajediyi gölgede bıraktı. Zachary bana aldığı güzel bir altın kolyenin bende kalmasını istedi. Ben ne zaman ağlamaya başlayacağım diye endişelenmeden arkadaşlarıyla rahatça basketbol oynamak istediği gibi bir şey söyledi. Ben de benimle birlikte yatakta olmak yerine basket atmayı tercih edeceğinden haberim olmadığını söyledim. O da, evet, bazen basket atmayı tercih ettiğini söyledi, hatta aslında onun için cinsellik de spor da aynı şekilde anlamsızmış, ikisi de sadece iyi vakit geçirmek için birer araçmış.

Demek ben senin için yalnızca bir eğlence aracıydım? diye sordum.

Evet. Öyleydin, dedi.

Hepsi bu kadar.

Kalbine dikkat et.

Ayrılmamızdan sonra tam anlamıyla perişan oldum. Hayatımda ilk defa acımın bir odak noktası oldu. Kendimde değildim. Kimsenin ne düşündüğüne aldırmıyordum, okuldaki bütün kızların, Bak, işte sonunda aklı başına geldi, diyeceğine de aldırmıyordum, rimelin ve mor eyeliner'ın göz yaşlarımla birlikte yanaklarımdan aşağı aktığı zaman ne denli aptalca görüneceğime de aldırmıyordum, bu acıların en büyüğüydü ve ben bundan başka hiçbir şeye aldırmıyordum. Kaybedecek bir şeyim olmadığı için ağlardım, şimdi ise -kıpkırmızı, şiş gözlerle ve histerik bir halde- tamamen

özdeşleştiğim kaybım için ağlıyordum. Derdim büyüktü ve her yerin Zachary ile ilgili anılarla dolu olmasına dayanamıyordum. Dersler arasında öpüştüğümüz her merdiven, üstünde oturup konuştuğumuz her koltuk, onun anılarıyla buram buram kokuyordu. Tanrım, yıkandıktan sonra bile düzelmeyen tüylenmiş kazaklarım bile bana Zachary'yi hatırlatıyordu. Sınıfta hüngür hüngür ağlamaya başlıyor, dışarı çıkmaya gerek bile görmüyordum. Metroda ağlıyordum. Bir gün metro istasyonuna yürürken çantamı çaldırdım ve eve dönüp orada kalmak için bunun iyi bir neden olduğunu düşündüm. Bazı günler öylesine üzüntülü oluyordum ki, en küçük şey, caddenin karşısına geçmek veya kendime kahvaltı hazırlamak bile o kadar fazla gayret gerektiriyordu ki, bunları yapmaktan vazgeçiyordum. Bulaşık yıkarken veya ruj sürerken ellerim güçsüzleşiveriyordu. Ev ödevimi yaparken uyuyakalıyordum. Kamu taşıt araçlarıyla uğraşacak gücüm olmadığı için her yere taksiyle gidiyordum. Annem durumuma o kadar üzülüyordu ki taksi paralarımı ödüyordu. Bazı akşamüstleri çalıştığı büroya gidip ağlıyordum. Toplantılarını bölüyordum, benimle konuşamazsa daha çok ağlıyordum. O ara hafta içinde bizde kalan kuzinim Alison, Zachary ile aramızda olanları gözden geçirip onu yeniden elde etmek için yaptığım planları dinlerdi. Aynı şeyleri durmadan anlattığımı söyler, ben hâlâ anlatmayı sürdürünce buna çok şaşırırdı. Bir hafta sonu annemle birlikte Bermuda'ya gittik ve gemide telefon olmadığı için ben gemiyi limanda bekletip bir dolu bozuk para topladım ve Zachary'yi aradım, evde bulamayınca bütün arkadaşlarının kışlık ve yazlık evlerini arayıp orada olup olmadığını sordum.

Gemiye ve kamaramıza dönünce annem, "Elizabeth, sen buna aklını taktın, bu delilik! Yetti artık! Yetti!" diye bağırmaya başladı. "Kocan değil, nişanlın değil, sadece erkek arkadaşın, ileride başkaları da olacak."

Bunun doğru olmadığını, Zachary'nin benim son şansım olduğunu ve artık benim için her şeyin bittiğini ona anlatmanın yolu yoktu.

Özür dileriz, çevirdiğiniz numara artık kullanımda değil. Verebileceğimiz başka bilgi yok.

Babam ortadan yok olduğu zaman, taşınıp da nereye gittiğini bana söylemediği zaman, telefon edip de bant kaydını duyduğum zaman, babaannem bile bana onun nereye gittiğini söylemediği zaman, babam sonunda yok olup da en kötü karabasanım gerçekleştiği zaman, neredeyse bir rahatlama hissi duydum. En büyük korkum gerçekleşmişti, yıllarca herkes kaybolacak diye duyduğum korkuların boşa olmadığı ve hepsini kafamda uydurmadığımın kanıtlandı.

Bir bildiğim varmış.

Sanki bu acımı hafifletirmiş gibi.

Özür dileriz, çevirdiğiniz numara artık kullanımda değil.

Özür yıllar sonra, suçu koşullara yükleyen veya bunun yine de en iyisi olduğunu ima eden bir sürü boş lafla birlikte geldi: Taşındım çünkü senin o şekilde annenle benim aramda kalışını izlemekten nefret ediyordum; taşındım çünkü güneyde kendi işimi kurmak, çok para kazanıp sana maddi destek olmak istiyordum; senin hayatını kolaylaştırmak için taşındım.

Bana bir şey olmuyormuş da ben bir film seyrediyormuşum ve istediğim zaman kalkabilirmişim gibi, tuhaf bir hisse kapılıyorum. Her şeyi üçüncü tekil şahısla düşünmeye başlıyorum: Bir baba kızını terketti. *Tuhaf olaylar düşünüp, bunları başka birinin sorunuymuş gibi dile getirmeye çalışıyorum: Daha yaşlanmış halimin şöyle dediğini duyuyorum:* Bir koca karısını dövdü. *Bir sesin geleceği haber verdiğini duyuyorum:* Erkek arkadaş içtikten sonra kız arkadaşının yüzünü dağıtmaya çalıştı. *Başıma gelebilecek her felaketi anlatmak için basit bir açıklama bulabilirim.*

Babam gittikten sonra, bir geziye çıkıyorum ve ben yokken annem tek gizli yerim olduğunu bildiği çalışma masamın çekmecesini açıyor, niyeti sadece bulduğu bir cetveli oraya koymak. Niyetinin masum olduğuna yemin ediyor. Üzerinde Ortho-Novum yazılı bir paket, veya çekmeceyi biraz daha açınca yeşil, beyaz ve pembe doğum kontrolü haplarımdan geri kalanları bulacağını tahmin etmiyor.

Seyahatten dönünce annem eşyalarımın arasında doğum kontrol haplarını görünce intihar etmeyi düşündüğünü söylüyor. Evlenene kadar cinsellikten uzak durmam gerektiğini bilmiyor muyum? Zachary ile ilişkimizin kötü sonuçlanması yaptığımız ahlaksızlıklar yüzünden değil mi? Ona asla cinsel ilişkide bulunmadığımızı, Zachary ile bunun bir hata olacağını düşündüğümüzü söylüyorum, ama o beni dinlemiyor.

Bunu bana nasıl yapabildin? diye soruyor.

Ne kadar üzüntülü olduğunu göstermek için, yatak odamın penceresini açıyor ve bir daha asla böyle bir şey yapmayacağıma dair söz vermezsem, kendini pencereden aşağı atacağını söylüyor. Çılgınca bağırıp çağırıyor. Dr. Isaac'ı görüp niye böyle davrandığımı tartışmamı istiyor. Ve sürekli, bunu bana nasıl yapabildin? diyor.

Bense bağırmak istiyorum: Bunu sana nasıl yapabildim, de ne demek? Sen şimdi zamirleri karıştırmıyor musun? Asıl soru, *ben* bunu *kendime* nasıl yapabildim? olmalı.

Histerikleşiyor ve bu durum bana çılgınca ve yanlış görünüyor, çünkü erkek arkadaşım beni terketti, babam beni terketti ve ben burada oturmuş, konuşup yatıştırarak, annemi pencere pervazından uzaklaştırmaya çalışıyorum.

Bu manzarada yanlış nerede? Yani, ölüp de kendi sorumluluğunu *bana* yükleyen kim?

Hiçlikten ettiğim kadar hiçbir şeyden
nefret etmem
Bir hiç yüzünden uykularım kaçar
Bir hiç yüzünden yatakta dönüp dururum
Bir hiç yüzünden büyük kavgalar kopabilir.

EDIE BRICKELL
"Nothing"

5
KARA DALGA

Korktuğum için mi koşuyorum yoksa koştuğum için mi korkuyorum bilemiyorum. Eylül'de Harvard'a geldiğimden beri kendime bunu sorup duruyorum ve hâlâ anlamış değilim. Bir an için duraklasam -bira partisinden kokteyl partisine, içkiden ilaca koşmaktan, bir erkeğin peşinde gitmekten veya bir diğerinden kaçmaktan vazgeçsem- sadece yeter artık desem ve oturup dört dersimden birine çalışsam, İlyada'ya *veya* İyi ve Kötünün Ötesinde'*ye bir şans tanısam acaba huzura kavuşabilir miyim? Hayatım boyunca beklediğim huzur gerçekleşir mi? Yoksa sonuç yine her zamanki gibi bir büyük hiç mi olur? Ama ben bu harikalar diyarında, bu Amerikan rüyasında, söylendiği zaman buradan taa Avusturalya'ya kadar uzanan bir yankı koridoru yaratacak kadar etkileyici bir ismi olan, bu üniversitede olduğum için işlerin böyle olmaması gerekiyor. Burada bile, Tanrı Babamızdan bile üstün ve büyük bir kurum olan bu üniversitede bile, hâlâ ve kaçınılmaz bir şekilde kendim olduğuma inanamıyorum. Kahretsin.*

Böyle olmaması gerekiyordu. Değişik bitkilerle dolu, tavanından rüzgar çanları sarkan, fildişi boyalı duvarlarında

kırklı yılların film yıldızlarının ve altmışlı yılların müzik gruplarının afişleri asılı, parke döşeli çatı katındaki odamda, çalışma masamda, Foucault ve Faulkner okuyan, gözlüklü, parlak bir edebiyat öğrencisi, küçük egzotik bir Amerikan prensesi olacaktım. Bir dolu ot çayı ve güzel bir Akdeniz nargilesi, yerde oryantal halılar ve bir sürü yastık olacaktı ve bu küçük masum aşk köşemden, kendi bohem salonumu yönetecektim. Connecticut'ta büyümüş tenis oynayan, gitar çalan ve beni hınzırca bir şehvetle ve saygıyla doludizgin seven erkek arkadaşımla, üstünde geceler boyu, uykulu sabahlara dek sevişebileceğim kalın kıpkırmızı bir örtüsü olan bir yatağım olacaktı.

Bütün bunları yaşayan kız nerede? Niçin bu kadar keyifsiz?

Niçin odamın penceresinden dışarı bakıp kotları kalçalarına kadar düşen Harvard'lı delikanlıların her şey yolundaymış ve sanki lanetli değillermiş gibi çimlerde rahat rahat dolaştıklarını seyrederek bu kadar çok zaman geçiriyorum. Bu camın öbür tarafına, dünyanın çamur gibi yumuşacık olduğu, insanların içinde yuvarlanmaktan çekinmedikleri dünyaya nasıl geçebilirim? Sadece frizbi oynayabilmek veya derslere el ele gülerek gidebilmek, birinin sevgilisi olabilmek, Aşk Hikayesi'nde Ali McGraw veya Columbus'ta Ali McGraw veya herhangi başka bir şeydeki biri olabilmek için neler vermezdim? Tanrım, kendimden uzaklaşmak için dünyanın neresine gitmem gerekiyor?

Koşmadan edemiyorum. Çoğunlukla kara dalgadan kaçıyorum. Cambridge'nin her yanında beni izliyor. Harvard Meydanında dolaşıp, oradaki binlerce üçüncü dünya dükkanlarından birine girip belki de sallantılı bir küpe denediğim o uzun akşamüstü saatlerinde beni kovalıyor. Gümüş tel ve cam boncuklardan yapılmış, Himalayalardan gelen bereket sembolünü incelerken, dükkandan dışarı bakıp güneşin çok erken batmaya başladığını, havanın hep gri ve bulutlu olduğunu, karanlığın

aniden ve hızla bastırdığını ve gün ışığının sanki buraya hiç uğramadığını farkettiğim zamanlar. Sadece aynada bir küpeye bakmakta olduğum halde bu ağırlık üstüme abanıyor. Budistlerin derin düşünce yöntemini uyguladığını hayal ederek aklımı takılara verip yalnızca bambu ve lapis lazuli üstünde yoğunlaştırmaya çalıştığım zamanlar bunu başaramıyorum, çünkü bu şey üstüme üstüme geliyor, önce arkadan, sonra önden ve yanlardan ve her taraftan ve bir çeşit kara dalganın altında boğulduğumu hissediyorum. Bir an sonra ayaklarım çekilen dalganın girdabında ıslak kumlara yapışıp kalacak onun için çok geç olmadan koşmam gerekiyor.

Dükkandan çıkıyorum ve taş döşeli yollarda adımlarımı izleyerek, özenle yürüyüp odama dönüyorum. Oturduğum binaya varınca, kapıyı anahtarla açıp telaşla holden geçiyorum, bir iki kat merdiveni hızla çıkıyorum, durmadan yanlış anahtarı kilide sokuyorum, sonunda odama giriyorum ve nihayet yatağıma girip yorganın altında saklanıyorum ve kara dalganın beni boğmaması için dua ediyorum. Ben burada sessizce yatarsam belki geçip gider diye umuyorum. Birazdan kalkıp kantinde yemek yemeye gidersem ve bu duygu normalmiş gibi yaşamımı sürdürürsem, kara dalganın gel git gücünü başka birine yönelteceğini umuyorum.

Ne var ki cenin biçiminde kıvrılıp yattığım yerden doğrulup kalktığım zaman, beynimin içinde bir okyanusun dalgaları patlıyor. Odamdan çıktığım zaman başka insanları görmenin getirdiği anlık rahatlamanın yerini hemen yalnız kalma ihtiyacı alıyor, sonra yalnız kalınca da hiç dostum olmayacağı korkusuna kapılıyorum. Giderek daha sık beynimi ele geçirmeye başlayan bu kara dalga, sonunda beni o kadar delirtecek ki, bir gün kendimi öldüreceğim, bunu öyle derin ve mantıklı bir varoluş nedeninden ötürü değil yalnızca rahatlamak için yapacağım, bu çamurlu şeyin hemen çekip gitmesi gerek.

Harvard'a yağmurlu bir günde geldik. Annemle beraber, eşyalarımla tıka basa dolu kiralık beyaz bir steyşın vagonla geldik. Canlı yeşilleri, mavileri ve cam göbeği deseni moda olduğu günlerden beri odamda yayılı duran uzun tüylü halım gibi getirmeyi istemediğim fakat annemin hoşuma gideceğimi düşündüğü bir sürü eşya. Yolda heyecanlıydık. Howard Johnson's'da durup midye tava ve turta yedik ve heyecanla gelecek günleri konuştuk. Annem sonunda "bana uygun" bir yerde (her ne demekse) yaşayacağımı anlattı. Sonunda nasıl mutlu olacağımı konuştuk.

Ama yağmur bir uğursuzluk işaretiydi. Buna karşı çıkmak anlamsızdı. Dylan'ın "A Hard Rain's A-Gonna Fall"adlı şarkısında bahsettiği yağmur gibiydi. *Renklerden siyah, sayılardan sıfırın üstüne oynandığı yerde* gibi laflar tam da burayı anlatıyordu sanki. Kendimi böyle şeylere kaptırıp yukarıdan işaretler gönderildiğini hayal etmeyi pek sevmem ama, o kadar çok yağmur yağdı ki I-95'i su bastı. Önümüzü göremiyorduk ve otoyolun tam ortasında durup bir süre beklememiz gerekti; çünkü otomobiller suların içinde donup kalmıştı. Anneme bakıp, şuna benzer bir şey söyledim: Bu hayra alamet değil!

Sanırım o da, Ah, Ellie, saçmalama, dedi.

Ama cumartesi akşamüstü, Matthews Binası'na vardığımızda, odamın beşinci katta olduğunu ve binada asansör olmadığını öğrenince, o bile iyimserliğini yitirmeye başladı. O bile bu nemli ve sıcak eylül gününde, bu kadar eşyayı iki kadının yukarıya nasıl taşıyacağı sorusuna bir yanıt bulamadı. Biraz hayal kırıklığına uğradı ve zoru başarmadan kurtuluşun mümkün olmadığına hemen oracıkta karar verdik.

Kaçmaya ne zaman başladım? Eminim yıllar önce, Harvard'a gelmeden çok önceleri. Lisedeyken soğuk bir günde Central Park'ta yürüdüğümü ve kurumuş sonbahar yapraklarının üs-

tündeki ayak seslerinin bana başımın çatırdayarak yarıldığı duygusunu verdiğini hatırlıyorum. O kadar korkmuştum ki, korktuğum şeyin başıma gelmemesinden de korkmuştum, beclbahtlık ve ölme arzusuyla dolu uzatmalı bir yaşam sürmekten korkmuştum. Ve eve kadar koştum, saklanmak için koştum.

Bütün bunların Harvard'da sona ereceğini ummuştum. Depresyonumun büyük bir bölümünü yaşadığım fiziksel çevreden uzaklaşırsam dertlerimin sona ereceğini sanmıştım. Aksine her şey çok daha kötü oldu: Kara dalga, kasvet her yerdeydi. Beni raydan çıkmış bir tren gibi kovalıyor, sülük gibi yapışıyordu. Hem ben mecazi anlamda da koşmuyordum: Bir an için bile durmuyordum, düşünmek için bile yavaşlamaya cesaret edemiyordum, orada ne olduğunu anlamaktan ölesiye korkuyordum.

Üniversite birinci sınıftayken Cadılar Bayramı'nda birden kendimi Harvard'ın avlusunda koşarken buldum, çünkü en iyi arkadaşım (en azından o ana kadar öylevdi) Ruby, beni kovalıyor ve ölümle tehdit ediyordu. Çakısını açmış, Seni orospu, seni öldüreceğim, diye bağırıyordu. Çelimsiz erkek arkadaşı Sam'i elinden almıştım ve bunu yeni keşfettiği için bana saldırıyordu. Sam'in odasında bıraktığım bir defter, masasında unutulan bir küpe teki gibi ufak tefek izlerden durumu anlamıştı. İkimiz için yeterli derecede geniş olmadığı besbelli, tehlikeli bir merdivende beklenmedik bir anda karşılaşmıştık. Ama işte ikimiz de oradaydık. Keşke korkuluk daha yüksek ve daha sağlam olsaydı diye düşünüyordum. Ruby mosmordu ve bir fahişe, feminist hareketin yüz karası, üstüne üstlük de deli olduğumu bağırarak arkamdan koşmaya başladı.

İşin komik yanı aslında Sam'i istemiyordum. Ruby de istemiyordu ve belki Sam ikimizi de istemiyordu. Kantinde yemekten sonra onyedi fincan kahve içerken onu enine bo-

yuna tartışmıştık ve boş vakitlerinde Milton Friedman okuyan ve bir kızı kucaklayıp ona güvence aşılamak bir yana, doğru dürüst tenis bile oynayamayacak kadar sıska kolları olan bu içi geçmiş birinci sınıf öğrencisi konusunda onun da ciddi kuşkuları olduğunu biliyorum. Ama hepimizin oynadığı zihinsel oyunların akışında, ben Ruby'ye ait olduğu için Sam'i istiyordum, o da Sam artık onu istemediği için onu geri istiyordu. Sadece ev ödevimizi yapıp, geceyarısından önce yatıp, sabah derslerine yetişecek bir saatte uyansaydık -normal insanlar gibi yaşasaydık- bütün bu saçmalıklar olmazdı. Hayatımızı bir amaca yönelik olarak sürdürecek faaliyetlerle fazlasıyla meşgul olur, el altından bu gibi numaralara başvurmazdık. Ama bu tür faaliyetlerimiz yoktu. Hepimiz çılgın ve bedbahttık. Her üçümüzü de deliliğe, bedbahtlığa ve hiçliğe sürükleyen bir yokluktan, böyle bir aşk üçgeni psikodramı yaratmaktan kendimizi alamamıştık.

Çünkü sorun artık yalnız ben değildim. Harvard, kaçık tiplerle doluydu ve sanki hepimiz merkezkaç gücün etkisiyle birbirimizi bulmayı başarıyorduk. Yine de benim mutsuzluğum kimseninkine benzemiyordu. Üniversitedeki kişiler nevrozlarım için yeni bir oyun sahası ve oyunlar oynamak için eşsiz fırsatlar tanıyacak kadar egzantriktiler. Ama sonunda, küçük dramlarının üzerine perde indikten sonra hepsi tekrar kendi odalarına ve yaşamlarına dönebiliyorlardı, hepsi bunun insanı hırpalayan ve biraz yoran bir oyun olduğunu biliyor gibiydi; ama sonra normal yaşama dönülüyordu. Ne var ki ben, ne çok hayal kırıklığına uğrarsam uğrayayım, ilk seferindeki etkiyi arayan bir uyuşturucu bağımlısı gibi bir sonraki parti için hep hazırdım. Ama uyuşturucu bağımlısını tekrar uyuşturucu kullanmaya iten o ilk uçuşu, ben hiç yaşamamıştım. Hep olmadığını kesinlikle bildiğim yerlerde teselli aradım.

Ve Ruby beni avlunun karşı tarafına, Fen Merkezi'ne doğru kovalarken sonunda bir çizgiyi aştığımı anladım. Birden bunu açıkça anladım. Bunun delilik olduğunu anladım: Delilik, yaptığın şeyin son derece saçma olduğunu bilmek, ama nedense kendine engel olamamaktır.

Kaçarken duygularımdan korkuyordum ve eğer durursam niçin hep koştuğum sorusunu yanıtlamak zorunda kalacağımı biliyordum - hiçbir neden olmadığını itiraf etmek zorunda kalacaktım. Koş, koş durmadan koş. Bir şeye doğru mu koşuyordum yoksa bir başka şeyden mi kaçıyordum? Bu gösterinin anlamsızlığını düşünmek bile sinir bozucuydu. Başımdaki cinlerden kaçmak için daha önce yaptıklarım nasıl işe yaramadıysa bu son plan da işe yaramayacaktı. Sam benim için sadece bir erkek değildi. O kurtuluşun yeni bir ifadesiydi. Babası önemli bir film stüdyosunun başkanıydı ve Sam kafeteryada yanıma gelip de beni Los Angeles'a götüreceğini ve beni kendi hayatımdan ve aklımdan tutup çıkaracağını söyleyince, senaryolar yazarız deyince ve, hayatım, seni bir yıldız yapacağım, deyince - bütün bunları söyleyince, hepsinin numara olduğunu bildiğim halde, yine de yuttum. Kış tatilinde birlikte Bahama'daki yazlık evlerine gidebileceğimizi söyledi. Cannes Festivali'ne gidebileceğimizi söyledi. Söyledi, söyledi, söyledi. Ve ben ona inandım. Güneşli ve güvenli, korunaklı bir evren hayal ettim. Ürkütücü ruh hallerinin, çirkin düşüncelerin ve kara dalgaların olmadığı bir hayal düyasına gideceğimi düşledim. Sam tarafından kötülüklerin olmadığı bir yere götürülüşümü planlarken birkaç gün kendimi bayağı iyi hissettim. Her seferinde bir dakikadan fazla süreyle aklımı vererek Hegel okuyabiliyordum.

Ruby'nin, Sam'i ona geri dönmeye ikna ederek, beni bu kurtuluş hayalimden yoksun bırakacağı düşüncesine dayanamıyordum. Hayatımdan canlı olarak çıkabilmek için yaptığım bir çabanın daha hayal kırıklığıyla sonuçlandığını dü-

şününce, yine kemiklerimin çevresine yerleşen derin dondurucuya dayanamıyordum. Zaman elle tutulur ve yapışkan bir hal aldı. Her dakika, her saniye, her salise bel kemiğimin çevresine dolandıkça sinirlerim geriliyor ve ağrıyordu. Giderek solup soyutlaştım. Kendi yarattığım narkoz, aklımın olduğu yerde sancılı bir boşluk oluşturdu. Ruby yüzümdeki ifadeyi görünce bağırmaktan vazgeçti, o veya herhangi başka biri için değil, olsa olsa kendi mutluluğum için bir tehlike oluşturduğumu farketti.

Senin neyin var? dedi. Bir şey söyle! Söyle bunu bana nasıl yaparsın?

Ancak şunları, herhangi birine değil de ulu orta söyleyebildim, Lütfen beni bırakma, beni burada ölmeye bırakma, beni bırakma, gitme.

Neyin var Elizabeth? Niçin benimle konuşmuyorsun? Niçin bir şey söylemiyorsun? Niçin kendini savunmuyorsun?

Yapamıyorum, geriledim, kayboldum, demek istiyordum. Bunu söylemeyi o kadar çok istiyordum, ama söyleyemiyordum.

Ruby, Sen delisin, dedi. Doktora gitmelisin.

Ona, Çok haklısın, demek istedim.

Ama sadece başım dönmüş bir halde Ruby'den uzaklaştım. Avlu bir hayaleti andırıyordu. Sisli dünyamı çevremdeki her şeyden ayıran plastik balonun içinde avluyu aştım. Her şey gri ve karanlıktı, ölü yapraklar mikasenlerimin altında hışırdarken, kafatasımın kırılıp açıldığı o eski duyguyu hatırlatıyorlardı. Merhaba diyen arkadaşların yanından geçtim. Onları zorlukla görüp işitebiliyordum. Sesleri başka bir yerlerden geliyor gibiydi, ses kaydı görüntülerine uymayan bir film gibi. Belki de amatör filmlerde olduğu gibi kopuk, uyumsuz görüntüler kulaklarımda vızıldayan projektörün tık-tık-tık sesiyle birlikte yanımdan geçip gidiyordu.

Programlanmış bir robot gibi hızlı hızlı ve dümdüz yürümeye devam ettim.

Üniversite Sağlık Hizmetleri binasına doğru yürüyorum. Cam kapılardan içeri. İçerdeki dönen kapıdan içeri. Hâlâ nefes alıyorum. Asansörün bir kapısından giriyorum. Üçüncü katta diğerinden çıkıyorum. RUH SAĞLIĞI'na giden okları izliyorum. Batı bölümüne gidiyorum. Bir psikiyatristi görmek istediğimi söylüyorum. Danışmadaki kişi şu anda sadece bir psikoloğun bulunduğunu söylüyor. Birkaç dakika sonra Dr. King'in odasına giriyorum. Yardıma ihtiyacım olduğunu söylüyorum. Fena halde korktuğumu söylüyorum. Ona ayağımın altındaki döşeme parçalanıyormuş, tavan ise başıma düşmek üzereymiş gibi hissettiğimi söylüyorum. Ona kendimi Chrysler Binası gibi, bir art deco gökdelen gibi hissettiğimi, fakat temellerimin parçalandığını ve kırılan camların kaldırıma, ayaklarımın çevresine döküldüğünü söylüyorum. Çok karanlık bir gecede cam kırıkları üzerinde yalınayak yürüyorum. Yıkılıyorum, kendi kendimin üstüne yıkılıyorum. Hem cam kırıklarıyım, hem de camın yaraladığı kişiyim. Kendimi öldürüyorum. Babamın yokolduğunu hatırlıyorum. Dokuzuncu sınıfta Zachary ile ayrıldığımızı hatırlıyorum. Küçük bir çocukken annem beni ana okulunda bıraktığı zaman ağladığımı hatırlıyorum. Çok ağlıyorum, içimi çekerek, söylediklerim anlaşılmıyor, biliyorum.

Dr. King beni iki gün için Stillman Kliniğine yatırdı, tekrar Harvard'ın avlusuna dönüp, aynı aptalca şeyleri yeni baştan yapabileyim diye burada bir süre dinlenip kendime gelmeme izin veriyorlar. Aslında böyle düşünmüyorlardı. Faaliyetlerden bir süre uzak kalmamın bana perspektif kazandıracağını düşünüyorlardı. Ama ne yazık ki ben bunun doğru olmadığını biliyordum: Bu sadece bir ara, bir dinlenme molası. Birkaç gün yatmak benim için gerekli olan kişilik değ-

şikliğini gerçekleştirmeye yetmez, kurtuluş yolları planlayıp, sarmaşık gibi onlara sarılmak, sonra bu cansız güçlerin aniden beni itişini izlerken yine de yaşamım pahasına onları bırakmamak gibi yerleşmiş davranış kalıplarından beni uzaklaştıramaz. Yeni bir Sam bulacağımı biliyordum, kısacık bir süre için de olsa kendimi çok kötü hissetmemek için hayal kuracak başka bir yol bulacağımı biliyordum. Bunu hep yaptım. Bu arada Stillman'daki insanlar, beni plastik tabakta haşlanmış tavuk gibi hafif yemeklerle besleyip, yeterince uyuyabilmem için akşamları Dalmane vererek bundan sonraki mutsuzluklar partisi için beni güçlendiriyorlardı. Kendimi öldürmeyeceğimden emin oldukları zaman gitmeme izin verdiler ama terapi görmem gerektiğini, yoksa bana güvenemeyeceklerini söylediler. Ve ben, sigorta sorunlarımı ve para konusunu annemle ve babamla konuşmakta ne kadar zorlandığımı ve birinin terapi masrafını ödemesi için yaşamam gereken kavga patırtının, yaşamı sürdürmekten daha büyük zarara yol açacağını onlara söyleyemedim. Dr. King, beni şaşırtarak, babamı telefonla arayıp faturalarımın IBM'in personel yardımları bürosu tarafından ödenmesi için gerekli ayarlamaları beni işe karıştırmadan yapmayı önerdi.

Bu bugüne dek birinin benim için yaptığı en güzel şey.

Sanki erkekler yeterince kafa karıştırmıyormuş gibi, ilaçlar durumu daha da karmaşıklaştırıyordu. Ecstasy henüz yasaklanmamıştı; vitamin haplarına benzeyen ve beyninizin korteksinde nitrogliserinden bir aşk bombası gibi patlayan o küçük beyaz kapsüller, ben birinci sınıftayken, hâlâ yasal olarak satılıyordu. Esrarı sevmiyordum, kokaini sevmiyordum, içki içmeyi sevmiyordum (yine de hepsini kullanıyordum) fakat Ecstasy benim için güzel bir rahatlamaydı. Ecstasy ile bir süre kendimden kurtulabiliyordum. Bu kurtuluş asla yeterince uzun olmuyordu, hep daha fazlasını istiyor-

dum, hep ilacın daha uzun etkili olmasını istiyorduın, ama Ecstasy alınca bir süre, aklımın batı cephesine sükunet hakim oluyordu.

İş çığrından çıkana kadar. O kadar fazla ve o kadar sık ecstasy kullanmaya başladık ki kampüste Ruby, diğer arkadaşımız Jordana ile bana Ecstasy Tanrıçaları diye ad taktılar. Partilerde tanımadığımız insanlara gidip onları ne kadar çok sevdiğimizi söylüyorduk. Ecstasy alınca herkesle çok iyi dost oluyorduk, Harvard'da yaygın olan sınıf ayrımını farketmiyor, kendimizi yoksul ve çirkin hissetmiyorduk. Gereğinden fazla çalışıp fazla yorulan dul annelerimiz, burslarımız ve öğrenci kredilerimizle üçümüzü, her nasılsa birlikte olduğumuz Cabot, Lowell, Greenough ve Nobles gibi soyadları olan çocuklardan ayıran olanaklar uçurumundan kurtulabiliyorduk. Hepsi Andover veya Hotchkiss'e gitmişlerdi ve Harvard'a "gelişim projeleri" (kayıt bürosunun büyük bağış yapanların çocukları için kullandığı kod isim buydu) olarak miras kalmışlardı. Hepsi düşük standartta öğrencilerdi ve üniversite yönetimi onların üniversiteye girmeden önce bir yıl beklemesinde ısrar ederdi. Okul taksidini ödeyebilmek için garson veya daktilo olarak çalışan bizim gibi kentsoylu Musevi kızlarının ne amaçla bu çocuklarla çıktığını hâlâ anlamış değilim. Ama çıkıyorduk. Ne var ki onların hokey oynayan, yazları geçirdikleri Maine'den, kurslardan veya liseden yıllardır tanıdıkları bütün o sarışın kızlardan bir süre ayrı kalmak için bizle gezdikleri besbelliydi. Ama bizim niçin onların parasına ve kokainine kapıldığımız, benim için hâlâ bir sır. Belki de bunun, Harvard deneyimimin bir parçası olduğunu düşünmüştüm. Belki de böyle yapmam gerektiğini düşünmüştüm. Belki de Harvard'ın yarattığı düş kırıklığının tek mantıklı sonucuydu: Lisedeyken bütün zamanımı iyi notlar almak için çalışarak, okul gazetesinin ve edebiyat dergisinin

editörlüğünü yaparak, dans dersleri alarak ve bir sürü başka şeyler yaparak harcadım ve bunların hepsini Harvard gibi büyük bir üniversiteye girip tamamen değişmek için yaptım. Ama bir kere oraya gidince, Cambridge'deki havanın insanın içini titretmediğini bir kere anlayınca, oranın da herhangi başka bir yer, hatta daha da alelade bir yer olduğunu bir kere anlayınca, sınıf arkadaşlarının olağanüstü tipler olmadığını, tüm ülkedeki gençler gibi iki bacak üstünde dolaşan birtakım hormonlar olduklarını bir kere anlayınca, galiba bu gerçeğe ilaçlarla tahammül etmeye karar verdim. *Pass the pills and fancy plants / Give us this day our daily trance* (İlaçları ve ilginç bitkileri uzat/ Bize bu günlük uçuşumuzu ver). Aklın ziyan edilmeyecek kadar değerli bir şey olduğuna inandığı için ilaçlardan korkan ben, hangi nedenle olduğunu bilmeden, kendimi sürekli ziyan etmek arzusundaydım.

Kış tatilinden üç gün önce, bir gece önceki Ecstasy çılgınlığından sonra bir pazar sabahı Noah Biddle'in odasında uyandığım zaman dibe vurduğumu anladım. Noah bir bankacı servetinin mirasçısı, Philadelphia'nın ünlü ailelerinden Andover'ların oğlu ve öyle bir çocuk ki Harvard ona bir yıl beklemesi gerektiğini söyleyince, bu yılı onun için planlaması için gerçekten bir danışman tuttu. O kadar çok kokain çekiyor ki, burnunda üçüncü bir delikle nasıl görüneceğini merak ediyorum. Aslında ondan fazla hoşlanmıyorum ama bilmediğim bir nedenden ötürü, benden hoşlanması için her şeyi yapmaya razıyım, çünkü benden hoşlanmıyor. Noah'ın sevgisini kazanabilirsem nihayet Harvard'a tam anlamıyla girdiğimi anlayacağım, tam anlamıyla buraya ait, burada kendini evinde hisseden, hatta dünyada ve kendi derisinin içinde bile, benim hiç olamayacağım kadar kendini evinde hisseden biriyle ilişki kurarsam, belki başımın içindeki dinamit tarlaları nihayet patlamayı bırakacak.

Ve işte dairesinin salonunda, halının üstünde, bir bira birikintisini yastık yapmış, yarı çıplak yatıyorum. Noah yanımda yerde yatıyor ve bir haftadan fazla bir süre vazoda kalarak kurumuş çiçeklerin birbirine yapıştığı gibi birbirimize sarılmışız. Perişan halimle geçen geceden kalanların pisliğini ancak seçebiliyorum: Herkes sigara içip Ecstasy'li jiklet çiğnediği için kahve masasının üstünde ve yerlerde küller ve yapışkan pembe jikletler var, Ecstasy alan herkes kendini çok çevik hissetmesine rağmen aslında çok hantal olduğu için her yerde devrilmiş şişeler ve plastik bardaklar var. Her yere giysiler dağılmış, çoğu da benim. Saatler önce çıkarmış olmam gereken kurumuş lenslerimin bulanıklığı arasından saatimi göremiyorum; büyükannemle büyükbabam o gün beni ziyaret edecekler ve öğleden önce onlarla odamda buluşacağım için saati öğrenmem gerek. Saatimi görebildiğim zaman 16:00'yı geçtiğini ve onların belki de gelip beni bulamayınca gittiklerini düşünüyorum, üstelik yarın vermem gereken bir ödevim var ve bu konuda daha hiç düşünmedim bile. Paniğe kapıldığımı hissediyorum, ama Ecstasy'nin etkisi tamamen geçmediği için bu duygu beynimde hemen patlamıyor. Bütün uyuşukluğumun altında, çok derinlerde bir yerde, bu sefer her şeyin içine ettiğimi anlıyorum. Hiçbir şeyin olması gerektiği gibi olmadığını, hatta hiçbir şeyin benim istediğim gibi olmadığını görüyorum. Büyükannemle büyükbabamın ziyaretini uyuduğum için kaçırdım, hayatımın sonuna kadar uyuyakalsam daha iyi olurdu, ve o kadar korkuyorum ki hayatımdaki en büyük çığlığı atıyorum.

Noah yerden fırlıyor, ne kadar korktuğumu görünce o da korkuyor ve beni susturmaya çalışıyor, herkesin tecavüze uğradığımı veya katledildiğimi sanacağını söylüyor ama ben çığlığımı durduramıyorum. Korkudan donmuş vaziyette, keşke hiç beni görmemiş olsaydı diye düşünüyor, bana,

hemen penceresinin dışında patlayan, kontrol altına alınamayacak bir kasırga veya kum fırtınasıymışım gibi bakıyor ve vereceğim zararın az olması için dua ediyor. Çığlık atmayı sürdürüyorum. Deneyimli bir ilaç kullanıcısı olduğu için ve Greatful Dead konserlerinin ortasında patlak veren LSD krizlerine alışık olduğu için, Noah bununla nasıl başa çıkılacağını bildiğini gösteriyor ve bir adrenalin patlamasıyla duruma el koyuyor. Giyiniyor ve beni de giydirmeyi başarıyor, eliyle ağzımı kapatıp beni kaldırıyor, kapıdan dışarı çıkarıp Üniversite Sağlık Hizmetleri'nin acil servisine yürütüyor. Ve ben karın içinde, donduru cu soğukta çığlık çığlığa Avluyu geçiyorum.

Noah beni orada bir hemşireye teslim ediyor, o da beni hemen muayene odasında alıyor. Noah'ı bir daha asla görmeyeceğimi biliyorum. Onu bir daha göremeyecek olmak, beni büyükannem ile büyükbabamın başına gelenlerden daha fazla üzüyor. Hemşire görevli psikiyatristi çağırıyor. Ben sürekli büyükannemle büyükbabamı görmem gerek, beni bekliyorlar, birlikte brunch'a gideceğiz, seksen yaşındalar ve bu sabah New York'tan buraya kadar otomobille geldiler, diyorum ama hemşire gitmemi engelliyor. Zaten çok geç olduğunu saatin akşamüstü beş olduğunu söylüyor. *Ama ben* hep büyükannemle büyükbabamı bulmam gerektiğini tekrarlıyorum. Yakut kırmızısı terliklerinin topuklarını yere vurarak, *Evim, güzel evim* sözlerini tekrarlayan Dorothy'yim sanki. Keşke rüyalar alemi Oz'da olabilsek.

Son yirmidört saat içinde uyuşturucu alıp almadığımı soruyorlar ve ben hayır diyorum. Sonra galiba biraz esrar çektim ve biraz da kokain çektim ama bunu yalnızca Ecstasy'nin etkisini uzatmak için yaptım diyorum. Belki biraz bira, belki de bir iki kokteyl içtiğimi de itiraf ediyorum. Sonra doktor herhangi bir ilaç bağımlılığı sorunum olup olmadığını soruyor ve ben sadece gülüyorum. Kahkahalarla

gülüyorum, bir çakal gibi uluyarak gülüyorum, çünkü sorunum ilaçlar olsaydı ne kadar iyi olurdu, diye düşünüyorum, keşke sorunum tüm kahrolasıca hayatım olmasaydı, çünkü ilaçlar bana o kadar az bir rahatlama sağlıyor ki. Deli gibi gülmeyi sürdürüyorum, sonunda biraz Valium vermeyi kabul ediyorlar ve sakinleşene kadar beni ayarlanabilir bir muayene masasında yatırıyorlar. Belki aradan bir saat geçiyor. Valium usulca ve yavaş yavaş histeri nöbetimi yatıştırıp beni sakinleştiriyor; iyiyim gerçekten iyiyim diye defalarca güvence verdikten sonra Doktor gitmeme izin veriyor ve tatilde dinlenmemi söylüyor.

Odama döndüğümde büyükannemlerin sekiz mesaj bıraktığını öğreniyorum, hepsi Cambridge'nin çeşitli yerlerinden, sonuncusunda eve döneceklerini söylüyorlar. Aynı katı paylaştığım arkadaşlarım bütün sabah beni Noah'ın evinde aradıklarını ama telefona cevap veren olmadığını söylüyorlar ve bana gerçekten de çok kötü biriymişim gibi bakıyorlar. Seksen yaşındaki büyükanne ve babasının onu görmek için tek bir günde yüz kilometre yol yaptığı bu ziyaret gününde uyuyakalan biriymişim gibi bakıyorlar - ve tabii ben de tam böyle bir insanım. Britanny, *Belki biraz dinlenmen gerek,* diyor. Jennifer, *Senin neyin var? Herkes arada bir çıldırır ama bunu büyükannenle babana nasıl yapabildin, o insancıklara bunu nasıl yaptın, o kadar meraklı ettiler ki?* diyor. Ve benin yapabildiğim tek şey odama gidip yatağa girmek oluyor.

Valium uykusundan uyanınca, babam gibi manyağın teki olmaya başladığımı hissediyorum ve politik felsefe bölümünün başkanını arayıp buzda kayıp düştüğümü, beyin sarsıntısı geçirdiğim için ödevimi ertesi günü veremeyeceğimi bildiriyorum (dersin adının Hukuk olması duruma çok uyuyor). Ödevini tek bir gün, bir tek kere bile geciktirmeyen ve ödev teslim tarihlerinin, dizginden boşanmış bir ruh

halini kontrol altına alma gücüne güvenerek yaşayan bu kız, bütün bu iyi şeylerin artık gereksiz olduğuna karar vermiş olmalı. O kız artık yok. Kış tatili için evine gitti ve bir daha dönmeyecek.

Gerçek şu ki uyguladığım herhangi bir ilaç kullanımı veya kötüye kullanımında hiçbir zaman bir keyif veya eğlence öğesi olmadı. Hepsi öylesine acıklı, hüzünlü ve psikozluydu ki! Başımı bir süre durdurabilmek için ortada ne ilaç varsa, ne bulabilirsem kullanıyordum. Belki mutlu bir ailenin şanslı çocuğu olan Noah için, kokain ve Ecstasy, parti ve eğlence meraklısı olmanın bir parçasıydı (bana, Woody Allen'in *Annie Hall*'da yaptığı gibi, aynanın üstündeki çizgi halindeki kokaini üfürmeden içmeyi öğrettiği zaman, nasıl da çocukça sevindiğini hatırlıyorum) ama benim için hepsi mutsuzluktu. Keyif yapmak için ilaç kullanmıyordum. Birinin evindeyken ilaç dolabını karıştırıp Xanax veya Ativan veya ne bulursam çalıyordum ve yirmi yaş dişi çekildiği zaman veya herhangi bir ameliyattan sonra reçeteyle verilen Percodan ve codeine bulmayı umuyordum. Endüstri tipi bir ağrı kesiciden başka bir şey olmayan Percodan aldığım zaman neredeyse hiç acı duymuyordum. Bu küçük tabletleri biriktirip acil bir acı durum için saklıyor ve artık hiçbir şeye aldırmaz hale gelinceye kadar yutuyordum.

Ama herhangi bir ilaç bağımlılığı oluşturmak için ne yeterli param ne de sokak becerilerim olmadı. Tesadüfen ele geçirdiğim ilaçları veya kim ne verirse onu alıyordum. Bunlar çoğunlukla bir işe yaramıyordu: Bir ilacın sağladığı rahatlama bana asla yetmiyordu. Üstelik iyi bir kullanıcı da değildim: Çoğunlukla beni acil servislere düşüren krizler geçiriyordum ve birlikte olduğum herkes bir daha benim yüzümü görmeyeceğine yemin edecek hale geliyordu; kısacası herkesin başına sık sık dert açmaktan başka işe yaramıyordum. Noah'ın beni Üniversite Sağlık Hizmetleri'ne gö-

türmesinden sadece iki gün sonra gecenin yarısında bir Ecstasy sonrası krizinde Thorazine bulabilmek için yine Acil Servisteydim. O kadar çok esrar çekmiştim ki ayağımın benden ayrı bir yaşamı olduğuna inanmaya başlamıştım; bu, çok kişilikli insanların elleriyle yazdıklarından başlarının habersiz oluşu gibi bir şeydi. Sonra duvarların üzerime üzerime geldiğine inanmaya başladım; yatağıma yattığım zaman, Demokles'in kılıcının başımın üstünde olduğundan emindim ve eğer uyursam uyandığımda ölmüş olacağımdan hiç kuşkum yoktu.

Esasen ilaçlar sorunlarımın hiçbirini çözümlemiyordu. Elinde esrarla oturan ahmağın tekiydim ve kendimi kimyasal yoldan yok etmekte de o kadar beceriksizdim ki, suya atlayıp intihar etmek isteyen Spinoza'nın ayağı iskeleye takılı kaldığı için başarısız oluşunu sık sık hatırlardım. Tanrım, sakin, aklı başında ve huzurlu olmayı ne kadar çok istiyordum! Büyükannemle babamı görmeyi, onlara Cambridge'i gezdirip, Harvard Avlusu'nu, Widener Kütüphanesini ve Adams Binası'nın tavanı altın mozaikle kaplı revakını göstermeyi her şeyden çok istiyordum. Onları uyanık kalmak için duble espresso içerek saatlerce oturup tembel tembel kitap okuduğum veya dedikodu yaptığım Pamplona, Algiers veya Paradiso'ya götürmek isterdim. Onlara iyi bir kız olduğumu göstermek, her zaman kitap okuyan, yapayalnız, suratsız küçük torunlarının artık başarılı olduğunu kanıtlamak isterdim.

Ben lise son sınıftayken, zengin bir Wall Street iş adamıyla evlenen kuzinimin (onların bir başka torunu) gösterişli düğünü, Windows on the World'de yapılmıştı ve bütün aile böyle iyi bir eş seçtiği için onunla iftihar etmişti. Ben böyle bir şeyi asla beceremeyeceğimi biliyordum, çoğunlukla umutsuz hippilere ve kendim gibi diğer kayıp kişilere takıldığımı da biliyordum ama büyükannemle babamı, yapabil-

diğim şeylerle etkilemek istiyordum. Güzel yazabiliyordum, derslerimde başarılıydım ve Harvard'a girebilmiştim. Onların ziyaretini eskiden şişman olan bir kızın, incecik cazip bir kadına dönüştükten sonra onuncu mezuniyet yılı toplantısını beklediği kadar hevesle bekliyordum. Noah da bizimle brunch'a gelecekti - en azından ben öyle hayal etmiştim - Musevi olmasa da çok hoş bir Pennsylvania'lıydı, kız kardeşlerinin sosyete girişleri Kuzeydoğunun her köşesinde kutlanmıştı, ve büyükannemle büyükbabam Long Island'daki evlerine dönerken benim müthiş başarılı bir üniversiteli olduğumu düşüneceklerdi.

Ama annesi çalıştığı babası da uyuduğu için ona bakacak kimsesi olmadığından her hafta sonunu ve her okul tatilini onların evinde geçiren en küçük torunlarının başına ne geldiğini merak edip, endişelenmiş ve korkmuşlardı. Beni onlar büyütmüş sayılırdı ve şimdi neden böyle olduğumu merak edeceklerdi. Onlara akut bir depresyon geçirdiğimi, kendimi çok kötü hissettiğimi ve -o gün yapmayı çok istediğim gibi- kendi başımın içinden çıkıp başka insanlarla ilgilenmeyi istesem bile başaramadığımı anlatmama imkân yoktu. Depresyon ve onunla savaşmak için aldığım ilaçlar beni tüketmişti, öyle ki benden geriye pek bir şey kalmamıştı, eski kişiliğimden geriye, birkaç saat için memnun edecek kadarı bile kalmamıştı. İşe yaramaz bir haldeydim.

Kış tatilini evde, odamda saklanarak geçiriyorum. Belki de gerçekten bir içe dönüş safhasındayım. Sömestir çok gürültülü patırtılı geçti. Üniversiteye ilk gittiğim zaman bir alışma devresi geçirmemin normal olduğunu biliyorum ama bu bana hiç de normal görünmüyor. Herkesin aynı sorunları olduğunu iddia edemem, çünkü en iyi arkadaşı tarafından Harvard Avlusunda bir bıçakla kovalandığını bildiğim tek kişi benim. Ruhsal dengesizliğinin diğer insanlarla bir-

likte yaşamasına engel olduğunu ileri sürerek Matthews Binasındaki dairesinden Hurlbut'ta tek gözlü bir eve taşınan bildiğim tek kişi yine benim (eminim başkaları da vardır). Okulda herkesin bol bol sorunu olduğu gerçekten doğru, ama onların hepsi durumlarını kabul etmiş, hayatı çekilebilir kılmak için bir biçimde onunla barış yapmış ve yaşamla uzlaşmaya varmışlar. Ben hariç. Ah hayır, ben hep bir koşucu olacağım. Ben hep omzumun üstünden geriye bakıyor olacağım, eğer biri benimle konuşmaya çalışıyorsa onun omzunun üstünden bir sonraki fırsata, tutunabileceğim bir sonraki pirinç halkaya bakıyor olacağım. Güvenli bir şekilde ancak burada, evimde duraklayabiliyorum.

Bir akşam annem işten eve geliyor ve okuldan döndüğümden beri üstümde olan kırmızı geceliğimle yattığım karanlık odama giriyor. Çoğunlukla bir Hukuk Dersi için bu kadar ilginç olmasına şaşırdığım Kant'ın *Ahlak'ın Metafizik Temelleri*, Mill'in *Özgürlük Üstüne* ve John Rawls'ın *Bir Hukuk Teorisi* adlı kitaplarını okuyorum. Kitaplara daha çok zaman ayırsaydım belki birinci sömestir benim için daha az yıkıcı olabilirdi. Belki genel kanının aksine, Harvard'ın sadece bir okul olduğunu -yoldan çıkmış gençler için bir sığınma evi olmadığını- kendi kendime sürekli anımsatırsam, burada değerli bir şeyler öğrenebilirim. Zaten hep derslerimin harikulade yalnızlığına çekilmez miydim?

Annem, içerisi de dışarısı kadar soğukmuş gibi içi mi-lonlu paltosuna sarınarak odamdaki yedek yatağın üzerinde oturuyor. Kış gününün saat 18.00'deki karanlığı ona fazla geliyormuş gibi bütün ışıkları yakmaya başlıyor, tavandaki lambayı da yakıyor. Ve ben kullanmakta olduğum gece lambasının su anda ancak tahammül edebileceğim kadar ışık sağladığını onun anlayıp anlamayacağını bilmiyorum. Saklandığımı farkediyor mu bilmiyorum.

"Burası çok pis," diyor. "Elizabeth, ya burayı temizlersin

ya da evi terkedersin. Bu pisliğe daha fazla dayanamayacağım."

Ben ise kımıldayamıyorum, "Anne, depresyon geçirdiğimi, temizlik veya başka bir iş yapacak halim olmadığını görmüyor musun?" demek istiyorum ama diyemiyorum. "Üstelik, burası benim odam. Buranın pisliğinden sana ne!"

"Burası benim evim ve ben böyle yaşayamam!"

Saçlarıyla oynamaya başlıyor, onları çekiştirip parmağına doluyor. Beni bu halde görmeye dayanamıyor, odamın pisliğinin hiç de önemli olmadığını kabul edemiyor.

"Bak Elizabeth, Harvard'dan sömestir taksidinin faturası bugün geldi, aldığın burs ve kredilere rağmen yine de kabarık bir fatura."

"Biliyorum."

"Biliyor musun? Gerçekten biliyor musun? Ben kendime yeterli para kalmasa bile her zaman senin faturalarını ödedim ve ihtiyaçlarını karşıladım, bu yüzden sen paranın gerçek değerini bilmiyorsun. Seni bu şekilde şımartmış olmam benim suçum." Başını sallıyor ve ağlamak üzere olduğunu farkediyorum; Yok hayır, olamaz, diye düşünüyorum. "Paranın değerini bilseydin, eminim partilerde veya ne yapıyorsan oralarda öğrenimini heba etmezdin," diye göz yaşları arasında konuşmayı sürdürüyor. Bunun o kadar da eğlenceli olmadığını, yüksek öğrenimin sanıldığı gibi olmadığını söylemeye çalışarak sözünü kesiyorum ama elini sallayarak beni susturuyor. "Bana bak, orada ne yaptığını bilmiyorum ve bilmek de istemiyorum. Ama ben hergün köle gibi çalışırken, sen Harvard'a gidebilesin diye çok çalışıp her kuruşu hesaplarken, yalnızca eğlence peşinde koştuğunu bilmek beni hasta ediyor. Ben seni oraya gönderiyorum ve sen böyle berbat bir halde geri dönüyorsun, neler olup bittiğini bilmek istiyorum! Bilmek istiyorum, yoksa sömestir taksidini ödemeyeceğim."

"Biraz önce bilmek istemediğini söyledin."

"Bilmiyorum." İyiden iyiye ağlamaya başlıyor. "İyi yetişmen için o kadar uğraştım ve bunu tek başıma yaptım, yardım isteyecek kimsem yoktu, iyi bir anne olmak için çok uğraştım, sonra Harvard'a gittin ve seni yetiştirirken öğrettiğim bütün güzel şeylerin artık bir anlamı kalmadı sanki. Gezdiğin çocukların Musevi olup olmadığına aldırmıyorsun ve -" Avaz avaz ağlamaya başlıyor, yüzü bir kriz geçirecekmiş gibi buruluyor. "Ve sen bütün bu... bütün bu... bütün bu... - "

"Bütün bu ne? Anne bütün bu ne?" Ağlamayı bıraksın diye koşup onu kucaklıyorum. Benim sorunum ne olursa olsun, onunkiler bana her zaman daha kötü görünür.

"Bütün bu ilaçlar!" diye hıçkırıyor. "Ah Tanrım, Ellie, kabul edemiyorum. Hayır bebeğim. Senin bu hale gelmene seyirci kalamam. O kadar üzülüyorum ki! Beni erken yaşta mezarıma göndereceksin."

"Anne, ilaç kullandığımı da nereden çıkarıyorsun?"

"Çünkü ilaç kullanıyor olmasan büyükbabanlar ziyarete geldiğin zaman seni bulurlardı. Çok bencilsin, kendinden başkasını düşünmüyorsun, büyükbabanların seni görmek için taa oralara kadar gelip de seni bulamamasını normalde sen bile istemezdin." Daha fazla ağlıyor.

"Ama anne bir akşam önce düşüp beyin sarsıntısı geçirdiğim için revirde olduğumu söyledim ya."

Acaba buna inanan var mıydı?

"Gerçekten düştün ha? Bana bunu mu söylemek istiyorsun? Benim buna inanmamı mı bekliyorsun?"

Herhalde beklemiyordum.

"Buzda kaydım. Cambridge çok soğuk, New York'tan çok daha soğuk."

"Ah Elizabeth, yalan söylemekten vazgeç. Düştüysen de ilaç kullandığın içindir." Nefes almak için duruyor, yüzün-

de şaşkın ve anlamsız bir ifade var, çok karmaşık bir kalkülüs problemini çözmeye çalışıyor gibi bir hali var, bir labirenti andıran ve çözüm şeklini bulduğun an, sorunun kendisini anımsayamadığın bir problemi. "Aslında orada olan biten hakkında hiçbir fikrim yok. Belki de sorun ilaç değildir. Hiçbir fikrim yok. Hiç yok."

İlaç kuramından uzaklaştığı için rahatlıyorum, çünkü bunu ona anlatmama imkân yok. Yine de bu kuramı tam olarak bırakmıyor. "Kendine bir bak, " diyor. "Berbat görünüyorsun. Herkes üniversiteye gider ve kilo alır, sen ise her zamankinden de sıskasın, bunun nedeni de ilaçlar olmalı. Burada, evde de hiçbir şey yemiyorsun."

Kilom hakkında haklıydı. Üniversiteye giderken 1.65 boyunda ve 60 kiloydum, geçen hafta tartıldığımda ise 50 kilo geldim, Balanchine'in kor dö bale'sinde rol alacak kadar incelmiştim, sıska ve kuğu gibi olmaları gereken bu kızların çoğu aldıkları ilaçlardan ve açlıktan yarı delirmiş haldeydi. Bir dansçı gibi deli olmayı hiç istemedim. Kendim gibi deli olmayı da hiç istemedim.

Gerçeğin bizi bu rezil tartışmadan kurtarması umuduyla, "Belki sadece depresyondayım," diyorum. "Niçin ilaç gibi dış etkenleri ileri sürüyorsun? Sen hep babam seni terkettiği için bu hale geldiğimi, veya büyük şehirde büyüdüğüm için böyle olduğumu söylersin. Şimdi de Harvard yüzünden berbat bir halde olduğumu söylüyorsun. Taa içimde bir depresyon yaşadığım gerçeğini niçin kabul etmiyorsun? Belki de ben böyleyim. Belki uğursuz bir yıldız altında doğdum. Belki kendimi daha iyi hissetmek için ilaçlara, doktorların reçeteyle verdiği ilaçlara ihtiyacım var. "

"Belki." İçini çekiyor. Ne düşündüğünü biliyorum: Neden her şey bu kadar zor oluyor? Biraz yatıştı, yüksek sesli histerik ağlaması durulup, kesik iç çekişlerine dönüştü. "Doktorlar hep kimyasal bir sorunun olmadığını, sorunun

duygusal olduğunu söylediler. Seni iyileştirebileceklerini söylediler." Sonra yeniden ağlamaya başlıyor. "Bak, Elizabeth, herkesin sorunlu zamanları olur, ama kimse arkadaşının sevgilisini elinden almaz veya odasından başka yere taşınmaz veya senin gibi partiden partiye koşturmaz. Hele hiç kimse, onu ziyarete gelen büyükanne ve babasını ortada bırakmaz." Yine çığlık çığlığa ağlıyor. "O gün aklın neredeydi? Onlar yaşlı, seksenin üstündeler. Ne olup bittiğini anlamıyorlar. Nerede olduğunu anlamadılar. Onlar basit insanlar, belki mükemmel değiller, belki de sen başka türlü büyükannen ve büyükbaban olsun isterdin, belki daha çok kendine benzeyen bir ailen olsun isterdin ama onlar seni seviyorlar. Onlar seni gerçekten sever. Senin neyin var? Söylesene!"

Ne diyebilirim ki? Çok kötüyüm, o kadar kötüyüm ki kendimden başka biri, herhangi bir kimse olabilmeyi istiyorum. Keşke ölmüş olsam. Depresyonumu ona anlatabileceğim bir izah şekli olmasını diliyorum ama bulamıyorum. Bunu kendi kendime bile izah edemiyorum. Gözlerinin içine bakıp da, Biliyorsun çocukluğum çok zor koşullarda geçti, bile diyemiyorum, çünkü bu bir filmden alınmış bir lafa benziyor. Bu, bütün acılarımla birlikte yaşayabilmek için kendi omzuma yerleştirdiğim bir yük. Devamlı dayak yemedim, kurtlar tarafından büyütülmedim, özel bir durumum da yok. Ben sadece anne ve babaları kişisel sorunlarını pek halledemeyen, bu yüzden de büyürken bundan zarar gören boşanmış eşlerin çocuklarından oluşan bir kuşağın üyesiyim. Aile içindeki olaylar, bütün bu sorunların nedeni olabilir mi? Beynimin kimyasal yapısı, sorunun bir bölümünü oluşturabilir mi? Neden bu kadar kötülediğimi kimse bilmiyor ama böyle olduğum da bir gerçek. Yataktan çıkamıyordum, yemek yiyemiyordum, giysilerimi değiştiremiyordum, derdimi anneme bile anlatamıyordum.

"Anneciğim," diyorum ve elimde olmadan ağlamaya başlıyorum. "Anneciğim, ne kadar zor durumda olduğunu bilmek beni nasıl üzüyor bilemezsin. Tek çocuk olmaktan, babam ortalarda olmadığı için sana bu kadar bağımlı olmaktan ve senin de bana bu kadar bağımlı olmandan hep nefret ettim. Hiç küçük bir çocuk olamadım. Hiç eğlenmedim. Sen de anneliğin keyfini çıkaramadın. Hep baskı altındaydık. Sen hep beni memnun etmeye çalışıyordun, ben de hep seni memnun etmeye çalışıyordum. Senin ailendeki herkesten, bütün kuzenlerimden daha iyi olmaya çalıştım çünkü herkes gibi bir babam olmadığı için onlar kadar iyi olmadığımı hep hissettim." İkimiz de biraz daha ağlıyoruz. "Ama bak, onlar kadar iyi oldum. Gerçekten de oldum. Başlangıçta tüm dünyadaki en iyi küçük kızdım. Bunu hatırlamıyor musun? Beni hatırlamıyor musun? Başka kimse hatırlamasa da ben kendimi hatırlıyorum. O kadar çok çabalıyordum ki. Ve unutma, *kimse bana yeterince iyi olduğumu asla söylemedi!* İstediğim tek şey mutlu bir çocuk olmaktı, ama ben hep bu mutsuz yetişkin oldum, ve *kimse bana iyi bir çocuk olduğumu asla söylemedi!*"

Saçmalamaya başlıyorum ve amacımı aştığımı utanarak farkediyorum: Derdimin ne olduğunu anneme açıklayacak bir şey söylemeye çalışıyordum ama kendimi acıklı öyküme kaptırdım. Söylediklerim bir filmden alınmışa benzedi, baş rolde Tom Cruise gibi birinin oynadığı ve -Çin'deki Kültür Devrimini, Vietnam Savaşını, büyük felaketleri, Londra'daki bir I.R.A. bombardımanı gibi- büyük felaketleri ele alan ve bütün dünyayı sarsan bu trajediler arasında, baş roldeki kişinin, bütün sorununun özgüven eksikliğinden başka bir şey olmadığını ortaya koyan bir filmden fırlamış gibiydim. Bu gibi filmler, uluslararası felaketlerin, aşırı düşkün ya da ilgisiz anneler, ortadan yok olan ya da bir alkolik olarak ortaya çıkan babalar tarafından yaratıldığını ya da önlendiğini

ileri sürerler. Burada oturmuş annemle konuşurken Hollywood filmlerindeki tiplere benzemeye başladığımın farkındayım, ama yine de filmlerdeki birçok olayın gerçeklere dayandığını biliyorum. Bazen kişiselin politikleştiğini, dünyayı daha iyi bir yer yapabilecek kişilerin, mutsuz evlerde büyüdükleri için, onun yok olmasına katkıda bulunduklarını biliyordum. Bu yüzden konuşmaya devam ediyorum.

"Harvard'a girmekle sana ve herkese iyi olduğumu kanıtlayacağımı sandım," diyorum. "Harvard'a girebilirsem herkesin nihayet, o iyi bir kız, diyeceğini sandım. Ama sen büyükannemle büyükbabamın başına gelenler yüzünden şimdi bana bağırıyorsun ve bütün ailen ne kötü bir kız olduğumu söyleyecek ama bu arada ben çok çabalıyorum. Çok çabalıyorum. Çok.."

Annem artık histeri nöbeti geçiriyor, ben de histeri nöbeti geçiriyorum, birbirimize sarılmışız, annemin üstünde hâlâ kalın paltosu var, benim üstümde ise ikinci bir deri halini almış pazen geceliğim var. "Senden ve herkesten tek istediğim şey beni olduğum gibi sevmenizdi," diye kürk yakasına fısıldıyorum. Duymayacak diye endişelenmiyorum, zaten hâlâ niye konuştuğumu da bilmiyorum. "Ama şimdi herkesten nefret ediyorum. O kadar nefret doluyum ki, artık kimse beni ilgilendirmiyor."

Annem, "Ah Ellie, biliyorum," diyor. "Biliyorum. Çok üzgünüm."

Bizim gibiler, fiziğe inananlar, geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek arasındaki farkın inatçı ve ısrarlı bir hayal gücünden ibaret olduğunu bilir.

ALBERT EINSTEIN

6
MUTLULUK HAPLARI

Harvard bütün bilgeliğiyle, iki hafta tatilden sonra bir haftalık okuma süresi arkasından da üç haftalık final süresi bırakır ki, bu da sömestir süresince çalışmanız için hiçbir neden yok demektir. Cambridge'de dolaşmakla geçen ve arada sırada derslerle bölünen o günlerden ve o hiçlikten geriye aklınızda ne kaldıysa, onu da bu altı haftalık birikimin ipiyle asabilirsiniz. Kendime özgü bir ev hapsinden başka bir şey olmayan bir tatilden sonra her zamanki gibi okula döndüm. Yatak odamda tembellik ettiğim bu sürenin en kötü anlarında bile, sonunda okula döneceğimi, sınavlara gireceğimi, iyi notlar alacağımı ve ikinci sömestri bitireceğimi biliyordum. Her zaman kendimi idare etmesini bildim, çoğunlukla yaralarımı özenle gizleyerek ortalarda dolaşabildim ve depresif birikimlerimi, bir çöküntünün özetini yaşamaya yetecek kadar vaktin olduğu tatil zamanına kadar bekletebildim. Ama sonunda yine ayağa kalkar işe koyulurdum, zar zor, geçecek kadar azıcık bir şeyler yapmayı da her zaman becerirdim.

Harvard'da ilk sınav dönemim sırasında, bir akşam

odamda oturmuş kendimi *Odysseia*'yı okumaya zorluyordum ama bunu bir türlü başaramıyordum. Onun sirenlerle, Lotus yiyenlerle, Calypso'nun aşk macerası ve tezgahının başında kumaş dokuyup, söküp, hayranlarını kovalayarak, uzaklardaki sevgili Odysseus'unun dönmesi bıkmadan usanmadan bekleyen iffetli kadın örneği Penelope ile ilgili eğlenceli bir destan olması gerektiğini biliyordum. *Odysseia* herkesin sevdiği kitaplardandı, herkes onun yalnızca askerler, savaş alanları ve yükselme hırsı ile dolu olan *Ilyada*'dan daha güzel olduğunu düşünürdü, ama ben eski devirlerdeki bu dünya seyahatine bir türlü ilgi duyamıyordum. Aklım başka yerlere gidiyordu. Evde birkaç hafta boyunca sakince kitap okuyabildiğim -hatta bütün dikkatimi kitaplara vererek mavi hüzünden, çirkin siyahtan korunabildiğim- halde şimdi tekrar okula dönünce yeniden titremeye başlamıştım. Bütün bedenim titriyor, başım ağrımaya başlıyor ve aklım, bütün arkadaşlarımın iyi vakit geçirdiği, yanlarında olmadığım, benimle uğraşmak zorunda kalmadıkları için rahatladığı, odamın dışındaki yaşama kayıp gidiyordu.

Ben olmayınca rahatlamalarının nedeni, yalnızca kafayı bulduğumda, çoğunlukla isteksiz ve ne yapacağını bilemeyen bir grubu peşimden sürükleyerek acil servise götürmem değildi. İyi olduğum zamanlar bile bir baş belasıydım: Varlığım, eğlenceli bir partiye bir tören havası katan o keyifli heyecanı yok edecek bir gerilim yaratıyordu. Bir partiye gidip insanlarla beraber olmanın keyfini çıkarmak veya içip birtakım aptalca salon oyunlarına katılmak benim için asla yeterli olmuyordu. Bana hep daha fazlası, bir amaç, müthiş bir kurtuluş umudu gerekliydi ve onu ararken kime tosladığımın hiç önemi yoktu. Davranışlarım o denli rahatsız edici olmaya başlamış olmalı ki, sonunda Noah beni çok sevdiğini, gerçekten sevdiğini, fakat odasına girip çıkmak istiyorsam orada sessizce oturup müzik dinleyeceğime ve

ilaçlara bulaşmayacağıma söz vermem gerektiğini söylemek zorunda kaldı. Ama Noah'un odası bir esrar tekkesinden başka bir şey değildi. Orada ayık olmanın bir anlamı yoktu.

Bu yüzden yapmam gerekeni yapıp, odamda oturup kitap okumayı denedim. Ama bir sayfayı bile bitiremiyordum. *Odysseia*'daki kayıp baba teması beni bilinç altından etkilemiş olmalı ki, telefonu açıp babamın Florida'daki numarasını çevirdim. Orada küçük, çok şirin, İspanyol tipi bir eve yerleşmişti. Evin karo kaplı döşemesinin üzerinde kilimler, sepet işi koltuklar, kayısı ve cam göbeği renginde yastıklar, arka bahçesinde de sahil otoyoluna bakan böbrek biçiminde bir havuzu vardı. Gittiğinden beri işleri yolundaydı. Aslında son dört yıldır, benimle ve annemle ilişkilerini gündeminden çıkarıp attığından beri, işlerinin çok daha iyi gittiğini farketmemek olanaksızdı. Rahatlığını, lüksünü ve sorunlara önem vermezsek onların yok olup gideceğine dair hayalini gerçekleştirdiği için ona gıpta ediyordum. Gidişini izleyen yıllarda, zaman zaman aklının bir tarafının hep benimle dolu olduğuna ve benim bir parçamın onun bilinçli hayatını hiç terketmediğine söylemesine rağmen, ona inanmıyordum. Beni unutmak onun için çok daha kolay olmalıydı.

Babam gittiğinden beri onunla yılda iki kez barışıyorduk, mağazaların yılda iki kez yaptıkları indirimli satışlar gibi. Beklentiyle koşan alışveriş kalabalıkları hedeflerine vardıklarından sadece işe yaramaz şeylerin kaldığını farkederler. En iyi niyetlerle buluşuyorduk, ben, kendi kendime beni terkettiği için onu affedeceğime dair yeminler ediyordum, o ise kendi kendine suçluluk duygusuna gömülmeyeceğine dair söz veriyordu. Birkaç kez hoş sohbetler yapar sonra altı ay daha ondan haber alamazdım. Sonra o *sen berbat bir babasın/annen seninle kalmamı imkansız hale getirdi* duygusal travmasını yeni baştan yaşardık.

Babam Florida'ya taşındıktan tam bir yıl sonra beni aradı. Bir nedenle New York'a gelmiş ve annemle başka yer yokmuş gibi Bloomingdales'de karşılaşmışlar, sonra da beni aradı. Sesini duyunca çok sevindim, çünkü nereye gittiğini büyükannem bile söylememişti ve ben de onun ülke dışına kaçıp Cayman Adaları veya Arjantin gibi kötü insanların saklandıkları bir yere gittiğine kendimi inandırmıştım. Hayalimde onu Josef Mengele ile poker oynarken görebiliyordum. *Hâlâ* Birleşik Devletler topraklarında, Delta veya United Airlines uçaklarının gittiği, bölge telefon kodunu doğrudan çevirebileceğim bir yerde olmasını öğrenmem onun kabahatlerini, uluslararası suç planından çıkarıp kişisele indirgemişti. Bu önemsiz ayırımı niçin yaptığımı bilmiyorum, belki kolayıma geldiği için, belki de onu affetmek istediğim için yapıyordum. *Elbette* onu affetmek istiyordum. O benim babamdı, tek babam oydu, ve iki ebeveyne sahip olmak bana vazgeçilmez bir hak gibi görünüyordu. Böylece bir akşamüstü okuduğum lisenin kapısına çıkageldi ve beni yemeğe götürdü, barıştık, birbirimize sarılıp bol bol öpüştük, bol bol konuştuk, sonra o sahil otoyolunun üstündeki İspanyol tipi evine döndü ve tekrar yok oldu.

Ama üniversiteye gitmeden birkaç hafta önce, sonunda Florida'ya gidip babamı ziyaret ettim, havuz kenarında güneşlenip, Coconut Grove ve Calle Ocho'ya gidip, babalarla kızların yapması gereken şeyler olduğuna inandığım şeyleri yaparak, birlikte uzun bir hafta sonu geçirdik. Üvey annemle bile uzun uzun konuştum, küçükken benimle konuşmayı reddetmesinin beni ne kadar yaraladığını, altı yaşındayken onunla aynı koltukta oturup birlikte *Uzay Yolu*'nu seyrederken, benim varlığımı yok sayıp, yalnızca babamla konuşmasının benim için çok acı olduğunu ona anlattım. O da benim varlığımdan rahatsız olduğunu itiraf edip günah çıkardı ve beni annemle karıştırdığını, babamın

onunla tanışmadan önce bir aile hayatı olmasını hazmedemediğini açıkladı ve ben uzlaşma yolunda önemli adımlar attığımıza gerçekten inanmaya başladım. Çok iyi vakit geçirdik. Babamla aramızdaki engelleri bir şekilde aştığımıza ve yeniden yakınlaşmamızın mümkün olabileceğine bile inanmaya başladım. Bu konuda *Seventeen* için bir yazı bile yazdım ve iyimserlikle birkaç yıllık anlaşmazlık ve hiddetten sonra nasıl yeniden buluştuğumuzu anlattım. Her şeyin harikulade olacağına inanıyordum.

Sonra iki taraflı bir ilişkiyi yeniden kurmak amacıyla sonbaharda üvey annemle birlikte beni görmeye, okula geldiler. Nikon'unu getirmişti ve Matthews Binasında, John Harvard Heykelinin ve Widener Kütüphanesinin önünde arkadaşlarımla birlikte fotoğraflarımızı çekti. Hukuk dersime girdi ve Profesör Sandel'in, pornografiyi yasaklamak isteyen Minnesota'daki bir kasabanın, Anayasanın Birinci Maddesini değiştirmesine niçin izin verilmesi gerektiğini, Kant'a gönderme yaparak ileri sürdüğü kuramıyla ilgilenmiş göründü. Pamplona'da benimle birlikte cappucino içip geceyarısı sandöviçi yedi ve arkadaşlarım ve tanışlarım küçük kahvede dedikodu alışverişi yapmak için masaları dolaşırken onu onlarla tanıştırmama izin verdi. Güzel kızını üniversitede ziyaret eden gururlu bir baba gibi davrandı. Normalmişiz gibi davrandı: Doğru giysilerimiz olsaydı J. Crew için mankenlik bile yapabilirdik.

Ne var ki, bütün bu zaman süresince tek bir şey düşünüyordum: Bu adam kendini ne sanıyor? Hayatımdan dört yıl -delilik ve depresyonla dolu dört kahrolası yıl- boyunca çekip gidiyor ve şimdi Harvard'dayım diye her şey yolunda gibi görünüyor. Sanki o kötü şeyler olmamış gibi buraya, en iyi üniversitelerden birinde okuyan mükemmel küçük kızının fotoğraflarını çekmeye gelebileceğini sanıyor. Ona ihtiyacım olduğu zaman hangi cehennemdeydi?

Onunla bir daha konuşmamaya yemin ettim. Onu affedebileceğim ve yeniden birbirimize yakın olabileceğimiz düşüncesi, tıpkı ben Harvard'a gidince her şeyin yoluna gireceği düşüncesi gibi, bir hayaldi. İçimi bir nefret kapladı, buna engel olamadım. Geçmişi unutmayı o kadar çok istiyordum ki, ama olmuyordu, kabuk bağlamayı reddeden bir yara, hiçbir kas gücünün kapatamadığı bir pencere gibi öyle duruyordu. Lisede fen dersinde, gürültü kaynağından uzaklaştıkça sesin yükseldiğini anlatan ve ses ile uzay arasındaki aykırı ilişkiyi açıklayan Doppler etkisini öğrendiğimi anımsıyorum. Bütün bunlar bende aynı duyguyu yaratıyordu: Gerçek sorunların geçmişe doğru uzaklaşır gibi göründüğü şu anda, babama karşı duyduğum öfkenin gürültüsü giderek artıyordu.

Hayatımda hiçbir şey, geride kalıp onsekiz yıllık yaşamımı oluşturan deneyimler arasında ait olduğu yerini almıyordu. Hepsi hâlâ benimleydi, beynimdeki depo bölmesi, büyükannemin eski fotoğraflar ve eski elbiselerle tıklım tıklım dolabı gibi, canlı anılarla dopdoluydu. Ben sadece tavan arasındaki deli kadın değil - tavan arasının kendisiydim. Geçmiş her tarafımdaydı, altımda ve içimdeydi.

Ne zaman babamı hatırlasam, ne zaman onun adı anılsa, tek düşüncem şu oluyordu: SENİ ÖLDÜRMEK İSTİYORUM. Daha olgun, daha mantıklı olmak istiyordum, bütün bu öfkeyi barındırdığı halde, hâlâ iyilik dolu bir sevgiye yer ayırabilen kocaman, bağışlayıcı bir yüreğim olsun istiyordum ama yapamıyordum. Olmuyordu.

Yine de finaller sırasında o gece, hep o eski yere dönen bir bumerang gibi, oturmuş numarasını tuşluyordum. Bu, kendimi yalnız ve üzüntülü hissettiğim ve bütün gizil gücümü tamamen tükettiğimi düşündüğüm -yani, aklımı başımdan alacak bir erkek bulamadığım- zamanlar başvurduğum eski bir alışkanlıktı. Bana iyi geleceğini düşünüp baba-

mı arardım. Soğuk parkenin üstünde oturmuş, telefonun zilini dinlerken, sinir içindeydim, uçurumun kaygan sınırına kadar itilmiş gibiydim, bütün hayatımdan nefret ediyordum, babamdan nefret ediyordum ve bir kere olsun, daha önce hiç yapmadığım bir şekilde, ondan ne kadar çok nefret ettiğimi söylemek istiyordum.

Ödemeli aramıştım, kabul ettikten sonra, "Merhaba Elizabeth. Ne oldu?" diye sordu.

"Finaller var, çok çalışıyorum. Önemli bir şey yok. Ya sen nasılsın?"

"Hep aynı şey. İşe gidiyorum, bütün gün çalışıyorum, eve dönüyorum, televizyon izliyorum, okuyorum, bu gibi şeyler."

"Yaa." Gergin bir sessizlik. Başka ne diyeceğimi bilmiyordum onun için maddi bir konuya geçtim. "Şey, Baba bak, sana gönderdiğim o doktor faturaları eline geçti mi? Sonbaharda her şey ters giderken gördüğüm terapi tedavisi için olanlar. Hatırladın mı?"

"Evet, aldım."

"Ama herhalde ödemedin ki tekrar bana fatura etmişler, biliyorsun, o zaman hatırladığıma göre ödeyeceğini söylemiştin. Sanırım hemen sigortaya göndermen için Dr. King aracılığıyla anlaşmıştık. Bunu yapacağına söz vermiştin, hatırlıyorsun değil mi?"

"O zaman söz vermiştim. Ama şimdi bunu yapmayacağım."

"Ama baba söz vermiştin." Tanrım, kavga aranmıştım ama bu kadar çabuk başlayacağını tahmin etmemiştim; diye düşündüm. Hiç olmazsa birazcık dostça sohbet ederiz sanmıştım. Onun için çok kolay olan bir şey yüzünden niçin bana bu kadar eziyet ediyordu? Yapacağı tek şey, her ay bir iki kağıdı imzalamaktı, o zaman bütün bu tartışmaya gerek kalmayacaktı. Niçin her küçük şeyi kavgaya dönüş-

türmeye bu kadar meraklıydı? Onunla iş yapmak, tek marifeti ve gücü ona başvuran insanlara, saatlerce kuyrukta bekleyen, onun bu kadar küçük ve güçsüz olmasında hiçbir payı olmayan, kendileri de küçük ve güçsüz olan insanlara, hayır demek olan, alt düzey bir devlet memuruyla iş yapmak gibi bir şeydi. Tanrım, babamın babalık anlayışı, benim ihtiyaç duyduğum şeyleri bana vermeyi reddetmekti.

Kahrolası. Bu tartışmayı sürdürmek zorunda oluşuma inanamıyorum.

"Baba, sigortan masrafın yüzde doksanını karşıladığı için faturayı ödeyeceğini söylediğini çok iyi hatırlıyorum." Babam, Dr. King aracılığıyla, faturaları ödemeyi kabul ettiği için sonbaharda bir psikoloğa gitmeye başlamıştım. Bunu yapmamış olsaydı, zaten doktora gitmezdim, ve şimdi borç binlerce doları bulmuştu, bu kadar param da yoktu. "Baba," diye inledim, "ödeyeceğini söyledin. Sen söz verdiğin için tedaviye başladım. Yoksa asla başlamazdım."

"O zaman öyle dedim. Ve söz verdim. Ama sen sözünü tutmadın," dedi. "Ziyaretimizden beri bana hep soğuk ve kötü davrandın."

Öfkemin içimde kabarıp taştığını, beyaz bir masa örtüsüne dökülen çay lekesi gibi çevreye yayıldığını hissettim. "Baba, sen kime ne diyorsun, farkında mısın?" diye bağırdım. "Sen beni aptalın teki mi sanıyorsun?" Çıkışmaya başladım. "Dört yıl önce arkasında iz bırakmadan giden ben değildim, sendin, şimdi ne cesaretle bana, sana soğuk ve kötü davrandığımı söylüyorsun? Sen ne dediğinin farkında mısın?"

"Elizabeth, dinle - "

"Hayır, hayır, hayır. Kahretsin. Bırak bu lafları. Hayatında tek bir kez olsun sen beni dinle. Çünkü dört yıldır, tekrar tekrar yok oluyorsun, sonra özürlerinle ve bahanelerinle ortaya çıkıp avukatların nasıl taşınmanı önerdiğini, annemin seni nasıl uzaklaştırdığını, nasıl başka çaren olmadığını

söylüyorsun. Şimde bir kerelik de sen beni dinle. Çünkü her geri dönüşünde babam olduğun için ve seni sevdiğim için, her çocuk gibi benim de bir babam olsun istediğim için sana iyi davrandım -"

Ağlamaya başlamışım. Farketmemiştim. Aniden yüzüm ıslandı ve bağıran sesim bir iniltiye dönüşmeye başladı. "Ben de herkes gibi bir baba istiyordum. Normal olmak istiyordum. Sadece babamın geri gelmesini istiyordum. Seninle hiç kavga etmedim. Beni bırakıp gittiğin için sana kızdığımı hiç söylemedim. Sana asla soğuk ve kötü davranmadım, çünkü yine çekip gitmeni istemiyordum. Hiç bu kadar cesur olamadım. Ama sen yine de çekip gittin. Hep geri gelmeni bekledim çünkü bütün arkadaşlarımın babaları vardı ve babalarının avukat, iş adamı veya tekstilci olduğunu söyleyebiliyorlardı, ama ben senin nerede olduğunu, ne yaptığını hiç bilmiyordum, yine de sana kızmak yerine sadece senin yeniden babam olmanı istiyordum."

"Elizabeth, dinle -"

"Hayır. Dinlemeyeceğim. Çünkü bir kere olsun suratının ortasına bir tokat yiyeceksin ve ne kadar rezil biri olduğunu öğreneceksin! Bir kere olsun herkesi suçlamaktan ve beni üzmekten vazgeçip, bencil ve rezil bir baba olduğunu, sorumsuz olduğun için çekip gittiğini, bütün gerçeğin bu olduğunu işiteceksin!"

Şimde de o ağlamaya başladı. "Elizabeth, bunu bilmediğimi mi sanıyorsun? Annenle boşandığımız için ve sonra da ben uzağa gittiğim için, seninle birlikte yaşayamadığıma bunca yıldır içim yanmıyor mu sanıyorsun? Bunun benim için de zor oluğunu bilmiyor musun? Bunun bedelini ödedim. Ödedim çünkü bir zamanlar kızım olan, o sevdiğim kızı, sonsuza dek kaybetmişe benziyorum."

"Boş laf," dedim. Ağlamayı bırakmıştım. "Bunların hepsi boş laf. Kahretsin! Davranışların sözcüklerden daha güçlü

olduğunu bilmen gerekir. Ama insan senin kadar rezil olunca geriye boş laftan başka bir şey kalmıyor."

"Elizabeth, ne diyeceğimi bilemiyorum." İçini çekiyordu. "Bunların beni de mahvettiğini bilmelisin."

"Evet, belki de," diye devam ettim. "Ama senin seçeneğin vardı. Bir çocuk sahibi olmayı beceremiyorsan, çocuk sahibi olmamalıydın. Ben dünyaya gelmeyi istemedim. Seçeneğim hiç olmadı." Bu kötü bir manevraydı ama umurumda değildi.

Sanki bu öfkemi dindirebilirmiş gibi, "Elizabeth, senin için endişeleniyorum," dedi. Hiç böyle ağlamamıştım. "Elizabeth, iyi misin? İyi olacak mısın?"

"Kahretsin! Konuyu değiştirmeye çalışma. Şimdi iyi olup olmadığımı merak etmeyi de bırak. Besbelli ki değilim. Ama o zaman da değildim. Ve sen buna hiç aldırış etmedin, şimdi niye ediyorsun ki! On para harcamadan bana bu iyiliği yapıp terapi ücretini ödeyebilirsin. Sonbaharda yardıma ihtiyacım olduğu belliydi, şimdi de ihtiyacım olduğu besbelli. Seninle bir ilişki kurabilmemin tek yolu doktora gitmem. Ve sen bütün bunlara doktor faturalarımı ödemeyerek karşılık veriyorsun, halbuki bu sana on paraya bile mal olmayacak. Bu iyi bir babanın yapacağı bir şeye benziyor mu?"

"Elizabeth, üzgünüm."

"Sen zaten hep üzgünsün," diye bağırdım. "Hep üzüleceğin yerde, niçin her zamanki rezilliğini sürdürüp mutlu olmuyorsun?"

"Ama o faturaları ödemeyeceğim. Boşanma anlaşmamıza göre onlardan annen sorumlu."

"Aman Tanrım, baba!" Biraz daha hıçkırıyorum. "Ben burada ölüyor, deliriyor, intihar ediyor olabilirim ve sen hâlâ, orada öyle durup bana, bana yardım etmenin başkasının sorumluluğu olduğunu söylüyorsun, üstelik bana yardım

etmeye gücü yetecek tek insan sensin. Annem okul taksidimi ödeyebilmek için çabalıyor. Ama bu hep o bildik, eski hikaye. Bu berbat bir şey."

"Elizabeth ne diyeceğimi bilemiyorum." O da şimdi fena halde ağlıyordu. "Geriye bakınca çok hata yaptığımı görüyorum ve kendimi güçsüz hissediyorum. Hatalarımı nasıl onarabilirim bilmiyorum."

"Sonbaharda gördüğüm psikiyatri tedavisinin masrafını ödeyerek işe başlayabilirsin, sonra da sana karşı duyduğum bu öfkeyi sistemimden çıkarabilmem için yeniden tedaviye başlamama yardım edebilirsin."

"Bunu yapmayacağım," dedi. "Bunun annenin sorumluluğu olduğunu sana söyledim." "Tanrım, baba. Pes ediyorum. Bunu daha fazla dinleyemem."

"Ne söylememi istiyorsun?"

"Keyfine bak. Benden bu kadar."

Yıllar sonra, bu konuşma aklıma gelince, Menendez kardeşlerin anne ve babalarını öldürmekten yargılandığı sırada, birinin bilgece söylediği şu sözü hatırladım: *Çocuklarınız sizi öldürürse, kısmen de olsa bundan siz sorumlusunuz.*

Mayıs'ta bir cumartesi akşamı, küçük bir başarıyı kutlamak için Ruby ile birlikte Ecstasy aldım: Moral bozukluğu veya can sıkıntısı yüzünden değil de ancak gerçek bir neden olduğu zaman almaya karar vermiştik - ve kendimizi *Advocate* binasında bir partide, bir masanın altında insanların ayakkabı bağlarını birbirine bağlayıp düşmelerini izlerken bulduk. Bunun dünyanın en komik şeyi olduğundan emindik, ama birden ortalık çok sıcak, havasız ve boğucu bir hal aldı ve dışarı çıkmak zorunda kaldık. Ecstasy alınca insan böyle oluyor: En ufak istekler bile kaçınılmaz bir hal alıyordu, kafanı bozan her şey hemen yok edilmeli, terkedilmeli veya kapatılmalıydı. Adams Binasındaki yüzme havuzuna

gittik, taştan oyulmuş olukları, parlak fayansları ve renkli camlarıyla tam bir art deco düşkünlüğünü yansıtan bu havuz bizim cennet kavramımızla örtüşüyor gibiydi. Geç vakit, gittiğimiz herhangi bir toplantıdan sonra Ruby ile yüzme havuzunun sakin maviliğine sığınır, kenarında oturur konuşurduk.

O gece durmadan konuştuk, Ecstasy'nin etkisinde anlaşılmaz şeyler konuşup duruyorduk, sonunda güneşin renkli camlardan içeriye sızdığını farkettik. Hayatımdaki tüm boğucu ve beklenmedik şeyler gibi, havuzun nemi aniden beni rahatsız etmeye başladı. Fena halde rahatsız olmuştum. Boğulmak üzere olduğumdan emindim. Ruby'ye acaba kimsenin, havadaki nemden, rutubetten veya su buharından veya bana bir bulutun içinde hapsedilmişiz duygusunu veren şey her neyse, ondan ölüp ölmeyeceğini sormak istedim. Yeşil yün elbisem terli tenime değdikçe o kadar çok kaşındırıyordu ki, acaba bitlendim mi yoksa derimin altında başka bir parazit mi var diye endişelenmeye başladım. Ve çözümün küçük parazitleri havasız bırakıp boğmak için bedene renksiz oje sürmek olduğunu anımsadım. Ama burada, bu nemli havuzun başında otururken, ortada boğulmak üzere olan biri varsa, bunun ben olduğumu kendi kendime anımsattım.

Ayağa kalktım, dümdüz ve kıpırtısız cam göbeği rengindeki suya baktım. Sadece birkaç dakika olmasına rağmen sanki saatlerdir orada duruyormuşum gibi bir duyguya kapıldım. Birden suya düşüp boğulmak hoşuma gidermiş gibi geldi. Bir Rolling Stone veya Brian Jones gibi ölmek. Bir yüzme havuzunda ölüp, cesedimin, *Sunset Bulvarı*'nın ilk sahnesinde William Holden'in cesedi gibi, suyun üstünde yüzmesi aklıma takıldı. Natalie Wood gibi tekneden düşmek veya Virginia Woolf gibi bilerek ölmek. Genç öl, cesedin güzel olsun.

Tanrım. Havasızlıktan boğulmak üzere miydim yoksa ölümü mü arzuluyordum?

Ölüm hayali acaba günde kaç kez düşüncelerime sızıyordu? Bu yaşta ölmenin bir trajedi sayılacağından emin olarak birçok kez kendi cenaze törenimi planlamıştım. Bunun belki *Boston Phoenix* veya lise son sınıftayken stajyer olarak çalıştığım *New York* dergisinde uzun bir yazıya konu olmaya değer bulunacağını düşünmüştüm. Yazının nasıl olacağını tam olarak biliyordum: Parlak bir geleceği vardı, Harvard'da okuyordu, bir dansçı, bir yazardı falan filan. Ve gazeteci bu kadar çok seçeneğe sahip, parlak bir geleceğe aday bir gencin kendini öldürmesinin toplumumuz için ne ifade ettiğini açıklamaya çalışacaktı. Hepsini görebiliyorum: Hayatım, yaşadığım sürece hiç olmadığı kadar sembollerle ve anlamla dolacaktı. Ama yaşadığım sürece, boşluk ve acıyla gün doğarken yüzme havuzlarına bakıp duracaktım.

Ama hayatta kalacağımı biliyordum. Hava için yüzeye çıkma içgüdüsüne karşı koyabilirsen boğularak ölmenin en acısız ölüm şekli olduğunu duymuştum, ama havuza atlasam bile kendimi boğacak cesaretim olmadığını biliyordum. Acı duysam da duymasam da hayatımın sonunda kadar intiharı düşleyerek ortalarda dolaşıp, bu konuda gerçekten bir şey yapmayacağımı biliyordum. Bunun için psikolojik bir terim var mıydı? Ölmek için güçlü bir istek duyup da yeterli irade sahibi olmamak diye bir hastalık var mıydı? İntihar düşünceleri ve sohbetleri kendi başına bir hastalık olamaz mıydı? Yaşama iradesi kaybının yerini ölüm arzusunun tam olarak almadığı durum, depresyonun özel bir çeşidi sayılamaz mıydı? Ruh sağlığı merkezlerinde verilen ve klinik depresyonun belirtisi sayılan on nedeninin sıralandığı broşürlerde,"intihar tehditleri" veya sadece "intihardan söz etme" bile önemli sayılır. Sanırım bir gün yalnızca lafı edilen şeyin, ertesi gün eyleme dökülebileceğinden çekiniliyor.

Belki de yıllarca içimde taşıdığım bu duygularla, bu acı düşüncelerle, zaman zaman keşke ölsem diyerek, ileride bir gün, ben de ölüm güdüsüne baş eğecektim. Bu arada, odama çekilip, ölmüş gibi gizlenip uyuyabilirdim.

Bunu izleyen birkaç gün, sadece ender olarak acıktığım zamanlar yemek ısmarlayarak, komada gibi yaşadım. Bıraktığı mesajları cevaplamayınca, Ruby gelip beni ziyaret etti. Hurlbut'da aynı katta kaldığım, intihar girişiminden ve McLean'de tedavi gördükten sonra okuldan uzaklaştırıldığı için birinci sınıfa tekrar başlayan Hadley bana,"500,000 eroinman yanılıyor olamaz," diyen bir kart bırakmıştı. Uzun süredir ilk kez güldüm. Çarşamba günü bir sınava girmem gerektiğini hatırlayıp paniğe kapıldım ama sonra her şeyin özür kabul edildiği Harvard'da olduğumu ve endişelenecek bir durum olmadığını hatırladım. O sabah Üniversite Sağlık Hizmetlerine gittim, ruhsal sorunlarım olduğunu söyleyerek sınava girmekten kurtuldum. Sadece bir çizginin üzerine imza atmam gerekti (Görevliler herhangi bir nedenle sınava girmek istemeyene hayır demiyorlar çünkü bunu en son söyledikleri öğrenci kendini öldürmüş.) Benimle ilgilenen hemşireye bir süre terapi gördüğümü, fakat param bittiği için bıraktığımı ve yeniden kötüleğimi söyleyince, sorunlarımı çözmek için Üniversite Sağlık Merkezindeki bir kriz yönetim danışmanına başvurabileceğimi söyledi.

"Ruh Sağlığı üçüncü katta - " diye başladı.

"Nerede olduğunu biliyorum." Başımı salladım. "Hem de çok iyi biliyorum."

Yukarı çıkınca buranın böylesine tanıdık gelmesine şaşırdım, dergiler (*The Saturday Evening Post, National Geographic* ve delilerin bile okumak istemeyeceği diğer dergiler) ve bekleme bölümündeki portakal rengi plastik sandalyeler hepsi tanıdık geldi. Biraz sonra, o gün görevli olan bir ka-

dın doktor tarafından içeri çağırıldım. Kapısında Dr. HANNA SALTENSTAHL yazıyordu. O geniş tahta çalışma masasının yanındaki bir döner koltuğa oturdu, ben ise karşısındaki kanepeye yerleştim. Muayenehane havasından çıkarıp daha rahat bir ortam yaratmak için odaya bir sürü çiçek, afiş, tablo ve Orta Amerika kilimleri konmuştu. Yıllardır girip çıktığım için terapistlerin muayenehanelerine alışıktım. Hepsi birbirine benzer. Kişisellik ve rahatlık yaratacağı düşünülen dekor, aslında ruh hastalıkları doktorlarının muayenehanelerinin ortak görünümüydü.

Baştan başladım. Ona anne ve babamı anlattım, Harvard'a gelişimi ve bunun benim için anlamını anlattım, yazdığımı söyledim. Genelde çok şanslı biri olduğumu, yaşamımın uzaktan bakıldığında harikulade göründüğünü ve hiçbir neden olmadan, en beklenmedik zamanlarda, gerçekten mutlu olmam gereken zamanlarda depresyona girdiğimi anlattım. Ona kara dalgadan bahsettim, bu duygunun elle tutulur gibi, tamamen fiziksel bir şey olduğunu, kendimi sanki tekila içip berbat bir uyarıcı almış ve aklımı yitirmiş gibi hissettiğimi ve bunun kimyasal bir şey olduğundan emin olduğumu söyledim. Psikotrop ilaçlar istediğimi de söyledim. Bana bu bedbahtlık nöbetlerini kesecek bir ilaç yazmasını istedim. Kara dalganın önünü kesmek istiyordum.

"Elizabeth," dedi, "bu dünyada senin kendini daha iyi hissetmeni sağlayacak bir ilaç yok. Sende bir eksiklik olup olmadığını anlayabilme olanağımız yok. İnsanlara ruhsal hastalık tanısı koyma yöntemimiz tamamen anlatıya dayanır, sonra da hastaya iyi geleceğine inandığımız ilaçları, deneme yanılma yöntemiyle seçeriz. Depresyon veya şizofreni belirten bir kan testi olmadığı için neyin iyi geleceğini elimizden geldiği kadar iyi tahmin etmeye çalışırız. Dosyandan bu yıl buraya birkaç kez geldiğini görüyorum" - bunu söylerken benim dosyam olduğu anlaşılan mavili yeşilli bir

sayfaya bakıyordu - "sana yardım etmek isterim. Ama anlattıklarından ve burada okuduklarımdan, sorununun kimyasal olmadığını söyleyebilirim."

"Ama en olmadık zamanlarda kendimi mutsuz hissetmemek için alabileceğim bir ilaç yok mu?" diye sordum.

Bana ya lithium ver ya da beni öldür! diye bağırmak üzereydim. "Gerçekten mutlu olmam için her türlü nedenim var, ama değilim, kimyasal bir eksikliğim olmalı. Nedensiz böyle duygular yaşamak normal değil. Ayrıca ani ruhsal değişiklikler de yaşıyorum. Bir an deliler gibi mutluyum, bir an sonra bedbahtım. Belki manik-depresif biriyim, belki lithium'a ihtiyacım var. Hep bunu düşünüyorum. Hep Anne Sexton gibi geç yaşlara kadar tanı konulamayan ve benim gibi yıllarca bu korkunç ruhsal değişiklikleri yaşayan ünlü manik-depresifleri düşünüyorum, halbuki lithium onlara yararlı olabilirdi." Sen Anne Sexton değilsin gibi bir şey söylemesini bekliyordum ama söylemedi, ben de devam ettim: "Dr. Saltenstahl, trajik bir sona ulaşmak istemiyorum ve oraya doğru ilerlediğimi görüyorum, yardıma ihtiyacım var."

"Bak Elizabeth," derken sesi, Sabrım sonsuz ve güçlüdür ama yine de sınırlı sayılır, onun için beni iyi dinle ve dediklerimi anlamaya çalış, diyordu. "Senin kuşağındakiler için her derde bir kimyasal çare arama eğilimi normal sayılır. Hepimiz mutluluk hapları alıp mutsuzluklardan kurtulsak ne kadar iyi olurdu. Bir ilaç kültüründe yaşıyoruz, hem yasal hem de yasa dışı. Ama yararı olmayacağını bildiğim halde bir ilacın seni iyileştireceğini söylemeyeceğim, bu yalan olur. Anne ve babanla ve özellikle de babanla ilgili olarak anlattıklarından aradan geçen yıllarda hayattan iyice koptuğun anlaşılıyor, bu bir savunma yöntemi. Elizabeth, senin ilaca ihtiyacın yok. Sana gerekli olan yakın, duygusal ilişkiler kurmak. Birine güvenmeye ihtiyacın var. İnsanların iyi olduğuna inanmaya ihtiyacın var."

"Her şey bu kadar berbat görünürken herhangi bir şeyin iyi olduğuna nasıl inanabilirim?" Burnumu çekmeye başladım. "Yardıma ihtiyacım var." İlaçlara! Yalvarırım!

"*Haklısın*," *diyerek* başını salladı. "Çok sorunlu bir insan olduğun açıkça anlaşılıyor ve sorunlarını çözümleyebilmek için uzun süre terapi görmen gerekir." Bitkinmiş gibi derin bir nefes aldı. "Uzun bir süreç ve derin düşünce gerekli. Yaşam kalıplarını değiştirmek zordur. Ve sen olumsuz ilişkiler alışkanlığını epeydir güçlendirmektesin. Onbir yaşından beri zaman zaman depresyona düştüğünü söylüyorsun ve ondört yaşındayken babanın seni bırakıp gitmesinin seni sarstığından söz ediyorsun. Ama depresyonunun kökenlerinin son sekiz yıldan daha da gerilere uzandığını sanıyorum. Çocukluğun ilk evrelerinde başlar ve giderek kötüleşir." Çaresizlik içinde başını salladı, sonra birden aklına gelmiş gibi rahatlatıcı bir şekilde gülümsedi. "Yıllardır insanların seni yaralayıp depresif bir genç kadın haline getirdiği için gerçekten üzgünüm, çünkü senin de dediğin gibi şükran duyup mutlu olmak için birçok nedenin var. Sonunda böyle olacağına eminim ama korkarım zor günler seni bekliyor. İyileşmen için çok çaba gerekli ve ben bunun kolay bir yolunu bilmiyorum. Zor olacak."

"Biliyorum," dedim. Ağlamaya başladım, bana bir kağıt mendil uzattı. "Gerçekten biliyorum."

Bilmek bir işe yararmış gibi! Babam yüzünden terapiste gidecek param yoktu -hâlâ geçen sonbahardan kalan faturaları ödemeye çalışıyordum- bana ilaç yazmayı reddetmesine rağmen hoşuma giden Dr. Saltenstahl'in hem Harvard'daki hem de özel muayenehanesindeki bütün saatleri doluydu. Ayrıca, Üniversite Sağlık Hizmetlerinin ruhsal sağlık bölümündeki görevliler, öğrencilerin yalnızca kısa süreli sorunlarıyla ilgileniyor, gerekirse onları başka terapistlere gönderiyorlardı. Benim için de ancak bunu yapabilirdi. Akıllı ve

ciddi bir doktorla terapiye başlamam için ne gerekirse yapmamı vurgulayarak önerdi. Bir kez daha, okulu bırakıp tam günlük bir işte çalışmazsam bunu olanaksız kılacak özel durumları, açıklamak zorunda kaldım. Bu arada intihara yöneldiğimi hissettiğim zaman, hemen acil servise gitmemi sağlık verme gereğini duydu. Anlaşılan hâlâ o eski kurallar geçerliydi: Bir yere kapatılacak kadar kötüleşirsen yardımına koşarlar ve sigorta masrafları karşılar ama o zamana kadar kendi başının çaresine bakmalısın.

Şarapla başladım
Ama hemen sonra daha kuvvetli şeyler gerekti.
Herkes bana destek olacağını söylerdi
İşler kötüleşince.
Ama olan bana oldu.
Ortalarda blöfümü görecek biri bile yoktu.
New York'a döneceğim.
Artık canıma yetti.

BOB DYLAN
"Just Like Tom Thumb's Blues"

7
DALLAS'TA SARHOŞ

1987 yazı. Dallas, Teksas'tayım. Tam olarak Oak Lawn semtindeyim. Harvard'da ikinci yılımı tamamladım. Bu arada *Harvard Crimson* için Lou Reed hakkında yazdığım bir yazıyla 1986 *Rolling Stone* Üniversite Gazetecilik Ödülünü kazandım ve şimdi de *Dallas Morning News*'da sanat muhabiri olarak yazlık bir işte çalışmaya başladım.

Burası tam da olmak istediğim yer: Her zaman, en azından küçük bir çocukken Dallas'taki kuzenlerimi ziyaret ettiğimden beri, Teksas'ı büyüleyici bulmuşumdur. Benim için Teksas, kovboy çizmeleri giyen iri yarı adamların, sert görünüşlü Thoreau'vari bireycilerin, sanki altınmış gibi, ki o zaman öyleydi, petrol aradıkları bir yerdi.

Dallas tüm o nereden çıkacağı belli olmayan petrolün ticaret merkezi, bütün delikanlıların futbol oynadığı, bütün genç kızların da büyüyüp estetik ameliyat olmayı düşlediği geniş bir sayfiye alanına yayılmış, büyük bir şehir kulübüdür. Gelişmiş kaslı erkek kardeşler ile silikon kız kardeşler

her yerde görülebilir. Maddeciliğin ve servetin en yüksek değer olduğu o kültüre pek bayılmasam da, Dallas'ın bana iyi geleceğine inandığını için oraya gittim: Para kazanmak ve harcamak arzularına gem vuramayan kapitalistler melankoliyle ilgilenmezler. Hareketli, pırıl pırıl yeni, kent kovboylarının gürültü patırtısıyla dolu Dallas'ın, depresyonla ilişkilendirdiğim her şeyden, kasvetli Kuzeydoğu'dan daha parlak ve güneşli olacağına inanıyorum.

Dallas'a vardığım zaman gerçek, tabii ki oldukça farklı görünüyor. Piyasa petrol ve emlak fazlasına boğulmuş durumda ve ekonomi çıkmazda (herkes iyimserlikle işlerin burada Houston'daki kadar kötü olmadığını söylüyor) ve Büyük D acıklı bir halde. Teksas, genelde varlıklı olarak düşünülmüş bir yer, bütün kültürü eski günlerde çok çabuk servet sahibi olan insanlar üstüne kurulmuş, ve anlaşılan Teksas'lılar özellikle de Dallas'lılar yoksulluğa zerafetle katlanamıyorlar. Bir işveren cuma günü şirketinde ikiyüz kişiyi işten çıkarsa da, cumartesi günü Neiman Marcus'ta Baccarat kristali satın alıyor. Bu, ağlamayı kendine yediremeyen ve çaresizlik içinde göz yaşlarını engellemeye çabalayan bir yetişkin erkeğin her şeye rağmen yine de ağladığını izlemek gibi bir şey.

Neredeyse önünden geçtiğim her evin önünde SATILIK, her apartman dairesinin camında KİRALIK : İLK AY BEDAVA! levhası var. Otoyollarının çevresi ise yarısı tamamlanmış gökdelenlerle dolu, varsıl günlerde başlanmış pembe granit ve gümüş rengi camdan, asla tamamlanmayacak yapılar. Her yer kepçe ve toprak yığınlarıyla dolu: Çenesini mavi gökyüzüne açmış bir kepçenin Dallas'ın maskotu olduğunu söylerlerdi. Bu, Cumhuriyetçilerin 1980 yılı Kongresi sırasında Kuzey Dallas'taki akrabalarımı ziyaret ettiğim zaman gördüğüm şehire hiç benzemiyor.

1987 yılının Dallas'ı bunalımlı ve bunaltıcı.

Yine de burada gizemli bir şekilde mutluyum, en azından başlarda. Erkek arkadaşıyla birlikte yaşamayı deneyen bir şehir muhabirinden kiraladığım kocaman, rüya gibi bir apartman dairesinde kalıyorum. İlk gördüğüm andan beri camlı kapıları, tavan vantilatörü, bitki ve çiçeklerle dolu perfoje ve üstü cam masa ve sandalyeli balkonu ve içimde hemen lavabonun yanına küçük saksılar ve penceresine rüzgar çanları asma isteği uyandıran, mavili beyazlı Akdeniz fayanslarıyla kaplı, açık düzen mutfağı ile bu daire gördüğüm en güzel şeydi - aylık kirası yalnızca $300 yani benim haftalığımdan bile daha azdı. Banyo küvetinin küçük ayakları bile vardı ve kenarları kupanın kenarlarından taşan cappuccino köpüğü gibi kıvrılıyordu. Hayatımda ilk kez, büyük bir kız gibi, tek başıma yaşayacaktım ve bu daireye taşınma fikri bana çok keyif verdi. Odalarında gezinirken kendi kendime, Bu benim olacak, hepsi benim olacak, yalnız benim, diye düşünmekten kendimi alamıyordum. Kendimi, *Tiffany'de Sabah Kahvaltısı*'nda, New York'ta bağımsız bir genç kız olmaktan çok mutlu, Beşinci Caddede yürürken sürekli gülümseyen Audrey Hepburn gibi, yahut da şapkasını tüm dertlerle birlikte Minneapolis rüzgarına savuran Mary Tyler Moore gibi hissediyordum.

Apartman dairesini o kadar çok seviyorum ki, bazen içimden parke döşemenin üstünde çıldırasıyla bir mutlulukla yuvarlanmak geliyor.

Üstelik Dallas'ta küçük fakat beni bu yaz oyalamaya yetecek bir karşı-kültür bile olduğunu hayretle öğreniyorum. Zamanımın çoğunu kentin doğu sınırında, siloların arasında, sanatçılarla müzisyenlerin tesisat boruları açıkta görünen, beyaz kireç badanalı, çekme katlarda oturdukları Deep Ellum'da geçirmeye başlıyorum. Buradaki rock klüpleri uçak hangarları kadar geniş ve basit ve yalnızca kutu birası bulunuyor ve Club Dada'da açık havada haftada iki kez

konser veren Edie Brickell, New Bohemians gibi gruplara rastlanıyor. Deep Ellum bana o kadar canlı ve hayat dolu geliyor ki, bunu biraz da aptalca buluyorum. Buradaki genç insanlar sıfırdan başlayıp ev döşeyerek, sanki yepyeni bir şeymiş gibi, alternatif bir yaşam biçimi oluşturmaya çalışıyorlar. Tabii bu onlar için bir yenilik. Deep Ellum, altmışlı yıllara dalmak gibi bir şey, buradaki çocukların o döneme hayran oldukları, onu örnek alıp yeniden yaşatmaya çalıştıklarından değil de Kennedy'nin öldürülmesi kenti öylesine felç etmiş ki, altmışlı yıllar Dallas'a ancak şimdi, yirmi yıl gecikmeyle geliyor.

Dallas'ta mutlu olabilirdim. Otomobil sorunum olmasaydı.

New York'ta büyüdüğüm için otomobil kullanmayı hiç öğrenmedim ve trafik sınavında uyuyakalınca, yaza hazırlanmak için Cambridge'de aldığım dersler de pek işe yaramadı. Sürücü ehliyetim olmadığı, bir otomobil kiralayamadığım ve başka birinin otomobilini kullanamadığım için o yaz bir yere gitmek için başkalarına muhtaç olacağım belliydi. Görevli olduğum zamanlar *Morning News* taksi ücretini ödüyordu ama bunun dışında yabancılara başvurmak zorunda kalıyordum. Bütün işlerimi başkalarına uydurmak zorundaydım. Beni evime bırakacak kimselere uymak için iyi vakit geçirdiğim yerlerden hep erken ayrılmak, sıkıldığım yerlerden ise geç kalkmak zorundaydım. Otomobili olanların yapabildiği gibi üstümü değiştirmek veya bir şey almak için beş dakikalığına eve gidemediğim için bütün günümü dikkatle planlamam gerekiyordu.

Pek önemli bir sorun sayılmayabilir ama, o yaz Amerika'daki bütün gençlerin sürücü ehliyeti ile özgürlüğü eşleştirmelerinin nedenini anladım. Otomobilsiz Dallas'ta kapana kısıldığımı farkettim. Ve o felaket halim kaçınılmaz bir şekilde üstüme çökmeye başladığı zaman, korku içinde, yapayalnız, daireme kapanıp kaldım.

Tüm haziran boyunca ve temmuz'un büyük bir kısmında ilk kez her şeyin gerçekten yolunda gittiğine inanmıştım. Depresyonumdan kurtulduğuma bile inanmaya ve aslında beni oyalayıp tatmin edecek bir işe ihtiyacım olduğunu, bütün gün oturup her şeyi entelektüel düzeyde tartışmanın, incelemenin, araştırmanın, kuramsallaştırmanın, açıklama getirip geleceği öngörmenin bütün sorunlarımın kaynağını oluşturduğunu, beni öldürenin kimyasal dengesizlik değil bu hastalıklı tutum olduğunu düşünmeye başlamıştım. Bu kadar çok düşünmeyi bırakıp bir şeyler yapmaya başlamam gerekiyordu.

Deliler gibi yazıyordum, haftada iki veya üç, bazen daha fazla yazı hazırlıyordum. Sanki hayatım buna bağlıymış gibi yazıyordum, bir bakıma da öyleydi. Sayfa editörlerim üretkenliğime şaşırıyorlardı, damardan yazı yazma yeteneği sıçıngalıyorum sanıyorlardı. Beni ödüllendirmek için feminizm, Madonna, Edie Sedgwick veya aklıma gelen herhangi başka bir konuda değişik ve gelenek dışı yazılar yazmama izin veriyorlar, sonra da bunları pazar ekinin baş sayfasına basıyorlardı. Teksas Gazeteciler Derneği'nin ve Dallas Gazetecilik Klubü'nün ödülü için beni aday gösteriyorlardı. Aldığım fazla çalışma ücreti o kadar fazlalaştı ki aylığım neredeyse iki katına yükseldi (ve bunun maliyeti o kadar arttı ki benim sayfamı denetleyen yazı işleri müdür yardımcısı fazla çalışma ücreti yerine tatil yapmamı önerdi). Editörlerim çalışmamdan memnundu, ben de fazlasıyla üretken ve çalışkandım. Bu yüzden kötülemeye başlayınca bunu görmezlikten geldiler.

Önemsiz şeylerdi. Evde araştırma yapma gerekçesiyle işe öğleden sonra saat üçte geliyordum. Veya sabaha kadar Galeri Tiyatrosu'nda çalan grupları izlediğim için uyuyamıyordum, uykusuz da çalışamazdım. Bütün bunlar anlaşılır şeylerdi ve o gün hazırlamam gereken bir yazı yoksa editörüm

sorun yaratmıyordu. Ama sonra, gazeteye gelince, bütün vaktimi kişisel telefon konuşmaları yaparak veya diğer gazetecilere hayatımdaki en son erkeği, ardı arkası gelmeyen kovboyları, lokanta sahiplerini, müzisyenleri veya üniversite öğrencilerini, anlatarak geçiriyordum. Dehşet verici bir hevesle erkek peşinde koşuyordum, öyle ki bir süre sonra kardeşlerle, kuzenlerle, bir ailenin tüm erkekleriyle çıkar oldum. Bunu çok eğlendirici buluyordum. Anlatıyor, anlatıyordum. İnsanlar beni dinlerken eğleniyor gibiydiler, ama çoğu zaman şaşkına dönüyor ve, Bu kız bütün bunları bize niye anlatıyor? diye düşündükleri yüzlerinden okunuyordu. Sanıyorum bazen, Burası bir *işyeri*, insanlar iş yapmaya çalışıyorlar, demek istiyorlardı.

Aslında kimsenin pek aldırdığı yoktu. Bütün yazılarımı zamanında yetiştiriyordum, iyi yazıyordum, içlerinden, genç bir kız, kuzeydeki herkes gibi çok konuşuyor, ama bunun bir zararı yok, diye geçiriyor olmalıydılar. Akşam saat 6.00'da herkes gittikten sonra bile saatlerce kalıp yazılarımı hazırlıyordum, çünkü konuşacak birileri varken çalışmam imkânsızdı. Bu kadar çalışma ve konuşma arasında haftalarım öylesine doluydu ki, duygusal durumumun pek farkında değildim, sadece geçici bitkinlik devreleri yaşıyordum.

Ne var ki, yapılması gereken işlerin olmadığı hafta sonlarında, bu koca Teksas eyaletinde, hatta dünyada yapayalnız olduğumu anlıyordum. Çalışma arasındaki o iki günlük boşluk bile, o eski çirkin duygunun, o bildik kara dalganın üzerime üzerime gelmesi ve beni sürükleyip götürmekle tehdit etmesi için yeterliydi. Pazartesiden cumaya, o kadar az uyuyordum ki boş günleri uyuyarak değerlendirmem gerekirdi, ama zaten çok az uyuyabiliyordum ve geceler geçmek bilmiyordu. Sürekli yorgundum ama dinlenemiyordum. Kokain çekip de, o uçuk etki yok olunca, geriye bütün gece uyku tutmadan tavana baktıran gerginliğe benzer

bir duygu yaşıyordum. Aradaki tek fark, aldığım kokainin sonucu değildi - bu bendim. Bu boş saatleri elimden geldiğince doldurmaya çalışıyordum. Kimse Texxas Jamm dedikleri bir günlük heavy metal konseri veya futbol stadyumunda çalacak olan Poison, Tesla ve diğer gruplar için cumartesi gününü feda etmek istemeyince onları eleştirmeye tabii ben gönüllü oluyordum. Kimse 4 Temmuz gününü, Waxahachie'de Willie Nelson'un pikniğine katılarak harcamak istemeyince, ben kamu bilinciyle bu görevi kabul ediyordum. Bir baş belası olsa da, Teksas kültürünün, bir kuzeyliden başka kimsenin ilgi duymayacağı bu bayağı ve can sıkıcı bölümlerini izlemeye giden bu kızı kim suçlayabilirdi?

Bir yörede yeni ve yalnız olan birinin oradan oraya koşuşturması bir dereceye kadar doğaldır ve önceleri bu manik enerjimin sadece merakımdan ve Dallas'ın yeniliğinden kaynaklandığını sandım. Ama ben aslında yabancı bir diyardaki bir yabancı değildim: Daha önce Teksas'da epeyce bir süre kalmıştım, eyaleti bir ucundan öbür ucuna kadar gezmiştim, Dallas'ta akrabalarım vardı, kenti çok iyi tanıyordum, hafta sonlarını akrabalarımla birlikte mangalda pişmiş et yiyip alış veriş merkezlerinde dolaşarak sakince geçirebilirdim. Bazen bunu da yapıyordum. Ama hiç hoşuma gitmiyordu. Sürekli sinirliydim, içimde hep yapmam gereken bir şey varmış da yapmıyormuşum gibi bir duygu, her zaman başımın içinde bir arı kovanı gibi amansızca vızıldayan bir şey vardı.

Bir keresinde gece yarısı uyandım ve gözlüksüz bakınca dijital saatimin kadranındaki üçü sekiz sandım. -Herhangi bir şeye- geç kalıyorum korkusuyla yataktan fırlayıp duş yaptım, giyindim, makyaj yaptım, kahve içip bir şeyler yedim ve ancak dışarı çıkmak üzere çantamı elime alınca, gökyüzünün karanlık olduğunu farkettim, geceyarısıydı, telaşa gerek yoktu. Üstelik işbaşı kartıma geliş saatimi yaz-

mak gibi bir sorunum da yoktu. Tekrar yatağa girince, bir süre kendi kendime güldüm ama sonra, Bu delilik, diye düşündüm. Bana ne oluyordu? Müthiş bir enerjiye sahiptim, insana rahatlık veren çoşkulu türü değil de gergin, endişeli türü, ve onu harcayacak hiçbir olanağım yoktu. *Dallas Morning News*'ün editörleri bir gün, gazetenin tümünü benim hazırlamam gerektiğine karar verecek olsalar bile, beni sürekli hareket halinde olmaya zorlayan bu korkunç, kötücül gereksinmeyi gideremezdim. Hep bir eksiklik duygusu, bu pörsük kişilik kalıntısı tepemde asılı kalacak, ve yetmişiki kişiyle birlikte ona hasredebileceğim ilgiden fazlasını talep edecekti. Aynanın öte yanına geçen Alice olmak ve insanı küçük, küçücük yapan o ilaçlardan yutabilmek için neler vermezdim. Azalabilmek için neler yapmazdım.

Ve, Kahretsin, benim ilaca ihtiyacım var, diye düşünmeye başladım. Bütün bu düşüncelere gem vuracak bir şeye ihtiyacım var. Yoksa böyle delireceğim. Yirmi yaşında sayılırdım ve kişilik bölünmesi belirtileri gösteren insanlar bu yaşlarda ilk manik dönemlerini yaşarlar, belki ben de bu dönemi geçiriyordum. Çalışmadığım zamanlar, ya partilere gidiyordum ya da aynı anda onaltı ayrı adamla geziyordum, geceleri hiç uyumuyor, ertesi günü atlatabilmek için sabah kahvaltısı niyetine Jolt kola içip uyarıcı alıyordum. Geceleri şarap ve biranın arkasından sabahları güçlü uyarıcılardan oluşan titiz bir kimyasal programı uygularsam, ruh halimi kontrol altında tutabildiğimi keşfetmiştim.

Nedenini açıklayamasam da Dallas'ta içki içmek, herhangi başka bir yerdekinden çok daha eğlenceliydi. Belki de ciddi bir şekilde ve keyif alarak içki içen kaşarlanmış gazetecilere takılmaya başladığım için öyleydi. Onlara kalsa alkolizm bir gazetecinin işini iyi yaptığını gösterirdi, kanı, yerdeki beyaz hatları, ceset torbalarını ve üçlü bir cinayetin tüm vahşetini gören ve bundan garip bir haz duyan gazete-

ci, bu çirkinlikleri kafasından atmak için içerdi. Ama alkolle ilgili deneyimlerin çeşitliliği beni de heyecanlandırıyordu. O zamanlar Corona birası yalnızca Güneybatıda bulunurdu ve içine limon sıkılmış bu içki şişesi benim için büyük bir yenilikti, kuvvetli bir içkiyle hafif olanının ilginç bir karışımıydı. Bir büyük bardak biraya bir ölçü Maker's Mark burbonu katılarak yapılan Boilermaker da benim için yeni bir keşifti. Methamphetamine, Dexedrine veya Benzedrine gibi bir uyarıcı bulmak da kolay işti çünkü Dallas'ta el altı ilaç piyasası iyi çalışıyordu. Anlaşılan herkesin bitki, hap veya toz satarak Southern Methodist Üniversitesi'ne devam eden iyi bir üniversiteli satıcı komşusu vardı veya olan birini tanıyordu. Ama çoğunlukla Jolt'taki kafein ve şeker günü geçirmeme yetiyordu, böylece iniş çıkış devrini yasal yoldan ve ucuz bir şekilde sürdürüyordum.

Bir gece Deep Ellum'da bir konser veren Butthole Surfers grubuyla bir röportaj yapacaktım. Dallas'taki konserin ertesi sabahı Avrupa turnesine çıkacaklardı ve konserden sonra birkaç saat için uyumaktansa hiç yatmamaya karar verdiler. Ben de onlarla birlikte esrar çekip Corona içerek anılarını dinledim, Brown Üniversitesinde konser verdikleri zaman cinsel organlarını bavullarına sürterek Amy Carter ile nasıl dolaylı cinsel ilişkiye girdiklerini, eski davulcularından birinin nasıl San Francisco Golden Gate Park'ta torbacılık yapar hale geldiğini, Butthole Surfers adını nasıl aldıklarını dinlerken onların *Spinal Trap* filminin canlı örnekleri olduklarını farkettim. Bir zamanlar Winston-Salem adını kullandıklarını ve şimdi de yerel barlarda zaman zaman Jack Officers adlı altında çaldıklarını öğrendim.

O kadar eğleniyordum ki giderek daha da kafa bulup sarhoş olmaya devam ettim. Duş alıp üstümü değiştirdikten sonra işe gitmek üzere eve dönmeden önce hatırladığım son şey, klubün arkasındaki ara sokakta, o anda dünyanın

en sevimli yaratığı sandığım gitarist ile konuşuyordum. Tatlı kahverengi gözleri ve çekici bir gülümseyişi vardı ve benden daha fazla esrar çekmiş olmasına rağmen bana ayık gibi bakarken, beni öyle etkiliyordu ki o anda onun için her şeyi yapabilirdim. İyice kafayı bulmuş ve cinsel açıdan uyarılmış bir haldeydim ve orada, arka sokakta, hurda dolu bir arsanın ve bir inşaat sahasının hemen yanında, gecenin ortasında dururken tüm giysilerimi çıkarmaya hazırdım. Öpüşmeye başladık, gömleğini çıkardı, biraz sonra eli bluzumun altına uzandı, parmakları meme uçlarımın çevresinde daireler çizerek göğüslerimi okşuyordu. Elimi pantalonunun önüne soktum ve ona dokundum, elimde tutarken sertleşen yarı yumuşak cinsel organına dokundum ve birden bunu yapmak istemediğimi farkettim.

Bekaretimi Rolling Stone Üniversite Gazetecilik Ödülü yemeğinde tanıştığım bir Yale mezununa kaybedeli henüz bir yıl bile olmamıştı. Erkeklerin cinsel organını emmekten ağzımın çatladığını ve yorulduğunu hissedip artık ondokuz yaşında normal bir kız gibi cinsel ilişki yaşamamın zamanı geldiğine karar vereli de bir yıl bile olmamıştı. Hiç tanımadığım biriyle Dallas'ın bir arka sokağında sevişmeye hazır değildim - üstelik şu yaptığımın da ahlaksızlıktan başka bir şey olmadığını da ilave etmeliyim. Bir şekilde bunu bir an hissettim ve bu hayatı yaşamak istemediğimi, hemen oradan uzaklaşmam gerektiğini anladım. Elimi pantalonundan çıkardım, bluzumu tekrar sırtıma geçirdim ve koşmaya başladım, ama kaçamazdım. Önce bir taksi çağırmam gerekiyordu. Ve kendi kendime, bu rezillik, diye düşündüm. İstediğin an kaçamıyorsan bu rezilliktir.

Ve bir şeylerin çok çok yanlış olduğunu algıladım. Bu çocuktan istediğim neydi? Onu niye dışarı çıkarmıştım? Bu devamlı yaptığım bir şey haline gelmişti, cinsel oyunlara başlıyor, yarıda kesmekle de yetinmeyip utanç ve tehlike

içindeymişim gibi odadan kaçıyordum, burada olmak istemiyorum düşüncesiyle kendimi kapana kıstırılmış, katılıp kalmış gibi hissediyordum. Cinsellikle kendimden geçmeyi o kadar çok istiyordum ki, tamamen kendimi bırakıp sürekli birileriyle düşüp kalkmanın yollarını arıyordum. Çılgın biri olmak istiyordum. Ama sonuçta sonuna kadar devam edemiyordum, çünkü hiçbir şey sandığım gibi olmuyordu, kolay bir kız olmak bana zevk vermiyordu. Hızlı ve bayağı cinsellik hiç de keyifli değildi. Benim beynim ve bedenim fazlasıyla karmaşıktı. 9 1/2 Hafta gibi filmler izlemiştim ve eli bıçaklı, silahlı sokak serserileri onu ve Mickey Rourke'yi kovalarken, bir sokak kedisi ağzında ölü bir fare ile yanlarından geçerken, yağmur altında, karanlık bir çıkmaz sokakta, sırtı bir tuğla duvara dayalı halde orgazma -hatta birkaç kez- ulaşabilen Kim Bassinger gibilere gıpta ediyordum. Bu gibi heyecanlarla uyarılan kadınlardan biri olmayı ne kadar da isterdim. Ama açıkçası aynı durumda olsam bir şemsiye altına girmeye çalışır, bir yere sığınmaya çabalar, giysilerimi, soğuktan çatlamış ellerimi ve ayaklarımı kurulama ihtiyacını duyardım ve cinsel ilişki kurmam olanaksız olurdu.

Yıllarca bütün çaresizliğimi, kendimi cinselliğe kaptırarak yok etmeye çalıştım, kendim olmaktan çıkıp bir başkasının oyuncağı olmayı çok istedim, ama beceremiyorum. Oniki yaşımdayken Abel ile ilk yaşadığım deneyimler en güzeliydi. Bana o kadar tatlı davranmıştı ki, bedenimin nasıl haz alıp verebileceğini öğretmişti bana, bana çok şey göstermiş ve beni çok mutlu etmişti. Abel ile birlikteyken kendimi bir kasede erimekte olan dondurma gibi hissediyordum, biraz sonra tamamen yok olacağımı biliyordum ama yenilip yutulduğumu hissederken, onun beni yalamaktan hoşlanması güzel bir şeydi. Bir daha hiç öyle olmadı.

Deep Ellum'da taksi beklerken, Aman Tanrım, diye düşünüyordum, Aman Tanrım, bana bir içki gerek.

Nihayet uykuya dalınca zaman yok oluyor. Butthole Surfers röportajı dün müydü, evvelsi gün müydü yoksa bugün mü hatırlayamıyorum. Suzanne Vega yazısı geçen hafta mı yazıldı, yoksa geçen yıl mı, yoksa dün mü, o rap konserine ne zaman gitmiştim, sanki yıllar önceydi. Yarın cumartesi mi yoksa pazartesi mi? Sabah kalkmam gerekiyor mu yoksa uyuyabilir miyim? Kim farkedecek ki! İşimi yaptığım sürece istediğim kadar saçmalayabilirim, zaten işimi her zaman yaparım, bu yüzden de herkes her şeyi hormonlara yoruyor.

Dallas'ta kimsenin umurunda değilim, kentte ve yeryüzünde bir yabancıyım. Kendi kendime burayı tanıdığımı ne kadar söylersem söyleyeyim, bu doğru değil. Nereye gidersem gideyim yabancıyım, çünkü kendime yabancıyım. Aklım, böyle hissetmek doğru mu yanlış mı diye bana hiç danışmadan kendi başına işler yapıyor. Sürekli kendimden bir metre uzakta durup, istemediğim ve hiç hoşlanmadığım şeyleri yaptığımı, söylediğimi veya hissettiğimi izliyorum, yine de kendime engel olamıyorum. Ancak içkiliyken kendimi biraz olsun hizada tutabiliyorum. Yeterince şarap içersem geceleri uyuyabiliyorum. Bir doktoru, sahiden ve gerçekten dengesiz biri olduğuma ve başımın sürekli böyle karışık olmasının başka bir nedeni olamayacağına inandırabilmek için acaba ne yapmam gerekecek diye merak ediyorum. Kendimi, lunaparklarda veya kamyonların durduğu servis istasyonlarında satılan ve ters çevrildiği zaman içinde kar yağan o pırıltılı plastik kubbeler gibi hissetmemin başka bir açıklaması olamaz. Başımın içinde her zaman böyle, sürekli kar, sürekli her türlü hava değişimi - kar fırtınası, hortumlar var. Ben Harikalar Ülkesi Oz'un Büyücüsüyüm. Daha fazla böyle süremez. Doktorların hiçbiri niçin bana yardım etmiyor? O kadar çok doktora gittim ki hepsi de, Senin sevgiye ihtiyacın var, diyor. Veya, Bunu konuşmalısın. İyi niyetle hareket ediyor olsalar da bu arada benim düştüğümü görmüyorlar mı? Düşüyorum, bunun farkındayım.

Annem ziyarete gelene kadar, bütün bir hafta boyunca orada burada kafa çektikten sonra tüm hafta sonunu kendime gelmek için kuzenlerimin evinde havuz başında oturarak geçirmek, bana çok normal görünmeye başlamıştı. Çoğu zaman yemek yemeyi unuttuğumun artık farkında değildim. Annem ne kadar sıskalaştığını görünce şok geçirdi, bunun doğru olduğunu görünce ben de şok geçirdim.

Kuzenlerimin evinde benim için bir doğum günü partisi vermek istediğini öğrenince daha da şaşırdım. Bana fena bir fikir değil gibi geldi, ama biraz düşünmüş olsaydım bunun büyük bir hata olduğunu anlardım. Annem, mükemmel bir anne olduğu için, basit bir partiye razı olmazdı ve ızgara piliç için en lezzetli sosu, sandöviçler için kendi özel ballı hardallı sosunu hazırlamak, tatlı için de müthiş bir armutlu turta, elmalı kurabiye ve doğum günü pastası pişirmek için mutfakta saatlerce uğraşacaktı.

Saatlerce uğraşıp başına dert açacaktı, halbuki bana kalsa doğum günümü hepsi şehir merkezine yakın oturan ve akrabalarımın oturduğu Kuzey Dallas'a gitmek gereği duymayan arkadaşlarımla birlikte geçirmeyi tercih ederdim. Zaten herkese kuzenlerimin evini tarif etmek o kadar zor oldu ki sonunda partinin nasıl olsa erken biteceğine ve daha sonra arkadaşlarımla buluşabileceğime karar verdim.

Doğum günüm cuma gününe rastladı ve patronum bir kutlama için işten sonra hep beraber içki içmeye gitmemizi önerdi. Berbat bir gün geçirmiştim. Gazetede doğum günüm olduğunu pek az kişi biliyordu. Bu pek önemli sayılmaz ama herkese hayatımın bütün acı ayrıntılarını anlatmak için o kadar çok zaman harcıyordum ki onların beni, gerçekte tanıdıklarından daha iyi tanıdıklarını sanıyordum. Çünkü beraber çalıştığım bu insanlara, en iyi yorumla bile sadece sahte bir içtenlik gösteriyordum. Sessiz sedasız oturup tek kelime söylemeseydim, beni daha iyi tanıyacaklar-

dı. Cambridge, Berkeley ve New York'tan tebrik telefonları aldım (eski erkek arkadaşım Stone doğum günümü unutmuştu ama LSD'nin etkisindeyken Ruby ile yattığını ve onu affedeceğimi umduğunu söylemek için aradı), ama o gün Dallas'ta beni arayan tek kişi annemdi. Sanki hep kaderin bir oyunuyla beni yeryüzünde seven tek insanın o olduğu duygusuna kapılıyordum.

Bütün gün masamda mutsuz bir ifadeyle oturdum, ve ağlamaya başladığım halde hiç kimsenin nedenini sormamasına da şaşırdım. Herhalde bunun onları ilgilendirmediğini düşünmüşlerdi.

Akşama doğru servistekiler Louie's'e içki içmeye gitmek üzere beni almaya geldikleri zaman rahatladım. Barda bir iki saat burbonlu bira, cin tonik, limonlu tuzlu tequila, ardından limonatalı Cinzano içtim ve içkiler arasında zaman geçip gitti. Kuzenimin evindeki partiye gitmem gerektiğini hatırladığım zaman ise kimsenin canı taa oralara kadar otomobil sürmek istemedi.

İşte yine otomobil sorunu, diye düşündüm. Ama kalkıp bir taksi çağıracağım yerde bir içki daha söyledim. Sek bir Glenlivet istedim ve barmene kolaylık olsun diye duble vermesini söyledim. Ancak ayağa kalkıp da, sallanmaya başlayan dengesiz bir kayıkta yürüyormuş gibi yalpalamaya başlayınca, içkiyi fazla kaçırdığımı anladım. En yakın duvara tutunup kendimi toparladıktan sonra telefon kulübesine gittim ve kuzenim Bruce'u gelip beni alması için ikna etmeye çalıştım. Ne de olsa aynı yaştaydık. Ailemin karşısına çıkmak için kendimi hazırlarken fazla kaçırdığımı anlayacağından ve beni bu sıkışık durumdan kurtarmak isteyeceğinden emindim. Ama o cevap vermek yerine,"Hangi cehennemdesin!" diye bağırmaya başladı. "Annen sana parti hazırlamak için bütün gün mutfakta köle gibi çalıştı, nerelerdesin?"

"Ah Bruce! " dedim,"Bruce, burada takılıp kaldım. O ka-

dar sarhoşum ki ayakta duramıyorum. Kendimi çok kötü hissediyorum. Annem bu işe hiç kalkışmamalıydı. Bruce, lütfen gelip beni al. Lütfen."

"Hiç anlamam. Bu işi başına kendin açtın kendin kurtul. Hemen bir taksi çağır ve kapağı buraya at. Daha önce gelip seni almayı teklif ettim, ama artık çok geç, hemen yola düş."

"Bruce yanımda para yok - "

"Öyleyse birinden ödünç al ve annen daha da sinirlenmeden buraya gel."

Kuzenimin evine saat 21.30'da yalpalayarak girdiğimde kendi partime üç saat gecikmiştim; ilk yaptığım şey banyoya koşup kusmak oldu. Annemin Kuzey Dallas'ta oturan bütün dostları ve iş arkadaşları oradaydı ve annem utanç içindeydi.

Izgara tavuk, doğum günü pastası, mumlar, hediyeler ve şerefime kaldırılan kadehler her şey tamamdı ama çok geç olduğu için acele etmek zorundaydık. Keşke çıkıp gidebilseydim, veya daha erken gelmiş olsaydım veya başka bir şey yapabilseydim. Annem gece boyunca çok hüzünlü ve sinirliydi. Hep yanına gidip, onu kucaklamak, kendimi çok kötü hissettiğim için içtiğimi, bu yüzden kendimi kontrol edemediğimi söylemek istiyordum ama yararsızdı. Sürekli beni itiyor, artık sabrını taşırdığımı ve nasıl böyle kötü bir evlat olabildiğime inanamadığını söylüyordu.

Ben ise Anneciğim, Anneciğim, depresyondayım, aklımı kaçırmak üzereyim, lütfen beni itme diyordum. O ise, kendime engel olamıyorum, hep *sen* beni ittin, diyordu.

Bir tarafım bu sefer her şeyi iyice berbat ettiğimi düşünürken diğer tarafımla, istemediğim halde bütün bu işleri kendi başına açtıktan sonra da beni iyilikten anlamaz çocuk durumuna düşürdüğü için anneme kızıyordum. Bütün davetliler gittikten sonra annem havuz başında oturup ağla-

dı, ben de oturma odasındaki koltuğa oturup ağladım. Kuzenim Bruce yanıma oturdu, kolunu omzuma dayadı ve ben,"Annemle ben bir alemiz, değil mi?" dedim.

"Sana biraz olsun iyi davranıyorsam bugün doğum günün olduğu ve annenin senin için bu kadar zahmete katlanmaması gerektiğine inandığım içindir. Sen gerçekten de bok karının birisin."

"Biliyorum."

Ama bu hep böyle olurdu: Hayatımın büyük bir bölümünü annemi memnun etmeye çabaladım, ama onu hep düş kırıklığına uğrattım.

Bruce beni Oak Lawn'daki evime otomobiliyle bıraktı. Babasının Porsche'siyle giderken yolda hiç konuşmadık. Ancak ben kapıdan içeri girdikten sonra arkamdan, *Hey kuzinim, iyi misin?* diye bağırdı. Hızla başımı sallayarak ona güvence verdim ve hole girip posta kutusuna baktım: bir L.L. Bean kataloğu, Lone Star Gaz faturası ile hepsi babamdan üç doğum günü kartı vardı. Bir yıldır konuşmadığım babamdan.

Adresimi nereden bulmuştu? Teksas'ta olduğumu nasıl öğrenmişti? Yeterince dertli olduğum bu doğum günümde beni niçin rahatsız ediyordu?

Yukarı çıkınca kartları açtım. Zarflar sırasıyla okuyabilmem için numaralanmıştı ve hepsinde, ayrı olmamıza rağmen bana karşı duyduğu sevginin gücünü koruduğunu yazıyordu. Hepsi, Rod McKuen tipi şiirleri olan Hallmark marka kartlardı - kızına değil de eski bir sevgiliye gönderilecek şeyler.

Bu çarpık bir davranış, diye düşündüm.

Belki tüm aile bireylerinin birbirine yabancılaşması artık yadırganacak bir şey değildi, belki babamın arkasında bir iz bırakmadan çekip gitmesi, uzun süre ortalarda görünmemesi de olağandı ve beni burada, Teksas'ta bulup "Küçü-

ğüm" diye başlayan duygusal kartlar göndermesi de son derece uyumluydu. Ama işler böyle olmak zorundaysa ben böyle bir hayatı istemiyordum. Dünyadaki bütün aileler benimki gibi olsa, boşanma zorunlu olsa, çocuğun velayetinin kime bırakılacağı kavgaları doğal olsa, ve herkesin annesi herkesin babasını dava ediyor olsa, veya bunun tam tersi olsa, bütün bunlar benim aile hayatımın çarpıklığını düzeltmezdi. Burada, Dallas'taki dairemde oturmuş yedi santim uzunluğunda bir kırkayağın duvara tırmanmasını seyrederken kendimi daha iyi hissetmeme yol açamazdı. Kırkayak o kadar iri ve çirkindi ki, onu öldürmek için yaklaşmak bile istemiyordum ve kendi yolunda gidip bana bulaşmamasını diliyordum; çünkü bir kriz geçirmek üzereydim.

Ama dinlenemeyecek kadar sinirliydim, daha fazla içemeyecek kadar sarhoştum, içmeden duramayacak kadar dertliydim, bu yüzden dışarı çıktım, kot pantalonum ve sivri uçlu kovboy çizmelerimle yapacak önemli bir işi olan bir kadın gibi Oak Lane Caddesinde hızlı ve kendimden emin adımlarla yürümeye başladım. Tabii ki gidecek yerim yoktu. Yayaların yalnızca yoksul ve delilerden oluştuğu bir kentte yürüyordum, hareket etmekte, istediğim yere gitmekte serbest olduğum, kendi bedenimin içinde özgür olduğum düşüncesi berbat durumumu biraz olsun rahatlatıyordu.

Nedenini bilmeden yakında oturan *Morning News* müzik eleştirmeninin evine doğru yürüdüğümü farkettim. Rusty'den oldukça hoşlanıyordum, üstelik onunla sohbet etmek keyifliydi, bu yüzden onu ziyaret etmenin iyi bir fikir olacağını düşündüm. Bir Müzik Deposunun karşısında, bir benzin istasyonuna bitişik kutu gibi küçük evi karanlıktı, Suzuki cipi de yerinde değildi. Yine de zili çalıp kapıyı yumrukladım. Tahtaya inen yumruklarımın gücü Rusty'yi olduğu yerden getirecekmiş gibi kapıyı durmadan yumrukluyordum. Hem bugün, daha doğrusu bir saat öncesine ka-

dar, benim doğum günümdü. Kahretsin, benim doğum günümdü ve Rusty'yi görmek istiyorsam görebilmeliydim.

En az on dakika kapıyı yumrukladım, çıkardığım patırtının ya farkında değildim yahut da buna aldırmıyordum. Sonunda benzin istasyonundaki görevli ne olup bittiğini anlamak için yanıma geldi. Başımı kaldırıp, benim gibi bir kızın gecenin bu saatinde bu kapıya niye dayandığını merak eden basit yüzüne baktım ve ağlamaya başladım.

Çok da iyi yürekli bir hali vardı. Tanrım! Ah Tanrım! diye bağırdım. Her şey yanlış, her şey ne kadar da yanlış.

Ne yapacağını pek bilemiyordu. Beni otomobiliyle evime kadar götürdü ve ben yol boyunca ağlayıp ona sinir krizi geçirdiğimi söyledim. Suskundu ve bir an benimle yukarı çıkmak isteyebilir ve belki de bana tecavüz edebilir diye endişelendim. Kim olduğunu, adını bilmiyordum ama yanında ağlıyordum ve bu, o anda kurmak istemediğim bir yakınlık izlenimi yaratmış olabilirdi. Birden saçmaladığımı farkettim: Ölünün arkasından yasla veya düğünlerde mutlulukla ağlayan kadınlar cazip görünebilir ama otomobilde kıvranan, yüzü gözü ağlamaktan şişmiş, kızarmış, saçları nemden kabarmış histerik bir kız - hiçbir erkek böyle bir kızın donuna girmeyi arzulamaz.

Gerçekten de sağ salim eve vardım ve bir şişe Chardonnay şarabı içtikten sonra rahatsız bir uykuya daldım.

Sabahleyin gözümü açınca annemi karşımda buldum - ön kapıyı açık bırakmış olmalıyım - elindeki kağıdı imzalamamı istiyordu. Kağıtta yükümlülüğü olduğu için yalnızca üniversite taksidimi ödeyeceği, bana başka bir ödeme yapmayacağı yazılıydı. Kağıtta ne yazılı olduğunu anlamam için okuması gerekti. Yazıları göremeyecek kadar sarhoştum, ama söylediklerini duyunca sendeleyerek banyoya gidip kustum. Akşamdan kalmaydım ve midem bulanıyordu. Sendeleyerek yatak odama dönüp yatağa girince, sadece,

"Afedersin," diyebildim.

Ona baktım ve kağıdı imzalamaya karar verdim, belki de haftaya unutur diye düşündüm. Sert bir sesle,"Elizabeth, beni dinle," dedi. "Burada sabrımı taşırdın. Seni hep sevdim ve seni mutlu etmek için bir parti düzenledim ve sen bana bunu yaptın." Ağlamaya başladı. "Bana nasıl böyle davranabilirsin? Ben sana ne yaptım?"

"Ah Anne." Kalkıp onu kucaklamak istedim ama beni itti.

"Hayır," dedi. "Beni kandıramazsın. Sana bir öğüt vermek istiyorum, çünkü benim çocuğumsun ve seni seviyorum. Çok sorunlu bir insansın, bu uzun süredir böyle ve herhangi bir nedenden ötürü bana kızgınsın. Bana kalsa okula dönme, burada kal, çalışıp hayatını kazan ve tedavi gör. İşini seviyorsun, buradaki insanlar senden hoşlanıyor, onun için bir süre için Harvard'dan ayrıl. Çünkü," -boğulur gibi oldu- "ben seni hem Harvard'a hem de terapiye gönderemem ve terapiye gitmediğin yılların seni yıprattığını görüyorum. Sana bakınca başı gerçekten dertte bir insan görüyorum."

Kapıya doğru yürüdü, onu durdurmak istedim ama gücüm yoktu, üstelik bütün bunlar sabahın köründe fazla gelmişti. Gitmeden önce son olarak şöyle dedi: "Şunu bilmeni istiyorum, yazın sonunda Dallas'tan ayrılmaya karar verirsen ayrıl. Ama dönüş biletini kendin alırsın ve eve döndüğün zaman uyman gereken kesin kurallar olacak."

Birkaç gün sonra *Oprah!*'ın yapımcılarından biri beni arayıp çocuklarını terkeden babalar hakkında bir programa çıkıp çıkmayacağım sordu. *Dergi Okurunun Rehberi*'nde "Boşanma" konusunu araştırıp *Seventeen* için yazdığım yazıyı bulmuş. Yazı oldukça iyimserdi ve babamla ilişkimizi yenilediğimizi ima ediyordu. Ama o zamandan beri kanıtların yeniden incelenmesi, babamla benim asla bir ilişki kuramamaya

yazgılı olduğumuzu, ortaya çıkarmıştı. Televizyona çıkıp da böyle çirkin bir şey hakkında konuşmanın ne anlamı olabilirdi? Ama yapımcı, yine de çıkar mıyım diye sorunca, bana sanki eğlenceli olurmuş gibi geldi, ona uyup, Tabii neden olmasın? dedim.

Aslında birkaç günlüğüne Dallas'tan ayrılıp, Chicago'ya gitmek fikri hoşuma gitmişti. Patronum bunun iyi bir fikir olduğunu söyleyip bana izin vermeyi kabul etti. Program yayınlandığında hep birlikte izleyeceklerini söyledi. Gazetedeki herkes bunun iyi bir şey olduğunu düşünüyordu. Şehir Haberleri Muhabiri olan arkadaşım Tom, belki de birinin beni televizyonda görüp, öykümü heyecan verici bulacağını ve bir film yapmak isteyeceğini söyledi.

Bu kararımı kesinleştirdi: Filmim çekilirse selüloz haline gelip yok olurdum ve bir süre kendim olmaktan kurtulurdum. *Elizabeth olmamak için her şeye razıydım.* Tabii şimdiye kadar hiçbir şey, işe yaramamıştı. Harvard'a gitmek, yazılar yazmak, gazetede çalışmak - bütün bunları yapmış, yine de kendim olmaktan kurtulamamıştım. Şimdi bu yüzden belki de *Oprah!* programına çıkmamam gerektiğini düşünmeye başladım. Bu tam da benim yapacağım bir şeye benziyordu: Acıklı özel bir sorunu ele alıp, gerçekleri bütün ayrıntılarıyla hiç tanımadığım insanlara anlatarak kendimi kendi hayatımdan kurtarmak. Sonra da kendimi aşağılanmış ve içi boşalmış, her önüne gelene veren bir sözsel fahişe gibi hissedecektim. Belki hayatıma sahip çıkmak, onu kendi öz yaşamım haline getirmek istiyordum. Belki. Belki de her şeyi herkese anlatmak dürtüsünden vazgeçersem, bu mutlu bir insana özgü bir davranış olur, belki o zaman ben de mutlu olabilirdim.

Mutluluğun anahtarının *Oprah!* programına çıkmamak olduğuna karar verdim.

Hem ben bekaretimi kaybettikten sonra arkadaşlarım bu-

nun onuruna bir parti düzenlemek istedikleri zaman da bu fikri onaylamıştım. Bu bana komik bir fikir gibi görünmüştü, üstelik bunun için uzun süre de beklemiştim. Mackintosh'da basılan davetiyelerde şunlar yazılıydı: "Elizabeth Wurtzel onuruna verilen bir tohum ve filizlenme partisine davetlisiniz," içinde de sapından kopmuş bir çiçek resmi vardı. Zor anlaşılır bir ifade kullandığımızı sanmıştık ama partiye her gelen konuyu biliyordu. Bir sürü kız yanıma gelip ne çılgınca - tam anlamıyla uçuk bir fikir, keşke biz de böyle bir parti vermiş olsaydık, dedi. Ama birçok kimse de bunu tatsız buldu.

Yattığım erkek de onlarla aynı fikirdeydi ve ikimizin arasında geçen özel bir olayı böylesine ortaya dökmemin nedenini bir türlü anlayamadı. Ben de ona açıklayamadım. Cambridge'deki yatakhanedeki odamla onun Washington D.C.'deki dairesi arasında yaptığımız şehirlerarası telefon görüşmesinde de duygularımı ona anlatamadım. Bu, benim için çok anlamlıydı, depresyon geçirmediğim, erkeklerle ilişkilerimin, acı vermeyen bir şeyi çaresizlik içinde el yordamıyla ve gelişigüzel aramaktan öte bir şey olduğu, daha güzel günler için sakladığım bedenimin bir parçası söz konusuydu. Onu öylesine veriverdim.

Bekaretimi, bana pek önem vermeyen ve şimdi böyle özel bir olayı nasıl ortaya dökebildiğimi soran bir erkeğe feda etmiştim, ama gerçekte onunla özel bir olayımız olmamıştı. Beni hiç tanımamıştı, iç dünyamı bilmiyordu, tenimi biliyordu ama ta içimdeki, o kimsenin görmediği yumuşak noktayı bilmiyordu. Benim açımdan o kendi bedeniyle benimkini ele geçirmişti, bu hoş ve ilginç bir deneyimdi ama kendimi ne kadar kandırmaya çalışsam da özel bir olay değildi. Benim için hiçbir anlamı yoktu. Cinselliği hep doğru biçimde, doğru kişiyle, doğru zamanda ve doğru yerde yaşamak istemiştim ama üniversitenin ikinci sınıfında bekle-

diğim büyülü anın benim için gerçekleşmeyeceğini anladım. Ve beraber olduğum kişiyi sevmeye karar verdim.

Ve onu verdim.

Ama babam ile ben - o başkaydı. *Oprah!* programına katılma davetini kabul ettikten birkaç saat sonra bunu yapamayacağımı farkettim. Babam ve onunla ilişkimden geri kalan, hepsi hâlâ bana aitti. Ve Onu başkalarına vermeyecektim. Yapımcıyı, Diane'i arayabildiğim zaman, o çoktan beni babamla birlikte programa çıkarmaya karar vermişti -ne harika bir fikir değil mi?- böylece kendi bakış açılarımızı paylaşacak ve "erkekleri çocuklarını terketmeye iten nedenlerin daha iyi anlaşılmasına ve konuya açıklık getirmeye yardımcı olacaktık." O bana bunu önerirken, ben artık babamla konuşmadığımı ve nerede olduğunu bile bilmediğimi, sadece gönderdiği doğum günü kartındaki posta damgasından Virginia'da bir yerlerde olduğunu sandığımı söylemeye çalışıyordum. Diane, "Bu sorun değil," dedi. "Biz onu buluruz ve televizyonda sizi buluştururuz. Onunla konuşmayalı ne kadar oldu dedin?"

Anlamıyordu. Belki de anlıyordu ama yine de devam etmek istiyordu. Üstelik insanlara özel yaşamlarını televizyonda anlattırmak onun işiydi. Ona bir türlü anlatamadığım şey şuydu: Yıllar sonra babamı ilk kez televizyonda görmem olanaksızdı. "Bence bu berbat bir fikir," dedim.

Diane'in bir aile buluşması önermesine önce çok şaşırdım, ama sonra artık bunun dünyaya, en azından yüzyıl sonu Amerika'sına çok uygun olduğunu anladım. Yalnızca devrim değil, her türlü saçmalık da televizyonda yayınlanmalıdır. Bu şimdiden gerçekleşmişti: Evlat edinilen çocuklarla öz anne ve babalarının buluşması, koca, metresi ve karısının bir araya getirilmesi, idam mahkumlarıyla -demir parmaklıklar arkasından uydu kanalıyla- kurbanlarının aileleri; ensest kurbanlarıyla onlara tecavüz eden akrabaları-

nın karşılaştırılması; ahlaksız bir estetik cerrahla sonradan zehirli olduğu anlaşılan kırışık giderici silikon iğneleriyle yüzleri bozulmuş hastalarını karşılaştırmak; bir rahip, bir haham, bir keşiş ve bir papazı (hayır, bu kötü bir fıkranın girişi değil) cemaatinde yattığı kadınlarla bir araya getirmek. Bu gibi olayları her gün ulusal televizyon kanallarında izleyebilirdiniz.

Birçok insan için, en azından bu programlarda yem olarak kullanılan davetliler için, hiçbir şey kameradan sakınılacak kadar kutsal değildi. 'Talk show'lara çıkmak isteyenlerin adlarını ve özelliklerini, tuhaflıklarını ve sakatlıklarını sıralayan bir bilgisayar listesi bile hazırlanmıştı. Milyonlarca televizyon izleyicisinin önünde özel hayatlarını tartışmayı kabul eden insanların çoğu, aynı acıları paylaşanlara teselli vermek, halkın bu konulara karşı duyarlılığını arttırmak veya acılarını duyurmak için yaşam deneyimlerini kitlelerle paylaştıklarını söyleyeceklerdir. Hiçbiri bütün bunların reyting, röntgencilik, dehşet verici hastalıklı bir merakla ilgili bir şey olduğunu asla itiraf etmeyecektir. Hiçbiri akşam üstü boş saatlerimizde, arkadaşlarımla birlikte odalarımızda oturup bu programları seyredip adilikleriyle eğlendiğimizi tahmin bile edemez. Hepsi yaptıkları şeyin yararlı olduğuna inanıyorlar. Aslında Diane de *Oprah!* programını bana bir kamu görevi olarak satmaya çalışmıştı. Yalnız benimle yapılacak bir programı neredeyse kabul ediyordum: Ama babamı aynı programa çıkartmak istediğini söyler söylemez bunun sahte bir gösteri olduğunu anladım ve midem bulandı.

Diane yine de beni günlerce, gecelerce aradı. Telesekreterim olmadığı için sürekli çalan telefonun sesinden kurtulmak amacıyla o hafta sonunu kuzenimin evinde geçirdim. Hâlâ beni sevdiğini söylemek için arayan annemin, o ara aklımı başımdan almış olan ve bana ilgi duyduğunu söyle-

mek için arayan bir erkeğin değil de hiç tanımadığım ve tanımayacağım, özel hayatımı kendi çıkarı için kullanmak isteyen bir kadının sürekli çaldırdığı telefonun sesiydi bu.

* * *

Yazın geri kalan kısmı tam bir rezillik. Akşamüstü saat dörtten gece yarısına kadar çalışan Jack adlı bir adliye muhabiri ile ilişkiye giriyorum ve sabahlara kadar onunla oturup içki içmeye başlıyorum. O kadar sarhoş oluyoruz ki doğru dürüst bir cinsellik bile yaşayamıyoruz. Saatlerce midem bulanıyor, kusuyorum. Günde bir tüp diş macununu bitiriyorum. Ne kadar uğraşırsam uğraşayım asla bir alkolik olmayı başaramayacağımı anlıyorum. Belki bir ilaç bağımlısı olabilirim. Ama içki beni yalnızca kusturuyor.

Her gece, dairemde oturup saatin onikiyi çalmasını bekliyorum, Jack ya beni aramazsa, beni görmek istemezse, başka biriyle kaçarsa diye ödüm patlıyor, ve böyle bir şey yaparsa eski moda banyo küvetine girip sıcak suyu kendi kanımla şarap rengine boyamaktan başka seçeneğim olmayacağını düşünüyorum. Jack beni böyle bir çaresizliğe sürüklüyor. Bana intiharı düşündürüyor. Onu tanıyor bile sayılmam, ilişkimiz başlayalı ancak iki hafta oldu ama onu aklımdan çıkaramıyorum.

Bazen karanlıkta telefonun yanında yere yatıp beni aramasını beklerken neler olduğunu anlamaya çalışıyorum. Beni aramayacak diye niçin bu kadar çok korkuyorum? Bu o kadar da fena bir şey olmaz. Biraz uyur dinlenirim. Üçüncü sınıfa hazırlanmak için Cambridge'den buralara sürüklediğim ciltler dolusu kitapları okuyabilirim. İkinci Cins'*i okuyabilirim,* Kadın Haklarının Bir Eleştirisi'*ni okumayı göze alabilirim, erkeklere kul köle olmaktan kurtulabilmenin yolunu arayabilirim. Tabii, Simone de Beaovoir da Sartre için deli oluyordu, Mary Wollstonecraft'ın de bir erkeğe delicesine aşık olduğunu*

bir yerde okumuştum -kimdi?- evet, galiba John Stuart Mill'di. Ama Jack pek Jean-Paul sayılmaz. Bunu düşünmek beni perişan edecek olmasa onun aslında bir hiç olduğunu itiraf edebilirdim. Her erkekle aynı şey oluyor. Her tutulduğum adamın, ilk yirmidört saat sürecinde, Hazreti İsa olduğuna inanıyorum. Bunun hep böyle olduğunu biliyorum, olurken görebiliyorum, bazen zamansal bir kavşakta durduğumu hissedebiliyorum, belirli bir anda dönüp oradan uzaklaşabilirim -hayır demek yeterli- onu engelleyebilirim, ama bunu asla yapmıyorum. Her şeye el atıyorum. Sonunda ellerim boş kalıyor ve kendimi yoksun hissediyorum. Asla elde edemediğim bir şeyi yitirmenin yasını tutuyorum. Hasta, çok hasta bir kızım.

Tanrım, annemi ne kadar da özlüyorum. Tabii, son zamanlarda annem benimle konuşmuyor. Jack ve içki şişesiyle, yapayalnızım.

Bir cumartesi günü Jack'le birlikte The Big Easy*'nin matine gösterimine gideceğiz. Beni arayacaktı ama aramadı. Saatler geçti. Evden çıkamıyorum, onun telefonu cevap vermiyor ve geceler boyu korktuğum o çaresizliğe düştüğümü hissediyorum. Vakit geçirmek için yapabileceğim binlerce şey var ama kendimi öylesine kapana kıstırılmış ve ürkek hissediyorum ki, bir şey okuyamayacak veya yararlı bir şey yapamayacak kadar sinirliyim; evde kalan son şişe içkiyi, berbat bir kokusu olan bir rom şişesini açıp içkiye başlamanın erkeni olmaz diyerek içmeye başlıyorum. Sonra bir endüstriyel/rap grubunda çalan, polis müdürünün kızıyla çıkan ve yan uğraş olarak uyuşturucu satan Globe'nin dolabımda bir paket psilocybin mantarı bıraktığını hatırlıyorum. Ve onları yiyorum. Hem de hepsini. Belki on gram kadar. Bilmiyorum. Etkisi başladığı zaman Pluto gezegeninde gibiyim.*

Tanıdığım bütün insanları arayıp onların telesekreterleriyle konuşuyorum. Müzik Ambarına gidip -çılgın gibi- dört Grateful Dead albümü satın alıyorum. Rusty'yi buluyorum, o kadar

mantarın üstüne onunla esrar çekiyorum. Sonra yürümem gerektiğine karar veriyorum. Saatlerce, kilometrelerce yürüyorum, Güney Dallas'ın gecekondu mahallelerine, neredeyse Oak Cliff'e kadar yürüyorum. Deep Ellum'dan geçiyorum, sürekli gülmeme ve çevredekilerin yüzü balçıktanmış gibi görünmesine rağmen küçük bir lokantada ızgara tavuk ve krema soslu peksimet yiyorum. Biraz daha yürüyorum.

Farkında olmadan Grant Park'ın yakınında bir klüpteki New Bohemians konserine giriyorum. Edie'nin daireler ve yörüngeler ve sürekli dönmekle ilgili bir şarkı söyleyen sesinin o harikulade tınısını duyuyorum. Bir yere oturup şarkının, gitarların, mandolinlerin ve vurmalı çalgıların sesiyle kendimden geçip uyukluyorum. Binlerce yaylının çaldığı bir melodiye dönüşüyorum. Bu bütün yaz süresince yaşadığım en mutlu an, bu şimdi, şu anda olunabilecek en doğru yer, keşke bütün hayatım şarkı sözü ve müzikten ibaret olsaydı, bütün diğer şeyler yok olsaydı. Jack, annem, iş, eğlence hiçbiri olmasa. Niçin en küçücük şeyler, mutluluk veren şeyler bile zamanla koca bir baş belasına dönüşüyor? Keşke her şey şu an kadar saf olabilse. Keşke buracıkta donup kalabilsem.

Sonra Edie, "Anne, Bana Yardım Et" adlı şarkıya başlıyor, delilerle, kötü insanlarla, sokak serserileriyle ilgili bir şarkı ve sesi birden sertleşiyor, düşlerimden uyanıyorum, kim olduğumu anımsıyorum: Birkaç saat önce normal dozun üç beş misli psilocybin mantarı almış olan kızım ve bütün neden de pek de tanımadığım bir adamın arayacağını söyleyip aramaması. Ben, annesini düş kırıklığına uğratan kızım. Dünyaya yamuk bakan kızım. Evine dönmesi gereken kızım. Edie, "Senin yanına gelemezsem nereye gidebilirim?" diye inliyor. "Anne, Anne, A-a-anne bana yardım et, Anne, Anne bana ne yapmam gerektiğini söyle."

Hippivari bir açık hava tiyatrosu olan klüpten çıkarken, Tanrım, bana yardım gerek, diye düşünüyorum. Bir taksiye bi-

niyorum -nasılsa orada bekleyen bir taksi var, belki de gerçekten bir Tanrı var- ve Central Caddesinde giderken yüzümden sular aktığını farkediyorum. Bu nereden geliyor? Arka koltukta otururken ağladığımı anlıyorum, gözlerimden tuzlu su fışkırıyor ama ben o anda uçtuğum için ağladığımın farkında değilim. Tek yapabileceğim şey, kendi kendimi seyretmek, bu içi boş cesedin yanında oturup gözyaşlarının akışını izleyebilirim ama bu bir rahatlama sağlamıyor çünkü onun içi boş. Ben yokum. Tak, tak? *Yok oldum. O kadar uzaktan bu kadar yakına geldim, pencerenin arkasında saklanıp görmeyi pek de istemediğim kendime ve hayata bakıyorum.*

Eve döndüğümde *Dallas Times Herald*'da müzik eleştirmenliği yapan David'i kapıda beni bekler buluyorum. Anlaşılan, o akşam birkaç saat önce birlikte Billy Squier'i izlemek için sözleşmişim. Telesekreterine "dibe vurdum," "yok oluyorum," ve bu gibi notlar bıraktıktan sonra beni bulamayınca merak etmiş. Rusty'yi bile arayıp nerede olabileceğimi bilip bilmediğini sormuş. Beni bulamayınca gösteriye tek başına gitmiş ama sık sık telefon etmiş, yazısını gazeteye bıraktıktan sonra Deep Ellum'da dolaşıp beni aramış. Beni orada burada görmüş olan kimselere sık sık rastlamış ama beni bir türlü yakalayamamış. Ve ben dönene kadar burada beklemeye karar vermiş.

"İyi misin?" diye soruyor.

Önünde durmuş ağlıyorum. "İyi görünüyor muyum?" diye karşılık veriyorum.

"Pek sayılmaz, ama seni anlamak zor."

"Kahretsin!" diye bağırıyorum. "'Seni anlamak zor' da ne demek? Ben de herkes gibi insanım! Ben de herekes gibi sinirlenirim! Ağladığım zaman herkes gibi ağlarım! Acı çektiğim içindir. Tanrı aşkına David! Çok acı çekiyorum, gerçekten!"

"Bunun Jack ile bir ilgisi var mı?"

"Hayır! Bir erkek için asla acı çekmem!" Daha da yüksek sesle ağlamaya başlıyorum.

Merdivende yanına oturuyorum, kolunu omzuma dolayıp beni kendine çekiyor. "Sana dostça davranmak istiyorum," diyor. "Ama bunu zorlaştırıyorsun. Hafta başında bu akşam için plan yapmıştık ama sen beni atlattın. Seni rahatsız eden bir şey oldu mu hemen ilaçlara başvuruyorsun. Şu haline bak. Ne haldesin bir bak. Kendine ne yaptığına bak. Clay de ben de bir ilaç sorunun olduğunu ve bir doktora gitmen gerektiğini düşünüyoruz." Clay, *Dallas Observer* adlı haftalık gazetenin müzik editörüydü.

Ona hayretle bakıyorum. Herkes niçin hep sorunun ilaçlar olduğunu düşünüyor?

"David, sorunun ilaçlar olması için neler vermezdim?" diyorum. "İşin bu kadar basit olması için neler vermezdim? Bir yere yatıp, tedavi gördükten sonra iyileşip çıkabilmek ne güzel olurdu." Herkese bunu söylüyordum ve işin acı yanı her basma kalıp söz veya beylik laf gibi bu da doğruydu. Fazla ilaç kullandığım doğruydu, her şeyde aşırıya kaçıyordum, ama asla aşmadığım bir nitelik çizgisi vardı, bizleri bağımlılardan -ilaçlardan arınmak için tedavi görmesi gereken insanlardan- ayıran o elle tutulup gözle görülemeyen çizgiyi asla aşmadım. Bizler zaman zaman kafa bulup uçarız, ama kimyasal bağımlılık için gerekli o mikrop, o eğilim bizde yoktur. Benim sorunum hep depresyon oldu. İçki ve ilaç, onlar sadece baş suçlunun süslemeleri oldular. Üniversitedeki ilk yılım, Dallas'ta geçirdiğim o sıcak uzun yaz - bu aşırılık devreleri bir daha asla tekrarlanmadan gelip geçti. Ama depresyonun pençesinden hiç kurtulamadım. David'e,"Sorun ilaç değil," dedim. "Her şey, her şey, o kadar berbat ki!"

Dört Grateful Dead albümünü ona arka arkaya dinleterek yaptığım işkenceden sonra David sabahın yedisinde gidince, anneme telefon etmeye karar verdim.

O telefonu açınca,"Anne," diye sızlandım. "Anneciğim, gelecek hafta Dallas'tan kalkan bir uçağa binmem gerekiyor ve ben eve dönmek istiyorum. Gerçekten eve dönmek istiyorum. Her şey ters gidiyor. Burada daha fazla kalamam. Seni özledim. Dönmem gerek."

"Ah, Ellie."

Önce başka bir şey söylemedi ve bana acıyor mu, kızıyor mu, yoksa ilgisiz mi çıkaramadım. Bu saatte uyanık olmama şaştığını biliyorum, ama ona daha uyumadığımı, bu aralar bu saatten önce yatmadığımı söyleyecek cesareti kendimde bulamadım.

"Bak şekerim," diye devam etti. "Nerede olursan ol terapiye gitmen gerektiğine karar verdim, çünkü onsuz iyi olamıyorsun."

"Biliyorum."

"Bu yüzden gerekli parayı bir şekilde bulmamız gerekiyor."

"Anne, benden nefret etmeni istemiyorum."

"Senden nefret etmiyorum. Saçmalama. Seni seviyorum. Ama bazen çok kötü şeyler yapıyorsun."

"İstemeden oluyor."

"Evet, bunu anlıyorum. Ve kinlendiğini görüyorum, bana, babana veya dünyaya karşı mı bilemiyorum ama daha önce terapiye başlasaydın veya Dr. Isaac ile devam edebilseydin, belki de şimdi böyle olmazdın. Bu herhalde benim suçum, Harvard'ı bitirdiğin zaman iyi olabilmen için şimdi sana gereken yardımı bulmam gerek."

"Bu mümkün mü?"

"Bilmiyorum," dedi. "Umarım öyledir."

Yağmur olmuş,
orada seni bekliyor.
bacaklarının kanadığını görüyor,
uzun süre at sürmekten.

DIANE WAKOSKI
"Uneasy Rider"

8
UZAY, ZAMAN VE DEVİNİM

Gelecek sömestir her şey iyi olacak. İyileşeceğim. Cambridge benim için bir büyükkent sağlık merkezi, Çağdaş Edebiyat eğitimi, sütlü kahve ve terapiden ibaret olacak. İyi de olsa kötü de olsa ne erkek arkadaş, ne içki ne de ilaçlar beni aklı başında olma amacımdan alıkoyamayacak. Gerçek bir yaşam sahibi olmayı öğrenene kadar bir yaşamım olmayacak. Tabii arada sırada bir partiye gideceğim ve arkadaşlarım olacak -arkadaşlar ve dedikodu iyi şeylerdir- ama kimseye takılmayacağım. İçine düştüğüm zaman, *Vogue*'un moda sayfalarına bile bakamadığım, *Vanity Fair*'de Demi Moore ile ilgili yedibin sözcüğü bile okuyamadığım, aklımı öylesine meşgul eden o tutkulu ilişkilere girmeyeceğim. Böyle bir ilişkinin içindeyken, terapiye gidip, bu depresyon denen şeyi tam anlamıyla yenmek için bir program yapmak, kesin ve güç adımlar atmak için gerekli olan o berrak düşünme yetisine sahip olmam olanaksız.

Uçar gibi kente gelip Kirkland Sokağındaki daireme yerleştikten sonra yapılacak ilk iş, iyi bir terapist bulmaktı. Annem tümüyle dehşet içinde olduğu için faturaları ödeye-

cekti. Beni Harvard gibi en iyi üniversitelerden birinden mezun bir tıp doktoruna götürmeye çalışıyor, çünkü aklımı tamamen kaçırdığımı düşünüyordu. Ama sınıf arkadaşım Samantha'nın, Avrupa'da önemli bir Freudyen Derneğe kabul edilen ilk terapist olan babası, yetiştirdiği bir psikiyatri uzmanını görmemi önerdi. Tavsiye eden Üniversite Sağlık Merkezindeki Dr. Saltenstahl da olsa, hafif kaçık arkadaşlarımdan biri de olsa, bana önerilen bütün uzmanlara gitmeye niyetliydim. O kadar çok uzmanla görüştüm ki, günlerim upuzun bir tabela ve isimler listesi haline geldi - Dr., Prof. Dr., Doç.Dr., - hayatımda önemli bir karar almakta bu kadar beceriksizken, şimdi, benim bu durumumu kimin düzeltebileceğine karar vermek zorunda olmam başlıbaşına bir çelişkiydi.

Sonunda Dr. Saltenstahl'ın önerdiği bir kadın psikiyatristi, bir zamanlar Harvard'da çalışan, şimdi Mt. Auburn Caddesindeki koloniyel tipi evinde özel muayenehanesini açan bir kadını seçtim.. Adı Diana Sterling, yetmişli yılların başlarında benim gibi Harvard'da okumuş, şimdi bir sınıf arkadaşıyla evli, Emma ve Matthew gibi geleneksel-ama yine de güncel isimleri olan ve profesör ve Amerikan Devriminin Kızlarının hippileşmiş çocuklarının devam ettiği özel bir okula giden iki çocuğu var. Bu yüzden ondan hoşlanmıştım. Bana anlamlı görünen onurlu ve düzenli bir yaşamı vardı ve tanıştığım diğer terapistler gibi daha çok kendi cinlerini çıkarmak için bu mesleği seçmiş biri değildi. Ayrıca Musevi olmayışı da hoşuma gitmişti. Hep etnik özellikler olarak gördüğüm, aşırı düşkün annelik, fazla sorumluluk yükleme veya fazla eleştirel olma gibi eğilimlerin Dr. Sterling tarafından yıkıcı ve bozuk davranışlar olarak kabul edileceğine inanıyordum. Bana bir örnek oluşturacak bir psikiyatrist istiyordum.

Dr. Sterling'in bodrum katındaki muayenehanesine hafta-

da iki kere gidecektim. Ona daha önce gittiğim terapistlerden ve kötü deneyimlerimden bahsedecektim. Ona anne ve babamı, Musevi okulundaki öğrenimimi ve New York'ta geçen çocukluğumu anlatacaktım. Arada bazı sorular soruyordu ama tavrı genelde anlayışlı hatta biraz da fazla sakindi. Ben ise göz yaşları, yoğun duygusallık krizleri, dram ve aydınlanmalar bekliyordum. Terapinin başıma vurup aklımı başıma getirmesini ve, Ah evet şimdi anlıyorum: Benim sorunum buymuş, niye bunu daha önce göremedim, demeyi bekliyordum.

Ama Cambridge'deki yaşamım öylesine sakin ve olaysız bir hal almıştı ki, ele alacağım yeni durumlar yoktu ve kötü anıları bulup çıkarmaya zaman ayıramayacak kadar huzurluydum. Dr. Sterling'in muayenehanesine giderken otobüste ona anlatacak konular arıyordum. Hayalindeki erkekle ilk kez çıkan ve konuşacak konu biter de bir suskunluk olursa diye, telaşla yedek konular araştıran bir kıza benziyordum. Dr. Sterling'i yeterince eğlendiremediğimi düşünüyor ve akşamları kocasıyla konuşurken beni hayatında elli dakikalık terapi süresini bile dolduracak yeterli psikodramı olmayan, can sıkıcı hastalarının arasında kattığından endişe ediyordum. Kendimi yok etmekten vazgeçince can sıkıcı biri haline geldiğimi düşünüyordum. Bu durumda terapi görmek için fazla aklı başında olduğumu düşünmeye başladım. Acaba okuyup yazarak vakit geçirmek ve cevapların kendiliğinden ortaya çıkmasını beklemekle paramı ve vaktimi daha iyi değerlendirmiş olur muydum, diye kendime sorular sordum.

Sonra Harvard Polis Karakolunda haftada iki kere güvenlik görevlisi olarak iş buldum. Bu birçok öğrencinin çalıştığı bir işti, çünkü nöbetteyken oturup çalışabiliyorduk. Benim nöbetim 23.00'ten 7.00'ye kadardı, üstelik arkadaşlarımın çoğunun oturduğu Adams Binasında görevliydim ve

çoğu zaman birlikte odalarında oturuyor, Tommy's'in evlere servis yaptığı yemekleri yiyip, litrelik kahveler içerek vakit geçiriyor sonra da nöbet formumu dolduruyordum. Bu iş, arkadaşlarla birlikte olmak ve okumak için iyi bir fırsattı ama haftada iki kez güneşi görmemek beni rahatsız ediyordu. Her sabah güneşle birlikte kalksanız bile Cambridge gri, bulutlu ve puslu bir yer, kış yaklaştıkça günlerin kısaldığı, gecelerin uzayıp, karanlıklaşıp buz gibi soğuduğu bir kentti. Işığa karşı çok duyarlı olduğum için haftada iki gün gün ışığı görememek, ruh halimi çok kötü etkiliyordu. Her kış, sadece ultrviyole ışını almak için bir salona gitmeyi düşünürdüm. Daha eylülde karanlıkta yaşamaya başlamak benim için neredeyse dayanılmaz bir şeydi.

Gün ışığından başka haftada iki gece sabaha kadar oturmak diğer zamanlardaki programımı alt üst ediyordu ve yorgun olduğum için derslere gitmemeye başladım. Günlerimi dengede tutan dayanak noktaları, sürekli uykusuzluk yüzünden yok oldu. Hareket bile edemeyecek haldeyken kim öğle ve akşam yemeğini veya kahve molasını düşünebilir ki? Üstüne üstlük bir aptallık anında kampüs dışında yaşamaya karar vermiştim. Halbuki odaların geniş, güzel ve emlak piyasasında bulunabilen yerlere göre çoğunlukla daha ucuz olduğu Harvard'da bu az rastlanır bir durumdu. Bu yüzden de yaşamın akışının dışında kaldım.

Dairemle derslerim arasında zaman ve mekan dışı bir hayat sürdürüyordum.

Ve yeniden depresyona girdim. Güvenlik görevi yaptığım bir akşamdan sonraki öğleden sonra, o günlerden hangisi olduğunu, hangi dersleri kaçırdığımı hatırlayamadım, kendi yatağımda, odamda veya kafamın içinde olup olmadığımı bile bilemediğim bir alaca karanlık kuşağında yaşıyor gibiydim. Bu içki içmeden akşamdan kalmak gibi bir şeydi. Kendimi güvende hissetmiyordum ve birden ev gerçek

evim değil de geçici olarak oyalandığım bir yer halini aldı, bütün hayatımda olduğu gibi burada da geçiciydim. Yataktan kalktım, sendeleyerek uzun koridoru aşıp banyoya gittim, yüzümü yıkadım ve nefesimin tıkandığını hissettim. Bir an sonra yerde oturmuş klozete kusuyordum. O kadar uzun süredir bir şey yememiştim ki sadece safra ve diğer mide salgıları çıkıyordu. Kusmam bittikten sonra mide kaslarım, diyaframımı ve soluk borum benden ayrı bir dönme dolap turu yapmış gibi acıyordu. Ağzım acıydı, ama kalkıp dişimi fırçalayacak halim yoktu. O sırada telefon çaldı.

Banyodan arkadaşım Eben'in telesekreterdeki sesini duyabiliyordum, saatin beş olduğunu, o kadar ısrar ettiğim Pink Floyd konserine gitmek için yola çıkmamız gerektiğini söylüyordu. Koşup telefonu açtım ve ona anlatılamayacak kadar berbat bir durumda olduğumu, biraz önce kustuğumu belki de ateşimin çıktığını anlatmaya çalıştım.

"Gece çalıştığın içindir, Liz," dedi. "Kalkıp dışarı çıkarsan kendini daha iyi hissedersin."

Belki de haklıydı ama ona kulak asmadım. Hareket edemiyordum. "Eben, seninle Pink Floyd'a gelemem." Ağlamaya başladım. "Eben," diye burnumu çektim. "Gerçekten çok üzgünüm. Biletimin parasını öderim, seninkini de öderim. Yalnız ne olur bana kızma, şu anda kızma. Kendimi öyle zayıf hissediyorum ki. Neyim var bilmiyorum. Başım ağrıyor, bütün vücudum ağrıyor, korkuyorum ve nedenini de bilmiyorum." Ağlamayı sürdürdüm.

"Peki Liz. Nasıl istersen."

Ertesi sabah Dr. Sterling'e bir sinir krizi geçirmekte olduğumu, ama nedenini bilmediğimi söyledim. Belki karanlık havalardan ve uykusuzluktandı. Belki de sömestirin başındaki iyi günler sona ermişti ve artık gerçekler, gündelik yaşam ve depresyon kendini gösteriyordu. Bu durum için suçlanacak erkek arkadaşlar veya içki alemleri yoktu, belki de

bu benim kaderimdi. Ama her neyse tamamen fiziksel, bedensel bir rahatsızlıktı, bedenim beynime saldırıyormuş gibi bir nöbet geçiriyordum. Ona geçirdiğim titreme ve üşüme nöbetlerini, mide bulantısını ve bitkinliğimi anlattım.

"Kendimi çok kötü hissediyorum," diye inledim. "Sadece başım değil, her tarafım, bütün bedenim ağrıyor, kötü bir grip olmuşum gibi, fiziksel belirtilere rağmen kesinlikle duygusal bir şey olmalı."

Dr. Sterling'in bunu çok ani bir gelişme bulacağını sandım çünkü daha birkaç gün öncesine kadar, çok iyi olduğumu tekrarlayıp duruyordum ama o insanların aniden kötüleyebileceğini herhalde biliyordu. Ona belirtileri anlattıktan sonra Dr. Sterling, "Terapiye başlayalı bir ay kadar oluyor, belki seni yeni sarsmaya başladı. Belki de ilk krizini geçiriyorsun. Ama endişelenme: Bu olur. Bu terapi sürecinin bir parçasıdır. Böyle böyle iyileşeceksin."

Birkaç gün sonra kanlar içinde uyandım. Çarşafların üstü, arası, geceliğim her taraf kan içindeydi ve ölüyorum sandım. Aslında öldüm sandım.

Sonra bacaklarımın arasında kan pıhtıları olduğunu hissettim ve kaçan bir çorap gibi baldırlarımdan aşağı süzülen kıpkırmızı yoğun kanı gördüm. Hayır, olamaz, diye düşündüm.

Bundan önce bir haftadır kusuyordum ama her zamanki gibi hasta olduğumu sanmıştım. İçim bomboştu, sanki bedenim daha da boşalmak için öğürüyordu. Ama sonra hafta sonunda tuhaf şeyler olmaya başladı. Başımın içinde bir şey çok acıyordu, zaman zaman ateş basıyordu ve karabasanlar görüyordum; eski erkek arkadaşım Stone'yi arayıp, aklımı aklımdan uzaklaştırmak için, onu Macar şarabı içmeye davet ettim - içki içmemek kararını unutabilirdim. Bırakırsa kendimi pencereden aşağı atacağımdan korktuğum için, al-

tı saat süreyle beni kollarının arasında tuttu. Başım zorunlu iniş yapmak üzere olan bir uçağı, ya da onun gibi bir şeyi andırıyordu.. Havada yüzer gibiydim, yerle aramda bir çekim yoktu ve bu beni çok korkutuyordu. Stone beni bırakırsa Mars'a kadar havalanacağımı hissediyordum.

Bu yüzden pazartesi kanlar içinde uyanınca bedenimi tümüyle terketmek üzere olduğumu sandım. Yatağımdan yuvarlanarak yere indim, doğrulup duvara dayandım ve dar koridor boyunca ağır ağır ilerleyerek telefona eriştim. Felaket bir sancım vardı, belim demir mengeneye sıkıştırılmış gibi acıyordu, bu yüzden telefonun dibine kıvrıldım ve Stone'un numarasını çevirdim.

Arkama bakınca kandan bir iz gördüm; yerlerdeki kan damlaları, lekeler ve duvarda kan izleri, bir Jackson Pollock tablosunu andırıyordu.

Telefonu açar açmaz, "Stone ölüyorum," dedim.

"Yine mi?"

"Stone, öldüm bile. Bunu cumartesi günü de söyledim, biliyorum, seni uyandırdığım için üzgünüm ama her taraf kan içinde, tirtir titriyorum, sancım var ve gerçekten ölmek üzere olduğuma inanıyorum, belki de doktora gitmeliyim."

"Belki adet görüyorsundur."

"Belki de ölüyorum ve buraya gelip beni hastaneye götürmezsen ölümümden sorumlu olacaksın."

Stone böyle çarpık bir mantıkla tartışacak tiplerden değildi. Tarih 19 Ekim 1987. Geceliğimin üzerine bir kazak geçirip taksiyle hastaneye gittim. Her tarafım kan içindeydi, sürekli yerlere kusuyordum. Öyle berbat bir halim vardı ki, bekleme odasındaki diğer insanlar başka bir acil servise sıvışmış olmalılar. Bu arada borsa hızla 508 puan düşmüştü. Daha sonra borsayla aynı anda düştüğümü anımsayacaktım.

Kliniğin bir odasında bir muayene masasında yatmış, "Ölüyorum! Ölüyorum!" diye haykırıyordum. İçime demir

çubuklar batıyormuş gibi karnım fena halde acıyordu, sonunda hemşire,"Şekerim ölen sen değilsin. Sadece bebeğin ölüyor," dedi.

"*Bebeğim* mi?" Ağlamaya başladım. Durmaksızın ağladım. Belki de dokuz ay boyunca ağlarım diye düşündüm. Stone çoktan gitmişti ve ben floresan ışıklarla donatılmış bu muayenehane odasında yatmış, çevremi saran yabancıların bana bir iki aylık hamile olduğumu söylediklerini duyuyordum. İçimde bir bebek taşıdığımın farkında bile değildim ve bunu ancak onu kaybedince öğrenmiştim.

Her şeyi kaybediyordum.

Nasıl hamile kalmış olabilirim? Jack olmalı, diye tahmin ettim. Başka kimse yoktu. Şey, Stone geçen gece cinsel ilişkinin ayaklarımın yere basmasını sağlayacağını söylemişti, ama başka kimse olmamıştı. Jack'le bile ne zaman nerede oldu, hatta oldu mu onu bile hatırlayamıyordum. Ama demek ki olmuş. Tarihte bir tek Bakire Meryem vardı, o da düşük yapmamıştı.

Yan odada kürtaj için aletleri hazırlayan doktorun,"Çok şanslı bir kız," dediğini duydum. "Artık kürtaj olmasına gerek kalmadı."

Kürtaj mı?! Doktorun hemen kürtaj yaptıracağımı düşünmesine inanamıyordum. Belki yaptırırdım, belki de evlat edinecek birine verirdim. Belki de bekar bir anne olur, derse gitmeden önce çocuğumu kreşe bırakır, parkta onu emzirir ve çocuk seven erkeklerle çıkmaya özen gösterirdim. Kimbilir belki de kürtaj olurdum. Ama hayatında benimki kadar az sevgi olan biri, içinde filizlenen sevgiyi nasıl öldürebilirdi? Bunu yapmaktansa intihar ederdim. Veya hiçbir şey bilmediği halde, yüzünde bilmiş bir ifadeyle yanıbaşımda duran doktoru öldürürdüm. Daha iyisi ikimizi birden öldürürdüm. Bütün bu öldürmeler yüzünden içimden ağlamak geliyordu.

Ve ağladım. O kadar çok ağladım ki yatıştırmak için Xanax verdiler. O da bir işe yaramayınca iki saat sonra Valium verdiler. O gece geç vakit hâlâ ağladığım için Thorazine gibi bir şey verdiler ve birkaç gün klinikte kalmam gerektiğini söylediler.

Kimse ona sorununun ne olduğunu söylemiyordu. Öylece yatağında yatıp pembe duvarları seyrediyor, beyazlar giyinmiş hemşirenin verdiği pembe hapları yutuyordu. Yeşil haplarla sarı haplar arasında ise mavi hüzün vardı.

Aslında klinikte bir gece yattım. Sürekli yatıştırıcı aldığım, kendimde olmadığım, nerede olduğumu, bana neler olduğunu bilmediğim için bu süre bana günlerce ve yıllarca gibi geldi. Tek seçenek histeri olunca galiba en iyisi buydu. Nöbetçi psikolog gelip benimle konuştu, kan aldılar, ağzıma bir termometre soktular ve birkaç yemek servisi yapıldı, ama bunun dışında kimseyle görüşmedim. Bir ara, ev arkadaşım Samantha geldi ve bana ne yaptıklarını sordu, ben de,"İlaç verip uyutuyorlar," dedim.

Samantha,"Bu ortaçağ gibi!" dedi. Benim ilaca değil başka tür bir tedaviye ihtiyacım olduğunu söylemeye, bağırıp çağırmaya başladı. İlaç almaktan başka bir şey yapamayacak kadar baygın durumda olduğumu ona söyleyecek halim yoktu. Samantha'yla yeni tanışmıştım, müşterek bir arkadaşın önerisiyle eylülde aynı daireyi paylaşmaya başlamıştık ama aramızda derhal bir küçük kardeş abla ilişkisi oluşuvermesi şaşırtıcıydı. Samantha benden iki yaş büyüktü, üniversiteden bir yıl izin alıp Londra'da bir yatırım bankasında, senetler servisinde çalışmıştı. Şimdi aynı şirketin Boston şubesinde zaman zaman çalışıyor, Dukakis'in başkanlık kampanyası için durum değerlendirmeleri yazıyor, Brooklyn Rivera adlı Kolombiyalı bir muhalifin fikirlerini yaymaya çalı-

şıyor, Walter Mondale'in oğluyla buluşmak için hafta sonları Minnesota'ya uçuyor ve normal sayıda ders alıyordu. Haftada birkaç kez koşmaya da vakit buluyordu.

Samantha bir zamanlar depresyon geçirdiğini ve çaresizlik içinde olduğunu, kendini yapayalnız hissettiği için Londra'da erkek arkadaşının yatağında bile ağlaya ağlaya uyuduğunu, yemek davetlerinin ortasında hiçbir neden olmadan ağlamak zorunda olduğu için, özür bile dilemeden kalkıp dışarı çıktığını bana sık sık anlatırdı. Benim de sorunlarımı aşıp iyileşeceğime inandırmak için bütün bunları bana anlatırdı. Ama Samantha kadar güçlü bir insan olabileceğime inanmıyordum. Samantha kış tatilinde Nikaragua ile El Salvador'da trekking yaparak Orta Amerika ile İngiltere arasındaki savaş sonrası diplomatik ilişkiler hakkında yazacağı tez için bilgi toplamaya gidecekti. İspanyolca bile bilmiyordu, ama bu eksikliği onu hiç rahatsız etmiyordu. Kliniğin yatağında yatarken yerel dilini çok az bildiğim bir yere, özellikle de otobüs terminallerinin tuvaletlerinde cesetlere rastlandığı bir bölgeye gitmek için benim hayatımın sonuna kadar harcayacağım tüm enerjiden fazlası gerektiğini düşünüyordum. Yatakta yatarken, Orta Amerika'ya gitme fikri bana, sadece o anda ve oradayken değil tüm yaşam boyu imkansız görünüyordu. Bir gün iyileşeceğimi hayal bile edemiyordum.

Depresyon işte böyle bir şey: İnsan tünelin ucunu gördüğü sürece hemen hemen her şeye dayanabiliyor. Fakat depresyon öyle sinsi ve hergün değişen bir şey ki, sonunu görebilmek imkânsız. Sis, anahtarı olmayan bir kafes gibi.

Klinikten çıktıktan sonra kısa bir süre neredeyse mutluydum. Diğer daire arkadaşım Alden eve döndüğü zaman bana bir demet küpe çiçeği getirdi ve birlikte, düşük yaparken aklımı kaçırdığımı sanmama, güldük. Beyaz şarap içip artık

sorunun ne olduğunu bildiğime göre, mutlu bir geleceğe kadeh kaldırdık.

Sanki bilebilirmişim gibi.

Birden sorunlarımın fiziksel bir nedeni oluvermişti ve bedensel açıklamalar beni psişik olanlardan daha çok rahatlatıyordu. Arkadaşlarıma hamile olduğumu bilmeden düşük yaptığımı ve bünyem cenini atınca bunun farkına vardığımı söylediğim zaman hepsi benim için üzülüyor ve bana anlayış -hatta geriye dönük bir anlayış- gösteriyorlardı. Depresyon ve bütün o tarif edilemez durumlara karşın bu anlaşılabilir bir şeydi. Bu nedenle, kramplarım geçtikten çok daha sonra ve her şeyi unuttuğum zaman bile, bu düşük olayını ağzımdan düşürmedim. Önceleri hamile olduğumu gizlice anlattığım birkaç arkadaşıma bunu kimseye söylemeyeceklerine dair yemin ettiriyordum. Ama bir süre sonra kendimi tutamadım. Yalnızca *hamilelik* sözünü söyleyerek bile insanlarda öyle bir acıma ve şefkat duygusu uyandırıyordum ki. Başıma gelenlerden haberim bile olmadığını, öylesine berbat bir halde olduğumu, bedenimle yabancılaştığım için de, regl olmadığımın farkına bile varmadığımı ve bir gün kendi kanıma bulanmış bir halde uyandığımı -bu noktada karşımdakinin feminist başkaldırı duygularını harekete geçiriyordum- söylediğim zaman da herkes bana acıyordu.

Bana zorluk çıkarma, daha yeni düşük yaptım, deyivermeye o kadar alışmıştım ki bunun gerçek olduğunu neredeyse unutuyordum. Berbat bir haldeydim. Bedensel olarak tükenmiştim, duygusal olarak da bomboştum ve yaptığım hesaplara göre *hamileymişim-ama-farkında-bile-değildim* özürüyle daha fazla idare edemeyeceğimi biliyordum.

Dr. Sterling görüşmelerimizden birinde, "Depresyon geçirdiğin için özür ileri sürmene gerek yok," dedi. "Depresyona girilir, o kadar. Bu konuda kendini suçlu hissetmene gerek yok. Suçluluk duygusu seni depresyona daha çok itiyor."

"Bu çok aptalca ama," diye başlarken her sözümün ne kadar bayat kaçtığını farkediyordum. "Kendimi bu kadar kötü hissetmeye hakkım yokmuş gibi geliyor. Geriye baktığım zaman babamın beni ihmal ettiğini, annemin üstüme çok düştüğünü ve hep benim için anlaşılmaz olan bir ortamda yaşadığımı görebiliyorum, yine de - " Yine de ne? Daha başka ne gibi özürlere ihtiyacın var? Bergen-Belsen, kanser, tümör ve tüm diğer gerçek mutsuzluk nedenlerini sıralayacak kadar bayağı değildim. "Yine de birçok insanın çocukluğu mutsuz geçmiştir," diye konuşmayı sürdürdüm, "benimkinden bile kötü geçmiştir, ama onlar yetişkin oluyorlar normal bir hayat yaşıyorlar."

"Bir çoğu bunu başaramaz."

"Başaramayanlar beni ilgilendirmiyor. Ben başaranların arasında olmalıyım diye düşünüyorum. O kadar çok konuda şanslıyım, o kadar çok başarım oldu ki -" Kendi kendimi dinlerken artık midem bulanıyordu. Bunları kaç terapiste kaç kez anlattım? Depresyona girmeye ne hakkım olduğunu, buna nasıl *cüret* edebildiğimi sormaktan ne zaman vazgeçecektim? Şükran duymam gereken nimetleri sıralamaktan artık vazgeçmeliydim. *En Mükemmel Kız* veya *Başarıya Giden Yol* gibi adı olan televizyon filmlerindeki tipler gibi konuşur olmuştum. "Bilemiyorum. Düşük yapmamın en iyi tarafı kendimi kötü hissetmem için iyi bir nedenim oluşturması."

"Demek elle tutulur sonuçlar istiyorsun?"

"Evet, tabii. Herkes bunu istemez mi?"

"Hayır, istemeyebilir."

"İntihar fikri de bana bu yüzden hep cazip gelmiştir. İlaç veya alkol bağımlısı olmak için yaptığım tüm girişimlerde o kadar başarısız oldum ki, geriye sadece fazla ilaç almak kalıyor. İnsanlar o zaman sadece depresyon geçirdiğimi değil, gerçekten hasta olduğumu da anlayacaklar."

"Başka insanların ne düşündüğünü merak etmeyi bırakıp kendini nasıl hissettiğini düşünmelisin."

"Aman Tanrım," dedim,"kendimi nasıl hissettiği düşünmekten başka bir şey yaptığım yok, üstelik kendimi hep berbat hissediyorum."

Dr. Sterling zamanın dolduğunu söylemeden önce iç geçirip,"Evet, zaten bu yüzden buradasın," dedi.

Kimseye, hatta Dr. Sterling'e bile söylemediğim bir şey var. Orta sınıftan üniversite eğitimi görmüş bir kadın olarak -özellikle de yirmi yaşlarında ve hamile kalmak için bol zamanı olan bir kadın olarak- hamilelik konusunda hissetmemen gereken bir sürü duygu var. O çocuğu doğurmak isterdim *veya* Keşke aldırmasaydım *gibi şeyleri asla düşünmemelisin. Hamilelik yalnızca bir şanssızlık, hastaneye yatmayı bile gerektirmeyen basit bir ameliyatla halledilecek küçük bir terslik. Biraz canın acır, kötü bir regl gibi kramplar olur; biraz depresyon yaşanır ama bu hormonlar yüzündendir. St. Acme's Kadın Sağlık Merkezi'ne, veya adı her neyse oraya, sabah 8.00 randevusuna giden o kadar çok arkadaşıma eşlik ettim ki, artık oraya gitmek de giden birine eşlik edip kürtaj sırasında dışarıda beklemek de törensel bir havaya büründü.*

Hamile olduğumu bilmediğim için kürtaj yaptırıp yaptırmamak konusunu düşünmedim, ama bilsem de bu konuda pek düşünmeyecektim. Hiç sorgulamadan, tartışmadan kürtaj yaptıracaktım. Haydi, belki bir seçenek varmış gibi davranabilir, Üniversite Sağlık Merkezi'nde bir hemşire veya danışmanla oturup seçeneklerimi tartışabilirdim ve hamileliği sonuna kadar sürdürmek, çocuğu evlat edinmek isteyen bir aileye vermek veya onu tek başıma büyütmek konusunu irdeleyebilirdim ama bunu laf olsun diye yapmış olurdum. Kürtaj yaptırmama seçeneğini incelerken, bir tecavüzcüyü veya bir katili temsil etmek zorunda kalan, onun suçlu olduğunu bildiği halde tarafsız bir şekilde

yargılanma hakkına sahip olduğuna inanan ve onu savunan bir avukat kadar inandırıcı olabilirdim. Bu, daha sonraları kadınlara kürtaj konusunda seçim hakkı tanınması için, Washington'da 1989'da ve 1992'de yapılan yürüyüşe katıldığımda buna gerçekten inanmamı sağlayacak bir oyun olurdu. Benim gibi bir kız için başka seçenek yoktu: Sadece kürtaj vardı.

Günümüzde bir kızı hamile bırakan erkeğin, onurlu davranıp doğru olanı yapması, onu kürtaj kliniğine götürmesi anlamına geliyor. Belki de masrafın yarısını veya hepsini ödemesi. Belki Acını ben de hissediyorum *numarası yapar. Veya,* O benim de çocuğum, *gibi şeyler söyler. Ama zorunlu evliliklerin modası artık geçti. Artık evlenmek onurlu bir şey değil. Artık böyle bir kural yok. Bunun daha iyi olduğunu tabii ki biliyorum. İstenmeyen çocukların doğmaması, ergenlik çağında gelinlerin ve daha sakalı çıkmamış damatların istenmeyen evliliklere zorlanmaması daha iyi. Bunu biliyorum.*

Biliyorum.

Birbirini suçlamadan boşanmanın da daha iyi olduğunu biliyorum. Yine de her şeyin yanlış gittiği bir dünyada yaşadığımız duygusunu içimden tam olarak atamıyorum, artık bir neden kalmadığı için, bu duygulara gerek olmadığını kabul edemiyorum. Çünkü bu duygular hâlâ var; orada bir yere yapışıp kalmışlar; evrimin henüz yok edemediği bir kusur gibi, bademcikler veya apandisit gibi.

Hamile kaldığım için şaşkınlık ve hayret dışında, kötü bir şeyler de hissetmeyi o kadar çok istiyorum ki! Ama yapamıyorum, buna cesaret edemiyorum. Teksas'tayken Jack'e, ona aşık olmak üzere olduğumu söylemeye cesaret edemediğim gibi, çünkü çağdaş bir kadından bu gibi geçici ilişkileri gerektiği gibi idare etmesi bekleniliyor. Jack'e veya herhangi başka birine asla şunları söylememem gerekiyor: Kalbimi çalıp götürebileceğini, üstelik benim, buna aldırmayacak kadar zengin olduğumu nereden çıkarıyorsun?

Bazen alnımda bir DİKKAT KIRILABİLİR *işareti yapışık olarak ortalıkta dolaşmak istiyorum. Bazen insanlara, kuralsız bir dünyada, yasaları olmayan bir hayat yaşasam da, bunun ertesi sabah üzülmeyeceğim anlamına gelmediğini anlatmanın bir yolu olsun istiyorum. Bazen, insanların canları istediği zaman gelip gidebileceğini, gerçek zorunlulukların artık olmadığını söyleyen bu dünyanın suratına fırlatıp atabileceğim tek anlamlı protestonun bu olduğunu düşündüğüm için depresyona gömülmek zorunda kaldığıma inanıyorum. Duygusal ve siyasal ilişkilerde aldatma ve ihanet tabii ki yeni bir şey değil ama bir zamanlar birini incitmek kötü ve acımasız sayılırdı. Şimdi işlerin normal seyri, büyümenin bir parçası oldu. Artık hiçbir şey şaşırtıcı değil. Babamın kendine fazla dert etmeden terkedebileceği bir çocuğu vardı; Çoğumuzun daha da kolaylıkla sona erdirebildiğimiz hamilelikleri oluyor. Bir süre sonra her şey anlamını ve önemini yitiriyor. Biri baba olup nasıl sorumluluk almazsa aynı şekilde erkek arkadaş olup hiçbir şey yapmayabiliyor. Zamanla yaşamınızın bir parçası olup da uymaları gereken davranış kuralları olmayan insanların oluşturduğu upuzun listeye dost, ahbap, iş arkadaşını da ekleyebilirsiniz. Zamanla herhangi bir şeye darılmak veya kızmak anlamsızlaşıyor, zaten ne bekliyordun ki? Toplumun çekirdek ünitesinin -ailenin- kolaylıkla gözden çıkarılabileceği bir dünyada herhangi başka bir şeyin ne anlamı olabilir ki?*

Normal duygulardan yoksun bırakılmanın, beni duygusal bir yıkıntıya dönüştürmesindeki çelişkiyi düşündükçe tüylerim ürperiyor. Rus yazar Aleksander Kuprin'in dediği gibi: "Beyler, gerçek dehşetin, artık hiçbir şeyin dehşet uyandırmamasında olduğunu anlamalısınız!"

Ertesi cuma akşamı bir oyun sırasında tam anlamıyla yıkıldım. Sam Shepard'ın bir oyunuydu. Ruby sahneye koymuştu. Dört saat sürdü. *Aşk Delisi* ile *Gerçek Batı*'yı sahneleme

olanağı kalmayınca repertuvar tiyatrolarının el attığı Shepard'ın az bilinen yapıtlarından biriydi. O akşam, beni perişan etmek için zaten fazla bir şeye de gerek yoktu. klinikten daha birkaç gün önce çıkmıştım ve öyle feci bir kanamam vardı ki Kızıl Haçın belki de, bacaklarım arasında bir kan bankası şubesi açması gerektiğini düşünmeye başlamıştım. Bu durumda, oyun başlamadan önce Ruby ile yaşadığım bir terslik beni delirtmeye yetti.

O sıralarda Ruby, semiotic dersimdeki, uzun saçlı bir Cary Grant'e benzeyen Gunnar ile çıkmaya başlamıştı. Anlaşılan birinci sınıfta erkek arkadaşını elinden almaya kalkışmamı hâlâ unutmamıştı ki, Charles Peirce'nin dilbilim, Lévi-Strauss'un antropoloji yazıları, Rus formalistleri ile Frankfurt Ekolü ve bütün bunların Grimm masallarının yeni yorumuna nasıl yol açtığı tartışmaları arasında Gunnar'ı baştan çıkarmaya çalıştığımdan emindi. Bütün bu entelektüel terim kalabalığı arasında istesem de Gunnar'a fazla zaman ayıramazdım. Üstelik bu saçmasapan dersi almamın asıl nedeni olan bir başka çocuğa sırılsıklam aşıktım.

Daha doğrusu fiziksel cezalandırılma olayından yeni çıkmış, berbat bir haldeydim; Ruby'nin erkek arkadaşını elinden alıp yeni bir felakete yol açmak aklımda olan en son şeydi. Ama oyundan önce fuayede Ruby ve Gunnar ile dururken Gunnar'ın çarpılmış kravatını -Ruby'nin oyununun galası onuruna taktığı kravatı- düzeltmek için elimi uzattım ve Ruby bunu bir saldırı olarak yorumladı. Onun erkeğine dokunmamam gerekiyordu, öyle sinirlendi ki bütün akşam benimle konuşmadı. Oyun sonrası verilecek partiye hazırlık yapmak için Ruby masalara bisküvi ve büyük şarap şişeleri yerleştirirken peşinden dolaşıp tekrar tekrar özür diledim, tepsileri taşımayı önerdim ama o benimle konuşmayı reddediyor, yalnızca, "Sana güvenilmez," diyordu.

"Ruby, lütfen, özür dilerim," diye tekrarlayıp duruyor-

dum. "Ne yaptıysam üzgünüm. Lütfen bana kızma. Şu anda hiç iyi değilim. Dostlarımın bana iyi davranmasına ihtiyacım var. Sana ihtiyacım var."

Oyundan sonra Gunnar'ın oda arkadaşı Timothy, anlayamadığım bir nedenden ötürü benimle konuşuyordu. Ben orada durmuş saatte yarım litre kan kaybediyordum, en iyi arkadaşlarımdan biri bana darılmıştı ve birinin bana o anda iyi davranması inanılır şey değildi. Timothy, oyunun teması hakkında konuşmaya çalışıyordu ama ben sadece Ruby'nin bana ne kadar kötü davrandığından söz etmek istiyordum. Niçin onunla konuştuğumu bile anlamıyordum. Onu pek tanımıyordum ve bu durumda bir erkeğin ilgisini çekebilmeme şaşıyordum. İçinden ne kadar kötü hissetsen de erkeklerin yanında neşeli ve hevesli davranmak zorundaydın. En azından annem hep böyle söylerdi. *Ona ne kadar deli olduğunu belli etme,* derdi. *Kimse senin gibi dertli biriyle beraber olmak istemez.* Ama o akşam Timothy, o tüm diğer insanlar gibi sadece sızlanabileceğim biriydi. Numaramı henüz bilmeyen ve depresyonum, gerçek ve hayali sorunlarım ve her şeyim hakkında konuşmaya başlayınca henüz hahişte-yine-başladı demeyen biriydi.

Buzlar gelmeden önceki pastırma yazı havasının keyfini çıkarmak için Timothy ile bir açık hava kahvesinde oturduğumuz sırada, "Hayat çok berbat," dedim. "Hayat dehşet verici, Ruby bana kötü davranıyor, sadece ölmek istiyorum."

"Hayır istemiyorsun," diye karşılık verdi. Ona ne diyebilirdim ki? Yirmi dakika önce tanışmıştık. Günümüzde hoşbeş etmeye vakit yok.

"Gerçekten istiyorum," diye ısrar ettim. "Sana niye yalan söyliyeyim ki. Seni tanımıyorum bile. Geçen gün feci bir düşük yaptım, boktan bir işti, şimdi de en iyi arkadaşım, Ruby, benimle konuşmuyor. Hepsi birleşince, bence intihar

için yeterli gerekçe oluşturuyor."

Cevap vermeyince birden Timothy'yi tanıdığımı anladım, birinci sınıfta komşum olan Hadley ile çıkmıştı. Hadley iki kez intihar girişiminde bulunup McLean'de birkaç ay yatttığı için sınıf geçememişti, birinci sınıfı tekrarlıyordu. Bir yıl sonra bile tam olarak kendine gelmemiş bir halde, hep büyük aşkı olarak tanımladığı Timothy demek buydu.

"Tanrım, şimdi hatırladım," dedim. "Yoksa sen, Hadley'in hep sözünü ettiği Timothy misin?"

"Evet, o benim."

Onun hakkında duyduklarımı sıralamaya başladım ama o, Hadley aklını yitirmek üzereyken ona gerçekten çok iyi davrandığı için aralarındaki ilişkiyi abarttığını söyledi.

"Hadley McLean'deyken onu ziyaret eden tek kişi bendim," dedi.

"Ya!"

"Kendini öldürmeyi gerçekten istemediğini biliyorum. Sadece biraz dinlenebileceğin bir hastaneye kapağı atmak istiyorsun."

"Belki."

"Belki değil," diye kendinden emin devam etti: "*Kesinlikle.* Ne düşündüğünü biliyorum." Onun ben-oradaydım-onu-yaşadım ısrarına karşı koyamadığım için daha fazla tartışmadım. "Hadley'i görmeye gittiğim için orasının gerçekten dehşet verici olduğunu söyleyebilirim. Hastaneye yatırıldığın zaman, öyle kırlarda uzun yürüyüşler yapıp, sessizce düşüncelere dalabileceğin dağdaki bir çiftliğe gönderilmiyorsun. Çoğunlukla berbat bir yatakta yatıp hiçbir şey yapmıyorsun. Doktorlar zaman zaman seni yoklarlar ve senden öyle kötü durumdaki insanlarla beraber olursun ki, orada ne aradığını kendi kendine sorup durursun. Üstelik hastaneler gerçekten bembeyaz, açık mavi ve açık pembedir. Televizyon tavana asılıdır. Yemekler berbattır. Dışarıda

iyileşebilecekken, oraya gitmek istemeni anlamak çok güç."

"Belki de gidemeyeceğim." Birden, Timothy'nin bana ne yapmam gerektiğini söylemesine sinirlendim. Belki kötü yemeklerden, pastel renklerden ve tavana asılı televizyonlardan hoşlanıyordum. Belki de gerçekten ölmek istiyordum. O bunu bilemez ki!

"Timothy, bu çok hoş ve aydınlatıcıydı, ama acele etmem gerek," dedim. "Uzay, Zaman ve Devinim hakkında bir ödev hazırlamam gerekiyor." Bu doğruydu. İki hafta geç katıldığım fizik dersine çok çalışmam gerekiyordu. Cuma akşamı ders çalıştığım için salağın tekiyim, dercesine ona gülümsedim.

"Gerçekten bunu yapabilecek halde misin?"

"Elbette. Çalışmak bana her zaman iyi gelir." Bu da doğruydu. "Çalışmak özgürleştirir," diye ekledim ama Timothy Musevi olmadığı için Auschwitz'e yaptığım göndermeyi belki de anlamayacaktı.

"İntihardan söz ederken evine yalnız gitmene izin vermeyeceğim."

"Hayır, doğru söylüyorum. Çalıştığım zaman kendimi hep daha iyi hissederim. Arkadaşlar, başka şeyler seni yarı yolda bıraktığı zaman her zaman ertelemiş olduğun, yapılacak yararlı bir şeyler vardır ve ben şimdi eve gidip bunu yapacağım."

Timothy,"Elizabeth," dedi. "Saat biri geçti. Niçin eve gidip uyumuyorsun?"

"Bunu yapamam. Ödevimi yazmadan önce olmaz. Hem yarın da uyuyabilirim."

"Bence şimdi uyuman gerek. Uyku sana iyi gelir."

Çantamı toparlayıp Harvard Avlusunun karşısındaki evime doğru yola koyuldum. Timothy arkamdan geliyordu. "Timothy, eve gidiyorum, yapmam gerekeni yapıyorum ve iyiyim." Gülümsedim. "Ve garip bir nedenden ötürü yarın

sabah ölmüş olursam Ruby'ye, öbür dünyada onu affetmeye çalışacağımı söylemeyi unutma."

"Oraya gitmeni istemiyorum -" diye başladı ama ben koşmaya başlamıştım bile, Avluyu koşarak aştım ve Kirkland Caddesine doğru ilerledim. Bir yerde Timothy onu ektiğimi anlamış olmalı ki, eve vardığımda yalnızdım.

Eve dönünce, Alden bir gece yarısı sohbetine girişiyor ve gittiği bir dans gösterisini anlatmaya başlıyor, umurumdaymış gibi. Tek önemli şeyin Uzay, Zaman ve Devinim olduğundan Alden'in haberi yok, ne hakkında olduğunu bilmesem de bu dersin hayatımı kurtaracağından eminim. Birkaç ödev hazırlamam gerek ve her şey düzelecek.

Emin adımlarla yatak odama yürüyorum ama Alden ağlamaya başladığımı duyup peşimden geliyor. Yere düşüyorum ve çantam, paltom ve bedenimle yerde bir yığın oluşturuyorum, ağlayan bir yığın. Alden ne yapacağını bilemeden, beni izliyor. Ağlamayı sürdürerek çalışma masama yürüyüp Uzay, Zaman ve Devinim ders kitabını alıyorum, yatağıma götürüyorum ve okuyacakmış gibi açıyorum.

Alden,"Elizabeth, dinle," diyerek yaklaşıyor, "Bence uykuya ihtiyacın var, biraz sakinleşsen iyi olacak. Yarın çalışsan daha iyi olmaz mı?"

"Bunu okuyabilirsem," diye mırıldanıyorum,"Darwin'i okuyabilirsem düzelirim. Yapmam gerekeni yaparsam düzelirim."

"Elizabeth, bu delilik."

"Yakın bir zamanda ölürsem, en azından üretken bir yaşamım olduğunu ve her ödevimi zamanında yaptığımı söyleyebilirler. Ölmüş olabilirim ama Uzay, Zaman ve Devinim ödevimi vaktinde tamamlayacağım."

Arkama yaslanıp kitabı büktüğüm dizlerimin üzerine yerleştiriyorum ve yaşlarla dolu olduğu için iyi göremeyen gözlerimle okumaya çalışıyorum. Alden yanıma gelip kitabı

elimden çekiyor. "Neyin var, söylesene!"

"Artık önemi yok. Artık hiçbir şeyin önemi yok."

"Elizabeth, Samantha uyuyor ve ben ne yapmam gerektiğini bilmiyorum. Ne yapmamı istiyorsun? Senin için endişeleniyorum."

"Birşeyim yok," diye bağırıyorum. "Uzay, Zaman ve Devinim ödevimi yazmama izin verirsen, bir şeyim kalmayacak!"

Odamdan çıkıp telefona gidiyor. Kliniğin acil servisine telefon edip nöbetçi psikiyatristle konuşuyor. Düşük yaptığımı, çok mutsuz olduğumu ve intihardan söz ettiğimi anlatıyor. Sonunda beni sürükleyerek odamdan çıkarıp telefona götürüyor. Ben hâlâ ağlıyorum. Doktor, "Sorun nedir?" diye soruyor.

"Hiçbir şey," diyorum. "Sadece çalışmam gerek."

"Peki, bunu anlıyorum, ama vakit çok geç ve sesinizden uykuya ihtiyacınız olduğu anlaşılıyor."

"Kahretsin!" diye bağırıyorum. "Herkes kafayı uykuyla bozmuş. Ya oturur ödevimi yazarım, ya da kendimi öldürürüm, anlaşıldı mı?"

"Öyleyse Stillman'a gelmeniz daha doğru olacak," diyor. "Hastane ortamı size daha iyi gelebilir."

"Ama gelemem." Bu artık sıkmaya başladı diye düşünüyorum. "STİLLMAN'A GELEMEM ÇÜNKÜ UZAY, ZAMAN VE DEVİNİM ÖDEVİMİ HAZIRLAMAM GEREKİYOR, YOKSA İYİCE SAPITACAĞIM. NİÇİN HİÇ KİMSE, HUZUR İÇİNDE DARWİN'İ OKUYABİLİRSEM HER ŞEYİN DÜZELECEĞİNİ BİR TÜRLÜ ANLAMIYOR?"

Doktorun bunu anlamadığı apaçık, çünkü beni aldırmak için iki görevli göndereceğini söylüyor. Şu anda beni kendi başıma bırakmak istemediği anlamında birşeyler söylüyor. Onu dinlerken ağlıyorum, Alden'in telaşla yanıbaşımda durduğunu ve emin ellere bırakılacağımdan emin olmak is-

tediğini görünce daha da ağlamaya başlıyorum. Doktor bir çanta hazırlayıp, ihtiyaç duyacağım şeyleri almam için zaman bırakacağını ve on dakika sonra bir otomobilin kapıda olacağını söylüyor.

Telefonu kapatmadan,"Tamam mı?" diye soruyor. "O halde biraz sonra Stillman'da görüşmek üzere."

"Peki ama kitaplarımı da getiriyorum," diyorum. "Uzay, Zaman ve Devinim ödevimi bitirmem gerek, yoksa her şey biter."

Doktor, sesinde ölçülü bir anlayışla,"Çok iyi," diyor. "Ne isterseniz getirin."

Stillman'da televizyon seyredip okumaktan başka yapacak pek bir şey yok. Birkaç saatte bir doktorlar gelip bana sorular soruyorlar, sorunun ne olduğunu ve ne yapmak niyetinde olduğumu soruyorlar. Ben ise bilmediğimi söylüyorum, çünkü bilmiyorum. Uzay, Zaman ve Devinim ödevim ve diğer gecikmiş ödevlerim hakkında konuşmayı kesip uyuyabilmem için haplar, çoğunlukla Dalmane veriyorlar. Ben bile bu yalıtılmış odada, işlerin düzeldiğini kabul etmek zorunda kalıyorum. Timothy yanılmış. Burası bembeyaz, can sıkıcı, yapay ve fazla ışıklandırılmış ama en azından kimse bana dokunamaz.

Tanrı, emin olduğu şeyden kuşku duyandan
Yardımlarını esirgemesin.

BRUCE SPRINGSTEEN
"Brilliant Disguise"

9
DERİNLERDE BİR YERDE

Depresyon geçirenleri, o ölü evi havası mı çeker yoksa onlar hastalıklı halleriyle o havayı kendileri mi yaratırlar, bilemiyorum. Bildiğim tek şey, üniversitedeki ikinci yılımda bütün sene, başucunda üstünde AŞK BİZİ PARÇALAYACAK yazılı iki metrekarelik bir afiş asılı olan bir yatakta yatmış, sonra da o yatakta niçin hiç iyi bir şeyler olmadığına şaşıp durmuştum.

Ama sorun sadece yatak odam değildi. Bütün daire öyleydi. Kasvetli ve loştu. Ben taşındıktan sonra bir tımarhane veya atış salonu yapıldığını duysam hiç şaşmam. Daha da iyisi, nekahat dönemindeki vampirler için bir dinlenme evi. Daire öğleyin de gece yarısında olduğu kadar karanlıktı. Depresyon geçirmek için ideal bir yerdi. Havadar, güneşli dekorasyonu ile Teksas'taki dairem, başıma gelecek felaketi önceden haber vermişti ama sonum Cambridge'de, yerleştiğim perili evde geldi.

Düşük yaptıktan sonra, geceleri Cambridge sokaklarında dolaşmak dışında hemen hiç yataktan çıkmadığım için, tam anlamıyla karanlıkta yaşıyordum. Güneye bakan oturma

odamız güneş alıyordu ama kimse orada oturmazdı; kahverengi ekose kumaşla kaplı çirkin koltukları beyaz pamuklu çarşaflarla örttüğünüz için orası bir ölü odasını andırıyordu. Evin bütün diğer bölümleri ile uzun koridora açılan yatak odalarının hepsi kuzeydeki bir avluya bakıyordu. Ve hepimiz, depresyonda veya yorgun olduğumuz veya çok dersimiz olduğu için, kendimizi geniş fakat karanlık yatak odalarımıza hapsedip münzevi yaşantılarımız içinde yitmiştik. Bütün daireye bir çeşit delilik mikrobu bulaşmış gibiydi: Zen Budizm'e düşkün olan Alden günde on saat meditasyon yapardı; A tipi üstün başarılı Samantha ise yavaşlarsa benim gibi birine döneceğinden korktuğu için aşırı dolu bir program uygulardı.

Dördüncü bir daire arkadaşımız daha vardı, Paul ile çıkan, Pakistan'lı bir kadın olan Sindhi. Sindhi, Paul'ün evine taşınırsa Karaçi'deki ailesinin bundan haberi bile olmayacağına nihayet karar verince, onun yerini alan bir dizi kiracının hepsi bizim yanımıza taşınır taşınmaz ya okulu ya da kenti terketti. M.I.T.'de yapay zeka öğrenimi gören Fransız Jean-Baptiste bizimle iki ay kaldıktan sonra Paris'e dönüp obua dersi almaya karar verdi. Harvard'da Amerikan tarihi üst lisans öğrencisi olan İngiliz Inigo yanımıza taşındıktan bir ay sonra ailesinin Shropshire'daki çiftliğine dönüp koyun yetiştirmeye başladı. Yeni Harvard mezunu W.B.'yi hepimiz öldüresiye sevdiğimiz halde, dairemizde kaldığı süre içinde ruh sağlığı giderek bozuldu. Bir gün *Sail* dergisinde editörlük yapıyor, ertesi günü motosikletli acele servis elemanı oluyor, daha ertesi gün hukuk fakültesine kaydoluyor, sonra da senaryo yazmak için Los Angeles'a taşınıyordu. İkimiz de, bu dairenin cehennemden çıkma olduğundan ve depresyon ile karmaşanın duvarlarına sindiğinden kuşkulanmaya başlamıştık.

Gerçekten de, Harvard'da sadece misafir öğrenci olan Al-

den tekrar New York'taki Barnard'a dönünce onun odasına taşınan arkadaşım Veronica derhal depresyona girdi. Veronica tezini yazamadığı için -gerçekten yazamıyordu- son sınıfın ikinci sömestirinde okula ara vermişti. Çalışmak üzere Macintosh'un başına oturur oturmaz fiziksel olarak rahatsızlanıyor, klostrofobiye kapılıp kımıldayamaz hale geliyordu; bu yüzden bizim yanımıza taşınmıştı. Tabii Kirkland Caddesindeki dairede birkaç hafta kaldıktan sonra erkek arkadaşıyla arası bozulan ve birden akşamüstü dörtten önce yataktan kalkamaz hale gelen Veronica, tezini düşünemez hale geldi. Amaç sahibi bir Kadın olan Samantha'nın dışında -ki bunun kendi başına boktan bir durum olması gerekir- dairedeki herkes raporlu sayılabilirdi.

Bu dört odalı apartman dairesinde yıllarca o kadar çok insan yaşamıştı ki, durmadan yeni baştan yaşanan gençliğin kokusu duvarlara sinmişti. Banyo lavabosunda ergenlik sivilcesi merhemi çıkmayan lekeler oluşturmuştu, aynalı ilaç dolabı, idrar yolu iltihabı için yazılmış Bactrim ve gelmiş geçmiş benzeri ilaçların kalıntılarıyla doluydu. Sil Parlasın reklamlarındaki gibi bir mutfağı olan daire, büyük ve ucuzdu ama belki de buradan canlı çıktıkları için şanslı olduklarını bildiklerinden, kimse burada bir yıldan fazla kalmıyordu.

Herkes uyurken veya Mary Tyler Moore *filmlerinin yeniden gösterimlerini izlerken veya ertesi sabah erkenden vermeleri gereken ödevleri bitirmek için sabahlarken, ben gece karanlığında tek başına yürüyen bir tip haline geliyorum. Nerede dolaşırsam dolaşayım yanımda hep bir dolu şey taşıyorum, elim kolum kitap, kaset, kalem ve kağıt dolu. Birden içimden gelirse, bir yerde oturup, ne bileyim, kitap okumak veya baş yapıtımı yazmak istersem diye, önemli eşyamın, dünyevi mallarımın hep yanımda olmasını istiyorum. Yuva kavramı adına içimde ne kalmışsa hep yanımda taşımak istiyorum. Her za-*

man elim kolum dolu ve yüklüyüm. Belki de bir bohçacı kadın olmak, ayağını oradan oraya, heryere ve hiçbir yere sürümek, biraz böyle bir şeydir.

Aylardan ekim ve böyle dolaşmak için hava çok soğuk. Ama benim hareket etmem, beni yakıp bitirecek olan bu ateşten uzağa, hep daha uzağa gitmem gerekiyor. Dışarısı soğuk ama sıcaktan delirmiş bir haldeyim.

Cadılar Bayramından sonraki akşamüstü her zamanki gibi karanlıkta uyanıyorum, ama yataktan çıkamıyorum. Günlerden pazar, ve pazarlar öylesine tatsız ki, ödevleri bitirmek ve akşamdan kaldığın için aspirin yutmaktan başka yapacak bir şey yok. Kampüste yaşarken pazar günlerinin en iyi tarafı brunch'ta sütle kakaolu mısır gevreği yemekti, benim gibi şekersiz gevrek yiyerek büyüyen biri için bu bir şölendi. Şimdi, odamda yerdeki şiltenin üzerinde yatarken, kendime artık kampüste yaşamadığımı hatırlatıyorum ve bu dairede ağıza atacak bir lokma bile yok, çünkü benim yapacak başka işim olmadığı, Samantha'nın ise yapacak çok işi olduğu için, her ikimizin de markete gidecek hali yok.

Yatağımda yatarken kendi kendime şöyle diyorum: Evet kızım, burada tam bir boşlukta yaşıyorsun. Elbette delirirsin, Elizabeth. Bu dünyada insanlar, soğutucularında bir şişe süt kalmadı diye deliriyorlar.

Ve kendimi bir kaset çalardan çıkan bir kaset gibi yataktan çıkarıyorum. Çay yapmak için ayaklarımı sürüye sürüye mutfağa giderken annemi aramaya karar veriyorum. Gerçekten normal bir şey yapmaya ihtiyacım var. Bana dünyayla bağlantım varmış duygusu verecek normal bir şey yapmalıyım. Çünkü şu anda kendimi, dibinden kesilmiş ve daha küçük parçalara kesilmek üzere kereste deposuna götürülmekte olan bir ağaç gibi hissediyorum. Annem ise, kaçığın tekidir ama son derece normaldir. Vergilerini öder, ha-

yatını kazanmak için çalışır ve çaydanlığı yakmadan su kaynatır. Benim şu andaki çevremden o kadar uzakta ki, onu ararsam bir şekilde daha aklı başında bir yere ışınlanacağıma inanıyorum. Hemen hemen her gün konuşurduk, ama son zamanlarda konuşmuyoruz, çünkü benim ona anlatmak istemediğim çok şey, onun da bilmek istemediği çok şey var. Birkaç günde bir, hiçbir şey konuşmadan çene çalmamıza rağmen, suskunluğumuz müşterek bir girişim. Belki de ciddi bir konuşma yapmamızın zamanı geldi.

Telefonu açar açmaz bir şeyler hakkında bağırmaya başlıyor. Biraz, birkaç gün önce aradığı halde telefonuna yanıt vermediğim için, biraz Harvard'dan gelen ilaç faturasının neyin nesi olduğunu öğrenmek istediği için, biraz da bağırmak için bağırıyor. Bizim ailede herkes bağırır. Tuzu verir misin'in ötesinde bir duygu veya düşünceyi ifade etmek istedikleri zaman, çığlığı basarlar. Bu yüzden annem sakin olmaktan çok uzaktır ve ben de, onun bu annevari sürekliliğinin telefon tellerinden süzülüp bana erişebilmesi umuduyla, onu arıyorum.

Ona nerdeyse şunları söylemek üzereyim: *Anne ihtiyacım olduğu için seni arıyorum ve sen bu ihtiyacıma cevap vermek zorundasın, en azından bir süre için verir gibi yapmalısın, çünkü şu anda benim asla hata yapmayacağıma inanan bir anne gibi davranmana ihtiyacım var.* Öyle çaresiz bir haldeyim ki, bir işe yarayacağını bilsem bunu söylerdim.

Ama işe yaramaz. Histerik olduğu zamanlarda, ona sakinleşmesi için yalvarırdım, çünkü o hayatımda güvenebildiğim tek yetişkindi; delirdiği zamanlar yer sanki ayağımın altından kayıp gidiyor, ama bu onu susturmaz. Bana, onun avaz avaz bağırmasını engelleyecek bir şeyler söylüyormuşum gibi, anlayışla ve ilgiyle bakmaz. Asla bir adım geri çekilip, davranışının uygunsuz veya uyumsuz olduğunu, veya daha da kötüsü üretken olmadığını asla görmez. Bağırmayı

sürdürür. Ve ben orada oturup, bu gürültüyü nasıl keseceğimi, bu patırtıyı sürdürmekle beni öldürdüğünü anlaması için nasıl bir düşkünlüğe saplanmam gerektiğini düşünüp planlar yapıyorum.

Meraklanma, bu kasvetli pazar gününde hiçbir şey olmayacak. Annemi biraz daha yorgun bir halde bırakıp telefonu kapatıyorum ve geriye ne kaldığını merak ediyorum.

Annemle vedalaşıp telefonu kapadıktan sonra Rafe'yi aradım, bu son dört yıldır yapmak istediğim bir şeydi.

Ne beklediğimi bilemiyordum -lise ikinci sınıfta üniversiteleri gezerken Brown'a gittiğim zaman onu tek bir kez görmüştüm- ama kurtuluş işe yarardı. Rafe bir arkadaşımın arkadaşıydı, onun anne ve babası da benimkilerle aynı nedenlerden mahkemeye düşmüşlerdi, o da babasıyla konuşmuyordu ve müşterek arkadaşımız boşanma mahkemesindeki anılarımızı tazeleyip eğleneceğimizi düşünerek bizi tanıştırmıştı. Eğlenmiştik de, ama o dört yıl önceydi.

İsterse hayatımı kurtarabileceğini şimdi ona nasıl söyleyeceğimi bilemiyordum.

Telefonu açtığı zaman sesini tanır gibi oldum. "Alo? Rafe, sen misin?"

"Evet."

"Selam Rafe, ben Elizabeth, Jim Witz'in arkadaşıyım. Birkaç yıl önce üniversite seçmek için Brown'a geldiğim zaman tanışmıştık."

"Yaa." Hatırlamışa benzemiyor.

"Herneyse, o zaman babamla bazı sorunlarım vardı, senin de benzer sorunların olduğu için Jim bizi tanıştırmıştı..." İç çekerek veya inleyerek ne demek istediğimi anladığını belirtecek bir yanıt vermediği için, bu karşılaşmayı unuttuğunu anladım. Sıkıldığımı gizlemek için, "Neyse, belki de hatırlamıyorsun, aradan çok zaman geçti," diye ekledim.

"Kendini tarif edersen belki anımsarım," dedi.

"Aslında sen birinci sınıftayken buraya gelmiştim, unutmuşsundur." Yalnızca sorusunu yanıtla Elizabeth. "Ama sorduğun için söyleyeyim, saçım kumral ve çok uzun, gözlerim kahverengi ve hep siyah giyerim, yani sokakta gördüğün her iki kızdan biri ben olabilirim."

"Evet, buralarda hemen hemen herkes böyledir."

"Bak aramamın asıl nedeni" - aramamın asıl nedeni neydi? - "şey, aa-a Jim'i bulmak istiyorum, mezun olduktan sonra nereye gittiğini belki sen bilirsin diye aradım."

"Hiçbir fikrim yok." Numaram pek işe yaramamıştı.

"Peki, o zaman seni daha fazla rahatsız etmeyeyim."

"Hey, dur bir dakika," derken sonunda ilgilenmiş gibiydi. "Kapatma. Birkaç yıl önce karşılaştığımızdan beri neler yaptığını anlatmadın."

"Zaten beni hatırlamıyorsun."

"Biraz hatırlar gibiyim."

!!!!!!!!!!!!!!

"Bir düşüneyim. Şimdi Harvard'da üçüncü sınıftayım, Çağdaş Edebiyat öğrenimi yapıyorum, yazıyorum ve son birkaç yılda pek ilginç bir şeyler olmadı diyebilirim." Bir düşük ve bir sinir krizi başlangıcı, pek ilginç şeyler sayılmaz. "Hâlâ babamla konuşmuyoruz, aramadığımdan değil ama."

Hangi şarkıcılardan ve yazarlardan hoşlandığımızı konuştuk, sonra o mezun olduktan sonra doğduğu kente, Minneapolis'e dönüp oyunculukta şansını denemek istediğini söyledi. Bir süre önce Molière'in *Tartuffe*'unun bir uyarlamasında rol aldığını anlattı. Görebilmemi istediğini, çok iyi bir oyun olduğunu söyledi. Ben de bütün kadınlar gibi kendi kendime soruyordum, Niçin oyunu benim görmemi istiyor? Bir oyuncu olarak oyununu herkesin izlemesini mi istiyor? Yoksa özellikle benim orada olmamı mı istiyor?

Sonunda, Jim'in nerede olduğunu bilmediği için üzüldüğümü, ama artık kapatmam gerektiğini söyledim. "Ama sana şans dilerim," dedim. "Umarım her şey istediğin gibi olur."

"Dur kapatma," dedi. "Numaranı alayım yolum Boston'a düşerse seni ararım."

"Numaramı ne yapacaksın?"

"Oraya gelirsem seni ararım. Belki tekrar görüşürüz."

"Ah, evet anlıyorum." Son derece sakin. Elizabeth hayatında hiç bu kadar sakin olmamıştın. "İyi olur."

"Hem de çok yakında oraya gelebilirim. Cambridge'li iyi bir arkadaşım var," dedi. "Oda arkadaşım da Arlington'lu."

"Ne kadar iyi," dedim. Ne kadar iyi. "İyi, o zaman ararsın."

İki gün sonra, salı akşamı, Rafe ile tekrar telefonda konuşuyordum.

Telefonu açınca çok iyi tanışıyormuşuz gibi,"Selam, yine ben," dedim. "Bak bu tuhaf gelebilir ama, şey düşündüm ki..." Mm. "Bu hafta sonu seni görmeye gelebilir miyim? Buradan uzaklaşmaya ihtiyacım var, evden başka gidecek yerim de yok, eve de şu ara gidemem -"

Gülerek sözümü kesti. "İşin tuhafı," dedi,"son birkaç gündür ben de seni görebilmek için Boston'a gitmenin bir yolunu arıyordum."

Cuma akşamı sabaha karşı 4.00'te, bir oyun seyredip birkaç partiye gittikten sonra Rafe'nin evine dönmüştük ve beni hâlâ öpmemişti. Ben de ne yapmam gerektiğini bilmiyordum.

Rafe'nin evi çok güzeldi, Brown üniversitesinin son sınıf öğrencilerine verdiği bir ödüldü. İki arkadaşıyla birlikte kalıyordu, klübünden kovulan bir arkadaşı da tavan arasında kalıyordu. Ama o geç saatte bile, evde Rafe ile benden baş-

ka kimse yoktu. Oturma odasındaki yedek yatağın üstüne oturup konuştuk. Başımdan geçen jinekolojik karabasan konusunda duyarlı davranıp orada yatmamı önerecek diye ödüm patlıyordu, kimbilir, belki de ayrı yataklarda yatmanın doğru olduğuna inanan erkeklerdendi.

Bu sahiden de Harvard'dan uzakta geçirilen, öylesine bir hafta sonu olacak diye ödüm patlıyordu. Rafe benim için bir kurtuluş olmayacak diye öyle dehşete düşüyordum ki bunu düşünmeye bile dayanamıyordum. Olmalıydı.

Olmalıydı.

Tam kendimi kötü hissetmeye başlarken, buraya gelip de yalnızca iyi ve dostça davranmak isteyen, politik tavırlı bir erkekle beraber olmaktansa evde oturup hafta sonunda, evet gerçekten de, Uzay, Zaman ve Devinim ödevimi yazabilirdim, buraya kurtuluşum için gelmeseydim yapacak bir sürü başka iş bulabilirdim, diye düşünmeye başlarken ve artık buna dayanamaz hale gelirken, Rafe beni öptü.

Kurtulmuştum.

Onu her hafta sonu görüyorum. Bazen cumadan pazara kadar, bazen de perşembeden pazartesiye kadar beraber oluyoruz. Birlikte olduğumuz zaman sadece birlikte oluyoruz. Ne ödev yapılıyor, ne prova, ne temizlik ne de yemek pişiriliyor. Cambridge'de olduğum üç gün süresinde her şeyi yapmaya çabalıyorum, ders çalışıp ödevlerimi hazırlamaya, çamaşır yıkamaya, Lamont Kütüphanesi'ndeki yeni işime gitmeye, hatta derslere bile girmeye çalışıyorum. Ama Harvard'daki herhangi bir kimseyle veya herhangi bir şeyle ilgilenmek o kadar güç ki! Her gün, Rafe beni arar umuduyla veya onu aramayı planlayarak, tam bir karanlık içinde yaşıyorum.

Arada bir, daireme bir göz atıyorum. Bantın zamkı soğuktan donduğu için eylülde oturma odası için özenle seçip as-

tığım afişlerin duvarlardan sarktığını görüyorum. Yeniden bantlamak gerektiğini biliyorum ama hepsinin halının, koltukların ve sandalyelerin üzerine düşmesine göz yumuyorum. Mutfakta birkaç torba çöp biriktiğini farkediyorum ve biri onları atmazsa yakında farelerle birlikte yaşayacağımızı biliyorum. Bunu biliyorum ama yine de sabahleyin çıkarken torbalardan birini alıp götürmem gerektiğini hep unutuyorum. Tek düşündüğüm, *Rafe acaba şimdi nerede?*

Rafe'den her ayrılışımda kendimi gözyaşları içinde buluyordum. Otobüste Providence'den Boston'a kadar ağlıyordum. Harvard Meydanından daireme yürürken ağlıyordum. Eve gelince bütün arkadaşlarım yatmış olduğundan omzunda ağlayabileceğim kimse olmadığı için ağlıyordum. Saatlerce, durup durup ağlıyordum. Bilgisayarımın başına oturup, haftalık Uzay Zaman ve Devinim ödevimi yazarken ağlıyordum, artık yalnızca bu dersle ilgileniyordum, Kant ile mutlak bilgi, Hopi lehçeleri ile uzay-zaman sürekliliği, Öklid karşıtı geometri ile ışınlar arasında biraz daha ağlıyordum.

Sabahleyin ağlayarak uyanır ve gece boyunca uykumda ağlamam da mümkün mü diye, merak ederdim. Böyle gecelerde uyuyabilmenin tek yolu Alden'in çalışma masasının çekmecesinde sakladığı Halcion haplarından bir tanesini yürütmekti. Tabii sabah, o Halcion sonrası sartsıntıyla uyanır uyanmaz hemen telefona koşardım. Durmadan ağladığımı söylemek için Rafe'yi arar, o her seferinde ne diyeceğini bilemez halde kalakalır, ben niye bunu yaptığımı bilemezdim.

Aşkın tanımlanması zor bir şey oluşuna ağlıyorum, şu anda tamamen depresyonla dolu olan içimdeki o çukuru doldurabilecek birine tamamen sahip olmamın olanaksızlığına ağlıyorum. İnsanların bazen niçin sevgililerini öldürmek, sevgililerini yemek, ölü aşklarının küllerini içlerine çekmek istemelerini

anlıyorum. Rafe'yi içime almak için duyduğum müthiş arzunun, başka bir insana sahip olma arzusunun, ancak böyle giderilebileceğini anlıyorum.

Bir süre sonra, bu öyle bir hal aldı ki, artık Rafe ile birlikte olmak da bana yetmiyordu. Hep o kadar uzaklardaydı ki. Seviştiğimiz zaman bile, bir başka canlı insanın olabileceği kadar derinlerde, taa içimdeyken bile, o hâlâ çok uzaklardaydı, Mars'ta, Jupiter'de veya Venüs'te gibiydi.

Rafe'den ayrı olduğum zamanın çoğunu ağlayarak geçiriyordum, onunla birlikte olduğum zaman da aynı şeyi yapıyordum. Dr. Sterling'e Rafe'nin erkek arkadaşlarımın en iyisi olduğunu ve bana çok bağlı olduğunu, buna rağmen benim sürekli ağladığımı anlattığım zaman, sorunun ne olduğunu anlayamadı.

Dr. Sterling, "Rafe'yle birlikte olduğun zaman, yaşadığın yakınlık, yoksun bırakıldığın ve uzun süredir özlemini çektiğin bir duygu ve Rafe'yi kaybetmek üzere olduğunu hissettiğin zaman bu duygu seni aşırı uçlara sürüklüyor," dedi. "Sanırım onunla birlikte olmakla, ondan uzak olmak arasındaki çelişki taşıyamayacağın kadar yoğun."

"Ama onunla birlikte olduğum çoğu zaman da kendimi kötü hissediyorum," dedim. "Ne kadar inandırmaya çalışırsa çalışsın, gerçekten benim olduğuna bir türlü inanamıyorum."

Dr. Sterling, "Böyle düşünmen için bir neden olmalı," dedi. "Sen tümüyle mantıksız bir kişi değilsin. Bir davranışı seni uyarıyor olmalı."

Gözlerimin arkasındaki sel sularının yükseldiğini hissediyordum. Sıcak su, sıcak kan ve sıcak tuz. Rafe'yle birlikte olabilmek için nasıl her şeyi yaptığımı ama onun benimle olmak için fazla çaba göstermediğini ve sanki yalnızca onu sevmek ve ona hizmet etmek için dünyaya gelmişim gibi,

her hafta sonu boynumda kocaman bir kurdeleyle hediye paketi yapılmış bir şekilde ona gitmemi, doğal karşıladığını anlatırken göz yaşlarımın biriktiğini hisssediyordum. Bu durumu kendim yaratmıştım, ama benim böyle davranmama izin verdiği için yine de ondan nefret ediyordum. Hiç çaba harcamadığı için ondan nefret ediyordum. Cambridge'e, beni görmeye bir kere bile gelmediği için, hep görmesi gereken bir oyun, yazması gereken bir ödev olduğunu söyleyip beni savuşturduğu için ondan nefret ediyordum. Onun için her şeyi feda etmeme yol açtığı için ondan nefret ediyordum.

"Benim çabalarım olmadan bu ilişkinin olmayacağını düşününce beni ne kadar çok sevdiğini söylemesinin, bir anlamı olmuyor," diye sızlandım.

"Bu sana ne anımsatıyor?"

"Tabii ki babamı." Bunu niye soruyordu ki? Terapiye yeni başladığımı mı sanıyor? Bu ilişkileri tek başıma kuramayacağıma mı inanıyor? "Tabii ki babam gibi, hiç çaba göstermeyen, beni hiç görmeye gelmeyen, hiç aramayan, hiç hediye almayan, onu görmem için beni evine davet etmeyen ama ortaya çıktığı ender anlarda yine de beni gerçekten çok sevdiğine yemin eden babam gibi. Rafe, sürekli beni sevdiğini söylüyor ama ben bunların yalnızca laf olduğunu biliyorum."

Dr.Sterling, "Bence ona bunu söylemelisin," diye önerdi. "Onun Cambridge'e gelmesi, bence senin için çok önemli ve bunu ona söylemelisin."

"Beni gerçekten sevdiğine inanıyor musunuz?"

"Bilmiyorum," derken, sabrını yitiriyor gibiydi, çünkü tanımadığı insanların duygularını tahmin etmesini isteme huyumdan nefret ederdi. İçini çekti. "Bütün bildiğim bunu söylediği ve yalan söylemesi için bir nedeni olmadığı."

Rafe sonunda Cambridge'e geldiğinde bütün hafta sonu ağlamaktan başka bir şey yapamadığım için, suçlayıcı bir ses tonuyla ona,"Beni terkedeceksin, değil mi?" diye sordum. "Benden bıktın değil mi? Bu ağlamalarımdan ve ruh halimden çok sıkılmış olmalısın, inan ben de sıkıldım. Ben de. Bazen sanki beynim kendi başına hareket ediyor, aniden histerik oluyorum, kendimi kontrol edemiyorum. Ne yapmam gerektiğini bilmiyorum, sen de ne yapacağını bilemiyorsun ve ben senin için üzülüyorum. Eminim beni terkedeceksin." Daha fazla gözyaşı.

Bana bir tabak uzatırken,"Bırak da buna kendim karar vereyim," dedi. Bana yemek pişirmek istemişti -kolay bir şey dediği spagetti Bolognese- çünkü bir kez olsun evimde pişen bir yemeği yememin iyi olacağını düşünmüştü. "Birincisi kendini daha iyi hissetmen için önce bir şeyler yemen gerekli, ben buraya geldiğimden beri bir lokma bir şey yemedin. İkincisi seninle başa çıkabilirim. Çok güçlüyüm. Ben yalnızca seni düşünüyorum. Kendini kontrol edememen, beni endişelendiriyor. Seni seviyorum, Elizabeth, gerçekten seviyorum. Böyle olduğun zamanlar bile seviyorum. Ama korkuyorum. Senin için korkuyorum. Seni seven insanları ne kadar olumsuz etkilesen de, bu kendine yaptığının yarısına, hatta çok daha az bir yüzdesine eşittir. Kendini delirtiyorsun."

"Biliyorum."

"Terapistin ne diyor?"

"Bildiğin şeyler." Terapistlerin deli hastalarına söyledikleri anneler babalar ve ilk çocukluk travmaları hakkındaki bildik şeyleri söylüyor. "Şimdi bundan söz etmek istemiyorum. Buna gücüm yok." İçimi çektim. Bitkindim. Doğrulup bana getirdiği tabağı aldım ve spagettiyi çatalıma dolamaya başladım. "Benden tümüyle sıkılmadığından emin olmak istiyorum."

"Tanrı aşkına Elizabeth, sıkılmadığımı söyledim ya." Dramatik bir tavırla derin bir nefes alıp başını salladı. "Seni seviyorum. Seni buna nasıl inandırabilirim bilmiyorum. Bu hafta sonuna kadar her şey ortadaydı, işler her iki yönde de gelişebilirdi, belki iyiye gider, belki de biter, diye düşünüyordum. Ama şimdi, bu gece, sen böyle olunca yalnızca senin için burada olduğumu anladım. Bu işte birlikteyiz. Başka sorunların olabilir ama benim için üzülmeni istemiyorum. Bunun, benim için çok ciddi ve önemli olduğunu ve seni asla terketmeyeceğimi farkettim."

"Sahi mi?"

"Evet."

"Sahi mi?"

"Evet."

Sürekli sevgimizi ifade edecek sözcükler arayıp bulmaya çalışıyoruz. Niteliği, niceliği hakkında ve bizden başka hiçbir çiftin daha önce, yaradılıştan beri böyle duygular beslemediğinden eminiz. Belki Catherine ile Heathcliff, belki Romeo ile Juliet, belki Tristan ile Isolde, belki Hero ile Leander, ama bunlar yalnızca masal kahramanları, hayal ürünleri. Birbirimizi ezelden beri tanıyoruz, belki döllenmeden bile önceden. Birlikte oyun oynadık, F.A.O. Schwarz'da karşılaştık. İsa'dan önceki yıllarda Kutsal Tapınağın önünde buluştuğumuzu anımsıyoruz, Forum'da, Parthenon'da selamlaştığımızı, Kristof Kolomb Amerika'ya yelken açtığında gemilerimiz karşılaşmıştı. Birlikte bir soykırımdan kurtulduk, birlikte Dachau'da öldük, birlikte Ku Klux Klan tarafından linç edildik. Kanser, çocuk felci, veba salgını, verem, morfin bağımlılığı gördük. Birlikte çocuk sahibi olduk, birlikte çocuk olduk, rahimde beraberdik. Tarihimiz o kadar derin, geniş ve uzun ki, birbirimizi millyonlarca yıldır tanıyoruz. Yine de bu çeşit bir sevgiyi, böyle bir duyguyu nasıl ifade edeceğimizi bilmiyoruz.

Bazen felç geçirir gibi oluyorum. Bir gün birlikte duş yapıyoruz ve ona şunları söylemek istiyorum, şu anda asla boğulmadan, asla boğulmaktan korkmadan yirmi metre suyun altında kalabilirim, burada seninle hep güvende olduğumu bilerek, sen burada olduğun sürece ölmek bile bana zor gelmez. Bunu söylemek istiyorum ama söylemiyorum.

Rafe dört haftalık kış tatili sırasında birbirimizi görmeyeceğimizi söylüyor. Aklını yitirmiş saygın bir dul olan annesi ve kötü bir kriz geçiren, belki de tedavi görmesi gereken onbir yaşındaki kız kardeşi ile ilgilenmesi gerektiğini söylüyor.

Ve ben, Rafe'ye yakın olan bu kadar çok insan, niçin deliriyor diye merak ediyorum.

Ama ne annesi, ne kız kardeşi ne de Minneapolis'teki veya dünyanın herhangi bir yerindeki herhangi biri, beni hiç ilgilendirmiyor. Benim için sadece ben varım ve Rafe olmadan bu bir ay sonunda canlı çıkmayacağımı biliyorum.

Rafe bunu bana söyledikten sonra o kadar çok ağlıyorum ki, bütün bir hafta sonu durmadan ağlıyorum. Gidiyorsun ve geri dönmeyeceksin! Gidiyorsun ve geri dönmeyeceksin! diye haykırıyorum.

O sadece başını sallayıp bana sarılıyor. Dört haftanın o kadar da uzun olmadığını söylüyor.

O bunu söyledikten sonra daha da fazla ağlamaya başlıyorum çünkü ben bu haldeyken, zamanın benim için nasıl elle tutulur bir şey olduğundan ve o anda benim için dört dakikanın bile çok fazla olduğundan haberi olmadığını farkediyorum.

Tatil için eve dönünce annemle birlikte yemek yedim, ona okuldan, Rafe'den ve şundan bundan söz ettim ama daha sonra, geç vakit onsuz yaşamamın olanaksız *-olanaksız-*

olduğunu anladım. Yemekten sonra bu hoşnutsuzluk duygusu üstüme çullandı ve ne yapacağımı bilemedim. Çünkü bu berbat duygu üstümde, her tarafımdaydı, çekirge saldırısına uğramış, yok edilen bir çiftlik gibiydim. Geç vakit arkadaşım Dinah ile bir yerde kahve içmeye gittim. Amsterdam Caddesinde küçük bir kahvede yalnızca Rafe'den, onsuz olmanın ne kadar acı olduğundan bahsediyordum.

Dinah ile birbirimizi, dört yaşındayken ana okulunda dinlenme arasında karşılaştığımız ve o bana babasının sihirbaz, ben de ona babamın kuyumcu-astronot olduğunu söylediğimiz günden beri, tanıyorduk. Gazoz şişelerini suyla doldurur, bana büyülü ilaç olduğunu söylerdi ben de ona babamı gördüğümde ona bir zümrüt kolye ile bir ay taşı getireceğimi söylerdim. Daha sonra iyi arkadaş olduk ve dostluğumuz ilkokul ve lise süresince de devam etti. Ben başka üniversiteye gidince de ilişkimiz kopmadı. Beni hemen herkesten iyi tanırdı, daha önceki depresyon nöbetlerimi görmüştü ve işaretleri iyi biliyordu. Rafe hakkında konuşmamı dinlerken Dinah sıkıntılı bir hal aldı.

Bana acımasızca yabancı gelen bir mantıkla,"Ama Elizabeth,"dedi. "Rafe'yi birkaç hafta sonra göreceksin. İnsanlar hep birbirlerinden ayrılırlar sonra tekrar birleşirler."

"Biliyorum. Ama buna dayanabileceğimi hiç sanmıyorum."

Dayanılmaz acımdan söz ediyordum ama liseden beri ilk defa birine böylesine aşık olduğum için aslında mutlu olmam gerektiğinin farkındaydım. Ama olamıyordum. Hep sonunu ve gelip çattığı zaman çekeceğim acıyı düşlüyordum ve bu, şu anın herhangi bir mutluluğunu sadece geçici kılmakla kalmıyor aynı zamanda da ölüme mahkum ediyordu. Çünkü şimdi ne kadar mutlu olmama izin verirsem daha sonra o kadar ıstırap çekecektim.

Ilacından yoksun bırakılan bir ilaç bağımlısı gibiydim. Orada Rafe'siz otururken, bir doz Rafe için yanıp tutuşurken, eroini bırakmanın bundan pek farklı olmadığını düşünüyordum, çünkü bağımlılıktan kurtulmaya çalışanlar gibi ben de onun için acı çekiyor, ağlıyor, titreme nöbetleri geçiriyor, dört ayak üstüne çöküp hasretinden kusuyordum.

Onun yeryüzünde veya güneş sisteminde kaybolduğuna ve onu asla bulamayacağıma kendi kendimi inandırmaya başladım. Ona telefon edemeyecektim, erişilemez olacaktı ve onu kaybedecektim. F.B.I.'a başvurmak zorunda kalacaktım ama ajanlar da onu bulamayacaktı. Julio Cortázar'ın *Seksek* adlı romanındaki Horacio Oliveira'nınki gibi bir kader yaşayacağımı düşlüyordum. Ömrünün geri kalanını, yıllar önce yitirdiği La Maga'sını, aşkını Montevideo'da veya Urguay'ın daha perişan bir bölgesinde aramakla geçirmek zorunda olan bu adamı acıyla anıyordum. Kayıpların kaybolmayanlardan çok olduğu, insanların tamamen yitirildiği bu ülke, edebiyatın çılgınlıklarına ve paranoyasına çok uygundu çünkü Güney Amerika'da ölüm ve yaşam her yerdeydi.

Rafe'nin yok olmasından veya bir kara deliğe düşmesinden korktuğumu Dinah'a anlattım. Sadece, Bu delilik, Bu delilik gibi şeyler söyledi ve ben de ona katılmak zorunda kaldım. Ama kendime engel olamıyordum. Olamıyordum.

Günlerimi Yukarı Batı Yakasında dolaşıp Rafe'yi düşünmekle geçiriyordum. Başka şeyler de yapmaya çalışıyordum. *Fatal Attraction*'ı görmek istiyordum ama kendimi toparlayıp sinemaya gidemiyordum, çünkü oraya varınca sıraya girip beklemem gerekecekti ve bu bana ebediyet gibi gelecekti. Dinah beni Modern Sanat Müzesi'nde bir Paul Klee sergisine götürdü ama dikkatimi o soyut resimlere veremedim. Yapılacak ödevlerim vardı ama yapamıyordum. Semiotics

dersim için motosiklet kültürü ve motosiklet sürücüleri kongresi hakkında bir inceleme yazmam gerekiyordu ama ne zaman *Easy Rider*'ın bir sayısını elime alsam bir sayfa çevirmek bile Herkülvari bir güç gerektiriyordu. Küvette uyuyakalıyordum sonra yatakta sabaha kadar gözümü kırpmıyordum. Ellerim öylesine yorgundu ki sabahları yüzümü bile yıkayamıyordum.

Marianne Faithful'un *Strange Weather* adlı yeni albümünü dinliyordum. Aslında albüme ikinci bir isim daha koymalıydılar; "Bileklerinizi Keserken Dinlenecek Müzik." Dinlerken ağlıyordum. Dinlemediğim zaman ağlıyordum. Rafe'ye ağlamak istiyordum ama onu, gerçekten de bir günde, yirmiyedi kez arayamazdım. Yapacak işleri vardı. Anlaşılan kız kardeşi sorun çıkarıyordu. Annesi de öyle. Sabrını taşırdığımı bile itiraf etti. Yine de onu günde oniki kez arıyordum. Bir keresinde evde yokken gece yarısına kadar sürekli arayınca annesi telefonu açık bıraktı. Bir daha asla kapatmayacaklar ve Rafe'ye asla erişemeyeceğim diye korktum ve bütün gece uyumayıp meşgul sesini tekrar tekrar dinleyerek dehşet içinde titredim. Aradığım zaman çoğunlukla bir işin ortasında veya canı sıkkın veya aklı başka yerde oluyordu ve hâlâ beni sevip sevmediğini sorduğum zaman, *Evet! Şimdi lütfen beni rahat bırakır mısın!* diye bağırıyordu. İçinde benden başkalarının da bulunduğu bir dünyayla başa çıkmak zorundaydı ve böyle saçmaladığım için benden nefret ediyordu.

Bir şeyler yapmam, kendimi kontrol altına almam gerektiğini, çünkü bunu başkasının yapamayacağını farkettim. Anneme, Dallas'taki bir arkadaşımın düğününe gitmek istediğimi söyledim. Biletimin parasını ondan istedim, oraya gidince *Morning News* için birkaç yazı yazıp para kazanacağımı ve borcumu sonra ödeyeceğimi söyledim. Bir yerden diğerine koşmamın hastalandığımı gösteren bir işaret oldu-

ğunu düşünüyordu ve isteğimi bir koşulla, Dr. Sterling onaylarsa kabul edeceğini söyledi. Dr. Sterling Noel tatilindeydi, ama bu benim onu sabahın dördünde defalarca Vermont'taki ski evinden aramama engel olmadı, annemin onu niçin gündüz aynı yerden arayamadığını anlayamıyordum. Tanrıya şükürler olsun, Dr. Sterling seyahat etmemin, veya Cambridge'ye dönüp yeniden terapiye başlayana kadar beni bir arada tutabilecek, herhangi bir eylemin iyi bir fikir olduğunu söyledi, çünkü son birkaç gündür onunla telefonda konuşuyordum ve beni daha önce hiç bu kadar çaresiz bir halde görmemişti.

İkisinin de bilmediği bir planım vardı: Dallas dönüşü Minneapolis'e uğrayıp Rafe'yi görmek ve beni hâlâ sevdiğinden emin olmak istiyordum.

Böylece Teksas'a gittim ve bazı yazılar yazar gibi yaptım. *Morning News*'a uğradım ve herkes tatilde olduğu ve nöbetçi birkaç editör de yazarsız kaldıkları için eski masama yerleştim. Ropörtajlar yaptım, kitapları yeni basılan bir iki Teksas'lı yazar hakkında birkaç makale hazırlamayı planladım, ama notlarımı tamamladıktan sonra, bunu yapacak halim olmadığını farkettim.

Annemle her konuştuğumda, burada her şeyin yolunda olduğunu, makaleler hazırladığımı, yazı başına para alıp masraflarımı çıkardığımı, bunun yaptığım en iyi şey olduğunu söylüyordum.

Dallas'ta zamanımın geri kalanını yatakta geçiriyordum, yalnızca yılbaşı akşamı *Broadcast News* filmini izlemek için yataktan çıktım ve Holly Hunter'ın ağlamak için her sabah sadece onbeş dakika ayırması bana çok saçma göründü; çünkü benim ağlamadığım bir bile an yoktu.

Rafe havaalanına geç geldi. Beni Continental terminalinde

ağlarken bulunca çalar saatinin nasıl bozulduğunu anlatmaya başladı.

Sabahın altısında uçağa binmiş, onu görebilmek için Houston'da uçak değiştirmiştim ve şimdi o bana Japon malı ev aletlerinin nasıl hatalı çıktığını anlatıyordu; bütün gece uyumadan beni beklemediğine inanamıyordum, çünkü yerinde olsam öyle yapardım. Ama beynimin akıllı kalmış küçücük bir köşesiyle benim deli olduğumu ve onun herhalde olmadığını kavrayıp, bunu ona söylemedim.

Orada oturup Minneapolis'e kadar ağladım ve Rafe ben sakinleşince konuşacağımızı söyledi.

Bir lokantada bana artık bu ilişkiyi sürdürmek istemediğini, benim ona çok fazla ihtiyaç duyduğumu, ayrıca bütün diğer insanların da ona ihtiyaç duyduğunu, halbuki normal bir üniversitenin son sınıfı öğrencisi gibi yaşayıp mezuniyetten önceki son sömestirinin keyfini çıkarmayı, LSD kullanıp, birinci sınıftaki kızlarla düşüp kalkmayı istediğini ve benim gibi biriyle uğraşmak istemediğini söyledi.

Belki de ölmüşümdür diye düşündüğüm için ona karşılık vermedim.

Minneapolis'te sadece bir akşamüstü kalıp birkaç saat sonra New York uçağına binmem gerekiyordu, ama Rafe fikrini değiştirene kadar uçağa binmeyi reddettim.

Böylece evine gittik ve koyu Alman aksanlı, katı Prusyalı tavırları olan annesiyle tanıştım; her şey yolundaymış gibi beyaz şarap içip fotoğraflar çektik ve ben tabii uçağımı kaçırdım. O kadar sessiz ve terbiyeliydim ki, Rafe ayrılmamıza gerek olmadığına karar verdi. Daha sonra, Rafe'nin kız kardeşini *Empire Of The Sun* filmine götürdükten sonra kız kendini kaybedip bir *New York Times* şemsiyesiyle -evlere dağıtılan gazetelerle hediye edilen şemsiyelerden- holün duvarında bir delik açtı. Bir türlü sakinleşmediği ve annesinin Minnetonka Gölü'ne bakan eski muhteşem evine zarar

vermekten vazgeçmediği için gece yarısı acil servise götürmek zorunda kaldılar, görünüşe bakılırsa bir yere kapatmaları gerekecekti.

Minneapolis'in karanlığında, misafir yatak odasında yalnız kalınca, o kadar korktum ki Dr. Sterling'i aradım.

Nerede olduğumu açıkladıktan sonra ona,"Yarın New York uçağına bineceğim," dedim. "Rafe ile barıştık ama bilmiyorum. İçimde bu devam etmeyecek gibi bir his var."

"Bu konuda sakin konuşuyorsun," dedi.

"Hâlâ burada olduğum için şimdilik sakinim." Bir an duraklayıp niçin daha üzüntülü olmadığımı düşündüm. "Saat sabahın beşi ve ben sizi arıyorum, onun için o kadar da sakin sayılmam."

"Bence doğru Cambridge'ye gelmelisin ve daha atak bir tedavi yöntemi bulmalıyız. Son birkaç haftada başına gelenler beni endişelendiriyor. Sürekli, 'İnsanların beni ciddiye alması için ne yapmam gerekiyor?' diyorsun. Dinle, bunun için önce kendini öldürmen gerekmiyor. Şimdi seni ciddiye alıyorum. Belki seni Stillman'a veya bir başka Harvard hastanesine devamlı olarak yatırabilirim ve oradaki doktorlardan birinin aracılığıyla tedavini ben üstelenirim."

Susuyorum. Sersemlemiş bir haldeyim.

"Ama yapacağın ilk iş, buraya, seni görebileceğim bir yere gelmek olmalı. Telefonla sana yardımcı olamam."

"Dr. Sterling?" diye hıçkırıyorum.

"Evet?"

"Teşekkür ederim."

Ben kendim cehennemim

ROBERT LOWELL
"Skunk Hour"

10
BOMBOŞ

Ocak ayında bir cumartesi, klinikte bir yatakta yatmış televizyon izliyorum. Bir yandan da, umutsuz polemiklerle dolu bir kitabı, Margaret Atwood'un *Surfacing*'ini okuyorum. Feminist bilincimi uyandırıp bende, öyküyü anlatanın yaptığı gibi yataktan kalkıp doğaya koşmak ve toprakla, ağaçların kökleriyle ve kendi çıplak, yıkanmamış, süssüz bedenimle ilişkimi keşfetmek isteği uyandıracağını umuyordum. Kitabın sonunda çamura bulanmış bu capcanlı, gerçek ve doğal kadın, kendi pisliğini toprağa gömüyor, sanki bütün sorun *buymuş* gibi. Bir feminist klasiği olduğunu sandıkları için bu kitabı okumak isteyen bütün aklı başında arkadaşlarıma, zahmete değmez olduğunu söyleyip, onları uyaracağım.

Belki de Thoreau okumalıyım, belki *Walden*, çünkü herkes bunu okursam mutlu olduğuma inanacağımı söylüyor. Bahçesinde sürekli çalışan Henry David ve bu gibi şeyler. Artık mutluluğu arzuladığımdan değil. Sadece herhangi bir şeyin bana, kendi başına mutluluk olan bir yaşam biçimi olduğunu göstermesini umuyorum, öyle ki artık Rafe'yi bi-

le arzulamam gerekmesin. Erkekleri sevip onları kazasız belasız terkediveren *Baby Face* filmindeki Barbara Stanwyck veya *Red Headed Woman* filmindeki Jean Harlow veya o *film noir*'lardaki yürek yakan yıldızlar gibi bağımsız bir kadın olmayı ne kadar çok isterdim. Ne yazık ki Stillman'ın üniforması mavi beyaz çizgili pijamalarımla sadece kendimim.

Amerika Buz Pateni yarışması televizyonda gösteriliyor ve ben yarışmacıları seyredip televizyon spikerinin ters burguları, üçlü dönüşleri, yüksek atlayışları anlatmasını dinliyorum. Bu akşam kadınlar yarışıyor. Sadece Tiffany Chin ile Debi Thomas'ı tanıyorum. Zarif yapılı bir Asyalı olan Tiffany sonradan birinciliği Stanford Üniversitesi öğrencisi olan Debi'ye kaptırmış, Debi ise Olimpiyatlardaki kötü performansıyla yalnızca bronz madalya alabilmişti.

Debi, küçükken hayran olup ideal tip olarak gördüğüm buz pateni yıldızlarına hiç benzemiyor, kalın bir bedeni var. Oysa ötekilerin hepsi incecik ve zarifti, Peggy Fleming gibi güzel olmasalar da Dorothy Hamill gibi sevimli ve çocuksu bir cazibeye sahiptiler. Buz pateninin, kadın güzelliği değil buz üzerinde yapılan çeşitli figürler demek olduğunu biliyorum ama işin o yönü, beni de herkes gibi büyülemiştir. Yıllarca Madison Square Gardens'daki Buz Pistine gidip, büyüyünce bir Peggy Fleming olmayı düşledim. Mavi gözlü siyah saçlıydı ve Katarina Witt ortaya çıkana kadar hiçbir American patencinin boy ölçüşemediği incecik, uzun boylu bir dansçıydı.

Çok sonraları *People* dergisinde yayınlanan içten açıklamalarından bu kadınların uzun yolculuklarda yalnızlık çektiklerini, kondisyonlarını yitirmekten kaygı duyduklarını ve profesyonel bir atlet olmanın zorluklarını yaşadıklarını öğrendim. *Kuğu Gölü*'ndeki güzel balerinlerin, zaman zaman *Glamour* dergisinde resimleri çıkan güzel fakat çok

özel olmayan mankenlerin, tenis şampiyonlarının, yedek şarkıcıların - gıpta edilecek durumda oldukları sanılan bütün bu kadınların gerçekte bedbahtlık batağında olduğunu da, o sıralar keşfettim.

Debi Thomas'ın bile sorunları var. Daha sonra daha az iddialı bir üniversite olan Colorado Üniversitesine geçecek, evlenip buz patenini bırakacak. Ama bu gece gerçekten kendini aşan bir gösteri yapıyor, bütün o üçlü dönüşleri, burguları, arabeskleri birbiri ardından yapıyor ve naklen yayın yapan spor spikeri kondüsyonunun çok iyi olduğunu ve bu yarışma için gerçekten iyi hazırlandığını heyecan içinde anlatıyor, birbiri ardından gerçekleştirdiği şu figürlere bakın! Debi, bu akşamın yıldızıy. Zarif değil ama güçlü ve dayanıklı, bunlar da halsiz ve güçsüz yatan benim gıpta ettiğim özellikler.

Debi'nin o anki mutluluğu beni de etkiliyor. Paten yaparken kendinden emin gülümsüyor ve ben gerçek yaşamın, *Surfacing* ve tarih öncesi devirlerde kadınların yaşamı değil, buz pateni olduğuna karar veriyorum, metal patenlerin buz üstünde sergilediği ustalık olduğunu düşünüyorum. Aldığım dans derslerinden, ne zaman hangi figürü yapacağını düşünmediğin ve gerçekten keyifle dans ettiğin düzeye erişmenin güç ve yorucu olduğunu biliyorum. Kasların kendi belleğini oluşturması için yıllarca prova yapmak gerekiyor. Ancak o zaman, beden işe el koyuyor ve bu bir çeşit özgürlük oluyor, o zaman sadece dansetmiyorsun gerçekten *dansediyorsun*. Debi'nin patenle kayışını seyrederken bu gösteri (bütün gösteriler için bu geçerli ama şu anda söz konusu olan bu gösteri) için gerekli bütün o çalışmaları, yıllar süren provaları düşünüyorum ve ağlamaya başlıyorum.

Aşağı yukarı benim yaşımda olan bu genç kadının, insana heyecan veren bu gösterisindeki güzellik, gözlerimi yaşarttığı için mutluluktan ağlıyorum. Gülümseyişini görün-

ce ağlıyorum. Patenle kayarken, her şeyi doğru yaptığı için ve onun için en doğru şey bu olduğu için gülümsüyor. Altın madalyasını almak için gümüş ve bronz madalya alanların ortasında ve üstündeki yere çıktığı zaman da ağlıyorum. Ben ağlıyorum, Debi de ağlıyor. Bu başarısı, Olimpiyatlardaki kötü şansının onu bitirmediğini kanıtlıyor ve spor spikerinin gereğinden ciddi bir tavırla söylediği gibi, geçen yıl Amerika şampiyonasında Tiffany Chin'e yenilgisinin de, sadece bir tesadüf olduğunu gösteriyor.

Naklen yayın bittikten çok sonra bile ağlamayı sürdürüyorum ve bunların mutluluk göz yaşları olmadığını kavrıyorum. Bunlar, akşam haberlerinde Gorbaçov'u televizyonda gördüğüm zaman ve bu adamın dünyayı değiştirdiğini, tek bir adamın bile değişiklik yapabileceğini anladığım zaman döktüğüm göz yaşlarının aynısı. *Bu küçük ışığımı çevreye yayacağım* ilahisini duyduğum zaman, sıradan insanların nasıl felaketlere karşı küçüklü büyüklü başarılar kazandıklarını düşündüğüm zaman döktüğüm göz yaşlarının aynısı.

Orta okuldayken *Robert Redford*'u *Beyzbolcu* filminde seyrettikten sonra saatlerce ağladığımı hatırlıyorum, basit bir beyzbol oyuncusunun kararlılık ve inançla doğaüstü şeyler başarmasına ağlıyorum. Bir cuma akşamı filmden sonra annemle Times Meydanındaki Sbarro'da oturmuş yemek yerken, gözlerimden yaşlar boşanıyor. Annem neye üzüldüğümü soruyor. Bense sadece, o doğal bir yetenek, doğal bir yeteneğe sahip olmak öyle önemli bir şey, öyle büyük bir sorumluluk ki, doğal bir yeteneğe sahip olmak o kadar zor bir şey ki, deyip duruyorum.

Sonunda annem anlar gibi oluyor ve, "Ellie, bu seni gerçekten etkiledi, değil mi?" diyor.

Evet anlamına başımı sallıyorum.

İçimden, bir sürü kötülüğün, yanlışın ve tersliğin altında saklı olan iyiliklerim, yeteneklerim nelerse, bütün bunlar

beyzbol sopasıyla bir topa vurup skor levhasını kırmak veya buz üstünde üçlü burgu yapmaktan çok daha belirsiz, işte bunun için ağlıyorum demek istiyorum, belki de diyorum. Benim yeteneklerim yaşamın kendisiyle ilgili, dünyadaki bütün acıları ve zulmü görebilen talihsiz bir kavrayışla ilgili. Benim yeteneklerim belirsiz. Başarısız bir sanatçıyım, bir sürü delice düşüncesi ve müthiş gereksinmeleri hatta az biraz da mutlulukları olan, ama bunları ifade olanağı olmayan biriyim. *Betty Blue* filminin baş kişisi gibiyim, dopdolu bir kadın, neyle dolu olduğu belli olmayan, kendine bir ortam yaratamayan bu kadın gibiyim - makasla kendi gözlerini oyan ve sonunda bir tımarhanede aşığı tarafından öldürülen kadın. Onun gibi tam anlamıyla kaybolmuş biri olmak üzereyim. Bu yüzden *Beyzbolcu*'nun sonunda ağlıyorum.

Ve işte yıllar sonra, artık bir yazar olduğum anlaşıldığı halde, sanat gücüme ortam bulamama sorununu sözcükler sayesinde aşabileceğim belli olduğu halde, bir cumartesi akşamı Adams Binası'nda bir partiye katılacağım veya Brattle Sineması'nda bir iki Preston Sturges filmi seyredeceğim yerde veya arkadaşlarımla oturmuş esrar çekeceğim yerde, bu klinikte yatmış televizyon izliyorum.

Şu anda yapabileceğim tek şeyin bu olduğunu kendi kendime hatırlatıyorum. Öylesine depresyondayım ki, bu beyaz odada, beyaz çarşaflar ve beyaz battaniyeler altında yatıp, çaya limon sıkar gibi kanal değiştirilen uzaktan kumandalı, tavandan sarkan bir televizyon izlemekten başka bir şey yapamıyorum. Bundan çok daha fazlasını yapabileceğimi biliyorum, bir yaşam gücü olabilirim, yürekten aşık olabilirim, insanoğlunu aya gönderen gücü algılayabilirim. Bu depresyondan kurtulabilsem cumartesi akşamı televizyonun karşısında ağlamaktan çok daha başka şeyler yapabileceğimi biliyorum.

Kliniğe yattığımda Dr.Sterling, burada istediğim kadar kalabileceğimi ama derslerimi yapmam gerektiğini kabul ediyor. Hayat ne kadar berbat görünürse görünsün ben hep ödevlerimi zamanında tamamlamalıyım, sınavlara girmeliyim ve yazılarımı zamanında vermeliyim. Bu yüzden bilgisayarım ve bütün kitaplarım da benimle birlikte Stillman'a geliyor ve ben her zaman olduğu gibi burada da derslerime dalıp rahatlayacağımı umuyorum.

Ama artık bunu başaramayacak kadar kötüyüm. Depresyonda olduğuma ve hayatla başa çıkamadığıma insanları inandırmak için o kadar çok uğraştım ki - ama işte şimdi bunu başardığım halde bu durumu kabul etmek istemiyorum. İçinde bulunduğum durum beni dehşete düşürüyor, dibine vurduğum kuyunun nasıl bir yer olacağından, şu anda orada olmaktan ödüm kopuyor. Bunlar nasıl başıma geldi? Fazla değil, belki on yıl önce, kişilik denemeleri yapan, bir punk rock sloganı gibi kasvetli bir depresyon rolü yapan küçük bir kızdım ve şimdi gerçekten öyle oldum çıktım.

Bir gün bu durumdan kurtulacağıma beni tekrar tekrar inandırması için, beş dakikada bir Dr. Sterling'i telefonla arıyorum. Ve o her seferinde gerekli şeyleri söyleyip beni inandırıyor. Ama telefonu kapattıktan birkaç dakika sonra yeni baştan dehşete düşüyorum. Ve onu yeniden arıyorum.

"Elizabeth, biraz önce bunu konuştuk," diyor. "Seni nasıl inandırabilirim?"

Gözyaşları arasında,"İnandıramazsınız," diyorum. "Anlamıyor musunuz? Hiçbir şey kalıcı olmuyor. Benim sorunum da bu. Rafe beş dakika için odadan çıkıyor ve ben onun bir daha asla geri dönmeyeceğine inanıyorum. Bana her şey böyle görünüyor. Gözümün önünde olmadıkça, hiçbir şey benim için gerçek değil."

"Böyle yaşamak felaket bir şey olmalı!"

"Ben de bunu söylemek istiyorum ya!"

Böyle yaşamaya devam edemeyeceğimi acaba anlıyor mu?

Yine de iyileşmenin bir irade sorunu olduğunu, bir gün bu yataktan kalkıp mutlu olmaya karar verdiğim zaman, mutlu olacağımı, bunu irademle gerçekleştireceğimi kendi kendime söylüyorum. Bunun mümkün olabileceğine neden inanıyorum?

Belki de diğer seçenek çok korkunç olduğu için. Diğer seçenek beni kesinlikle intihara sürükleyeceği için. Bugüne dek, kendime zarar verecek davranışları, gereksinim duyduğum yardımı elde etmek için dünyaya salladığım bir kırmızı bayrak olarak gördüm. Ama gerçek şu ki, burada, Stillman'da yatarken bu acıya dayanamadığım için, hayatımda ilk defa intiharı ciddi olarak düşünüyorum. Bana yemek getirmek, çarşafları değiştirmek ve duş almam gerektiğini hatırlatmak için buraya girip çıkan hemşirelerin, bana bakıp da çektiğim acıların toplamından başka bir şey olmadığımı anlayıp anlamadıklarını gerçekten merak ediyorum. Bu, sonun başlangıcı olacak kadar aşırı bir acı. Bu, kurtarılamayacak kadar derinlere düşen bir kızın düşüşü olabilir. Ya burada takılıp hiç çıkamazsam, o zaman ne yaparım?

Tekrar Dr. Sterling'i arayıp aynı soruları yeniden sorunca, bana bir ilaç verilmesi gerektiğine karar veriyor. Ne de olsa tek hastası, tek sorunu ben değilim ve ne zaman bana çocuklarıyla ilgilenmesi gerektiği gibi bir şey söylese ağlamaya başlayıp ölecek olursam kanımın eline bulaşacağını söylüyorum. Dr. Sterling, özel hayatına sahip çıkabilmek için bile olsa, bir kimyasal tedaviyi denemeye karar veriyor. Gerekli ilaçları alırsam derslerimi bitirebileceğimi söylüyor. Rehber öğretmenim, Dr. Sterling ve arkadaşlarım aldığım dersleri bırakıp daha sonra tamamlamamı önerdiler ama ben her nedense bunu yapamıyorum. Bu benim için çok moral bozucu olur. Ödevlerimi yapabildiğim sürece

kurtuluş umudum olduğunu kendi kendime söylüyorum. Ödevlerimi yapamazsam son tutunduğum dal da yok olacağı için, kendimi öldürmem gerekeceğini biliyorum. Ruhsal sorunları olan diğer çocuklar, bir süre için okuldan uzaklaşabilirler çünkü onları acılarıyla birlikte kucaklayacak aileleri ve bu dünyada bir yerleri var, benim için ise hayata benzer tek şey, burada, Harvard'da kendi kendime yarattığım yaşamım ve ondan vazgeçemem. Derslerime çalışmalıyım.

Dr. Sterling başlıca hastalık belirtilerimin kaygı ve asabiyet olduğunu söylüyor. Ona göre, depresyondan hiç kurtulamayacağım korkusu beni en az depresyon kadar etkiliyor. Yine sorunlarımdan bir adım uzaktayım ve korku filminin kendisi değil kaygılı izleyicisi rolündeyim. Bir keresinde Dr. Sterling'e şakayla karışık,"Meta-depresyonum olduğunu mu düşünüyorsunuz," dedim.

"Olaya böyle de bakılabilir," dedi.

Dr. Sterling, en azından McLean'de bir psikofarmalog tarafından değerlendirilene kadar, benim için en iyi ilacın Xanax olduğuna karar verdi, çünkü bu hemen etkili olacak. Bir antidepresan, rahatsızlığım için daha yararlı olur ama böyle bir ilacın etkili olması için birkaç hafta gerekiyor ve Dr. Sterling, acıma hemen bir çare bulamazsa, sonucu görecek kadar yaşayamayacağımdan endişeleniyor.

* * *

Günlük derslerimden sonra, ilk Xanax'ımı aldıktan bir süre sonra, kollarımla sıkıca yastığımı kavramış Stillman'daki yatağımda kıvrılmış yatıyor ve bu sefil bataklıktan asla kurtulamayacağımı düşünüyorum. Hayat berbat, her zaman berbattı, her zaman da berbat olacak. Her geçen gün biraz daha berbatlaşıyor. Dr. Sterling, beni yoklamak için telefon-

la arıyor. Ona avluda, Au Bon Pain'de uzun bir kuyrukta beklerken birden paniğe kapıldığımı, kahvenin ortasında nefes alamadığım için neredeyse yere yığılıp fenalık geçirdiğimi anlatıyorum. Xanax'ın anksiete'ye iyi geldiğini söylediğini, oysa kendimi şimdiye kadar hiç bu kadar sinirli hissetmediğimi ona bağırarak söylüyorum. Beyaz elbiseli adamların birazdan gelip beni götüreceklerinden emin olduğum için yastığıma sımsıkı sarıldığımı da söylüyorum, yeterince sıkı sarılırsam bana deli gömleği giydiremezler diye umduğumu söylüyorum.

"Elizabeth," diye gülüyor,"sen zaten o beyaz elbiseli adamların seni götüreceği yerdesin, onun için böyle bir tehlike yok. Anlaşılan Xanax'a olumsuz tepki veriyorsun." Sanki acil bir psikomatik durumda değilmişim gibi sakin sakin konuşuyor.

"Belki de beni öylesine rahatlattı ki, sorunlarımı hiçbir kısıtlamayla karşılaşmadan görebilecek kadar rahatladım," diye fikir yürütüyorum. "Bu da bana kendimi ne kadar kandırdığımı gösterdi, hayatımın sandığımdan da kötü bir durumda olduğunu gösterdi."

Dr. Sterling, "Artık Xanax almanı istemiyorum," diyor. "Başka bir şey bulmalıyım."

Telefonu kapatır kapatmaz, doktorun söylediklerinin tersine birkaç tane daha Xanax yutuyorum. İçimdeki bu kötü duygu yok olana kadar beni uyutmasını umuyorum. Ama pek de öyle olmuyor. Doğrusu epeyce uzun bir süre uyumayı başarıyorum. Bütün gece rüyamda, duvarların üzerime üzerime geldiğini, kürk avcılarının kapanına yakalanmış vahşi bir hayvan olduğumu ve kurtulmak için çırpınırken yanlışlıkla kendi bacağımı ısırarak kopardığımı, karların üzerinde kanayarak öldüğümü görüyorum. Yer kırmızı, yer beyaz, gök mavi ve uyandığım zaman kötü duygulardan kurtulamamışım.

Filmlerde ve romanlarda sevilen karakterlerden biri de işine gönülden bağlı terapisttir, ablası boğuldu diye onun da boğulması gerekmediğini kanıtlamak için deli hastasıyla birlikte denize girer, veya hastasının niçin bu kadar sorunlu bir genç adam olduğunu anlamak amacıyla ailesiyle tanışmak için uçakla ülkenin öbür ucuna gider. Tabii yine çok revaçta olan bir başka karakter de kötü ruhlu terapisttir, tedavisi mümkün olmayan manik depresif hastasını öldürdükten sonra etini kuru fasulye ve Chianti şarabıyla birlikte yiyen Hannibal Lecter tipi terapist. Benim terapistlerimin çoğu ikinci tiptendi ama tabii yamyamlıkları tamamen mecazi anlamdaydı. Dr. Sterling, gerçekten hayatımı kurtardığını söyleyebileceğim tek terapistim. Çabalarının karşılığını alamayacağını belki de biliyor, ama yine de gerekli gördüğü her şeyi yaptı.

Hiçbir şekilde onunla konuşmayacağımı söyleyince, benim iznimi aldıktan sonra babamla bile konuştu. Son aylarda hakkında bu kadar şey duyduktan sonra, sanırım biraz da merak ettiği için, onunla konuşmak istedi. Ama daha çok sigortası beni kapsamına aldığına göre, onu yardıma zorlamanın bir yolu olabileceğine inandığı için bunu yaptı. Ben Stillman'da kalırken, babamı arayıp terapi masrafımın annem tarafından ödenmesi gerektiğine inanması için çok iyi nedenleri olduğundan emin olduğunu, hatta daha az acil bir durumda bunun mantıklı bir karar olabileceğini ama beni her gün görmesi gerektiğini ve ücretinin annemin ödeyemediği kısmını, onun ödeyeceğinden emin olmak istediğini ona söyledi. Başka ne konuştuklarını bilmiyorum ama son derece çaresiz bir durumda olduğumu ona anlatmış olmalı ki bu işe yaradı. Bir hafta içinde babam Dr. Stillman'a doldurması için sigorta formlarını postaladı.

Dr. Sterling, tam teşekküllü bir akıl hastanesine gitmeme gerek bırakmadan Harvard sağlık sistemi içinde, bana bir çeşit bir sığınma olanağı yarattı. Dr. Sterling ile tedaviye başladığım zaman, bir süre oldukça iyi bir durumda olduğum için, ki-

şiliğimde bir yerlerde yalnızca hoş vakit geçirmek isteyen neşeli bir kız saklı olduğuna inandığı için, bu yönümü de ifade edebilme olanağına sahip olmamın önemli olduğunu düşünmüş olmalı. Günlerden bir gün coşkulu kişiliğime kavuşacağıma inanmış olmalı, McLean'de yalnızca kumaş kaplı duvarlar, demir parmaklıklı pencereler ve koridorun ilerisindeki şizofrenden başka bir şeyle karşılaşamayacağımı düşünmüş olmalı. Onun amacı tamamen tecrit edilmeden, bir ruh hastalıkları hastanesinde tedavi olanağına sahip olmamı sağlamaktı. O yıl yalnızca onun kararlılığı ve bağlılığı sayesinde bir yere kapatılmaktan kurtuldum, bugün de onun sayesinde hayattayım.

Kendi kendime gerçek sorunun Rafe olmadığını anımsatmaya çalışıyordum. Sorun, Dr. Sterling'in bana açıkladığı ve benim de zaten bildiğim gibi, aklımın çok karışık olmasıydı. Rafe yalnızca bulduğum geçici bir çözüm, kötü duygulardan kurtulmak için aldığım bir ilaçtı. Ama şimdi işbirliği yapmadığı, bu şekilde kullanılmak istemediği, bir ilaç değil de benim erkek arkadaşım olmak istediği için artık bir çare değildi. Sorunun bir parçasıydı.

Hayatımın özeti: Kendime zarar vermeye o kadar meraklıyım ki çözümleri sorun haline getiriyorum. Dokunduğum her şeyi yok ediyorum. Kral Midas'ın karşıtıyım.

Günümün büyük sorunlarıyla daha karşılaşamadan -saçımı yıkasam mı yıkamasam mı, bütün sorun bu- Alden istediğim bazı giysiler ve Au Bon Pain'den aldığı bir fincan sıcak çikolata ile çıkageldi. Bunlar için ona teşekkür ettim ve düş kırıklığına uğramamak için, kimsenin arayıp aramadığını sormak istemedim. Rafe aramış olsa nasıl olsa bana söylerdi. Çünkü, "Rafe aradı," veya kısaca "O aradı" diyen o koca notları keçeli kalemle yazan, hep Alden olurdu. Not alma konusunda oldukça tembel olmasına rağmen Alden, hangi telefonun önemli olduğunu bilirdi.

Bu yüzden ben sormadım, o da bir şey söylemedi ve gün ilerledi, birileri uğradı. "Acıya engel olmayın" yazısını görmek istediğim için Susannah Joni Mitchell'in *The Hissing of Summer Lawns* adlı albümünü getirdi ve P.G. Wodehouse veya J.P. Donleavy gibi neşeli ve eğlenceli bir şey okumam gerektiğini söyledi. Paul bana Çin yemeği ve vanilya kokulu bir mum getirdi ve karda yürüyüş yaptıktan sonra Mt. Auburn Caddesindeki dairesinde, portatif kaset çalarından *Clouds*'ı dinledik. *Crimson*'ın yazı işleri müdürü Jonathan uğrayıp kadınlar için erotik yazılar antolojisi, *Village Voice* ve *New Republic*'in son sayılarını getirdi. Samantha, benim duygularımla bir şekilde ilgili olduğunu söylediği Paul Johnson'un *Modern Zamanlar* adlı kitabını getirdi. Birinin, hayatımın düzelip düzelmeyeceğini öğrenmek için falımı okuyabileceğim bir *Cosmopolitan* getirmesini isterdim, ama getiren olmadı.

Gün akşam oldu; bir hastane yatağında yatıp ziyaretçilerimi kabul etmek hayalim gerçekleşmişti, her şey iyi güzeldi de, Rafe aramadığı için hiçbir şeyin önemi yoktu. Eben ile Alec uğrayıp bana Steve's'in çikolatalı dondurmasıyla Formaggio'nun hindili sandöviçinden getirdiler, onlarla sohbet etmek çok hoştu, ama daha geldiklerinde ben uyuşmaya başlamıştım. Kendimi ne kadar dinlenmiş ve seviliyor hissetsem de bu, bütün bedenimi sarıp beynime yürüyerek, kendimi kızgın kumlara çırılçıplak ve canlı gömülmüş, yanarak ölüyor gibi hissetmeme neden olan delilik duygusunu engellemiyordu.

Ve sonunda beni ziyaret edecek, acımı hafifletecek başka kimse kalmıyor, ne Alden, ne Paul, ne Susannah, ne Samantha, ne Jonathan, ne Eben, ne Alec ne de başka kimse. Acım büyük, kahrolası, feci bir şey ve ağlamaya başlıyorum. Düşünebildiğim tek şey, *Rafe niçin aramadı, beni terkedip gidiyor, halbuki herkes bunu yapmayacağını söylemişti, ama işte*

yapıyor; bunu biliyorum, Tanrım, hemen şimdi, burada, bu ayarlanabilen klinik yatağında ölmek istiyorum, cesedimin bu çarşaflar kadar beyaz, battaniyelerden de beyaz olmasını istiyorum, kanımın, insanlığımın akıp gitmesini sonsuza dek tükenmesini ve bir daha asla bir şey hissetmemeyi istiyorum.

Ağlamak ve beraberinde getirdiği acı, dayanılmaz bir hal aldı. Genelde gözyaşları arındırıcıdır. Ağlarken gözlerden akan tuz ile yaşlar acıyı da alıp götürür. Ama bu durumda ağlamak, ifade ettiği duyguları yalnızca arttırıyor, ağladıkça daha fena oluyorum; Rafe için, beni yeterince sevmediği için ağladığım zamanları hatırlıyorum ve her seferinde, beni yatıştırıp saçmaladığımı söylediğini kuruyorum, ama şimdi saçmalamadığımı anlıyorum, çünkü ben burada yatmış ölürken o nerede, niçin yanımda olması gereken kişi hiç yanımda olmuyor?

Ve bir süre sonra babam gittiği için, beşiğinde yapayalnız olduğum için, annemin rahminde yalnız olduğum için, hayatta yalnız olduğum için ağlıyorum, daha önce çok kez histeri krizi geçirdiğimi biliyorum ama bu seferki hiç bitmeyecek gibi. Biri bunu durdurmalı! Acaba Xanax işe yarar mı, acaba çantama birkaç tane saklamış mıydım, acaba işe yarayacak bir şey yok mu, bu koskoca kara güneşin altında böylesine derin bir acıyı etkileyebilecek bir ilaç, bir şurup, bir serum, bir iğne yok mu. Bir şey olmalı, içine düştüğüm be deliliği bir musluk gibi tutup kapatıverecek güçlü bir el olmalı.

Dr. Sterling'i arayıp her şeyin karmakarışık olduğunu ve çok korktuğumu bağırarak anlatmaya başlıyorum. Sonra ona ertesi gün Rafe'yi arayacağımı ve o zamana kadar beni uyutacak bir şeye ihtiyacım olduğunu söylüyorum. Beni uzun süre uyutacak bir şey olması gerektiğini, çünkü artık terapilik bir halde olmadığımı söylüyorum. Durumumu günler boyu analiz edebiliriz ama bu acımı dindirmeyecek.

Benden daha güçlü bir şey bedenimi ve aklımı etkisi altına alıyor. Ele geçiriliyorum.

Dr. Sterling sorunun ne olduğu ve kendimi daha iyi hissetmem için neye ihtiyacım olduğu konusunda daha açık konuşmamı istiyor. Beynimin yok edilmesini istediğimi tekrarlayıp duruyorum. Çünkü bir türlü durmuyor, sürekli işliyor, çalışıyor, yanıp tutuşuyor ve hayatımdan bir anlam çıkarmaya çabalıyor; burada, hastanedeyken bile dinlenmeye ihtiyacı var. Sanırım sonunda aklımın uyuşturulmasını istediğimi söylüyorum. Eroin istiyorum. Tabii Dr. Sterling uyuşturucu için reçete yazmaz. Onun yerine Mellaril vermeye karar veriyor, Thorazine ailesinden olan bu kuvvetli sakinleştirici ve antidepresan ilacın karabasan gören şizofrenlere yararlı olduğu biliniyor. Beyni tamamen durdurduğunu ve beni kesinlikle uyuşturacağını söylüyor.

Telefonu kapattıktan sonra, hâlâ sağanak halinde ağlamayı sürdürürken bir hemşire gelip bana küçük kahverengi bir hapla Stillman'ın tek içkisi olan kızılcık şurubu veriyor. Ağlamaktan nefessiz kaldığımdan genzime kaçmaması için dikkat etmemi söylüyor.

Ve garip bir şekilde Mellaril'i aldıktan sadece birkaç dakika sonra gözyaşlarım ve bütün acılarım tamamen diniyor. Hemencecik. Tılsım gibi. Sakin, rahat ve tasasızım. Orada yatakta oturup duvara bakıyor, duvarın görünüşünü, pembeliğini, beyazlığını beğeniyor, mutluluk duyuyorum. Pembe ve beyaz şimdiye kadar hiç böylesine pembe ve beyaz görünmemişti.

Ertesi gün Dr. Sterling Mellaril'in bende yarattığı etkiyi çok beğendiğini, bundan böyle onu kullanacağımı söylüyor. Günde üç kez hemşire bana küçük kahverengi bir hap verecek.

İlacın etkisinin ne olmasını istediğini bilmiyorum. Anlaşılan McLean'deki bazı doktorlar, küçük dozlarda antidep-

resan olarak deniyorlar. Ama bendeki başlıca etkisi, beni her şeye karşı tamamen kayıtsız yapması. İlk dozda hissettiğim rahatlamadan sonra sürekli aldığım Mellaril her şeyi donuklaştırıyor. Depresyon Geçiren Kız yerine Bomboş bir Kız oluyorum. O kadar yüksek düzeyde bir ilgisizliğe ulaşıyorum ki, Dr. Sterling ve diğer doktorlar bunun bir ilerleme olduğuna inanır gibi oluyorlar. Belki de öyledir: Semiotics dersim için bir ödev hazırlayacak kadar, feminist teori ve *Oresteia Trilojisi* konusunda bir inceleme yazacak kadar ve dönem arasında eve gitmeyi düşünecek kadar sakinleşiyorum.

Rafe'ye telefon ediyorum ama o Brown'a dönmeden önce New York'ta buluşmamızın imkânsız olduğunu, çünkü mezun olabilmesi için bazı ödevler hazırlaması bazı şeyler yapması gerektiğini söylüyor. Onu işitiyorum ama sözleri bir anlam ifade etmiyor. Mellaril beynimde, gerçeklerle duyguları birleştiren alıcıları çalışmaz hale getirmişe benziyor.

Şimdi çok uzaklarda görünen bir yaşamda, Paul Simon'un bir şarkısında *Birisi odaya girip yaşamının ateş aldığını söyleyebilir* dediğini duyuyorum.

Beni delirtiyor
Bir durup bir başlayan bu acı
Kalbimi tirbuşon gibi deliyor
Ayrıldığımızdan beri

BOB DYLAN
"You're A Big Girl Now"

11
GÜNAYDIN KALP ACISI

Brown'a döneli bir hafta olduğu halde beni aramayınca, geleceğimi haber vermeden Rafe'nin kapısına dayandım. Ayrıldığımız zaman provası olduğu gerekçesiyle, beni otobüs durağına kadar götürmek nezaketini bile göstermemiş, bu işi aynı dairede kalan arkadaşına bırakmıştı. Kendimi, yalnız bırakmak doğru olmayacağı için herkesin sırayla ilgilendiği hasta bir akraba gibi hissetmiştim. Rafe'nin bu arkadaşına, ben onunla ilgilenmek istemiyorum sen idare ediver, dediğini, duyar gibi oluyordum.

Arkadaşının küçük Honda'sına bindik, ısı sıfırın altında olduğu için buna sevinmem gerekir, Rafe gelseydi yürümek zorunda kalacaktık, diye düşünüyordum ama nedense içimden sevinmek gelmiyordu. Çocuk beni otobüs terminaline bıraktı, ne yapacağını bilemez bir haldeydi, zaten seninle hiçbir ilgisi olmayan, bir daha hiç görmeyeceğin birine ne diyebilirsin ki? Ve ben bütün gücümü toparlayıp bir bilet alabildim, otobüse bindim ve bir yere oturdum. Dikkatimi hiçbir şeye veremediğim halde yolda okumak için birkaç dergi satın aldım. Ne *Premiere*'in Cher ile ilgili kapak

yazısına, ne *New York*'taki John Cassablancas ve manken ajansı ile ilgili yazıya dikkatimi veremiyordum. *Cosmopolitan*'ın içindekiler sayfasını bile okuyamamıştım. Dikkatimi Rafe'nin üzerinde bile toplayamıyordum; hava gibi her yanını kapsayan bir şeye insan dikkatini nasıl verebilir? Yapabildiğim tek şey boşluğa dalmaktı. Ve şöyle düşündüğümü anımsıyorum: *İşte bu. Hayatın boyunca beklediğin acı bu işte. Tam tamına bir kalp acısı.* Bundan daha kötüsü olamayacağını düşündüğümü de anımsıyorum.

Herkesin üniversitede birkaç ay süren ve sonra bozulan ilişkileri olur. Bu işler böyledir. Bazen insan üzülür, bazen pek de önemli sayılmaz, bazen de hoş bir rahatlama yaratır ama çoğunlukla birkaç gün bir arkadaşın koltuğunda, bir kutu kağıt mendil ve bir şişe cinle otururak atlatılır gider.

Dışarıdan bakan biri, benim Rafe ile ilişkimi tam anlamıyla oturmayan bu kısa süreli ilişkiler grubuna koyardı. Ayrıntıları bilmeyen herhangi biri bizim, ilişkilerinin ilk doksan günü aşması gençlik, zamanlama ve uzaklık gibi unsurlar tarafından engellenen, genç bir çift olduğumuzu söylerdi. Uyumsuzduk, coğrafi yönden zorlanıyorduk, kalıcı bir bağ için hazır değildik - bu malum son duamızdı ve belki de Şu Senin Rafe'ye Ne Oldu? gibi masum sorulara benim de vercceğim geleneksel yanıtlar bunlardı. Kimse de kuşkulanmazdı. Bu kısa beraberliğimiz süresinde yaşadığımız iki kişilik deliliği ise kimse hayal bile edemezdi.

Rafe benim acılarımı tümüyle paylaşmaya kalkıştı. Hoşuna giden yönlerimden biri de depresyon geçiriyor olmamdı. Hep alkoliklere veya uyuşturucu bağımlılarına bağlanan tiplerdendi ama ben bağımlı olduğu belirli bir madde almayan biriydim. Zaman zaman, Providence, Rhode Island'daki evinde bana bir sığınak hazırlayarak kişisel kurtarıcım olmaktan büyük keyif aldı. Günlerce yatağında yattım ve o bana çay ile kı-

zarmış ekmek getirip, beni sevdiğini söyleyip acımı onunla paylaşmamı istedi. Kurtarma fikrinden hoşlanıyordu. Annesi aşırı bir histerikti, kız kardeşi ise ergenlik öncesi bir psikopattı ve Rafe'nin hayattaki doğal rolu bakıcılıktı.

Bu ender rastlanır bir durum değil. Kendini koruma içgüdüsü olan sorunlu insanlar, yüzyılardır acılarına ilgi duyan insanlarla birlikte olmuşlardır, çünkü ancak bu şekilde sevgi ve şefkate kavuşabileceklerini bilirler. Bir mutsuzluk meraklısından başka kim en derin depresyona düştüğüm zamanda bana ilgi duyabilirdi? Rafe beni keşfedince şansım döndü. Erkeklerle çıktığım o kısa süre içinde, kız arkadaşları akıl hastanesinde olan üç ayrı erkekle birlikte oldum. Bu tabii ki normal sayılmaz, her kızın başına gelen bir şey olmadığını da biliyorum. Birbirimize cazip göründüğümüz o ilk anda, bu erkeklerin deli kadınlarla ilişki kurmaya eğilimli olduklarını bilmiyordum ve onların da benim tam onlara göre olduğumdan haberleri yoktu, ama yine de sanki birbirimizin kokusunu aldık, belirli bir beyin mutasyonunu sezinledik, kalabalık salonların birer ucundan birbirimizi seçip kendimizi tanıştırdık, çünkü bazen işler kendiliğinden böyle gelişir: Sid hep Nancy'yi bulur; Tom hep Roseanne'le birleşir; ve Ted (tam anlamıyla sefil bir tip) hep hem Sylvia ile hem de başı bir fırının içinde ölen bir başka kadınla aynı zamanda ilişki kurar. F. Scott hep Zelda'sını bulacaktır; Samson hep Delilah'ya aşık olacaktır; ve Jason evliliğinin feci sonucunu bilse de her seferinde Medea ile evlenecektir. Burada belirli bir kalıp görülüyor mu?

Fakat Rafe'yle karşılaşana kadar ben bu şanslı kişilerden değildim. Bazı geçici durumlar dışında hep yalnızdım. Delirip bir yere kapatılan kızların, onlara bağlı yaslı erkek arkadaşları olduğunu duyardım. Bu erkek arkadaşların, onların burnunu silip, kanlı bileklerine eski paçavralar veya eşarplar sardığını, kız arkadaşları mutfak döşemesinde psişik bir kriz geçirirken nasıl son anda doktorun yazdığı yatıştırıcıyı almak için

eczaneye koştuklarını duyardım. Bu kızların öykülerini duyar ve bu kadar sevilmelerine rağmen nasıl olup da acı çektiklerini merak ederdim. Yalıtılmışlık ve tüm insanca ilişkilerin anlaşılmazlığı, bunların başkalarına, cam duvarın öbür tarafındaki mutlu insanlara özgü olması, düştüğüm depresyonunun en acı yönüydü. Ben kafası karışık tüm diğer kızların yaşadıklarını yaşamak istiyorum, diye düşündüğümü anımsıyorum.

Sonra Rafe çıkageldi ve beni sevmeye çabaladı, buna gerçekten inandım, ama o sıralarda hiçbir sevgi, benim yaralanmış benliğimi onarmak için yeterli değildi. Üstelik dünyada etkili olan diğer güçlerle karşılaştırıldığında sevgi, onlara kıyasla güçsüz ve zavallı kalır. Babam, beni ne kadar çok sevdiğini bana milyonlarca kez söylemiştir ama bu duygu -gerçek olduğunu kabul etsek bile- onun bana karşı işlediği suçların tekini bile giderecek güçte değildi. Aşk romanlarına, boşanmış ailelerin çocuklarının -babadan görme bir alışkanlıkla- hâlâ inandırıldığı, sevgi her sorunu halleder masalına rağmen, sevgi sadece koşulların bir ürünü ve kurbanıdır. Çabuk incinebilir ve küçüktür. Leonard Cohen'in dediği gibi, "Sevgi bir zafer marşı değildir/ Kırık dökük anlamsız bir ilahidir." Rafe'nin bana sunduğu sevgi, şefkatin bir ilaç olarak çok abartıldığını, benim gibi depresyona girmiş birinin, herhangi bir kimsenin sevgisinin gücüyle kurtarılmasının olanaksız olduğunu kanıtladı. Bu çok daha kötü bir şey. Paramparça olmuş bir ayna bulsanız, bütün parçalarını, en küçük parçaları bile bulup, kırık camı birleştirip bütün haline getirecek beceri ve sabrınız da olsa, onarılmış ayna yine de örümcek ağı gibi çizgilerle kaplı olacak, eski halinin yapıştırılmış, işe yaramaz bir kopyası olacak ve ona bakan kimsenin görüntüsünü kırık dökük yansıtacaktır. Bazı şeylerin onarılması olanaksızdır. Ben de onlardan biriydim. O kadar zedelenmiştim ki, beni iyileştirmek için bir kişinin sevgisinden, hatta tek bir terapistten, bir ilaçtan, bir elektrik şoku tedavisinden çok daha fazlası gerekliydi. Hayatımın

kırık dökük parçalarının bir araya getirilmesi için çok fazla miktarda her şey gerekecekti. Beni kurtarmak için Rafe'den çok daha fazlası gerekecekti - gerçekten de öyle oldu.

Rafe'nin hoşgörüsü ters tepti ve beni daha fena yaptı. Bir psikolog bir keresinde bana, terapistin kötü bir depresyon geçiren bir hastaya yapabileceği en kötü şeyin ona iyi davranmak olduğunu söylemişti. Çünkü bu iyilik, bir durgunluk yaratıyor ve depresyondaki insanın o mutsuzluk içinde rahatlamasına neden oluyor. Terapinin yararlı olması için hastanın dürtülüp harekete geçirilmesi, yüzleşmelere zorlanması, depresyonun sisli kafesini yarıp, kendini oradan çıkarması gerekir. Rafe herhalde bana fazlasıyla iyi davrandı. Kendimi kötü hissetmeme izin verdi ve bu benim kendimi daha da kötü hissetmeme yol açtı. Rafe ile birlikteyken yaptığım tek şey acımın içinde yuvarlanmaktı.

Rafe'den ayrıldıktan ve iyileştikten epey sonra erkek arkadaşım olan ve benim depresyon krizlerimi anlayışla karşılamayan Nathan ile her şey çok daha iyi gitti. Krizlerimden nefret ederdi, bu bende en beğenmediği şeydi ve 1988 yılında çıkmaya başladığımız zaman epeyce toparlanmıştım. Hâlâ koşarak evden dışarı çıkıp bahçedeki çimlerin üzerinde ağlama huyundan vazgeçmemiştim. Hâlâ sinirlenince olay çıkaran bir insandım - belki de hep böyle biri olarak kalacağım. Fakat Nathan bu gibi durumları Rafe'den çok farklı karşılıyordu. Haydi bırak bunları, bu çok saçma, derdi. Veya, Kes artık. Ve ne oluyordu biliyor musunuz? Bu yaklaşımı işe yaradı. Beni kendimi toparlamaya yöneltti: Kendime hâkim olmaya zorlandığım zaman bunu başarıyordum. Tabii o zaman duygularımı daha etkili bir şekilde kontrol edebilmek için silahlanmıştım, ama yine de Nathan'ın tavrı Rafe'ninkinden daha yararlıydı. Nathan ile birlikte olduğum yıllarda geliştim, halbuki Rafe ile birlikte olduğumda kötüleşmiştim. Tabii bu iki erkek beni kontrol edebilecek kadar güçlüydü demek istemiyorum.

Eminim ki her ikisini de, hayatımın birbirinden çok farklı o iki devrindeki değişik ruh halime uydukları için seçmiştim. Ama yine de Rafe'nin ben acı çekerken yanımda olmaya hevesli oluşunun, daha çok acı çekmeme neden olduğuna eminim. Elbette böyle oluyordu, çünkü onu memnun etmeyi her şeyden çok istiyordum.

Bir an geldi, benimle başa çıkamayacağını anladı. Onun bu kararını anlıyorum, gerçekten anlıyorum. O zaman bile anlamıştım. Ama bu acımı azaltmamıştı.

Yatak odasının döşemesinde oturmuş konuşurken ona sürekli, Bunu bana nasıl yapabilirsin? *diye soruyordum. Bir Cumartesi akşamüstü ayrılırken saatlerce orada oturup konuşmuştuk.* Beni içimden geldiği gibi davranmaya özendirdin, içimdeki acı duyguları sana göstermem için beni yüreklendirdin, giderek daha histerik olmama izin verdin ve şimdi düşebildiğim kadar derinlere düşmüşken, beni terkediyorsun.

Bu doğru, dedi. Yalan söyleyemezdi. Krizimle başa çıkabileceğini sandığını ama çıkamadığını söyledi. Çok şey düşünmüş. Beni incitmek istememiş.

O zaman ona, histerikleşmemi izlemeye bayıldığını, bununla kafa bulduğunu, bu manzaradan, bu ruhsal içtenlikten keyif aldığını söylemedim. Söylemedim çünkü söylemeye gerek bile yoktu. Bu apaçık ortadaydı. Benim en çok bu saflığımı, duyduğum dehşeti gizlemekteki yetersizliğimi sevdiğini hep söylerdi. Bu özelliklerin, en azından bende, bir hastalık olduğunu sanki anlamıyordu. Benim içtenliğimin saflıklı ilgisi yoktu - bu depresyonla ilgiliydi. Depresyonda olmanın gerçekten de güzel bir içtenliği vardır - bazen bunu özlüyorum. Gerektiği gibi davranmak, kurallara uymak gibi bir zorunluluğum olmadığı için, diğerleri bunu yakışıksız bulacağı bir zamanda gözyaşları içinde odayı terkedebiliyordum. Bu halimi seviyordum. Kuralları böylesine hiçe saymam hoşuma gidiyordu. Rafe ise buna bayılıyordu.

Ama bu hastalıklı bir tavırdı, başlarda bunu anlamamıştı. Saflık düşkünlüğe dönüştü. Karanlığı farketmeye değil, karanlığa kötü bir şekilde bağlanmaya dönüştü. Ve o bunu anlar anlamaz kaçtı. Onu ve sahip olduğum tüm diğer olanakları tüketmiş bir halde olmama rağmen, beni terkedip yalnız bıraktı.

Providence'den ayrılmadan önce arkadaşım Archer'i arayıp New York'a geleceğimi, çılgın ve çaresiz bir halde olduğumu, dosdoğru onun dairesine gideceğimi ve kendime bakamadığım için bana doğru dürüst bir yemek ısmarlaması gerektiğini söyledim. O nazik, beyaz Anglosakson kişiliğine uygun kibar tavrıyla, Tabii, hemen gel gibi bir şeyler söyledi.

Archer içine doğduğu soylu Boston ailesine kendini teslim etmiş, mazbut bir erkekti. Her şeyin basit ve hoş olmasından yanaydı. Hepimizi heyecanlandırıp ilgisini çeken yaşamın kan ve sefaleti, Archer'ı etkilemezdi. Sean Penn ile Michael J. Fox'un Vietnam'da fakir bir köylü kızı, ırzına geçtikten sonra döverek öldüren bölüğün askerlerinden ikisini oynadığı *Savaş Yaraları* adlı filmi beraber seyrederken, Archer sürekli bu rezilliği izlemenin anlamı ne, diye sorup durmuştu. *Annie* ve *Oklahoma!* gibi Broadway müzikallerinin Archer gibi insanlar için çekildiğini söylemek yeterli. Her zaman şıktı. Archer 1987 yılında Harvard'dan mezun olduktan sonra American Express'e girdi, ne iş yaptığını Tanrı bilir (bir keresinde seyahat bölümü için bilgisayar programı hazırladığını söylemişti). Archer mükemmel görünüşü sayesinde, çevresine hareketli ve kaçık kızları toplamayı başarırdı. Histerik Musevi kızları, iyi dost olarak çevresine toplayan Amerikalı kibar erkeklerdendi, çünkü bizler ona, Tahiti'li kadınların Gaugin'e göründüğü kadar egzotik görünüyorduk. Herhangi birimizi ne kadar yakından tanırsa tanısın, yine de şaşkınlığı geçmezdi. Her şey Archer'in üstünden kayar gider; yağmur yağdığı zaman damla-

ların onu ıslatmadığından adım gibi eminim. Bu kadar yakışıklı olmasaydı, eminim ki hayatta olmazdı, çünkü onda en önemli yaşam belirtileri yok gibidir. Ama onun bu yakışıklılığı da bir sorundur. Archer, o kadar kusursuz bir güzelliğe sahiptir ki gerçekten de kısır gibi görünür, onun bu saf ve simetrik güzelliğinde, daha az yakışıklı olan erkekleri cazip kılan Eros ve Thanatos'taki erkeklikten eser yoktur. Aslında Archer sevgilinden ayrıldıktan sonra gidip görebileceğin ideal arkadaştır çünkü böylece tam anlamıyla harikulade görünüşlü bir erkekle çıkabilirsin ve hiçbir cinsel gerginlik yaşamayacağından da emin olabilirsin.

Archer beni o akşam Brandywine adlı çok güzel bir lokantaya götürüyor ve onunla konuşmaya çalışırken sanki buzlu, buğulu bir banyo camının arkasında olduğumu hiçbir şekilde anlamıyor. Bana Zürih'e yerleşmeyi düşündüğünü, Cumhuriyetçi Partiye kaydolduğunu, T-şörtlerini nerede temizlettiğini anlatırken benim yüzeye çıkmasın diye savaş verdiğim, amansız bir acıyla kıvrandığımın farkında bile değil. Kendi iç dünyamdan biraz sıyrılıp duruma bakabildiğim zaman, için için titrediğimi ve ruhsal yönden her an kayalar, çakıllar ve taşlar halinde Archer'in ayaklarının dibine düşmeye hazır bir çığ gibi olduğum halde, Archer'ın benimle Başkanlık ön seçimleri hakkında sohbet etmeyi başardığını görüyorum. Zaman zaman dalıp, affedersin, aklım başka yere kaydı, ne demiştin? diye soruyorum. Bir keresinde de az kalsın, Berbat bir halde olduğumu farketmiyor musun? diye soracak gibi oluyorum. Nedenini niçin sormuyorsun?

Ama susuyorum. Archer'in en önemli özelliği soru sormaması, birkaç insani işlevi olan bir manken gibi olması. O gece Archer ile aynı yatakta yatıyorum. Önce beni kendine çekiyor ama ben yatağın öbür ucuna göç edip yüksek bir binanın ucuna asılan ve her an düşecekmiş gibi sarkan biri gibi, duvara yapışıyorum.

Bazen depresyon beni öylesine sarıyor ki tüm dünyanın da durup benimle birlikte acı çekmediğine şaşıyorum.

Rafe beni terkettikten sonra hareket edemiyordum. Gerçekten de yatağıma yapışmıştım, tıpkı birinin ayakkabısının tabanına yapışmış bir sakız gibi, beni istemeyen biri sürekli üstüme bastığı halde, yerimden kımıldamıyordum. Kurtulamıyordum. Orada öylece yatıp, belirli aralıklarla Mellaril yutuyordum ve ilacın uyuşturucu etkisi niçin bana yardım edecek kadar güçlü değil diye merak ediyordum.

Önceleri New York'ta annemin evinde kalıyordum, ama sonra Dr. Sterling tedavi merkezine (yani ona) yakın olmamda yarar olduğunu düşündüğü için Cambridge'e geldim. Benim için farketmiyordu. Tek farkla; New York'ta mutfak yemek doluydu, oysa Cambridge'de hiç yiyecek yoktu; bu nedenle evdeyken az az bir şeyler yerken burada aç kalıyordum. Her iki durumda da, yavaş yavaş yok oluyordum.

Evde eski odamda kalırken, her günün en kötü anının yataktan kalkmak olduğunu farkettim, bu depresiflerin çoğu için böyledir. Eğer bu kadarını başarabilirsem o günlük bir şansım olabiliyordu. Yani günü geçirebiliyordum. Yıllar önce bana sağladığı rahatlama duygusunu yeniden verir diye düşünüp, yazmaya çalıştım. Ama daktilomun başına oturur oturmaz, klavyenin önünde donup kalıyordum. Aklıma tek bir şey bile gelmiyordu. Ne şiir, ne düzyazı, bir tek kelime bile yazamıyordum.

Tanrım, hiçbir iyi duyguya yol açmayan böylesine feci bir acıyla ne yapılabilir diye düşünüyordum. Sanata bile dönüştürülemiyor, içinden ilginç bir deneyim bile çıkarılamıyordu, çünkü acının kendisi öylesine yoğundu ve sistemimin dokusuna o kadar derinlemesine işlemişti ki, onu nesnelleştirmenin veya dışarı itmenin, veya içindeki güzelliği

bulup çıkarmanın imkanı yoktu. İşte şimdi böyle bir acı çekiyorum. O kadar kötü ki, yararsız. Bu acıdan alacağım tek ders, acının ne kadar berbat bir şey olabileceğini anlamak olacak.

Bir gün, bir sürü naz ettikten sonra arkadaşım Dinah ile *Ironweed* filmine gitmeye karar verdim. Çıkarken telefon çaldı. Annem işyerinden arıyordu ve benim ne yapmam gerektiğine karar vermişti; okuldan bir sömestir için ayrılmalı, Cambridge'e dönmeli ve bütün zamanımı terapiye gidip iyileşmeye hasretmeliydim.

Bu o kadar kötü bir fikir olmayabilirdi, ama ben zaten bir akıl hastanesine yatmayı düşünmüştüm. Ne var ki Dr. Sterling ve danıştığım birkaç psikiyatrist bunun gerekli olmadığını ısrarla söylemişlerdi. Stillman acil durumlar için yeterliydi ve Dr. Sterling günlük bir çalışma programına bağlı kalıp, derslere girmeyi, ilaç yutup, terapiye gitmeyi bir arada sürdürmenin yararı olduğuna kesinlikle inanıyordu. Bu dünyanın bir parçası olarak yaşarken onunla nasıl başa çıkabileceğimi daha kolay öğreneceğime inanıyordu ve okuldan bir süre için ayrılıp, Harvard'la ilişkilerimi kesmenin, onun sağladığı ve bana yararlı olan imkânlardan -örneğin Stillman- beni yoksun bırakacağını düşünüyordu.

Okula dönmek en kolay yoldu ve Dr. Sterling bunun en iyi seçenek olduğuna beni inandırmıştı. Onunla yaptığım oldukça verimli konuşmalardan sonra Dr. Sterling'in yol göstericiliğinde, sonunda bir şekilde iyileşebileceğime aklım bile yatmıştı. Rafe'den ayrı olmayı ve depresyonu atlatacaktım. Buna tümüyle inanmıyordum ama okula geri dönmenin herhangi bir umut ışığı için atılacak ilk adım olduğunu kendi kendime söylüyordum. Herhangi bir karara varmanın ve ona sadık kalmanın benim için imkânsız olduğu o sıralarda, en azından bu kadarını yapabilmiştim. Şimdi

de annem beni arayıp, tedavisi imkansız derecede deli olduğumu ve iyileşmek için tek şansımın okuldan bir süre ayrılmak -hatta belki de tamamen ayrılıp bir işe girmek- olduğunu söylüyordu.

"Ben hiç senin gibi birini görmedim," diye tekrarlıyordu.

"Anne, lütfen beni dinle, şu anda yapabileceğim son şey sana açıklamada bulunmak çünkü ben de kendimi anlamıyorum," diye söze başladım. "Tanrı aşkına, erkek arkadaşımdan yeni ayrıldım, canım sıkkın ve histerik bir haldeyim ama iyileşeceğim. Sandığımdan da kötü bir durumda olduğumu söylemek için telefon açmanın pek yararlı bir davranış olduğunu sanmıyorum. Çünkü anne, sandığımdan daha kötü bir durumda olabilmemin *imkânsız* olduğunu ben biliyorum."

"Ben sadece -" diye durakladı. "Her şey deli saçması. İyileşmek için kendini Dallas'a ve Minneapolis'e atıyorsun, ama giderek daha kötüleşiyorsun Ellie, artık bu durumla başa çıkamıyorum. Beni aşıyor. Niçin böyle olduğunu anlamıyorum, sana ne olduğunu anlamıyorum, ama düzelmeni istiyorum. Her eve dönüşünde, hayatımı altüst ediyorsun çünkü senin başına gelenleri kaldıramıyorum, bu yüzden Cambridge'e gitmeni, bir iş bulmanı, terapiye devam etmeni ve artık tam anlamıyla iyileşmeni istiyorum."

Sesinde histerik bir korkuyla karışık yaslı bir dehşet duygusu vardı. Yeniden depresyonumun bozuk bir otomobil gibi bir şey olduğu duygusuna kapılıyordum ve annem bana *git o kahrolası şeyi tamir ettir!* diye emir veriyordu, sanki aklım elden geçirilmesi gereken bozuk bir transmisyon mili veya tutmayan fren gibi bir şeydi. Annem kesin sonuçlar istiyordu, hem de hemen, ben de aynı şeyi istiyordum ama işler öyle gelişmiyordu. Annemin bunları bana söylemekle ne yapmak istediğini anlayamadığım için ağlamaya başladım. Depresyon geçiren bendim, ama bir şekilde onun için

üzülmem gerektiğini söylüyor gibiydi. Duygusal ve ruhsal açıdan hâlâ birbirimize bağımlı olmamızdan nefret ediyordum. Onunla birkaç dakikalık bir konuşma, beni temkinli bir, belki iyileşebilirim inancından, Kabil gibi ömür boyu depresyonla lanetlenmiş biri olduğum inancına fırlatıvermişti. Hemen telefonu kapatıp elimi, yüzümü, bütün bedenimi yıkamak ve annemi dinlerken her tarafıma yayılan bu lekeleyici maddeden arınmak istiyordum. "Anne," dedim. "Anne, tam iyileşeceğime inanmaya başlamışken, kendimi sandığımdan da hasta hissetmeme neden oluyorsun. Anne, Dinah'la sinemaya gitmek için buluşmam gerek, ama telefonu kapatmadan bana güvendiğini ve iyileşeceğime inandığını söylemeni istiyorum. Benden belki daha çok şey bildiğini, belki de haklı olabileceğini ve iyileşemeyecek kadar hasta olduğumu düşünmeye dayanamıyorum. Bu düşünceye dayanamıyorum!" Neredeyse avaz avaz bağırıyordum. "Anneciğim, lütfen bu konuda bana güvendiğini söyle."

"Ellie, bilemiyorum."

Okuldan ayrılmayı düşünmeye başladım. Raydan çıkmak sözü kafamda sürekli dönüp dolaşıyordu. Tümüyle raydan çıkmış. Hayatın raylarından fırlatılıp atılmış. Yaz sonunda, okula dönmeyip Dallas'ta kalmayı düşündüğüm zamanki duygular içindeydim. Sanki oralarda uzaklarda bir yerde olacaktım ve beni olduğum yerde tutan Harvard da olmayınca parçalara bölünecek ve ozon tabakasına yayılacaktım, yıllar geçecek ve kimse yok olduğumun farkına bile varmayacaktı. Depresyon geçirirken Harvard'da olmak yeterince kötüydü, ama depresyon geçirip hiçbir yerde olmamak düşüncesi dayanılır gibi değildi. Burada karşılaştığım her şeye karşın, beni hâlâ Harvard'ı kurtuluş olarak görüyordum.

Annemin düşünmeden konuştuğuna ve onun her dediğinin Tanrı sözü olmadığına beni inandırabilmek için, Dr. Sterling'in telefonda kırkbeş dakika konuşması gerekti.

"Elizabeth, doğruyu söylemek gerekirse," dedi, "seninle olan ilişkilerinde annen de baban da çılgınca davrandılar. Yerinde olsam onun dediklerini ciddiye almazdım. Anlaşılan yine saçmalıyor."

Ironweed'e bir saat geç gittim ve çok can sıkıcı olduğu için beş dakika sonra çıktım. Bu hiç çekilmemesi gereken bir film. Yalnız kalmaktan korktuğum için eve gidemiyordum, karanlıktan korktuğum için sinemada kalamıyordum, annemden korktuğum için onunla birlikte olmak istemiyordum. Bu yüzden eski bir arkadaşıma uğradım, ama daha oraya varır varmaz insanlarla birlikte olmaya dayanamadığımı, yalnız kalmak istediğimi farkettim. Sokağa çıktığımda, aslında yalnız kalmak istemediğimi anladım, hiçbir şey olmak istemediğimi anladım.

Tolstoy'un bütün mutlu ailelerin aynı şekilde mutlu, mutsuz ailelerin her birinin başka türlü mutsuz olduğunu söylediğinden söz edilir. Elbette, tümüyle yanılmış, aslında tam tersi geçerli. Mutluluk sonsuz çeşitlemelerle doludur ve mutlu insanlar, mutlu aileler çok değişik şekillerde mutlu olabilirler. Mutluluğun sanata pek bir derinlik sağlamadığı doğrudur -uzun Rus romanlarına konu oluşturmaz- ama mutlu bir ailenin yapabileceği, deneyebileceği ve olabileceği çok şey vardır, oysa mutsuz aileler yeni arayışlara giremeyecek kadar kendi dertleri ve melodramları içinde boğulmuşlardır. Mutluyken yapabileceğiniz çok şey vardır, ama dertliyken yapabileceğiniz tek şey oturup dertlenmek, acıyla donup kalmaktır..

Mutsuz ailelerin hemen hepsi birbirine benzer. Dertlerin hepsi temelde aynıdır, bu yüzden yıllardır herkes bana Adsız Alkolikler Derneğine gitmemi önerdi. Bütün bağımlılıkların birbirine benzediği, benim depresyona veya kaygıya olan bağımlılığımın başka birinin alkol bağımlılığıyla aynı düşünce yapısından kaynaklandığı fikri arkadaşlarım arasında yay-

gındı. Sorunlu bir ailede, annenin içki içmesi, babanın çocukları dövmesi veya anne ve babanın birbirlerini öldürmek istemesi gibi öyküler benzer bir gelişme çizgisi izler. Tedavisi olmasa bile hastalığın tanısı aynıdır. Sorun hep çocukken yeterince sevilmemek veya başka bir yaşam devresinde ihmal edilmektir. Mutsuz bir insanın öyküsünü dinleyin, tüm diğer mutsuzluk öyküleriyle aynı olduğunu göreceksiniz.

En çok iki tip sorunlu aile vardır: Yeterince konuşmayanlar ve çok konuşanlar. Birinci tip hep daha trajik, daha çok O'Neill-vari görünür. Herkesin yalnızca duygularını değil, hemen hemen her şeyi ifade etmekten korktukları aileler vardır; hepsi sessizlik içinde içki içip, hap yutarlar ve mutsuzluklarına gömülürler. Sonra günlerden bir gün, çocuklardan biri okul merdivenlerinde esrar içerken yakalanır veya kızlarına anoraksi tanısı konur ve anne-baba, martinilerini yudumlayıp yeşil zeytinlerini yerken, evlerinde bir cehennem hayatı yaşandığını farkederler; sonunda bütün aile bir aile danışmanına başvurur. Kısa bir süre sonra, iletişim kurmakta zorlandıklarını farkederler, herkes içini dökmeyi öğrenir ve bunu büyük bir olay sanırlar. Benim gibi, herkesin durmadan konuştuğu ailelerden gelenlerin bunun herhangi bir sorunu nasıl çözeceğini anlaması ise imkânsız.

Çağdaş psikoterapinin yanılgılarından biri de, insanların sadece duygularını açıklamakla, birçok sorunu çözümleyeceğine inanmasıdır. Benim ailemde herkes her dakika en küçük derdini bile açığa vurmaktan hiç çekinmez; bu bir savaş alanında yaşamak gibi bir şeydir. Genelde annemin, hiç çekinmeden, bana söylediklerine hep şaşmışımdır. Ruh sağlığım konusundaki fikirlerini düşünüp tartmadan, pat diye söylemekle kalmaz, hemen her konuda böyledir. Örneğin evine girdiğim anda, O ayakkabılar çok çirkin! diye başlar. Sanki fikrini sormuşum gibi. Üstelik ben ayakkabılarımı da beğeniyorum. Ve bu sözleri beni rahatsız etmekten başka bir işe yaramaz. Ama o böyledir.

Annesi, kuzinleri, teyzeleri hepsi böyledir. Ailemde birey kavramı olmadığı için Sana soran oldu mu? kavramı da yoktur. Hepimiz iç içe girmiş gibiyiz, bir diğerinin yansımasıyız, her katığın yemeğin tadını kendince etkilediği, bir tencere türlü gibiyiz.

Annemi, kendimi ve ailemde koşulsuz sevgiye nasıl hiç yer olmadığını düşünüyorum. Bu beni yürekten sevmediği anlamına gelmiyor. Ama onun istediği gibi biri olmazsam, Harvard'a giren ve edebiyat ödülleri kazanan bir kız olmasam, örneğin işsiz, parasız, dertli ve çaresiz olsam beni aynı şekilde sevmez. Bunları duymak bile istemez. Cinsel hayatım olduğunu veya dövme yaptırdığımı duymak bile istemez. O yalnızca kendi istediği gibi bir kız ister.

Bazı arkadaşlarım bunu anlamıyorlar. Birinin bana, beni olduğum gibi sevdiğini ve desteklediğini, bu halimle beni harikulade bulduğunu söylemesine ne kadar ihtiyaç duyduğumu asla anlamıyorlar. Bana birinin bunu söylediğini hiç hatırlamadığımı anlamıyorlar. Erkek arkadaşlarımdan çok şey bekliyorum ve onlara zorluk çıkartıyorum, çünkü onların gözleri önünde parçalanıp dağılsam da, neşeli olmasam da, yatakta yatıp hiç kıpırdamadan sürekli ağlasam da beni sevsinler istiyorum. Depresyon beni sevseydin şimdi de severdin *demektir. Bunun devamı da şöyledir:* Beni sevseydin ödevini yapmaktan vazgeçerdin, bir cumartesi akşamı arkadaşlarınla içki içmeye gitmekten vazgeçerdin, tiyatroda başrolü oynamaktan vazgeçerdin, her şeyden vazgeçip burada yanıbaşımda oturur, ben uzanmış, ağlayıp sızlanır, ikimizi de bedbahtlığa boğarken bana kağıt mendil ve aspirin verirdin.

Bazen sorunun bir kısmının etnik kökenli olduğunu düşünüyorum. Bizde, Musevilerde koşulsuz sevgi kavramı yok. Eski Ahitteki Tanrı kavramı, yargılayan, kıskanç ve intikamcıdır. Hiddetlenir ve öç alır. Öbür yanağı çevirmek fikri ve inancın davranışlardan önemli olduğu düşüncesi, Hıristiyanlığa özgüdür. Bazıları, Katoliklerin suçluluk duygusuyla Musevilerin

suçluluk duygusunun arasındaki farkın şu olduğunu ileri sürerler: Birincisi hepimizin günahkar olduğu ve ilk günahtan arınmanın olanaksız olduğu düşüncesine, ikincisi ise her birimizin Tanrı suretinde yaratıldığı ve mükemmel olma olanağına sahip olduğumuz inancına dayanır. Böylece Katoliklerin suçluluk duygusu olanaksızlıktan kaynaklanırken, Musevilerin suçluluk duygusu olanak bolluğundan kaynaklanmaktadır.

Kendi olanaklarımı düşünüyorum. Onların nasıl harcandığını düşünüyorum. Burada oturmuş, birinin beni olduğum gibi sevmesini beklerken, nasıl her zaman harcanmaya mahkum olduğunu düşünüyorum.

* * *

Nedenini bilmiyorum ama üniversiteye döndüğüm zaman Stillman'a yatırılmak istemiyordum. Sanırım kızılcık şurubundan bıkmıştım. Ama dertlerimle başbaşa dairemde de kalamazdım. Depresyon ve tedavisi hakkında okuduğum her yazı, bir sorunu çözmenin tek yolunun onunla yüzleşmek, o duygular içinde oturmak, ya-savaş-ya da-terket sloganlı o adrenalin içgüdüsünü yatıştırmak ve acının devrini tamamlamasını beklemek gerektiğini vurguluyor. Boşversene.

Buna dayanamazdım. Derimi yarıp dışarı çıkmayı, kendimden kurtulmayı hiç bu kadar istememiştim. Sürekli intiharı düşünüyordum. Yoğun bir dehşet. Yine de Stillman'a gitmek istemiyordum ve kendimi öldürmek için hangi yöntemi kullanacağımı tam olarak açıklamaya başlayınca - Hemlock Derneğine broşürler sipariş etmiş ve hangi ilaç karışımlarının sahiden, gerçekten öldürücü olacağını araştırmaya başlamıştım- Dr. Sterling beni McLean'a göndermekten söz etmeye başladı. Bunu istemiyordum. Niçin diye sormayın. Halbuki o halimde, belki de bu benim için yararlı olurdu.

Ama bir akıl hastanesi yerine Kaliforniya'ya gitmeye karar verdim.

Kuzinimin Los Angeles'deki evinde güneşleniyor, küvete su doldurup içinde yatıyordum. Gerçekten de, Pasifik Okyanusunun karşısında Sartre okumak gibi şeyler bile yaptım. Camus'nün *Yabancı*'sının da bir sahilde başladığını öğrenince, onu da okudum. Venice'de, kitapçı dükkanıyla açık hava kahvesi arası bir yerde, dondurulmuş yoğurt yedim. Her nedense, orada kabuğunda istiridye bulacağımı düşündüğüm için Cheesecake Fabrikası adındaki lokantaya erişebilmek için canımı tehlikeye atıp, altı şeritli otoyolu aştım ama istiridye yoktu ve bir masa bulmak için otuz dakika sırada beklemek gerekiyordu. Rafe'yi düşündüm. Rafe'den söz ettim. Mesaj bırakmaktan çekindiğim için yalnızca onu bulabildiğim zamanlar Rafe ile konuştum.

Chicago Tribune tarafından reddedildiğim için yazın iş bulamayacağım diye endişelendim. *Dallas Morning News* için Joni Mitchell ile bir röportaj yaptım. Bir sömestir üniversiteden ayrılıp, Joni Mitchell hakkında bir kitap yazmayı düşündüm. Kaliforniya'nın rüya gibi güneşinde yatarak geçirdiğim zamandan daha çoğunu, New Orleans, Atlanta hatta New York'taki işverenlerle telefon görüşmeleri yaparak harcadım. Kuzinim bana sürekli olarak çok gergin olduğumu, biraz gevşemem gerektiğini söylüyordu. Sen tatilde değil misin? diyordu. Telefonlarını da beraberlerinde St. Barts'a getiren ve işlerinin başlarından tek gün bile ayrılamayan o stüdyo müdürlerine benziyorsun, diyordu. Bu kadar heyecanlı, hırslı ve tutkulu olmak için henüz çok gençsin, diyordu.

Batı Yakasından bir Zen kayakçısı gibi, kendimi olayların akışına bırakırsam, daha da kötü bir depresyon batağına takılıp kalmaktan korktuğumu anlamıyordu. Şunun bunun peşinden koşuşturarak, kafesindeki döner tünelde yürüyen

bir hamster gibi seçeneksiz kalmışlığımın, önüme çıkan şeyleri tırmıklayarak ayakta kalabilmeye çabaladığımın farkında değildi.

Yine de, Elizabeth, biraz gevşe, diyordu.

Bense, Keşke bunu yapabilsem, diyordum. Ve Rafe'yi düşünüyordum.

Genelde, güneş parlarken her şeyin daha iyi olduğunu düşünüyordum. Gerçekten de, pencereden içeri dolan gün ışığıyla uyanınca her şey daha güzel görünüyordu. Cambridge'in ve New York'un soğuğunda ve karanlığında her şeyi sarıp sarmalayan o kara örtüyü, burada düşlemek bile zorlaşıyordu. Aslan burcundan olduğumu ve onun güneşin hakimi olduğunu anımsayıp, yaşamımı nasıl daha güneşli kılarım diye düşünmeye başladım. Çünkü Kaliforniya'dan ayrıldığımda, sanki güneş beni çarpmış, beynimi de kızartmış gibi, hiçbir şeyi önemsemez bir haldeydim. Ve, Kimin Rafeye ihtiyacı var ki? diyordum.

Sonra Cambridge'e dönünce, ona yeni baştan ihtiyaç duymaya başladım ve bu acıya tek bir dakika, bir saat, bir gün daha dayanamayacağıma inandım. Kış tatilinde Rafe'den dört hafta ayrı kalmanın acısına asla dayanamayacak halde olduğumu anımsadım. Şimdi ise durum çok daha kötüydü, zaman sınırlaması yoktu. Sonsuza dek Rafe'siz olacaktım, çünkü onu tamamen yitirmiştim.

Daha fazla Mellaril ve daha çok acı.

Yeniden Bob Dylan'ı, o kısık, çaresiz sesin en yürek burkan dizelerini dinlemeye başladım: "Onu Görürsen Selam Söyle," "Anne, Hep Aklımdasın," "Her şeyi Fırlatıp Attım," "Acının Şarkısı."

K-Tel firması acaba niye, *Kırık Kalpler için Hüzünlü Bob Dylan Şarkıları* adı altında bir albüm yayınlamadı? Sonra bütün "Artık Kocaman Kız Oldun" kayıtlarını yeni baştan, tekrar tekrar dinliyorum. *Blood On The Tracks*'in orjinal

kaydını, *Biograph*ın başka bir kaydını, ve aralarında en korkutucu olan, *Hard Rain*'ın canlı yayın kaydını, tekrar tekrar dinliyorum. Bu tekrarların, şarkının anlamını azaltacağını sözleri daha alışılmış kılacağını sanıyorum. Ama bazı sanat eserlerinin hüzün ve dehşeti, -Picasso'nun *Guernica*'sı, Billie Holiday'in 1957 Monterey Caz Festivalinde söylediği "Günaydın Kalp Acısı", Sylvia Plath'in "Laleler" adlı şiiri, Fellini'nin Sokaklar'ı gibi- tekrarlanmakla asla azalmıyor. Her yeniden izlendiği, dinlendiği veya okunduğunda, güçleri artıyor ve ben her seferinde dikkatimi üzerinde yoğunlaştıracak yeni bir trajik unsur ve duygulanmak için yeni bir neden buluyorum. Bu özellikle de beni etkilemiş olan bütün Bob Dylan şarkıları için geçerli. Onun sesinden nefret eden, genizden söylediğini ve şarkı söylemesini bilmediğini ileri sürenler, onun şarkılarını Byrds veya Ricky Nelson veya O'Jays'den dinlemeyi tercih edenler var ama onlar, gerçek Bob Dylan hayranları için, o pürüzlü, kırık sesin kurtuluşun sesi olduğunu anlamıyorlar. "Artık Kocaman Kız Oldun"un bütün değişik kayıtlarını, arka arkaya bir bantta toplamak isterdim. Bu kocaman kız, aslında çok küçük ve incinebilir.

Çoğu zaman terapi randevularıma bile gidecek halim olmuyordu ve Dr. Sterling benimle telefonda konuşmak zorunda kalıyordu. Yemek yiyecek halim yoktu, en tuhafı uyuyacak bile halim yoktu. Yapabildiğim tek şey yatakta serilip kalmaktı. Kalkıp bardağımı dolduramadığım zamanlar, Mellaril'i tükürükle yutuyor ve boş midemde daha çabuk emilip etkili olur diye umuyordum.

İşe veya derse gitmesi gerekmediği bir pazar sabahı, Samantha güneş oturma odasına vurduğu için, karanlık odamda yatacağıma oradaki koltukta yatmamın daha iyi geleceğini söyleyerek beni yataktan kaldırdı. Sohbetimizin anlamsız olacağı kesindi, çünkü Samantha her zamanki gibi

hayata neden daha felsefi bakamadığımı bir türlü anlayamayacak, niçin Rafe ile yaşadığım aşkı, aynı şeyi başka bir yerde, başka bir zaman, başka biriyle de yaşayabileceğimin bir işareti olarak göremediğimi ve bunun için sevinemediğimi kabul edemeyecekti. Böyle Pollyanna gibi konuşmayı sürdürünce, sonunda ben bağırmaya başladım: *Tanrı aşkına Samantha berbat bir halde olduğumu görmüyor musun! Bütün bunların on yıl sonra veya on ay sonra nasıl görüneceğine aldırdığımı mı sanıyorsun? Ben hemen şuracıkta, şu dakikada aklımı yitiriyorum ve buna tek bir an daha dayanamayacağımı hissediyorum.*

Her zamanki gibi ağlamaya başladım, Samantha telaşlandı ve telefon defterini çıkarıp bana yardım edebilecek birilerinin telefonunu aramaya koyuldu, New York'lu bir haham, Cambridge'deki bir sosyal görevli veya Washington'da bir psikanalist olan babasını aramamı önerdi.

Öylece ona bakıyordum. "Tedaviye ihtiyacım var," dedim. "Rafe'den kurtulmamın benim için daha iyi olduğunu, kendi kendime söylüyorum çünkü onun varlığıyla, beni uzak tuttuğu sorunlarla şimdi yüzleşebileceğim. Yine de onun, birçok sorunu yüzeye çıkardığına gerçekten inanıyorum."

Başını sallıyor.

"Terapiye devam edip hayatı gün be gün yaşayacağıma dair söz verdim, çünkü ancak böyle iyileşebilirim ve birkaç ay sonra daha güçlü olacağım, çünkü sorunun kökenine indim."

Yine başını sallıyor.

"Ama" -gözyaşlarına boğuluyorum- "Ama galiba bunu başaramayacağım! Korunmaya ihtiyacım var. Şu anda tünelin ucunda bir ışık görmüyorum ve dünya barışını, içsel barış gibi şeyleri hayal bile edecek halde değilim ve bu acıyı sonuna kadar çekme planında hile yapmak istiyorum. Bir

alkolik olsaydım şu anda bir içkiye ihtiyacım olduğunu söylerdim ama ne istediğimi bilmiyorum. O her neyse, *hemen şimdi istiyorum!*"

Samantha duygularımı anladığı konusunda bir şeyler söylüyor, ama onu dinleyecek halde değilim, yalnızca bu acı geçene kadar yeryüzünden yok olmanın bir yolunu arıyorum. Bir kez daha Kaliforniya'ya gitmek istiyorum. Belki de Neptün'e.

Sonra birden Samantha'nın Arjantinli eski erkek arkadaşı Manuel'in Londra'da oturduğunu ve bir yatırım bankasında senet servisinde çalıştığını anımsıyorum. Manuel'in küçük kardeşi üniversite son sınıfta, ben de birinci sınıftayken onunla tuhaf bir macera yaşamıştım. O zamanlar onun Adams Binası'ndaki odasının büyüklüğüne bir türlü inanamayan, şaşkın bir birinci sınıf öğrencisiydim. Samantha Londra'da çalışırken Manuel'le birlikte yaşamıştı ve anlattığına göre geceleri ağlaya ağlaya uykuya daldığı veya yemekli davetlerin ortasında masadan kalkıp balkonda ağladığı halde ona çok iyi bakmıştı. Ben de iyileşene kadar birkaç ay Manuel'in yanında kalmaya karar veriyorum.

Samantha bu fikrime gülüyor. "Manuel'i sana bırakırım," diyor. "Şu anda ona ihtiyacın var." Samantha, Manuel'in iyi bir adam olduğunu, beni yemeğe götürüp, benimle ilgileneceğini söylüyor. Bir kriz geçirdiğimi ve yapılacak en iyi şeyin bunu atlatmak olduğunu, bu arada da şık lokantalarda yemek yiyip sohbet etmenin bana iyi geleceğini düşünüyor.

Mellaril'den de kötü olamaz.

Birkaç gün ve birkaç telefon görüşmesinden sonra her şey halloldu gibi. Manuel onu ziyaret edeceğime pek de sevinmiyor -kardeşinden hakkımda garip şeyler duymuş olmalı- ama Samantha ona iyi davranırsam her şeyin yolunda gideceğine inanıyor.

Uçakla çok yolculuk yaptığım için ücretsiz bir Londra bi-

leti alabiliyorum ve belki de şehri çok beğenir, bir iş bulup oraya yerleşirim, diye düşünüyorum. Bu mutsuz hayatımdan Londra sayesinde kurtulacağımı düşlüyorum. Daha önce hiç oraya gitmedim, Avrupa'ya da gitmedim ama buradan ve bu andan kurtulma umudu beni o kadar heyecanlandırıyor ki, oraya varır varmaz her şeyin hallolacağına inanıyorum. Londra'nın, Blake ve Dickens gibi bütün o harikulade yazarların şehri olduğunu düşünüyorum. Bu çaresizliğimin içinde, orada mutlu olacağıma inanmaya öylesine ihtiyacım var ki, Blake, Dickens ve tüm diğer o yazarlardan nefret ettiğimi, hatta İngiliz Edebiyatına tahammül edemediğim için Çağdaş Edebiyat bölümüne transfer ettiğimi göz ardı ediyorum. Byron, Shelley, Wordsworth - hiçbirini sevmem. Yine de hazırlıklarımı tamamlamayı sürdürüyorum, şu anda zaten beni ayakta tutan da bu, kendi kendime, Gainsborough ile Turner'in doğayı yorumlayan tablolarını sevdiğimi, onları Tate Galerisi'nde görebileceğimi, İngiliz sanatının beni mutlu edeceğini söylüyorum. Yapmam gerekeni yapıyorum.

Dr. Sterling, Londra için ne diyeceğini bilemiyor. Hergün daha çok dağıldığımın ve daha çok korktuğumun, hastaneye yatırılmayı reddettiğimin, zorla kapatılacak kadar da deli olmadığımın farkında. Londra belki işe yarar diye, bana bir şans tanımak istiyor. Benden umudu kesmiş değil - kesmediğini biliyorum, ama sanırım tam anlamıyla dibe vurmamı bekliyor. O zamansız, mekansız felaket noktaya düşmeden, bana gereken yardımın yapılamayacağına inanıyor. Rafe'den ayrılmam beni ipimin sonuna getirir gibi oldu ama hâlâ iyileşebilmem için çekmek zorunda olduğum o amansız acıdan bir kurtuluş, bir çıkış yolu arıyorum. Bu davranışımın terapiden *kaçış* olduğunu ve artık güvenli bir iniş için bana yardım edemeyeceğini söylüyor. Kendi başıma iniş yapmak zorundayım.

Sömestirin daha başında olduğumuz için yolculuk takvimime uysun diye bütün ders saatlerimi yeniden düzenliyorum. Aynı zamanda akademik danışmanım olan rehber öğretmenim, okuldan bir süre uzaklaşmamın çok iyi bir fikir olduğuna inanıyor ve Atlantiğin diğer tarafında kendi başıma çalışıp yıl sonu ödevimi vermemi kabul ediyor. Zaten bu ödevden ya geçilir ya da kalınır. Bir başka eğitim görevlisi, Marx, Freud ve ondokuzuncu yüzyıl sonlarında felsefede ortaya çıkan eğilimler konusunda bağımsız bir araştırma yapmamı öneriyor. Ona başımdan geçenleri anlattığım zaman bana acıyor ve yurt dışına çıksam da okulla ilişkimi kesmemenin, benim için en iyisi olacağını söylüyor. Edebiyat öğretmenim derslere girmeden, arada sırada bir öykü yazıp gönderdiğim sürece, beni dersine devam etmiş sayacak. Geçen sömestir gereğinden fazla ders aldığım için şimdi yalnızca üç dersle idare edebiliyorum. Harvard'daki eğitim sistemine göre, bir öğrenci, üstün öğrencilerin toplandığı Çağdaş Edebiyat gibi bir bölümde bile, derslere girmeden veya ödev yapmadan eğitimini sürdürebiliyor. Aslında üniversiteden uzaklaşmadan uzaklaşabiliyorum ve bu hem vicdanımı yatıştırıyor, hem de kendimi olduğumdan az hasta hissetmemi sağlıyor.

Yalnızca bir kişi bu planın çılgınlık olduğunu ileri sürüyor. İkinci sınıftayken danışmanım olan şimdiki bölüm yöneticisi, büyük bir hata yaptığımı söylüyor. Bağımsız çalışma yapmak için verdiğim ve imzalaması gereken başvuruyu görünce benimle görüşmek için odasına çağırıyor.

Chris, odasında sigara içip kahvesini yudumlarken, "Geçen sömestir neler çektiğini biliyorum," diyor. "Düşük yaptığını da biliyorum -hatırlarsan seni Stillman'da ziyaret ettim- ruhsal sorunların olduğunu da biliyorum. Ama bence ya okuldan tamamen ayrıl, ya da ciddi bir şekilde çalışmaya başla. Seçtiğin orta yol seni batağa sürükleyecek Elizabeth,

senin yapında birine -ki seni iyi tanıdığımı sanıyorum- birkaç zorlu ders alıp kendini tamamen akademik çalışmaya vermesini öğütlerim. İncili seviyorsun, geçen yıl ortaçağda İbrani gizemciliği konusundaki o seminerde çok başarılıydın. Bunun gibi birkaç ders al! Aklını değerlendir!" Bunu söylerken gülümsüyor ve onun bu iyimserliği beni öldürüyor. Hangi akıldan bahsediyor? Avuç avuç Mellaril yutuyorum. Aklım geçici bir süre için kullanım dışı. "Kendini tümüyle derslerine ver ya da burayla ilişiğini kes. Avrupa'ya git, sırt çantanla bütün kıtayı gez. Prag, Roma, Berlin, Budapeşte'yi gör. Buraları gezmek akıllı bir genç için çok yararlı. Ama bir sömestirlik değerli ders saatlerini ilgi duymadığın ve devam etmeyeceğin konular için harcama."

O konuşmasını bitirdiği zaman ben tabii yine göz yaşları içindeyim. Elbette ki çok haklı, ama ben çaresizim, hem deliler gibi Harvard'dan kaçmak, hem de bir şekilde ilişkimi sürdürmek istiyorum. Depresyonumun kökeni olan ve beni bu marjinal hayata sürükleyen şeyin, ne-orada-ne-burada türünden bu tavır olduğunu çok iyi biliyorum ama kendimi böyle davranmaktan alıkoyamıyorum. Taa içimde bir yerlerde Londra'ya gitmenin kendime zarar vermek, kaçınılmaz sondan kaçmak ve gerçekleri göz ardı etmek olduğunu biliyorum, ama bunu sürdürmek zorundayım. "Belki bağımsız çalışmalarım için bütün kitapları okurum," derken ağlıyorum çünkü böyle olmayacağını biliyorum. "Belki bir şeyler öğrenirim."

"Ah, Elizabeth," diye iç geçiriyor. "Geçen sömestir seni hastanede ziyaret ettim. Durumunu biliyorum. Sen Londra'da oturup Marx okumayacaksın - "

"Evet, okuyacağım," diyorum. "Hem de British Museum'da onun *Das Kapital*'i yazdığı odada okuyacağım."

"Ah, Elizabeth." Derin bir nefes alıyor. Kendi halinde bir adam olan Chris sevimli profesör tipinin iyi bir örneğidir,

hep kot pantalon ve dirseklerinde süet yamalar olan ceketler giyer, filtresiz Camel sigaralar içer, öğrencilere her zaman hem dostça hem de aklı başında bir ağabey gibi davranmaya çalışır. Chris'in konu seçiminde ve anlatımındaki disiplin anlayışına katılmasam ve bunu edebiyatı bilim haline getirme çabası olarak görsem de, benimle en az Harvard'daki diğer profesörler kadar ilgilendiğini biliyorum. Chris hep benden yana olmuştur ve şimdi eğitimimi bu açık öğretim anlayışıyla sürdürmeme izin verip vermemek konusunda kuşkuları olduğunu biliyorum.

Ben orada oturmuş ağlayıp zırlarken, Chris birkaç dakika sigarasını tüttürüp düşündükten sonra,"Seni yapmak istediğin ve ihtiyaç duyduğum bir şeyden alıkoyacak değilim, ileride, ruhsal ve entelektüel sağlığına belki de yararlı olabilecek bir şeyi yapmanı engellediğimi iddia etmeni asla istemediğim için bu bağımsız çalışma formunu imzalayacağım," diyor. "Yine de bunun çok yanlış bir şey olduğunu söylemeliyim. Çok, çok yanlış."

şimdi yağmur yağıyor, şakırdıyor
yaşlı adam horluyor.
uyumak için uzanıyorum
sokakta sirenler çalıyor
düşlerimin hepsi kromdan
evime dönemiyorum
keşke uykumda ölsem
marilyn monroe gibi
ve düşlerimi fırlatıp atsam
sokağın ortasına
yağmurda büyüsünler diye

TOM WAITS
"A Sweet Ltle Bullet
From a Pretty Blue Gun"

12
FARKINDA OLMADAN ORGAN EMMEK

Londra'ya gitmeden birkaç hafta önce Rafe'yi arayıp ona verilecek önemli bir haberim olduğunu söylüyorum. Gizemli bir ses tonuyla İngiltere'ye gideceğimi ve asla geri dönmeyeceğimi, beni tümüyle kaybettiğini söylüyorum. Bunun onda rahatlama dışında, başka duygular uyandıracağını umuyorum. Bir yatakhane görevlisinin söyleyeceği türden bir şeyler mırıldanıyor, çevremden uzaklaşmanın bana daha iyi bir bakış açısı kazandırabileceğini, sonunda Avrupa'ya gidip de yaşlı kıtayı görmemenin bir kayıp olacağını söylüyor. Bununla ne demek istediğini anlamadığımı söylediğimde Kıtanın, Britanya Adalarının dışında kalan Avrupa olduğunu açıklıyor. Paris, Amsterdam veya Venedik'e gidecek kadar enerjim olmadığını, belki de bütün vaktimi Londra'da depresyon içinde geçireceğimi

ona anlatmak saçma geliyor. Beni yeterince tanıdıysa bunu anlaması gerekir ama tanımadıysa o zaman aşkımız benim sandığımdan da büyük bir serapmış demektir.

Mart ayında bir cumartesi akşamı, Newark'ta Continental Hava Yolları kapısında annem, benim için çok endişleniyor olmalı ki, "yeni bir yaşama başlamak için" bana nakit beşyüz dolar veriyor. Sanki 1902 yılının Rusyasındayız ve ben taşı toprağı altın olan Yeni Dünya'da yeni bir yaşama başlamak üzereyim. Bu oyunu daha ne kadar sürdürebileceğimizi merak ediyorum, Londra'ya yaşamak için gittiğim masalını acaba daha ne kadar devam ettirebileceğiz. Herhangi bir amaç söz konusu olacaksa, ben Londra'ya ölmek ya da en azından bu ölüm dalgasını atlatmak için gidiyorum.

Bir öğrenci çalışma iznim var, elimde Londra'nın bilinmeyen numaralar listesiyle yarışabilecek uzunlukta bir telefon numarası listesi var ama bu olanaklar maskesinin ardında, Londra hakkında, onu herhangi bir başka yerden daha iyi kılacak hiçbir bilgiye sahip değilim. Rehber profesörüm, son dakikada bana Karayip Adalarından birine veya Florida'ya gitmemi önerdi -benim ruh halinde birine Britanya değil Barbados gerekli olduğunu tekrarlayıp durduama artık çok geç. Ayrıca, kumsalda kavrulmaktan başka bir şeyler yapmak iddiasında olduğum bir yere gitmem gerekiyor. Londra'ya gitmeye hazırlanırken, bir koca bavulu kitapla doldurdum - Freud'un *Totem ve Tabu*'su, Heidegger'in *Varoluş ve Zaman*'ı, Milan Kundera'dan *Kahkaha ve Unutuşun Kitabı*, Derrida'nın *Felsefenin Sınırları* ile bir Marx-Engels antolojisi ve bunun gibi bir sürü kitap - çünkü bir şeyler üretmek istiyordum. Ama aklımın gerilerinde bir yerde bir kuşku kalmış olmalı. Yoksa son dakikada Carrie Fisher'in *Hayatın Kıyısından Kartpostallar*'ını yanıma almamı nasıl açıklayabilirim?

Yola çıkmadan bir hafta önce gittiğim bir düğünde Barnaby Spring ile karşılaştım. Birkaç yıl önce Harvard'dan mezun olmuştu, Sloane Meydanında oturuyor ve mirasını çektiği filmler için harcıyordu. Geçen yıl Kenya ya da Mozambik ya da Borneo ya da onun gibi bir yerde film çekmişti. Barnaby tam bir Londralıydı, kanlı canlı bir İngiliz, yedi yaşından beri yatılı okulda okuyan bir Eton mezunuydu ve beni hava limanında karşılamaya ve orada kaldığım süre içinde benimle ilgilenmeye söz verdi. Çıkacağım yolculuğun heyecanıyla o düğünde oldukça iyi bir ruh halindeydim, bu yüzden Barnaby'nin başına geleceklerden hiç haberi yoktu. Yola çıkmadan önceki gece onu altı veya yedi kez aradığım zaman bu konuda daha iyi bir fikir edinmiş olmalı. Hayatımda ilk kez başka bir kıtayı telefonla arıyordum ve herhalde bu yeniliğin heyecanıyla onu tekrar tekrar arayıp hava alanına vaktinde geleceğinden, hatta biraz da erken geleceğinden emin olmak istedim. Her arayışımda, bu kadar telaşlı ve heyecanlı olduğum için özür diliyordum, ama ne de olsa bu benim Avrupa'ya ilk gidişimdi ve bu çocukluğumda yaz kampına gönderildiğim ve evimi özlediğim günlerden kalma aşırı bir korkum var, o zaman da hava limanlarında veya otobüs terminallerinde karşılanmak benim için çok önemliydi, yolunda açıklamalar yapmaya çalışıyordum. İşi şakaya vurmaya çalışıyordum *-ha ha ha, ben aptalın tekiyimdir-* ve Barnaby de bana katılıyordu. Ama yedinci kez aradığımda saat İngiltere'de sabahın beşiydi ve benim son dakika heyecanım, Barnaby'yi artık eğlendirmez olup bir türlü uyuyamadığı için sinirlerini bozmuştu.

İngiltere uçuşunun tümü elbette rahatsız ve uykusuz geçti. Arka arkaya Mellaril yutuyordum, ama içimdeki endişe beni bir türlü uyutmuyordu. Şansıma tam da Gatwick'e varıp gümrük vesaire işlerle uğraşmam gerektiği zaman ilaç etkisini göstermeye başladı. Hava limanında yürürken sır-

tımda ağırlıklarla bir mağarada dolaşır gibiydim. Hava, her şey, tüm çevre, suda yüzüyor gibiydi ve bunların arasında hareket etmek son derece güçtü. Barnaby'nin otomobilinde (tabii bir Jaguar'dı) nerdeyse uyuyakalacaktım ama bu kabalık olacağı için uyanık kalmaya çabalıyordum. İşte o sırada Londra'ya gelmemin ne büyük bir hata olduğunu anladım. Koca şehirde tek bir arkadaşım yoktu ve tuhaf aksanlı yabancılar arasında yapayalnız olacaktım, kendimden geçmekten başka bir şeyi beceremediğim bir zamanda nazik ve sevimli olmak için büyük bir çaba harcamam gerekecekti. Ne kadar da aptaldım! Az daha Barnaby'ye bunun yaptığım en büyük hata olduğunu söyleyip, beni hemen Gatwick'e geri götürmesini ve Amerika'ya giden ilk uçağa bindirmesini isteyecektim.

Sonra dönecek yerim olmadığını anımsadım. Ne derslerim, ne erkek arkadaşım vardı, sadece son aylarda başlarına açtığım dertlerden fena halde bezmiş birkaç dost. İngiltere'den başka seçeneğim yoktu. Kaçış yolu yoktu.

Manuel o akşam geç saate kadar eve dönmeyeceği için Barnaby beni siyah deri kaplı mobleleri, siyah bir televizyonun çevresine sıralanmış siyah rafların üzerinde siyah bir müzik seti olan evine götürdü. Ne umduğumu pek bilemiyorum - belki de geleneksel İngilizvari bir şey bekliyordum: Kabarık yastıklı koltuklar, altın varak kaplamalar, her köşeye yayılan Viktoryen, Edwardyen, Jakobyen ve Elizabeth tarzı süslemeler. Ben *Brideshead'e Dönüş*'ten çıkma bir dekor bekliyordum, oysa burası daha çok Mickey Rourke'nin *Dokuzbuçuk Hafta*'daki çatı katına benziyordu. Çevreye titizlikle dizilmiş bütün o kameralara ve video aletlerine, karanlık ve bakımlı eşyaya bakınca bu adamın tipik bir İngiliz beyefendisinden çok amatör bir pornografi fotoğrafçısı olduğuna karar verdim. Belki de her ikisiydi. Ne de olsa o malikanede-ensest merakı her İngiliz aristokratının doğası-

nın karanlık tarafında saklıydı. Alistair Crowley'nin esrar çekip, afyon çiğneyen ve kendi çocuklarını düzen tipleri gibi. Barnaby belki de şort yerine slip giyen tiplerden biridir, diye düşündüm. Hem de Leopar desenli. Sıska ve nemli hali insanı rahatsız ediyordu - bunca siyah deri de cabası.

Hiçbir şey yapacak halde olmadığımı nihayet anlayınca Barnaby'ye biraz uyumak istediğimi söyledim ve yatak odasına gittiğimde yatağın siyah deriyle kaplı olduğunu gördüm. Kendi kendime, *Tanrım, benim burada ne işim var!* dedim.

Uyandığım zaman Barnaby bana bir bardak portakal suyu verdi ve ben koltukta oturmuş uyanık kalmaya çabalarken - normal dozun üç misli Mellaril almıştım, inanamayacaksınız ama birkaç tane daha almayı niyetliydim- gelip yanıma oturdu, başımı kendine doğru çevirip beni tuhaf bir şekilde öptü: Diliyle boğmaya çalıştı demek daha doğru olur.

Sinir içinde, "Barnaby," dedim,"Barnaby, sinirlerimin çok bozuk olduğunu herhalde bilmiyorsun. Yani ben, şey, buraya, Londra'ya iyileşmek için geldim. Ve, şey ben, böyle bir şey yapacak halde değilim. Gerçekten değilim."

"Ama seni hava limanından aldım," diye karşı çıktı. "Seni gezdireceğimi söyledim. Anladığını sandım."

"Neyi anladığımı? Bir anlaşma yaptığımızdan haberim yoktu."

Korktuğum için konuşmamız burada bitti. Yabancı bir ülkedeydim ve bir arkadaşa ihtiyacım vardı. Barnaby platonik ilişkiler için yaratılmış tuhaf tipin biriydi. Ve ben bu tipin tümüyle farklı bir yaşam şekli olduğuna inanamıyordum. İçimden ona, *Bana bir bak!* demek geliyordu, *Aklımı kaçırmak üzereyim! Sen veya herhangi başka birisi niye bana yaklaşmak isteyebilir ki?!* Tabii, herhangi bir şeyi bile düzmeye meraklı olan erkekler de vardır. Hatta beni bile. Bana birlikte Stratford-on-Avon'a gidip Shakespeare izleye-

bileceğimizi, Göller Bölgesine gidip Wordsworth'un evini ziyaret edebileceğimizi, sonra Oxford ile Cambridge'i gezebileceğimizi söylemişti. Beni yarı baygın bir halde hava limanından şehire getirirken birlikte yapabileceğimiz şeyleri anlatıp durmuştu. Ama anlaşılan bütün bunların bir bedeli vardı.

Ama işin en kötüsü bu ahlaksızlığa sinirlenemeyecek kadar berbat bir haldeydim. Kendimde değildim. Burnuma bir mandal takmadan bunu becerebilsem hemen oracıkta Barnaby ile yatardım. Öyle korkuyordum ve kendimi öyle yalnız hissediyordum ki birinin bana iyi davranmasını sağlayacağını bilsem onun için her şeyi yapmaya hazırdım. Ama Barnaby yılan gibi soğuk ve nemliydi. Bana dokunmasını istemiyordum.

"Haydi, beni şimdi Manuel'e götür," dedim.

"Nasıl istersen," dedi.

Manuel Knightsbridge'de, Harrods Mağazasının bulunduğu semtte bir evde oturuyor. Bu çevrede oturan diğer insanların çoğu yatırım bankacıları ve yönetim danışmanları gibi tipler ve hemen hemen hiç evde olmadıkları için ne kadar daracık yerlerde oturduklarının farkında bile değiller. Manuel ile arkadaşı aslında bütün bir evi paylaşıyorlar, ama bu küçük, dar ve basık bir ev, sanki normal bir ev bir araçla ezilip yola yapıştırılmış ve öylece bırakılmış gibi. Ben gelince, Manuel beni bodrum katında bir ütü tahtası ve tıkız küçük bir yatağın tamamen doldurduğu küçük bir odaya gönderiyor - gerçekten de *gönderiyor* çünkü Manuel bana dışarıdaki ahmak ıslatan yağmur kadar soğuk davranıyor. Odadaki tek ışık küçük bir başucu lambası, pencere veya havalandırma yok. Şilte kırık seramik parçalarıyla doldurulmuşa benziyor. "Prenses ile Bezelye Tanesi"ni yeniden sahnelemekten korkuyorum.

Ama bütün bunlar önemli değil - lüks bir odaya ihtiyacım yok, üstelik bir zindanda yaşıyor olmak içinde bulunduğum ruh haline de çok uyuyor. Beni asıl endişelendiren Manuel'in bana gerçekten çok kötü davranması. Beni burada istemediği anlaşılıyor. Ben bir bardak su alıp bir Mellaril daha yutmadan önce, bunu Samantha'nın hatırı için kabul ettiğini, aslında onu alçakça terk eden Samantha için de hiçbir şey yapmak zorunda olmadığını söylüyor (o İtalya'da hasta bir akrabasını ziyaret ederken Samantha başka bir adamla Göller Bölgesine kaçmıştı). Burada kalıp kitap okuyabilir, ne istiyorsam onu yapabilirim, ama onun kendi özel hayatı var ve orada bana yer yok.

Hani şık lokantalarda güzel yemekler yiyip sohbetler yapacaktık?

Kendi kendime, pekala, diyorum, bu penceresiz karanlık odada iyileşene kadar kalacağım. Tek manzarası tavanı boydan boya aşan bir boru ve yanında ütülenmeyi bekleyen pantalonlar duran eski moda bir ütü tahtası olan bu ahır gibi yerde kalmayı kabul ediyorum. Bunu kabul ediyorum. Kaderim olarak kabul ediyorum. Londra'ya dibe vurmak için geldim ve dibe vuracağım.

Kötü uyuyorum, sabah yataktan kalkamıyorum, akşamüstü de kalkamıyorum ve, Bu Korkunç! Öyle bir yer olmasa bile, eve dönmeliyim, diye düşünmeye başlıyorum.

İlk akşam kendimi zorlayarak yataktan kalkıp birkaç saat telefon ediyorum. Uluslararası santralın numarasını bilmezken bu konuda uzmanlaştım. Amerika'da, benim ait olduğum yerde günün ortası olduğu için evde kimse yok ve her yere mesajlar bırakıyorum. Sonunda Samantha arıyor. Ona Manuel'in benimle neredeyse hiç konuşmadığını, ona aralarının bozulmasını anımsattığımı ve Londra'da bir tek daki-

ka daha kalamayacağımı söylüyorum. Ah, şekerim, çok yazık, gibi şeyler söylüyor. Bir yürüyüş yapıp şehri gezsene, diyor. Hani okumak için British Museum'a gidecektin? En azından Kraliyet Mücevherlerini görmek istemez misin?

Ben cevap vermeyince Manuel'i arayacağını söylüyor.

Annemi arayıp buranın berbat bir yer olduğunu, geldiğimden beri yağmur yağdığını, burada yağmurdan başka bir şey olmadığını söylüyorum. Evin içindeyken bile sanki üstüme başıma yağmur yağıyor. Nereden yiyecek alacağımı bilmiyorum ve geldiğimden beri bir şey yemedim. Galiba aklımı kaçırıyorum.

Hemen eve dön, diyor. Bu işi bitirelim. Hep yeni bir şeyler deniyorsun, hiçbiri işe yaramıyor, artık sabrım kalmadı, her gittiğin yerden böyle telefon etmenden bıktım, hep sorunların var, hemen eve dön.

Bu kadar kesin konuştuğu için paniğe kapılıp hemen tersini savunuyorum. Bu aceleci davranmak olmaz mı? diye soruyorum.

Ah, Ellie, diyor. Ah, Ellie, ne yapman gerektiğini bilmiyorum - artık ne düşüneceğimi bilmiyorum. Bu durum beni delirtiyor. Belki de bir iki gün beklemelisin, bilemiyorum. Yani, kendini çok kötü hissediyorsan, geri dön.

Annem Atlantik Okyanusunun karşı tarafından ağlamaya başlıyor ve artık bana ne söylemesi gerektiğini bilemediğini söylüyor, neden Dr. Sterling'i aramıyorsun, diyor. Dr. Sterling'i arıyorum, ama yerinde yok. İki saat içinde yirmi not bırakıyorum, her bir not ile çaresizliğin derinliklerine bir adım daha yaklaşıyorum, ama o beni aramıyor.

Manuel eve döndüğü zaman ben hâlâ pazen geceliğimleyim, gözlerim şiş, yüzümde yer yer kurumuş sivilce merhemi var ve bir yeni yetme veya küçük bir kıza benzeyen bu halimle bir an için onun hoşuna gidiyorum. Arjantin orta sınıfına mahsus aksanıyla, "Elizabeth, Samantha aradı ve

konuştuk," diyor. "Söyle senin için ne yapabilirim? Seni ruhundan kurtaramam, ama yapabileceğim başka bir şey varsa söyle."

Acıma duygusu uyandırmak için ağlamam gereken günün o malum saatinin gelip çattığını hissediyorum, ama o kadar çok Mellaril yuttum ki göz pınarlarım tıkanmış halde. Koltuğun üstünde kıvranıyorum, yüzüm buruşuyor, sesim hıçkırmaya başlamak üzere olan birinin sesi gibi inceliyor, ama gözümden yaşlar boşanmıyor. Sanki kurumuş gibiyim. "Belki de," diye sızlanıyorum. "Eve dönmeliyim."

"Samantha bunu düşündüğünü söyledi," diyor. "Ama bu çok saçma. Daha yeni geldin. Samantha daha önce Amerika'nın dışına çıkmadığını söylüyor, madem buradasın, bari ülkeyi gezip gör. Hem kolayca bir gemiye binip Paris'e veya Amsterdam'a da gidebilirsin." Sonra birden aklına gelmiş gibi,"Daha Kraliyet Mücevherlerini bile görmeden Londra'dan nasıl ayrılabilirsin?" diye ekliyor.

İçimden, Aman Tanrım, diyorum. *Şu kahrolası Kraliyet Mücevherleri neden bu kadar da önemli?*

"Manuel, bütün bunlar sana çok delice geliyor biliyorum ama - " Ama ne? "Ben şu anda deliyim. Beni böyle görmemeni isterdim çünkü gerçekte böyle değilim." Sanırım bundan sonraki replik, *Aslında mücadeleci bir tipim,* olmalı.

Beni anladığını ve daha sonra, hafta içinde yemeğe götüreceğini söylüyor, ama bu arada yakında oturan ve bana çevreyi gezdirebilecek bir arkadaşıyla tanışmamı sağlık veriyor. Bu küçük iyiliği beni o kadar duygulandırıyor ki kendimi biraz daha iyi hissediyorum. Banyo yapıp giyindikten sonra biraz ilerideki kahveye gidip bir şeyler yemeye karar veriyorum. Havlularımı çıkarıyorum, şampuanımla saç kremimi buluyorum ve bahar kokulu banyo köpüğü düşüncesiyle neredeyse ağzım sulanarak birkaç basamak çıkıp banyoya giriyorum. İçeri girer girmez pencereler açık olduğu

için banyonun soğuk olduğunu farkediyorum. Londra'daki evlerde pek duş yoktur, yalnızca küvet, el duşu ve musluk vardır, bu aslında sorun yaratmaz ama saçlarım musluğun altında yıkanamayacak kadar uzun. Duş hortumunu bir elimle tutup diğer elimle şampuan şişesini dengelemek çok zor, başarılması imkânsız bir iş gibi görünüyor ve ağlamaya başlıyorum, durmadan ağlıyorum, saçımı çalkalamakta zorlandığım için ağlıyorum.

Yarı sabunlu bir halde banyonun döşemesindeki havlunun üzerine düşüyorum ve Mellaril'i altedecek güçte göz yaşlarıyla zaman zaman sarsılmaktan başka bir şey yapamıyorum. Saatlerce ağlıyorum. Manuel bir iş için dışarı çıkıp dönüyor ve ben banyoda yere yığılmış bir bez bebek gibi hâlâ ağlıyorum. Beni kaldırıp odasına götürüyor ve konuşturmaya çalışıyor, ama bir şey söyleyemeyecek kadar korku içindeyim. İkimiz yatağının üstünde oturuyoruz, bir havluya sarılmış çıplak bir kız olduğum için bana çekinerek sarılıyor. Ama ben hâlâ benim, hâlâ hasta, ıslak ve berbat bir haldeyim.

Ve sonra, sanki o eski Crystals şarkısının bozuk bir çeşitlemesi gibi, birden beni öptü.

Gece geç vakit konuşabildiğimiz zaman Dr. Sterling, "Bir dakika, şunu bir daha anlat," diyor. "Zaman farkı ve Mellaril yüzünden yarı uyur durumda olduğunu söylüyorsun, ama yine de farkında olmadan bir erkeğin organını emmek diye bir şey olduğunu sanmıyorum."

İşi şakaya vurmaya çalışarak,"Öyleyse hemen Masters and Johnson'u arayın, çünkü ben birkaç saat önce bunu yaptım," diyorum. "Belki de onlar için bir ilk vaka olabilirim."

Dr. Sterling konuşmayı ciddileştirmeye çalışarak,"Ne diyeceğimi bilemiyorum," diyor. "Anlaşılan, Londra'ya indi-

ğinde, zaman farkından yorgundun, karşılaştığın ilk erkek sana yanaşıyor ve onun cinsel oyuncağı olursan sana iyi davranacağını söylüyor. Sonra başka bir adamla birlikte kalacağını öğreniyorsun, o da onu terkeden eski kız arkadaşına duyduğu nefreti sana yansıtmak için bu ziyaretini fırsat biliyor. Seni oraya, onun böyle duygular beslediğinden habersiz olan eski kız arkadaşı göndermişti. Üstelik küçük, karanlık, rahatsız ve 'zindan gibi' bir odada kalıyorsun. Sonra sana kötü davranan bu adam biraz insanlık gösteriyor ve sen yanı başında pırıl pırıl bir pınar olduğu halde suyu çölde arayanlardan olduğun için ona şükran duyuyorsun ve hiç yapmayı düşünmediğin bir cinsellik yaşıyorsun." İç geçiriyor. "Üstelik hiç yemek yemedin ve yağmur yağıyor. Ve sen niçin mutsuz olduğunu merak ediyorsun. Elizabeth, senin durumunda olan herkes mutsuz olurdu."

"Dönmem gerektiğini mi düşünüyorsunuz?"

"Ne istiyorsan onu yapmanı istiyorum."

"Ne yapmak istediğimi bilmiyorum."

"Hazır olduğun zaman dönersin."

Ertesi gün, benim için hâlâ gece yarısı olmasına rağmen, Manuel'in arkadaşıyla kahvaltıda buluştum. Harrods Mağazasının karşısındaki küçük kahvenin Devon kreması, çayı ile poğaçasını çok beğendim, ve günlerdir bir şey yememiş gibi, ki gerçekten de yememiştim, hepsini Mellaril ile birlikte çabucak yuttum. Bana Londra'da neler yapılabileceğini anlattı -müzeler, tiyatrolar, müzeler, tiyatrolar- bu sözler sanki İngilizlerin mantrası.

Daha sonra Amerikalı öğrencilere iş bulmakla görevli büroya gittim. Metro bilmecesini çözmek, kamu araçları kullanarak tam bir kentli olmak niyetindeydim, ama yağmur yağıyordu ve çok yorulmuştum, onun için bir taksiye bindim. Büronun kapısına varınca birkaç kat çıkmam ge-

rektiğini farkedip hata yaptığımı anladım. Kendi kendimi aldatmaya çalışmanın anlamı yoktu, Manuel'in evine dönmeliydim, yatağın içine girip bütün bunlardan saklanmalıydım.

İlk uçakla geri dönüp bir hastaneye yatmam gerektiği besbelliydi. Ama nedense bunu bir türlü yapamıyordum. İngiltere dışına çıkacak kadar enerjim yoktu. Belki de eve bir ceset torbası içinde dönerdim.

Haftalar boyu, Londra'da su gibi akıp geçen her yağmurlu gün, kendi kendime, şu anda Amerika Birleşik Devletlerinde bir hastane yatağında yatmış, hemşirelerin getirdiği kızılcık şerbetini içiyor olabileceğimi söylüyordum. Ama hep bu düşünceyi aklımdan uzaklaştırıyordum. Kendimi bu şekilde zorlamanın daha iyi olduğunu düşünüyordum. Üşümüş, bitkin ve korku içinde ortalıkta dolaşmanın, yemeden, içmeden, hatta neredeyse var olmadan Manuel'in berbat zindanında yorganın altında saklanmanın daha iyi olduğunu düşünüyordum. Vize almak için kuyrukta bekleyecek, veya trenden inip gemiye ve tekrar trene binecek gücüm olmadığını bildiğim halde, ben oraya gidince o ışıl ışıl şehrin bana kapkaranlık görüneceğini bildiğim halde, yine de, bir hafta sonu Paris'e gidip Eyfel Kulesini ve Louvre Müzesini görebilirim, diye düşünmek daha iyiydi. Mümkün olduğu kadar uzun bir süre bu hayatı yaşıyormuş gibi yapmak, her şeye karşın daha iyiydi. Acımla başbaşa hastanede olmaktan daha iyiydi. Acımı burada, İngiltere'de çekmek daha iyiydi.

Bunları düşündükten sonra bir Mellaril daha yutuyordum. Acaba ne kadar Mellaril aldım? Kimbilir? İngiltere yolculuğuna hazırlanırken birkaç şişe satın almıştım bu yüzden yanımda yeterli stoğum vardı. Dr. Sterling, Mellaril'in sadece çok yüksek dozlarda zararlı olduğunu söylemişti. Valium gibi kalbi değil beyni etkilediği için intihar

için yararsız bir ilaçtı. (Anlaşılan, beyni durdurmak için gerekli ilaç miktarı, kalbi ölüm derecesinde yavaşlatmak için gerekli olandan daha fazlaydı.) Onun için bu ilaç intihara eğilimli depresiflere veriliyordu. Ölümcül olmasa da bu küçük turuncu hapları her birkaç dakikada bir yutacağımı herhalde tahmin etmemişti. Ama bunalım geçirdiği için ilaç alan insanlara hep böyle olur: Zor bir anla karşılaşınca hap üstüne hap yutarlar. M&M drajeleri gibi arka arkaya ağızlarına atarlar. Şişesin üstünde,"Günde üç tane veya gerektiği kadar alınız," yazıyor. *Gerektiği kadar* mı? Karşılarında kim var sanıyorlar? Gerektiği kadar demek, koluma takılmış portatif bir serumdan damarıma sürekli bir akım demek - ya da en azından hapların sürekli midemde eriyip kanıma karışması demek.

Beni eve döndürmek için ne gerekliydi? Zehirlenme bunu başarabilirdi. Tate Galerisi'nin kafeteryasında krema yiyip fena halde midemi bozdum (Londra'nın harikulade müzeleri işte böyleydi) ve üç gün boyunca yataktan ancak kusmak için çıkabildim. Manuel bana o kadar çok acıdı ki, geniş yatağında yatmama izin verdi, ve ben o kadar pistim ve leş gibi kokuyordum ki, o bana yakın bir yerde olmaktansa bodrum katındaki odada yatmayı yeğledi.

Hastalanıp hareketsiz kalınca İngiltere'ye geldiğimden beri ilk kez gevşeyip düşünebiliyorum ve içimi tuhaf bir huzur kaplıyor. Londra'da bulacağımı bildiğim yaşamdan, oradan oraya koşmaktan uzak kalmak hoşuma gidiyor. Bu koca yatağın üstünde yatıp bacaklarımı beyaz çarşafların sakin serinliğine uzatmak, bu günlerde yapılabilecek en güzel şey gibi görünüyor. Bu noktada yolculuk yapmak için yalnız ruhsal değil, fiziksel gücüm bile olmadığını gören Manuel, bana eve dönmemi öğütlüyor. Continental Hava Yolları'nı günde birkaç kez arayıp ayrılış tarihimi değiştir-

meme rağmen dönüşümü bir türlü planlayamıyorum. Bilgisayar bu değişikliklerin her birini kayda geçiriyor, sonunda görevlilerden biri o sakin İngiliz tavrıyla yolculuğum tam olarak belirginleşince tek bir kez aramamı öneriyor.

Bu basit planları yapmak için çabalarken, tüm yolculuğu planlayıp gerçekleştirebilmek için ne kadar kafa gücü gerektiğini anımsamak beni şaşırtıyor. Bunun iyi bir fikir olduğuna annemi, Harvard'daki bir kaç profesörü ve danışmanı, Samantha'yı, Dr. Sterling'i ve birkaç önemsiz kişiyi daha inandırmam gerekti. Herkesi davama kazanmak durumundaydım. Sonra bir pasaport, çalışma izni, ve sık yolculuk yaptığım için bedava bilet almam gerekti - bütün bunlar için de gelir vergisi formları kadar çok sayıda başvuru kağıdı doldurdum, üstelik herkes gelir vergisi formunu bir muhasebeciye doldurtur. Bütün bunları başardım, çünkü çaresizlik içindeydim ve acil bir hedefim vardı: Kısa bir süre için hayatımdan uzaklaşmak zorundaydım. Kaçmak istediğimde, buna ihtiyaç duyduğumda neler başarabileceğimi görmek beni bile şaşırtır; bu işi yüklenecek tüm gizil gücümü ortaya çıkarırım. Bu gizil güç, gerektiği gibi ele alınıp yararlı şeylere yönlendirilebilse kimbilir hayatımda ne büyük bir fark yaratacaktır. Tanrım, depresyonla savaşmak için harcadığım tüm enerji ile hem altı çocuklu bir aileye bakabilir hem de tam günlük bir işi götürebilirim! Ama şimdi Manuel'in yatağında yatmış, bavullarımı toplayıp eve dönmenin ve en rahat yolu seçmenin -yani depresyonumla yüzleşmenin- ne kadar kolay bir şey olduğunu düşünürken, yerimden bile kıpırdayamıyorum. Duygularımla baş başa -veya bir hastanede duygularım ve Dr. Sterling'le baş-başa- kalma düşüncesi o kadar dayanılmaz bir şey ki, onun yanında Londra güzel bir ödül gibi görünüyor. Kendimi Adsız Alkolikler Derneğine katılma veya bir hastaneye yatma kararını ertelemek için her şeye razı bir alkolik veya ilaç

bağımlısı gibi hissediyorum. Ama bırakmayı reddettiğim şey ne? Depresyon mu?

Geçenlerde bir yerde, Amerika Birleşik Devletlerinde depresyon tedavisinin, üretim kaybı ve hastalık izni olarak yılda 43 milyar dolara malolduğunu okudum. Başka türlü söylemek gerekirse, depresyon büyük bir zaman ve değer kaybı. O kadar yıpratıcı bir şey ki, Londra'da geçirilecek zaman gibi eğlenceli olması gereken bir şeyi bile bir felaket haline getirebiliyor. Yalnızca Londra'da yitirdiğim şeyler değil, hayatımın her yönünde yitirdiğim tüm şeyler için -Harvard'daki eğitimim çoğunlukla ruhsal sağlığımı ayakta tutmaya hasredilmişti- duyduğum suçluluk kendi başına bir depresyona yol açacak kadar fazlaydı.

Londra'ya ilk geldiğim günlerde, Thames kıyısındaki bu şehri New York'tan daha fazla sevdiği için buraya yerleşen New York *dergisinin kitap eleştirmeni Rhoda Koenig ile buluşmuştum. Benim en verimli devrelerimden birinde,* New York *dergisinde liseli bir stajyerken Rhoda ile iyi arkadaş olmuştuk, ama Londra'da birlikte yemek yerken onun sabrını taşırıyordum. Sürekli, "Seni dinlemeye tahammül edemiyorum," diyordu. "Senin yaşındayken, para biriktirip Avrupa'ya gelebilmek için aylarca garsonluk yaptım. Fazla param yoktu, onun için hiç de rahat olmayan hostellerde kaldım, ama burada olmaktan o kadar mutluydum ki. Müzelere gittim, galerilere gittim, tiyatrolara gittim, hepsi harikuladeydi. Ama sen eski sevgilini özlediğin ve elektrikli aletleri prize takamadığın için şikayet etmekten başka bir şey yapmıyorsun! Bu çok saçma!"*

Rhoda'ya karşı çıkamıyordum. Çünkü haklıydı. Depresif biriyle sadece yemek yemek gibi kısacık ve önemsiz bir şeyin bile, ne kadar yorucu ve sinir bozucu olduğunu biliyordum. Sinir bozarız, her şeyin karanlık yönünü görürüz ve bitmeyen hoşnutsuzluğumuz herkesin keyfini kaçırır. Bu, bazı kusurla-

rına rağmen çok güzel, ruhu yüceltici bulduğunuz bir filmi sinemacılık okulunda okuyan biri veya profesyonel bir film eleştirmeni ile birlikte izlemeye benzer. Bu kişiler, filmin her anını analiz ederek, ince eleyip sık dokuyarak sizin -araştırmak zorunda olmadan, öylesine- aldığınız keyfi yok ederler. Ve bu huysuz kişi akşamınızı rezil eder, neşesinizi bozar ve keyfinizi kaçırır. İşte, depresif biriyle birlikte olmak böyle bir şeydir. Ama bu tek bir filmlik, tek bir akşamlık değildir. Sürekli böyledir.

Rhoda'ya benimle beraber olmanın kolay bir şey olmadığını bildiğimi anlatmak istedim. Masanın karşı tarafına uzanıp ona erişmek ve ne kadar çaresiz bir yerden seslendiğimi göstermek istedim. Bunu denedim, ama bir zamanlar çok iyi bildiğim bir şey olan insanların acıma duygusunu harekete geçirmeyi bile başaramayacak kadar kötülemiştim. Sonunda Rhoda, benim kuşağımın ne kadar şımarık ve incelikten uzak olduğuna karar verdi. O kadar kötülemiştim ki artık hüzünlü bile görünmüyordum. Sadece iticiydim.

Sonunda beni Londra'da kalmaya ikna eden, üniversite birinci sınıftaki erkek arkadaşım -bana nasıl kokain çekileceğini o öğretmişti- Noah Biddle oldu. Bahar tatilinde buraya geleceğini, bir otomobil -belki de bir Jaguar- kiralayıp İngiltere'nin güzel köylerinde gezeceğimizi ve bunun bana çok iyi geleceğini söyledi. Esrar içip otomobilin kaset çalarında beğendiğim müziği dinleyerek İngiltere'nin o bakımlı kırlarında asillerin malikanelerini ve şatoları seyredecek, Stonehenge ve Salisbury Katedralini görüp, Oxford ve Cambridge'de kalacak, kendi benliklerimizden birlikte kaçabilecektik.

Noah, benim Rafe'yle bozuştuğum sıralarda kız arkadaşından ayrıldığı için yeniden hayatıma girmişti, çünkü mutsuzluk mutsuzluğu çeker. Bu yeni alçakgönüllü tavırlarıyla Noah birden bire bana çok ilgi göstermeye başladı. Öyle

berbat bir haldeydim ki bu ilgisi garip kaçıyordu. Bana önerebileceği her şeyin benim için çok az ve çok gecikmiş olacağını biliyordum, ama yine de, bu kadar zaman sonra, belki de beni o kurtarır diye ufacık bir umut beslediğim için, onunla birlikte İngiltere'yi gezmeyi kabul ettim.

Doğal olarak İngiltere gezisi onun için tam bir felaket oldu. İlk hatası bana dokunmaktı - beni düzdü falan demek istemiyorum, tabii bu da kötü bir şey olurdu, sadece bana değdi. O Londra'ya geldiğinde, ben bana dokunulmasına tahammül edemez bir haldeydim. Öylesine herkesin yardımıyla yaşıyordum ki, dokunulmazlığı olan tek parçam sanki bedenimdi. Tabii ki gerçekte bunun tam tersi doğruydu: Manuel bana canı istediği gibi dokunabiliyordu, asıl incinebilir olan bedenimdi, herhangi bir insan için dokunulmaz, erişilmez olan ise aklımdı. Yine de ruhum hep garip ve doğaüstü gibi görünen güçlerin etkisi altındaydı. En berbat türden duygular ve ruh halleri, en acı ve en beklenmedik anlarda alıcı kuşlar gibi üzerime çullanıyordu. Kendimi o kadar feci ve aşırı tepkiler veren bir insan gibi hissediyordum ki, insanların bana yaklaşmasını istemiyordum. Kendimi uranyum gibi rakyoaktiv ve kansojeren hissediyordum ve bu zehirli kıza dokunabilecek kadar, yakınlaşmak isteyecek kadar aptal olan kişilerden fena halde kuşkulanıyordum. Bu yüzden Noah, Manuel'in evinin kapısından içeri ilk adımını attığı an, kolunu sahiplenir gibi bir havayla (o belki de dostça diye niteleyecektir) kalçama sardığı an bağırmaya başladım. Onun malı olmadığımı, bana sahipmiş gibi davranmaya nasıl cesaret edebildiğini ve iznim olmadan elini bana nasıl sürebildiğini sorup duruyorum. Bir mezarı andıran bu bodrum katı odasında yapayalnız yaşamaya öyle alışmıştım ki insanlar arası ilişkilerdeki bu gibi doğallıklar beni rahatsız ediyordu. En küçük bir şey histeri nöbetine yol açıyordu.

Noah geldiği andan itibaren Londra'da olmanın heyecanı içindeydi, uçak yolculuğu onu yormamıştı, biraz bile uyumadan hemen şehri gezmeye kalkıştı; Big Ben veya Buckingham Sarayı gibi önemsiz şeyler bile ona enerji aşılıyordu. Belki bana da bulaşacağını umduğu bu hevesli ruh hali, benim ona karşı koymama, inatla depresyonumda daha ısrarlı olmama yol açtı. Depresyonda olmadığı için ondan nefret ediyordum. Aptal gibi davranıyordu - benimle aynı hisleri paylaşmayan herkes aptaldı. Hayatın gerçek yüzünün ne olduğunu, ya kabul edilecek ya da görmezden gelinecek bedbaht, sarmal bir düşüş olduğunu yalnızca ben biliyordum, ama eninde sonunda hepimiz ölecektik.

Noah yolculuğa çıkmadan önce, birkaç gün Londra'da kalmak istediği için Savoy Oteline yerleşiyoruz. Ben neredeyse sıfırı tüketmiş bir haldeyim ama önemi yok, çünkü Noah'ın bir dolu parası var ve böylesine sevimsiz de olsam, yanında olmamı istiyor. Çoğu zaman bağırıp çağırıp beni sinirlendirdiğini söylüyorum, o da sürekli en son ne zaman Mellaril aldığımı soruyor ama yine de yanında kalmamı ve bir çift gibi görünmemizi istiyor - nedenini Tanrı bilir, çünkü kimsenin bize aldırdığı yok.

Mellaril almayı sürdürürsem terbiyeli davranacağımı sanıyor. Hapları alınca bitkinleştiğimi ve onun yapmak istediği şeyleri yapamadığımı anlayamıyor. Adı *Günde 2000 dolara Londra* gibi bir şey olan dört yıldızlı turist rehberi kitabıyla oradan oraya koşup şık ve modern İngiliz'lerin -Noah onlara Fransızlar gibi *tout-le-monde* diyebilir- bugünlerde nerelerde yemek yiyip, dansettiğini öğrenmeye çalışıyor. Çirkin Amerikalı rolüne öyle kolaylıkla giriveriyor ki bu insanı ürkütüyor. Ben, Maggie Smith'in oynadığı *Lettice and Loveage* de olsa, her oyunun yarısında uyuyakalacağımı söylüyorum ama beni dinlemiyor, tiyatro acentelerini ara-

yıp en son gösterilere gitmek, en ön sıradan yerler almak için inanılmaz bir servet harcıyor. Lokantalarda tanıştığımız yabancılara kendini "Noah Biddle, Harvard Üniversitesi, Porcellian Klübü üyesi" diye tanıtıyor ve İngiltere'de kimsenin bu gibi şeyleri bilmediğini ve önemsemediğini sürekli olarak söylememe kulak asmıyor. Noah ile birlikte *herhangi* bir yere gitmek, sürekli geğiren ve garsondan ketçap isteyen Al Amcayla birlikte Lutéce gibi lüks bir lokantaya gitmeye benziyor.

Bir akşam Dover usulü dil balığı yedikten sonra uyumamaya çalışırken,"Noah, senin en komik yanın ne biliyor musun?" diye söze başlıyorum. Her zamanki gibi taş atmayıp da ona dostça takılacağımı düşünüyormuş gibi omuz silkiyor. "Yeni zenginler gibi davranıp bütün bu insanları etkilemek istemen çok komik, çünkü sen bu gibi şeyleri çoktan aşmış olması gereken eski, durmuş oturmuş bir Amerikan ailesindensin. Sosyal merdivenin en tepesinde olduğun halde yine de ona tırmanıyor gibi davranıyorsun." Bu sanki bir iltifatmış gibi gülümsüyor. Benim gibi çok mutsuz olan ve onu da mutsuz etmeye kararlı biriyle beraber olduğu gerçeğine alışmış görünüyor. Güldürü anlayışından yoksun Noah'a ve kendime iki hafta daha nasıl dayanabileceğim bilemiyorum.

Kiraladığımız otomobili -Jaguar bulunmadığı için BMW kiraladık- alacağımız günden bir gün önce Noah ile Göller Bölgesi rehberi almak için bir kitapçı dükkanına girdik. Niçin oraya gittiğimizi bir türlü anlayamıyorum, Noah, belki de bu kırsal bölgede Armani takım elbisesini giyecek ve yüz yıl harcasa faizini dahi bitiremeyeceği bir Merrill Lynch kredi fonundan çektiği paralarını harcayacağı bir yer bile bulamayacak.

Dükkanın seyahat yayınları bölümünde kitaplara bakar-

ken, Noah cebinden bir Londra haritası çıkarıp otele yürüyerek dönmek için planlar yapmaya başlıyor - belki Big Ben'in yanından yürüyüp Hyde Park'tan ve Bond Caddesinden geçebiliriz, diye öneriyor. Ama yine her zamanki gibi yağmur yağıyor, hava çok soğuk ve taksiden başka bir şeyle gitmemiz imkânsız. Kolay olan şeyler de her gün biraz daha zorlaşmaya başladığı için giderek daha çok Mellaril alıyorum ve çok yorgunum; birden kendimi yere atıp bağırmaya başlıyorum: "Ben sinir krizi geçirmek üzereyim, sen ise Big Ben'in yanında yürümek istiyorsun!"

Bağırarak yerleri yumrukluyorum - ayağa kalkacak halim yok ve Noah bu nöbetin ortasında beni tanımıyormuş gibi dükkandan çıkıyor. Ondan intikam almak için yattığım yerden onu göstererek,"Bu adam benimle birlikte, değilmiş gibi davrandığına bakmayın. Bu adam benim kocam! Beni bırakıp gitmesine izin vermeyin," diye bağırıyorum.

Ve Noah utanç içinde tezgahtara nöbetlerimden birini geçirdiğimi söyleyip beni kapıya doğru götürüyor.

O akşam tiyatroya gideceğiz ve Noah, lütfen bu akşam güzel bir şey giyebilir misin diyor. Sanki bir sosyete toplantısına gidiyoruz. Burada kimseyi tanımıyoruz, hem zaten kimsenin bizi umursadığı da yok; demenin bir yolunu bulamıyorum. Yine de o gün daha önce çıkardığım olaydan hâlâ utandığım için siyah ipekli bir etekle beyaz ipekli bir bluz giyip inci bir kolye takıyorum ve bu Noah'ı o kadar memnun ediyor ki, içimden neredeyse hemen onları çıkarıp, yırtık kotumla siyah balıkçı yakalı kazağımı giymek geliyor. Benim burada, Londra'da kalmama neden olduğu için, parası olduğu için o kadar içerliyorum ki onu sinirlendirmek için elimden gelen yapmak istiyorum. Ama kahrolası bir uçağa binip eve dönmeyi bir türlü beceremiyorum. Kendimi içime hapsettiğimi anlayacağıma sanki o beni esir almış gibi davranıyorum.

* * *

Ertesi gün Stonehenge'e vardığımızda güneş batmak üzere ve Noah turuncu, pembe ve mor renkli gökyüzünün altında açık havada esrar çekmenin keyifli olacağını söylüyor. Bütün gün otomobilde Springsteen çalmama izin verdiği için bu öneriyi kabul etmem gerektiğini düşünüyorum. Ama otomobilden inince, hava rüzgârlı ve soğuk geliyor, kendi kendime, bu tam da lise çağına göre bir şey, diye düşünüyorum. Özel kamyonetiyle ülkeyi dolaşıp Grateful Dead konserlerini izleyen ve korsan kaset satın alan bir erkekle birlikte yapılacak bir şey. Ama bunu nasıl bilebilirim ki? Lisedeyken hiç böyle şeyler yapmadım. Şimdi de başlayacak halim yok.

Daha sonra Oxford'da bir çiftle tanışıyoruz ve bize Musevi olduklarını, Fısıh Bayramı için İsrail'e gideceklerini söylüyorlar. Ağlama Duvarının bir oyuğuna benim için bir not bırakabilirler mi diye soruyorum, çünkü bana Tanrı'nın bu kutsal yere bırakılan duaları yerine getirdiği öğretildi. Küçük bir kağıt parçasının üzerine çocukça bir el yazısıyla, Sevgili Tanrım, beni bu depresyondan kurtaracak bir mucize gönder çünkü artık dayanamıyorum, diye yazıyorum.

Bütün dinlerin bir olduğu duygusuna kapılan Noah da bir şeyler karalıyor, belki de mezuniyet için bir Mercedes istemiştir, ama belki de yanılıyorum.

Ipswich adlı bir kasabadan geçiyoruz ve ben burada Ipswich midyesi bulabileceğimizi sanıp heyecanlanıyorum, Grand Central Garındaki İstiridye Barında yediklerimizden daha güzel, taze ve canlı Ipswich midyesi. Bu yüzden oradan oraya dolaşıp rastladığımız insanlara nerede midye yiyebiliriz diye soruyoruz ama kimse neden söz ettiğimizi an-

lamıyor, burada hiç kimse midye yememiş. Sonunda midyelerin Massachusetts'deki Ipswich'ten geldiğini anlıyoruz. Tekrar anlıyorum ki, İngiltere'de bana göre bir şey yok.

Bütün İngiltere'yi dolaştıktan, Bath ve Avon'da, Cotswolds ve Brighton'da ağlayıp, bağırıp çağırıp nöbet geçirdikten sonra eve dönmeden önce birkaç gün daha kalmak üzere Londra'ya dönerken Noah,"Londra'dan nasıl bıkabilirsin?" diye soruyor. "Samuel Johnson, Londra'dan bıkan biri hayattan bıkmış demektir, demiş."

"Noah," diyorum, "sonunda anlamaya başlıyorsun."

İngiltere'den ayrılmadan önce Savoy'a gitmek üzere Londra'ya girdiğimizde Piccadilly Circus'ta kaybolıyoruz, şehrin merkezini oluşturan bu bölgede tek yönlü ve daire çizen yollarda dolaşıp duruyoruz. Bu bir süre devam ediyor, en azı yarım saat sürüyor, ve ben sonunda Noah'a, birine yolu sorması için yalvarmaya başlıyorum. Erkeklerin bu basit fakat sinir bozucu sorunu çözümlemek için bu en kolay yola başvurmamakta hep direndiklerini biliyorum, ama yine de Noah'ın bu kadar zaman dolaştıktan sonra bir kenara yanaşıp, oradan geçen bir yayadan yardım isteyeceğine inanıyorum.

Ama hayır. O hâlâ kimsenin yardımına baş vurmadan otelin yolunu kendi başımıza bulmanın bir macera, bir deneyim olacağından söz ediyor. Bu onun tipik bir davranışı. Çoğu kimsenin son derece sinir bozucu bulacağı bir şeyi -yolunu kaybetmek gibi- eğlence olarak görmek için, nasıl sorunsuz ve rahat bir hayat yaşıyor olması gerektiğini bir türlü kavrayamıyorum. Sinir bozucu şeylerden keyif almak, rahat ve lüks bir yaşamı olan Noah'a göre bir şey. Hem zaten Noah'ın da çok sinir bozucu yönleri var. Beni çileden çıkaran bütün poz ve havalarının dışında, Noah, insan karakterinin inceliklerinden yoksun olmakla suçlanabilir. Pek de duyarlı veya zeki olduğu söy-

lenemez. Ama lüks bir şekilde yolculuk etmeyi doğrusu iyi biliyor. Hem zaten yolculuk etmek dünyada yolunu kaybetmekten başka bir şey değildir ki! Londra'ya gelmemin tek nedeni, burada kendimi yitirip daha hoşa gidecek bir benlik bulmak değil miydi? Hayatımda acele edip başına dönmemi gerektirecek hiçbir işimin olmadığı bir dönemde, rahatlayıp, kendimi Picadilly Circus'un trafiğine ve yağmuruna bırakamazsam hayatta yapacak bir işim kalmadı demektir.

Ve bunun en dipteki nokta olduğunu biliyorum, bundan eminim, en kötü duygu bu. Öyle büyük, dramatik bir sinir krizi değil. Tersine alelade bir olay: Dibe vurmak Picadilly Circus'ta kaybolmaya tahammül edememek demek. Dibe vurmak, en harikulade, en güzel olayları çekilmez kılacak kadar gündelik olaylarla başa çıkamamak demek. Noah'ın Savoy'a nasıl gidilir diye sormamaktan başka bir sürü özelliği de var. Adam zevk ve sefaya düşkün, hayatın keyfini çıkarıyor, ve İngiltere'de benden sadece bu keyfi onunla paylaşmamı istiyor. Bütün dertlerimin bir BMW ile çözümlenmemesini bir türlü anlayamıyor. Ve tabii benim ne kadar kötü bir durumda olduğumu farkedememesi -beni ve geçirdiğim depresyonu anlayamaması- onun bütün iyi yönlerini görmemi engelleyen bir kusuru. O beni anlamadan, benim için yaptıklarının beni anlayanların yaptıklarından neredeyse daha yararlı olduğunu anlamam olanaksız: Benim sorunlarıma aklı yattığı için değil sadece benden hoşlandığı için, Noah bana koşulsuz olarak ilgi gösteriyor. Bana tam anlamıyla ana-babalık ediyor. Bütün kanıtlar aksini gösterdiği halde bende iyi bir şeyler olduğuna inandığı için bana iyi davranıyor. Her şeyi planlıyor, her şeyin ücretini ödüyor, hatta kırsal alanda kaldığımız o sevimli eski hanların çoğunda ayrı yatağımız oluyor. Noah bana kendi mutluluk anlayışını sunuyor, bana çok değerli bir armağan veriyor, çünkü benim için yapabileceği en iyi şey bu. Ama bütün bu cömertlikleri değil de, Picadilly Circus'ta kaybolduğumuz zaman bir kenarda

durup birinden yardım istememesi bana önemli görünüyor.

Dibe vurmak, tek bir kötü anın hayattaki en önemli şey olduğuna inanmaktır. Dibe vurmak benim Noah'a, Kahretsin, belki sen eğleniyorsun ama ben bitkin bir haldeyim, ve depresyondayım, Londra'da intihar etmenin fazla melodramatik olacağına inandığım için bu ülkeden canlı çıkıyorum ve hemen durup birine yolu sormazsan seni boğacağım! diye bağırışımdır.

Dibe vurmak odak noktasını yitirmektir. Bir görme bozukluğudur, dünyayı olduğu gibi görememektir, iyilikleri görüp, niçin her şey böyle görünüyor da başka türlü görünmüyor diye düşünmektir. Çünkü o depresyon sisinin arkasından hiçbir şey düzgün görünmez. Noah'a hiç benzemeyen bir erkekle beraber olmayı denemedim değil. Rafe, her zaman acımları paylaşma arzusuyla doluydu, o terapist rolünde bir erkek arkadaştı. Ve ben hem Rafe ile hem de Noah ile beraberken mutsuzdum, ve bu acı keşif nasıl yeni bir cehenneme düştüğümü ortaya çıkarıyordu. Artık hiçbir erkek benim sorunlarımı çözemez, kimse beni kurtaramaz, çünkü çok fazla hastayım. Yıllar yıllar önce, çok çok önce, belki lisedeyken, belki daha da önce gerçek bir aşk beynimdeki dumanları yarıp beni biraz iyileştirebilirdi. Ama İngiltere'ye vardığımda her şey için artık çok geçti.

Dibi biliyorum, diyor, en kalın
kökümle onu yokluyorum:
Ondan korkulur.
Ben korkmuyorum: daha önce
dibe vurdum.

SYLVIA PLATH
"Elm"

13
BU SABAH UYANDIĞIMDA YAŞAMAKTAN KORKUYORDUM

En iyi koşullarda bile bir yolculuktan karanlıkta dönmek hoş bir şey değildir. Arkada bırakılan yer iyiden iyiye yabancılaşır ve karanlıkta onu yeniden özümsemek zor olur. Cambridge'deki daireme girdiğim an, beyaz çarşaflarla örtülü oturma odası beni yutacak hissine kapılıyorum. Sandalyeler bile saldırgan görünüyor. Oturma odası için seçtiğim gerçeküstücü resimler, Magritte'nin gözü, şemsiye ve şapka her an canlanabilecek cinlere benziyorlar. Bu daireyi, farkında varmadan, Salvador Dali ile Luis Buñuel'in birlikte çevirdiği bir filmin seti gibi dekore etmişim. Her an saatlerin eriyip akmasını, eşyanın biçim değiştirmesini bekliyorum. Tabii en korkutucu olanı da kendi yatak odam, bir zamanlar çok güzel bulduğum siyah yaprak desenli perde şimdi bir cenaze törenini anımsatıyor.

Gerekli eşyaları -tuvalet malzemesi, giysi ve diğer şeyler- bir çantaya koyup Stillman'a gitmem gerekiyor, ama bu ne işe yarayacak ki? Hiçbir şey istemiyorum, hiçbir şeye ihtiyacım yok. İngiltere'den döndüğümden beri üstümde olan eşofmanın vücuduma yapışıp kaldığı hissine kapılıyorum.

Bir not yazıp bu giysilerle gömülmek istediğimi bildirmeyi unutmamalıyım, bu benim toprağın altında üç metre derinlikteki giysim olacak. Çünkü bugünden itibaren üstümü değiştirmem için bir neden yok: Yıkanmak da, yatağımı yapmak, dişimi fırçalamak ya da saçımı taramak kadar gereksiz bir çaba. Her şeyi temizle sonra yeniden kirlensin. Sil ve yeniden kirlenmesini bekle. Hayatın gerçek anlamı olan bu bir ileri bir geri hareketi artık sürdüremeyecek kadar saçına buluyorum. Esther Greenwood, *The Bell Jar* adlı kitabının bir yerinde, üstünde aynı siyah balıkçı yakalı kazakla otuz gün yaşadıktan sonra artık saçını bir daha yıkamak istemediğini, sürekli tekrarlanan bu hareketin gerekliliğinin bir dert olduğunu açıklar ve bir kerede bu işi yapıp bitirmek istediğini ilan eder; bu bence kitabın gerçek mesajıdır. Saç yıkamak bir felsefe sorunu olacak kadar önem kazandığı zaman bu tümüyle delirdiğinizi gösterir. Bu yüzden son yaptığım duş yapacağım son duş olacaktır, o kadar.

Bir zamanlar sahip olduğum iyileşme arzusu yok oldu, üstünde uçarken Atlantik Okyanusuna düşüp boğuldu. Çok uzun bir süre depresyonum bana, yanlış bir şey, benim dışımda bir şey, mutlu olması gereken yaşamıma takılmış gereksiz bir uzuv gibi göründü. Ama artık buna inanmıyorum. Bu kadar kötü bir halde olmamın normal ve doğru olduğuna inanıyorum. Hayatın doğasının -normal, aklı başında ve depresyonsuz olanının bile- beni yıprattığına ve daha da yıpratacağına inanıyorum. Sonunda büyüyecek, evlenip, çoluk çocuk sahibi olacak ve bütün o mutlu şeyleri yapacaksam, bu süreçte o kadar çok deneme ve yanılmayla karşılaşacağımı biliyorum ki, bu kadar uzun bir hayat düşüncesi beni dehşete düşürüyor. O kadar çok Rafe olacak ki, o kadar çok yürek yarası, ilk öpücükteki uçarılıktan her şeyin bittiği o felaket anına uzanan o kadar çok devir yaşanacak ki. Aşk

oyunlarında insanların böyle ilişki kalıplarını izlemesinin doğru bir şey olduğunu biliyorum - ama ben beceremiyorum. Şimdiden harap bir haldeyim, dengesizim, herkesin normal günlük iş olarak yaptığı şeyleri başarabilmek için gerekli donanımı olmayan bir harabeyim. Gerekli duygusal esnekliğe hiç sahip değilim, işlerin normal akışına uyum sağlayamıyorum, tekne sallanırken dengemi koruyamıyorum. Bir zamanlar, çok zaman önce, bu güce sahiptim, ama artık çok geç. Yıllar süren depresyon, o şeyi -o esnekliği, herkesin sağlıklı bakış açısı dediği o özelliği- elimden aldı.

Artık onu istemiyorum bile. Hoşgörüsüzlüğümün bir onur olduğunu düşünüyorum: Başkaları niçin bu iki yüzlülüğe katlanıyor, acının yüzüne bir mutluluk maskesi takmak gerektiğine inanıyor, her şeye rağmen her şeyi sürdürmek gerektiğine inanıyor? Bir gece önce beni çıplak ve incinebilir bir halde gören, gün ışığında ise yabancılaşıp, başıyla selam vermekle yetinen biri oluveren adamla bir partide kazara çarpışınca, niçin bu kadar sakin davranmam bekleniliyor? Bütün insani ilişkilerde normal sayılan bu aşağılayıcı durumlara neden dayanıyoruz, aynı esneklikle günlük yaşamlarını sürdürerek durmadan bütün amacı size *hayır!?* demek olan bir bürokrasiyle çarpışmaya tahammül ediyoruz? Benim tek bildiğim bunu yapamadığım. Artık hayatın bu devrelerini yaşamak istemiyorum, bu hep dene, bir kez daha dene olayından bıktım usandım. Uzaklaşmak istiyorum. Yetti artık. Yoruldum. Yirmi yaşındayım ve şimdiden tükendim.

Stillman'a gitmeyi kabul etmemin tek nedeni -birkaç görevlinin biraz sonra beni almak için geliyor olması dışında- başka bir şey yapamayacak kadar yorgun olmam. İntihar etmek için irade ve enerji gerekli, bende ikisi de yok. Dr. Sterling bana yeni bir ilaç vereceğini söylüyor, ama çizgiyi aştığımın farkında değil, ben ölüm dürtüsüne baş eğdim

bile. *İyileşmeyi reddediyorum.* Tek umudum, bana vereceği ilacın, kendi sonumu planlayacak, ilaçları ve diğer yok edici yöntemleri bir araya getirip bu intiharı, histerik bir kızın yardım çağrısı olmaktan çıkarıp, başarılı kılacak gücü bana vermesi. Çünkü artık onların kahrolasıca yardımı istemiyorum.

* * *

Durumumu anlatırken çıldırmak sözcüğünü kullanmamaya özen gösterdim. Zaman zaman bu sözcük kendiliğinden ortaya dökülüyor, ama ondan nefret ediyorum. Çıldırmak *aklını yitiren insanların çektiklerini anlatmak için kullanılamayacak kadar şık bir deyim. Bu deyim, depresyonun can sıkıcılığını, yavaşlığını, kasvetini ve ıslaklığını ifade edemeyecek kadar heyecan verici, fazla ebebi, fazla ilginç.*

Çıldırmak sözünü, beyin rahatsızlığı çeken o zengin ve şık Zelda Fitzgerald için kullanabilirsiniz veya Aureliano Buendia ailesinin üyelerinin, Yüz Yıllık Yalnızlık *ensestle sonuçlandığı zaman içine düştükleri bir şey olarak düşünebilirsiniz. Çıldırmak Latin Amerika'ya veya Birleşik Devletlerin en güney bölümüne, Borges'e, Cortazar'a, William Faulkner'a ve Tennessee Williams'a özgü sıcak ve ateşli bir kişiliğe aittir. Çıldırmak, izleyene güzel görünür; korkutucu olsa da, görmemeleri gerektiğini bildikleri halde, gözlerini bu feci gösteriden ayıramayan meraklı izleyiciler için yine de eğlenceli bir spordur. Çıldırmak, Chateau Marmont'daki dairesinin onbeşinci katından cazip bir şekilde sallanan Jim Morrison'dur; Elizabeth Taylor ile Richard Burton'un* Kim Korkar Hain Kurttan'ın *dar açılı kameraları karşısında sergiledikleri şatafatlı oyundur; Ondine'de masa üstünde dansederken ve bütün o kansız, sıska haliyle Vogue için gençliği sarsan tip olarak poz verip amfetaminlerle kendini öldürmeye çalışan Edie Sedgwick'tir; bütün o*

Nirvana kliplerinde feci halde hasta ve yardıma gereksinimi olan bir adama benzeyen ama çaresizliğini bir madalya gibi taşıyan Kurt Cobain'dir; Avcının Gecesi'nde vaaz verip bağırıp çağıran parmakları dövmeli Robert Mitchum'dur; güzel gitarını param parça eden Pete Towsend'dir; rock and roll'ün ve belki de bütün popüler kültürün her önemli anıdır.

Fakat depresyon *yoğun bir donukluk, basbayağı can sıkıntısıdır.* Depresyon *özellikle de günümüzde fazlaca kullanılan bir sözcüktür ama asla çılgınlıkla hiç ilgisi yoktur; başınızda bir abajurla bütün gece dansettikten sonra eve gidip kendinizi öldürmekle ilgili bir şey değildir.* Madam Butterfly'*da kanlar içinde ölen Ço-Ço-San'ın,* Romeo ve Jülyet'*teki çifte intiharın güzelliği ve romantikliği: Bu sadece çıldırmaktır. Çıldırmak, sözcüğü onu kullananın kurbanlarını kutlamasına, bütün bu güzelliğin ve şiirselliğin altında çirkin ıstıraplar çeken bir kişi olduğunu unutmasına izin verir.*

Robert Lowell, John Barryman, Anne Sexton, Jean Stafford ve birçok başka yazarın ve sanatçının eleştirisinde, kişisel dehalarının çılgınlıklarından kaynaklandığı vurgulanır. Sanatın büyük bir bölümünün, kaynağını hüzünde bulduğu bir gerçekse de, bütün bu insanların mutsuzluk içinde yuvarlanırken ne kadar çok zaman yitirip heba ettiklerini unutmamak gerekir. Onlar kendilerini felç eden çaresizliğin içindeyken kimbilir ne çok üretken saatleri boşuna geçti. Bu insanların hiçbiri depresyon geçirirken yazmadı. Manik depresif olanlar manik devreden önceki yaratıcı enerjinin en yükseğe eriştiği hipomani sırasında yazdılar; tek kutuplu depresif olanlar depresyondan sıyrıldıkları zaman yazdılar. Bu, şiirde ve tüm sanat biçimlerinde hüznün sahip olduğu yeri yadsımak anlamına gelmez ama buna çılgınlık adını vermekten ve bu duygunun kendisinin ilginç olduğunu düşünmekten vazgeçelim. Ona depresyon *diyelim ve çok kasvetli olduğunu kabul edelim. Doğru, çılgınlık yığınları cezbeder, gişe rekorları kırar,* The National En-

quirer *gibi yayınlara konu sağlar. Ama yine de depresiflerin çoğu sessizce acı çekerler; onlar göz ardı edilemeyen çılgınlık numaralarını benimseyene kadar, çektikleri acılar hiç görünmez. Depresyon, herkesin çılgınlık sandığı o canlılığın tam tersi, hiçbir çekici yanı olmayan bir hastalıktır.*

Sylvia Plath'ın kısa yaşamında Ariel'*deki eserlerini yazabildiği birkaç kısa saati bir yana bırakın. O kısacık zaman dilimini bir yana bırakın ve hareket edemediği, doğru dürüst düşünemediği, yalnızca bir hastane yatağında yatıp elektroşok tedavisinin yararlı olmasını umduğu günleri, yılları anımsayın. Hayalinizin sinema ekranında yarattığınız şok tedavisi için sedyede götürülen güzel kadın görüntüsünü ve o kadının elektrik cereyanı verildiği andaki olumsuz ve heyecan verici halini de unutun. Yalnızca onu düşünün, tam o anda neler hissettiğini; o anda çektiği acının hiçbir büyük şiir, ilgi ve şöhrete değmeyeceğini hissettiğini düşünün. Başınızı bir fırının içine sokacak, bu kadar acı ve feci bir şey yapacak kadar çaresiz kaldınızsa, bunun nedeni önceki yaşamınızın, o andan daha da çekilmez olmasıdır. Bir andan diğerine depresyon içinde nasıl yaşandığını bir düşünün ve bu acının, yan ürünü olan hiçbir büyük sanat eserine değmeyeceğini anlayın.*

Dr. Sterling beni Stillman'da görmeye geliyor ve yaptığı ilk iş, bana iyi gelecek bir ilaç bulmak oluyor. Mellaril deneyinin başarısızlıkla sonuçlandığı besbelli, çok büyük bir başarısızlık olmasa da, yorucu nöroleptik etkisinin beni ne hale getirdiği düşünülecek olursa, Mellaril'in bana göre olmadığını söylemek yanlış olmaz.

İngiltere'ye gitmeden önce McLean'deki Psikosomatik Hastalıklar Kliniği'ne gitmiştim ve beni muayene eden doktorlar, Prozac adıyla pazarlanan bir fluoxetine hydrochloride hapını övüp duruyorlardı. Benim bu ilaç için mükemmel bir denek olacağımı düşündüler ve bana ücretsiz ilaç ve te-

davi sağlayacak bir deneye hemen katılmamı istediler. Ama tam o sırada Londra'ya hareket etmek üzereydim, üstelik Dr. Sterling bu konularda biraz daha tutucuydu; sadece yeni olmasının veya McLean'deki bütün radikal psikofarmakologların önermesinin, bir ilacın bana yararlı olacağı anlamına gelmediğini düşünüyor. Fluoxetine, McLean ve benzeri ilerici farmakolojik araştırma ve tedavi merkezlerinin dışında hemen hemen hiç denenmemişti.

Dr. Sterling bana diğer ilaçları da tanıtmak istiyor. Sonunda fluoxetine'de karar kılsa da, bu karara nasıl vardığını iyice anlamamı istiyor. Önce Tofranil, Elavil ve Norpramin gibi ellili yıllarda üretilip pazarlanan standart tricyclic antidepresanlar var ve bunlar imipramine, amitriptyline ve desipramine gibi türevleriyle piyasada ucuza satılıyor. Bu ilaçlar genelde -bilimsel çevrelerde nörotransmiter diye bilinen- depresif kimselerin beyninde az bulunan veya kullanılmayan, norepinephrine ve serotonin adlı iki kimyasal maddenin üretimini etkiliyor. Bu ilaçlar, nörotransmitter'leri salgılayan hücrelerin bunları geri alımını engelleyerek dolaşıma girmelerini sağlıyor ve bitişik hücreyi de salgılama yapması için uyarıyorlar. Psikiyatristler, depresifleri bu ilaçlarla başarılı bir şekilde tedavi ettiler ama baş dönmesi, kilo alma, ağızda kuruluk, kabızlık, görme bozuklukları gibi hoş olmayan yan etkileri yüzünden daha çok depresyon nedeniyle hareket edemeyen hastalar tarafından kullanıldı.

Bir de ihtiyaç fazlası nörotransmitterlerin yok edilmesini engelleyen ve böylece sinir sisteminde daha büyük bir birikim oluşmasını sağlayan Nardil ve Parnate adlı monoamin oxidas önleyiciler (MAOI'lar) var. MAOI'lar ruhsal bozukluklarla en çok ilgili olan kimsayal maddeler olan norepinefrin, serotonin ve dopamin üstünde etkili oluyorlar, ama özelliklerinin çok belirgin olmayışı bir dezavantaj yaratıyor.

MAOI'ların kullanımı, psikolojik dengesi yerinde olmayan insanlar için uygulaması oldukça güç olan, kesin bir perhiz gerektirmektedir. MAOI alan kimseler bazı peynirler, turşu ve sirke yiyemezler ve kırmızı şarap içemezler. Doktorlar ilacın bu özelliklerini, bunları yiyen hastaları öldüğünde farkettiler (Yazar Sidney Zion'un kızı Libby'nin, doktorunun hatası yüzünden tehlikeli bir ilaç karışımı kullandıktan sonra hastanede ölmesi ünlü bir hukuki ve tıbbi skandal yaratmıştı. Ölümüne neden olan ilaçlardan birinin Nardil olduğu sanılıyor). MAOI'ları kullanan intihar eğilimli bir hasta bu ölümcül durumdan yararlanıp, Stilton peyniri ile bir kadeh Chianti şarabı içerek, oldukça rahat ve lezzetli bir ölüm şeklini uygulayabilir.

Bir de Prozac var. Şu anda o kadar yeni ki, Dr. Sterling ondan hâlâ fluoxetine diye söz ediyor. Ben 1988 yılında Stillman'da yatarken henüz piyasaya çıkmamış olan Zoloft ve Paxil gibi Prozac da yalnızca serotonin üzerinde etkili oluyor. Son derece belirgin kimyasal hedefleri var. Bu aileden ilaçlar daha sonra, selektif serotonin geri alım engelleyiciler (SSRI'lar) olarak adlandırıldılar ve kısıtlı kullanım alanlarında güçlü ve doğrudan etki yaratabiliyorlar. Daha önce pazarlanan benzer ilaçlardan daha belirgin hedefleri olduğu için, fluoxetine'nin yan etkileri de daha az olabiliyor.

McLean'dekiler bana *atipik depresyon* tanısı koydukları için fluoxetine öneriyorlar. Onlar için de Dr. Sterling için de, böyle bir tanı koymak pek o kadar kolay değil çünkü, zaman zaman geçirdiğim manik benzeri dönemler (Dallas'taki enerji dolu ilk ay gibi) manik-depresif ya da daha hafif bir ruhsal bozukluk olan siklotimik (psikoz manyak) depresif olabileceğimi gösteriyor. Ama sonunda, uzun süreler depresyonda olduğuma ve manik devrelerimde iki kutuplu sayılacak kadar enerjik olmadığıma karar verdiler. Atipik depresyon, uzun vadeli ve kroniktir ve hastanın ruh

hali bazı dış etkenler yüzünden zaman zaman iyileşebilir. Bu tanı zaman zaman mutlu ve üretken olsam da bir bumerang gibi hep o normal depresif durumuma dönüşümü daha iyi açıklıyor. Anlaşılan "tipik" depresyonun doğal akışında hasta, bir duruma tepki olarak, veya hayatındaki bir dönüm noktasında yaşamdan ümit kesiyor, sonra terapiye gidip belki bir ilaç kullanıyor ve belirli bir süre içinde iyileşiyor. Bu beni çok şaşırttı çünkü ben çoğu depresyonun benimki gibi yıllarca sürdüğünü sanıyordum. Bir başka tipik depresyon çok daha kötü olabiliyor: Hasta tamamen deliriyor, akıl hastanesine yatırılıyor veya intihara kalkışıyor ve yoğun tedaviyle zamanla iyileşebiliyor. Her iki senaryoda da, belirtiler bir doruk noktaya ve mantıklı bir sonuca ulaşıyor.

Atipik depresyon hastaları ise yürüyebilen sakatları andırıyorlar, benim gibi neredeyse normal sayılacak bir yaşam sürüyorlar, ama *her zaman* depresif bir halde oluyorlar ve aynı tempoda giderken, bir yandan da intihar düşüncelerine kapılıyorlar. Atipik depresyon hafif bir hastalık değil - tıptaki adı *distimi*- oldukça ciddi bir hastalık, ama zamanla yaşamın bir parçası haline geldiği için hafifmiş gibi görünüyor. Fakat atipik depresyon, tedavi edilmediği taktirde zamanla giderek daha kötüleşiyor ve hastalar hem üretken hem de sürekli acıyla bulanıklaşmış bu yaşamı sürdürmekten bıkıp intihara yönelebiliyorlar.

Bilişsel (kognitif) uyumsuzluk ölümcül bir şey. Çünkü atipik depresyonun normal depresyon gibi bir doruk noktası -daha doğrusu dip noktası- yok, çünkü mantıklı bir eğri çizmiyor, sadece yıllar boyunca birikim yapıyor ve kurbanını aniden, öylesine çaresiz bir acıya boğabiliyor ki tedavinin gerekliliği akla bile gelmeden hasta ölmüş, çok ani görünen bir intihara sürüklenmiş olabiliyor.

Dr. Sterling, McLean'deki doktorlar ve tanıdığım bütün

psikiyatristler, hepsi, fluoxetine'nin serotonerjik etkisinin atipik depresyon için trisiklik'lerden neden daha etkili olduğunu bilmediklerini söylediler. Dr. Sterling bana aylar önce imipramin verebilirdi ama bütün vaka analizleri bir işe yaramayacağını gösteriyordu. MAOI'lar belirli yiyeceklerle birlikte alındıkları zaman çok zehirli olabileceği için, Dr. Sterling'in, bu dengesiz halimde bana onlardan vermesine olanak yoktu. Ayrıca atipik depresyonun en iyi tedavisinin yalnızca terapi olduğu gelenekselleşmiş bir düşünceydi. Ne var ki fluoxetine, Prozac adı altında piyasaya çıkınca, bu hastalığa karşı nihayet bir kimyasal silah bulunmuş oldu.

Stillman'daki yatağımda yatmış, Dr. Sterling'in bana tanımı ve seçeneklerimi anlatmasını dinlerken bende ilginç bir değişim gerçekleşiyor. Durumumum bu bilimsel terimlere, Amerikan Psikiatri Derneği'nin kataloğunda bulabileceğim bir hastalığa indirgenmesi bana yeni bir umut aşılıyor. Artık yalnızca depresyonda değil - *atipik* depresyondayım. Çektiklerimi açıklayan bir terim olması ve belirtilerinin kesinkes sıralanabilmesi inanılır gibi değil! Dr. Donald F. Klein ile Dr. Paul H. Wender, *Depresyonu Anlamak* başlıklı kitaplarında atipik depresyon hastalarını şöyle tanımlıyorlar: "karşılaştıkları güzel şeylere tepki veren, yiyecek, cinsellik gibi basit zevklerden hoşlanan ve fazla yiyip fazla uyuma eğiliminde olan insanlardır. Devre devre ve gelip geçici olmaktan çok kronik olan depresyonları çoğunlukla ergenlik yaşlarında başlamıştır ve kendini daha çok enerji, ilgi ve insiyatif yoksunluğu ve zaman zaman yaşanan -özellikle de romantik- terkedilişlere karşı aşırı duyarlılık olarak sergiler." Bu cümleler benim belirtilerimle tam anlamıyla örtüşüyor. Birdenbire kendimi çok daha az yalnız hissediyorum. Yıllarca neyim olduğunu, kendimi bu kadar kötü hissetmeme rağmen neden yok olmadığımı bir türlü anlaya-

mamıştım. Daha da kötüleşmedikçe, kimsenin bana yardım edemeyeceğine yıllar boyunca inandım. Bir iş bulmak isteyen, ama çalışırsa işsizlik yardımı kadar bile para kazanamayacağını bilen, bu yüzden bu yardıma hak kazanmak için sefalete sürüklenen biri gibiydim.

Dr. Sterling, atipik depresyonu belirleyen duygu ve davranışların benimkilere tam tamına uyduğunu baştan beri düşündüğünü söyledi. Ama eğer antidepresan önermeyecekse, depresyon belirtilerini belirli bir sınıflamaya sokması için bir neden olmadığını düşünüyormuş, bu yüzden bunu bana söylemeye gerek duymamış. İşin içine Prozac girince bana aniden bir tanı konuluyor. Bu bana garip bir şekilde mantık dışı görünüyor: Hastalığımın tanımlanması fluoxetine'e yönelteceği yerde, bu ilacın keşfi bizi benim hastalığıma getirdi. Ters görünüyor, ama sonradan psikiyatride olayların hep böyle geliştiğini anlayacaktım. Örneğin şizofreni tedavisi için yeni bir ilacın keşfi, şizofreni tanısı konulan hastaların sayısında artışa neden oluyor. Bu, maddi -daha doğrusu farmakolojik- kaynakların, bir kişinin tanısının yorumlanmasını belirlediği, kesinlikle Marksist sayılabilecek, bir farmakoloji anlayışı. Ama şu anda Stillman'da yatarken bu gibi eleştirel düşüncelere dalacak halde değilim. Sadece depresyonumun önce yavaşça, sonra aniden bastırdığını hissettiğimi anımsıyorum - çelişki çok belirgin, bu yüzden de atipik sayılıyor.

Ne yazık ki antidepresanlar çabuk etki yaratmıyorlar. Etkili olabilmeleri için on günden üç haftaya kadar zaman gerekebiliyor, hatta bazen altı hafta bile yeterli olmayabiliyor. Bu yüzden de, beni uyuşturan küçük turuncu Mellaril haplarım ve herhangi bir destek sistemim olmayınca Prozac'a başladığım ilk günler cehennem azabı çektim. Dairemi paylaştığım arkadaşlarım Panasonic kaset çalarımı -orta okul-

dayken soyunma odasında saklanıp bacaklarımı çizerken dinlediğim kaset çaları- getirdiler ve Bob Dylan'ın karmaşık şiiriyle, Joni Mitchell'in hüzünlü müziğini artık kendime uygun bulmadığım için, yatağımda cenin biçiminde kıvrılıp tekrar tekrar Lou Reed'i dinliyorum. *Telefonu kullanmaktan korkuyorum / Işığı açmaktan korkuyorum.* Aynı şarkıyı, aynı şarkı sözlerini, aynı hırlayan sesi kırık bir plak gibi tekrar tekrar dinliyorum.

Bu fluoxetine'in işe yaramasını beklerken daha ne kadar zaman burada yatabileceğimi merak ediyorum. Ama planım bu, ne kadar uzun sürerse sürsün burada kalacağım. John Berryman'ın, gür yeşil yapraklı bir ağacın, belki de yapraksız çıplak bir salkım söğütün altında yatıp mutlu saatini bekleyişini anlatan şiirini anımsıyorum. Son satırı şöyledir: *Dakikalardır coşkuya kulak kabartmış yatıyorum.* Herhalde ben de aynı şeyi yapıyorum. Bekliyorum, bekliyorum, sürekli bekliyorum. Godot'yu bekliyorum. Robert E. Lee'yi bekliyorum.

En son iki hafta önce yıkanmıştım; cildim o kadar yağlı ve sivilceli ki artık kendimi insan gibi hissetmiyorum. Daha çok bir tavuğa, reklamlarda kırkdört kez kontrolden geçtiği söylenen Perdue tavuklarına benziyorum. Sanki fiziksel anlamda bir hastaymışım, zatürre veye enfeksiyöz mononükleöz veya insanları Stillman'a getiren daha sıradan bir hastalıktan şikayetçiymişim gibi, her sabah bir görevli geliyor, koluma bir iğne batırıp kan alıyor ve ağzıma bir derece sokuyor.

Stillman'daki görevli doktor Dr. Saltenstahl, günde bir iki kez beni görmeye geliyor. Ona sürekli kendimi çok kötü hissettiğimi, daha fazla dayanmamın bir anlamı olmadığını söylüyorum. O da bana günün birinde, uygulayabileceğim bir felsefe bulup yapmak istediğim şeylerin neler olduğuna karar verdiğim zaman, sağlıklı ve mutlu olacağımı

söylüyor. Aldığım ilacın mükemmel olduğunu ve pilot uygulamalarda başka hiçbir şeyin yardım edemediği depresif insanlarda harikalar yarattığını belirtiyor. Sabırlı ol, gibi şeyler söylüyor.

Dr. Sterling beni görmeye geliyor, ona da aynı şeyleri söylüyorum ve fluoxetine'nin yeterince çabuk etki yapmadığını tekrarlıyorum. O da, Sabırlı ol, diyor.

Tanrım, beni tedavi eden psikiyatristler, hastalarının ne kadar acı çektiğini keşke bilebilseydi! Keşke her sabah yaşamaktan korkarak uyanmanın nasıl bir şey olduğunu bilebilseler. Dr. Sterling bu ilacın bir iki hafta içinde etki yaratmaya başlayacağını tekrarlayıp duruyor, ama benim bir iki haftalık vaktim olmadığını bir türlü anlamıyor. O kadar acı çekiyorum ki artık bu şekilde yaşamak istemiyorum, bunu anlamıyor. Dr. Sterling on gün içinde fluoxetine'in beni tamamen iyileştireceğinden kuşku duymadığını söylese, hatta bana bunu garanti etse bile umurumda değil, bu bana vız gelir: Bütün bunlar yaşadığım o acı dolu saatlere ve günlere değmez ki.

Bunu Dr. Sterling'e anlatmaya çalışıyorum ve beni anlasa da sadece, "Yakında iyileşeceğini anlatabilmek için ne yapmam gerekiyor bilmiyorum. İyileşeceğini sana nasıl anlatabilirim, bilmiyorum," diyor.

"Anlatamazsınız."

Cevap vermiyor.

"Elektroşok tedavisi istiyorum," diyorum. "Geçenlerde bir yerde okudum, başka tedaviye cevap vermeyenlere yararlı oluyormuş. Beyni biraz uyuşturuyormuş. Ya da morfin istiyorum. Şu anda işe yarayacak bir şey istiyorum."

Bütün bu konuşma süresince ben yatakta kıpırdamadan yan dönmüş yatıyorum, saçlarım parlak kahverengi bir boya tabakası gibi başıma yapışmış, başım yastığa gömülü olduğu için sesim hafifçe boğuk çıkıyor. Monoton bir sesle

konuşuyorum ve kendi sesimi çok uzaklardan geliyormuş gibi duyuyorum. Yatağımda yatan kişinin, tarihi boyunca hep bu işlemden kurtulmak için yalvaran hastalara zorla uygulanan, elektroşok tedavisi istediğini işitiyorum, ve bu isteğimi garip bulamayacak kadar ilgisizim. Şu anda kendimi daha iyi hissetmek için her şeye razıyım. Hatta, lobotomiye bile.

Dr. Sterling dayandığı pencere pervazını itip uzaklaşarak, "Acı çektiğini biliyorum," diyor,"ama bu konuyu biraz düşünmem gerek." Kaskını takıp bisikletini kapıya doğru yürüterek, "Fluoxetine'in birkaç gün içinde sana iyi geleceğinden eminim, bu yüzden sadece şu birkaç günü atlatabilmen için bir çare bulmam gerek. Şimdiden bir hafta oldu ve iyiye gittiğine gerçekten inanıyorum. Sen bunu farketmiyorsun ama ben farkediyorum. Belirtilerin, yani kendini nasıl hissettiğin düzelmemiş olabilir, ama görünümün iyi, yani seni tanıyan ve buna karar verebilecek insanlar, çok daha iyi göründüğünün farkındalar."

Yattığım yerden ona deliymiş gibi bakıyorum, yüzümde hiçbir ifade yok. "Bana bir bakın," diye mırıldanıyorum. "Daha iyi göründüğümü nasıl söyleyebilirsiniz?"

"Gözle görülür şeylerden söz etmiyorum ama seni büyük bir dikkatle izliyorum ve buraya her geldiğimde aynı şekilde yatıyor olsan da bazı gelişmeler olduğuna inanıyorum." Başını kaşıyıp bir an düşünüyor. "Bir tablet yarı yarıya düzelme sağladı, ama tam düzelme sağlamadığı için fluoxetine dozunu günde iki tablete çıkaracağım. Bunun kısa sürede etkili olacağından eminim. Bu arada artık Stillman'dan çıksan iyi olacak. Bu durumunla koruma altında olman gerektiği için bu alışılmışın dışında bir karar, ama burada her şeyden yalıtılmış bir halde yatmak sanırım seni kötü etkiliyor. Başlangıçta çözüm olan şeylerin zamanla sorunun bir parçası haline dönüşmesi sende kalıplaşmış bir davranış ol-

muş, bu yüzden yeni çözümler bulmalıyız. Bugün güneşli bir gün. Dışarı çık. Bu sana iyi gelebilir."

Ertesi sabah kendi berbat odamda yatmış hâlâ fluoxetine'nin beni etkilemesini beklerken, Samantha saat daha dokuzda kapıma vurarak beni uyandırıyor.

Kapıyı açıyor ve,"Annenin bürosundan Elaine telefonda," diyor. "Acil olduğunu söylüyor."

İçimden Samantha'ya telefonu odama kadar getirmesini söylemek geliyor, ama tabii bu fiziksel olarak olanaksız. Telefona ne zaman uzun bir kordon almayı akıl etsem elektrikçi dükkanına gidemeyecek kadar halsiz oluyorum. Samantha'ya bir özür bulup atlatmasını söylemeyi düşünüyorum ama kalkıp telefona bakmam gerektiğini hissediyorum. Nazik davranmaya çalışarak,"Merhaba Elaine, nasılsın?" diye soruyorum.

"İyiyim, teşekkür ederim," diye başlıyor. "Elizabeth, bunu sana nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum ama bu sabah biri annene saldırıp çantasını almış."

"Aman Tanrım!" Tam da ben hayat bundan daha kötü olamaz diye düşünürken olanlara bak. "Yaralı mı? Yarası kötü mü?"

"Adam onu çok kötü dövmüş. Her tarafı çürük içinde. Kolunu da kırmış." Onu dinlerken, benden bir şey saklıyor gibi geliyor ama bir an sonra Elaine'in sesinin beni gereksiz yere korkuttuğunu anlıyorum.

"Yanında bir var mı? Bu nasıl olmuş?"

"Bu sabah saat altıda Almışbeşinci Caddede yürüyormuş ve adam arkasından saldırmış," diyor. "*Hastaneden beni* aradı, onu görmeye gittim. Birlikte biraz ağlaştık, şimdi biraz daha iyi görünüyor."

"Oraya gelsem iyi olacak."

"Sana iyi olduğunu, okuldan ayrılman için bir neden ol-

madığını söylememi istedi."

"Ama şimdi yalnız değil mi?"

"Polis kuşkulandığı tiplerin fotoğraflarını göstermeye geldi."

"Eee?"

"Adamın yüzünde maske varmış, onu görememiş."

"Yaa."

Oraya gitmem gerektiğini biliyorum, ama ne zaman gidebileceğimi bilmiyorum. Bugün cuma. Belki cumartesi erkenden gidebilirim.

"Elaine, annem nasıl, iyi mi?"

"Kötü yaralanmış," Elaine ne demek istediğimi anlamıyor. *Aklını kaçıracak halde mi? Yanında kimse var mı?* diye sormak istiyorum. Annemi bilirim. Yalnız bir kadındır. Tekrar evlenmedi, kız arkadaşlarıyla telefonda saatlerce konuşan tiplerden değildir, son zamanlarda kızkardeşiyle arası da pek iyi değil, anne ve babası bunamak üzereler, büyük babam kahvaltıda mor süt mü yoksa yeşil süt mü istediğimi merak ederdi. Benden başka pek kimsesi yok, ben de şu anda paramparça bir haldeyim.

Annemi aradığım zaman ısrarla oraya gelmem gerekmediğini söylüyor. Sonra ağlamaya başlayıp, adamın onu düşürüp dövmesine hiç gerek olmadığını, çantasını ona nasıl olsa vereceğini anlatmaya başlıyor. Yerde yatarken niye yüzünü tekmeleyip yumrukladığını, çantasını aldıktan sonra bile onu niçin hâlâ dövdüğünü bir türlü anlayamıyor. Yüzünü görmediği için bu adamı asla bulamayacaklarını ve bundan sonra ömrü boyunca karşılaşacağı her zencinin ona bunu yapan olduğunu düşüneceğini söylüyor. Aklıma söyleyecek tek bir sözcük bile gelmiyor, onu yatıştıracak bu olaya iyimser bir hava kazandıracak tek bir şey gelmiyor. Yalnızca sabah ilk uçakla geleceğimi söylüyorum.

Yatağıma dönünce, Tanrı'dan bana adrenalin bağışlaması-

nı, fluoxetine'in aniden etkili olmasını ve anneme bakabilmem için insan ruhunda ne kadar yücelik varsa hepsini harekete geçirerek bana bu durumla başa çıkabilecek gücü vermesini diliyorum.

Annemin Roosevelt Hastanesinde yattığı oda geniş ve fayansla kaplı. Neredeyse bir soğuk hava deposuna benziyor. Cesetlerin çürüdüğü bir yere, donmuş et deposuna ya da bir morga benziyor. Yatağına yaklaşıyorum, bu ufak tefek insan orada yatıyor, kolu askıya alınmış, morarmış gözlerle ve berelenmiş yüzüyle öylece yatıyor. Her tarafı mor, mavi ya da sarı lekelerle kaplı orada yatarken, iniş takımları olmadan gökten düşmüş gibi bir görünüşü var. Aklımdan sürekli tek bir düşünce geçiyor: Bu oda çok büyük, oysa o küçücük, onun burada olduğunu kimse bilmeyecek. Evrende yok oldu, ben hep bunun kendi başıma gelmesinden korkardım, ve onu bulabilecek tek insan benim.

Koridorun ucundaki hastabakıcı hasta numarası yapıyor. Annem benden başka kimseyi görmek istemediğini söylüyor, ben ise ona yardım etmeme yetecek bir süre intihar hayallerimden nasıl uzak kalabilirim, diye düşünüp duruyorum. Bu büyük odada yatan diğer kişiler kendi acılarının küçük dünyasında yaşıyor gibiler ve sanki hâlâ hayatta olduklarını belirtmek için arada bir inleyip homurdanıyorlar. Bacakları mosmor, boyunları kuş kafesini andıran aletlere bağlanmış, kesilip dikilmiş yüzlerinden, derilerin dikildiği yerlerden çizgiler halinde akan kan sargı bezlerinden sızıyor. Tüm bu Dantevari manzara, bu lanetliler karnavalı benim ruh halime çok fazla yakın görünüyor.

Onu öpmek için eğilebildiğimde, "Anneciğim," diyorum. "Anneciğim, sana ne yaptılar?" Ağlayacakmış gibi kesik kesik nefes aldığımı farkediyorum ama gözyaşlarım akmıyor. Alışkanlıkla gözlerimi ovuşturuyorum ama gözlerim yaşar-

mıyor. Fluoxetine'in de Mellaril gibi göz pınarlarını kurutan bir etkisi mi var diye düşünüyorum ve böyle bir anda gözyaşlarından yoksun kaldığım için feci halde üzülüyorum.

Annemi kucaklıyorum, o da beni kucaklamaya çalışıyor ama bir kolu menteşesi kırık bir kapı gibi arkamda sallanıyor ve, "Merhaba şekerim," gibi bir şey söylüyor.

Ne olduğunu öğrenmek istemiyorum, acı çekmek için bu kadar geçerli nedenleri olan birinin yanında duyduğum acıdan daha fazla utanç duymak istemiyorum, ama bu soruyu sormak zorunda olduğumu biliyorum. "Anne, çok ağrın var mı? Sana yeterli dozda ağrı kesici verdiler mi?" Bir anda cesur bir insana dönüştüğümü hayal ediyorum, *Sevgi Sözcükleri*'nde Shirley MacLaine'in tırnaklarını törpüleyen hemşirelere doğru koşup Debra Winger'e hemen acısını kesecek bir ilaç vermeleri gerektiğini bağırarak söylediği an gibi yiğit bir davranışa zorlandığımı düşünüyorum. Duruma el koyduğumu hayal ediyorum.

Ama buna gerek kalmayacak. Annem, "İyiyim, gerçekten iyiyim," diyor. O tam bir savaşçıdır. Damardan Demerol almayı bile reddeder, başı ağrıdığı için bir aspirin alınca bile rahatsız olan o cesur insanlardan biridir. Ameliyat olduktan sonra Percodan veya kodein reçetelerini bile kullanmayan Tanrının sevgili kullarından biridir. Yoksa akraba değil miyiz?

Uyumak istiyor; bu çok iyi çünkü ben oradan bir an önce çıkmak için sabırsızlanıyorum. Boğulur gibi oluyor, fenalaşıyorum. O şimdiye kadar düştüğü en kötü durumdayken, ben buna dayanabilecek gücüm var mı, sonuna kadar tahammül edebilecek miyim diye düşünmekten başka bir şey yapamıyorum. Keşke kardeşlerim olsaydı, annemin bir erkek arkadaşı olsaydı veya devamlı görüştüğü, yardıma koşabilecek bir iyi arkadaşı olsaydı diye düşünmeye başlıyorum, ama o benden başkasını görmek bile istemiyor. Kendi-

mi onun güvendiği bir dağ gibi hissediyorum. Ama bir çığ felaketi yaşamak üzereyim.

Annem pazar sabahı taburcu olacak ve büyükannemle büyükbabam ve teyzem onu görmeye geliyorlar. Bu, o garip aile toplantılarından biri olacak, bunların en kötü örneği, Vietnam'dan dönen asker oğlunu tekerlekli sandalyede, paraplejik halde gören, yaşadığı şoku gizlemeye çalışan annelerle ilgili film sahnelerinde görülür. Asker tek başına hareket edemediği için otomobile yerleştirilip çıkarılması ve küçük bir çocuk gibi tuvalete götürülmesi gerektiğinde, herkes gülümseyip mutlu görünür ve bir zamanlar iri yarı, yakışıklı bir delikanlı olan ve şimdi kendi başına hiçbir şey yapamayan bu sakat adamı görmekten mutlu oluyormuş gibi davranmayı sürdürürler. Bu yüzden de gülümserler ama yüzlerindeki ifade onları ele verir. Hepsi umutsuz bir haldedir.

Onu Roosevelt Hastanesinden bir tekerlekli sandalye ile çıkarırken annem feci görünüyor. Yüzü hâlâ şiş ve dekoratörlerin bayıldığı -şarap rengi, haki, gri gibi- renklerle kaplı. Çantasını omzundan sallandıracağı yerde yankesicilerden korunmak amacıyla New York usulü göğsünde taşıdığı için saldırgan çantayı alırken onu sertçe itmek zorunda kalmış. Bu yüzden kolunu kırmış ve parçalanan kemiği onarmak için mikrocerrahi gerekecek. Ayrıca, bazı sinirler geçici olarak zedelendiği için sağ kolunu eskisi gibi kullanamayabilir. Şansına -belki de şans kelimesi bu duruma uymuyor- solaktır ama yine de birkaç gün pek bir şey yapamayacak. Dalganın beni boğduğunu hissediyorum.

Annemi bir taksiye bindirip alışveriş torbasına konmuş kanlı giysilerini taşırken onunla ilgilenir gibi görünmeye çabalıyorum. Aslında öyleyim, ama buna aldırış edemeyecek kadar acı içindeyim. Görevimi yapıyorum ama kendi acıma ve depresyonuma öyle gömülmüş bir haldeyim ki,

başıma bunları açtığı için neredeyse ondan nefret ediyorum. Aslında gerçek bir kriz, kötü ruh halindeki bir insanı derhal kendine getirir, duruma el koymasını sağlar. Ama ben de o kadar uçuk bir haldeyim ki, damarlarıma dolan adrenalin beni etkilemiyor. Kendimi ancak sürüklüyorum ve ilgilenir gibi davranmaya çabalıyorum. Böyle kötü bir ruh halinde olduğum için kendimden nefret ediyorum, başka türlü olmama ihtiyaç duyduğu için annemden nefret ediyorum. Böyle bir zamanda, böyle şeyleri düşünebildiğim için de kendimden iğreniyorum.

Ben doğmadan önce nasıl bir hayatı olduğunu merak ediyorum. Anne ve babasıyla ve kızkardeşiyle hiçbir zaman iyi ilişkileri olmadı, babama söyleyecek tek bir lafı bile yoktu, bu yüzden de çocuğu olduğunda, İşte, artık benim de bir kimsem var diye düşünmüş olmalı. Annelik böyle bir şey olmalı. Belki de kadınların yaşadıkları tek sahip olma ve hükmetme deneyimi budur. Annem bir bebek kadar çaresiz, ama çektiği acının dışında bir bakıma çok mutlu olduğunu tahmin ediyorum: Olaylar, yalnızca ona ait olan birinin uzun zamandan beri ilk defa, yanıbaşına gelmesini sağlamıştı. Benden bekleneni beceremememekten korktuğum için kendimi kötü hissediyorum.

* * *

Sık sık dalıp gitmeme, uyuklamama rağmen akrabaların ziyaretini bir şekilde atlatıyorum. Yemek odasında oturmuş, alelacele kotarılmış öğle yemeğini yerken bu kasvetli toplulukta cesurca sohbeti sürdürmeye çalışan tek kişi büyükannem, ve onun sorularına sadece, Özür dilerim büyükanne, ne demiştin? diye karşılık veriyorum. Birisi yemeğini bitirir bitirmez veya bir tabak birkaç saniye boş kalır kalmaz hemen onu kapıp yıkamak için mutfağa götürüyorum. Bir iki

dakika bile uzaklaşmak için ne olsa yapmaya hazırım. Masayı toplamaya ve bulaşık makinesini doldurmaya hiç o günkü kadar gönüllü olmamıştım.

Büyükannem, durmadan anneme benim neyim olduğunu soruyor, neden bu kadar bitkin ve neşesiz olduğumu soruyor ve annemin, Kötü bir gün geçirdi, gibi bir şeyler dediğini duyuyorum. Bir ara bir şey almak için yatak odama giriyorum ve neredeyse oraya yığılıp kalacağım. Böyle depresyonda olduğum zamanlar en küçük bir hareket bile öldürücü olur, sürekli bitkinim, uykuda gezer gibiyim.

Dr. Sterling her zaman depresyonun çok enerji gerektirdiğini, ondan kurtulmanın ise daha da çok enerji gerektirdiğini ve depresif insanların hastanede enerjilerini yöneltecek bir iş yapmak zorunda olmadıkları için, hep hastaneye yatmayı tercih ettiklerini söyler. Sadece uyanık kalmak bile beni o kadar yoruyor ki, Cambridge'e döner dönmez hastaneye yatmaya karar veriyorum.

Ailemle başa çıkamadığım için gittiklerinde seviniyorum ama kendimle de başa çıkamadığım için aynı zamanda da dehşete kapılıyorum. Annemin odasına gidip onunla birlikte *60 Dakika* programını izliyorum. Yanına oturuken,"Nasılsın anne?" diye soruyorum.

"İyiyim," diyor. "Sen bir harikaydın. Bugün çok iyiydin, buraya gelmene çok sevindim."

"Anne, seni gördükten sonra kalmam gerektiğini anladım, ben veya başka biri olmadan nasıl başa çıkacağını düşündün, bilemiyorum."

"Bilmem, pek düşünmedim herhalde."

"Kendimi çok kötü hissediyorum," Ne demek istediğimi bilmiyorum, belki daha fazla bir şeyler yapabilmek isterdim demeliydim. "Ben o kadar mutsuzum ki yardımdan çok yük oluyor gibiyim. Bugün, yemekte büyükannem yüzünden neredeyse bayılacaktım."

"Ellie, bugün çok iyiydin, gerçekten öyleydin. Kendini suçlamaktan vazgeç. Bana çok iyi davrandın."

"Anneciğim, bilsen kendimi ne kadar kötü hissediyorum, yapmak istediğim o kadar çok şey var ki," Ne demek istiyorum? "Yapmak istediğim çok şey var ama şu anda yapamıyorum. Son zamanlarda başladığım kitabı bile bitiremiyorum. Okula gittiğim bile yok, çalışmıyorum, haftada seksen saat çalışıyormuş gibi bitkinim, hiçbir şey yapmadığım halde yoruluyorum. Rafe'yle bozuştuğum için böyle olduğumu bile söyleyemiyorum, çünkü onunla tanışmadan önce de bu haldeydim, üstelik birlikteliğimiz de o kadar uzun sürmedi. Kendimi berbat hissediyorum ama ortada buna neden olacak bir şey de yok. Hiçbir özürüm yok."

Annem yıllardır ondan duyduğum en mantıklı bir ses tonuyla,"Elizabeth, senin bir sorunun var," diyor. "Depresyondasın. Bu gerçek bir sorun. Bir hayal değil. Tabii ki hiçbir şeyle ilgilenemiyorsun. Depresyondasın."

Bunu anladığını hiç bilmiyordum. Daha önce depresyonumu böyle açıkça kabullendiğini duymamıştım. Ne olmuştu? Onunla biri mi konuşmuştu? Yoksa, aldığı bütün o ağrı kesici ilaçlar mı böyle davranmasına neden olmuştu? Benim her hangi bir sorunum hakkında konuşurken bütün bunların babamın bana yaptığı kötülüklerden kaynaklandığını, onu beni nasıl mahvettiğini ve hepsinin onun suçu olduğunu belirtmeden edemezdi. Bir sorunum olduğunu kısaca söyleyemezdi, her zaman suçu birine yüklemek, birilerine işaret etmek gerekirdi. Bu ilk koşuldu.

Ve tuhaftır, bu sözleri bana söylediği anda, bana *depresyondasın*, dediği anda bu benim için bir gerçek halini aldı, çok uzun bir süredir olmadığı kadar gerçek oldu. Hemen her zaman kendimi boktan hissediyordum elbette -bundan kurtuluş yoktu- ama bunun normal bir hal olduğunu, bir hastalık olduğunu düşünmekten vazgeçmiştim. *Atipik dep-*

resyon gibi şık bir tanı konmuş olsa bile! Dr. Sterling veya bütün diğer ruh sağlığı uzmanları ne derlerse desin, asla depresyon geçirmeye hakkım olduğunu düşünmedim. Hep, gerçekten istesem bu durumdan kurtulabilirim, diye düşündüm. Harvard Tıp Fakültesinin bütün uzmanları bir araya gelip bana kronik bir hastalığım olduğunu ortak fikirleri olarak açıklasalar da bu, annemin bana ilk kez, depresyonun kendi başına bir sorun olduğu ve onunla kendine özgü yöntemlerle savaşmak gerektiğini söylemesi kadar etkili olmazdı.

Kalkıp yanına oturdum ve onu kucakladım, kendi kendime, Beni anlıyor, dedim. Beni anlıyor ve her şey düzelecek.

Uzaydaki bütün yıldızları, bütün gezegenleri gezdikten sonra evrende başka yaşam olmadığını ve yalnız olduklarını farkettiler. Ve çok mutlu oldular, çünkü artık bulmayı umut ettikleri her şeyi kendilerinde bulmak zorundaydılar.

LANFORD WILSON
Fifth of July

14
GÜZEL ŞEYLER DÜŞÜN

Okula dönerken, uçakta bazı şeyleri anlamaya başladığımı hissediyorum. Hayatın anlamı, felaketler karşısında neşeni yitirmemeyi, mücadele, sebat ve başarı gibi şeyleri. Evet, her an, Logan'a inmeden önce bütün bunları kavrayacağımdan eminim. Tümüyle. Bu gerçek beni özgürleştirecek falan filan.

Tabii ki böyle bir şey olmuyor. Yıllarca terapiye gidebilirsin ve hiçbir şey olmaz. Psikotrop ilaçlar kullanırsın yine olmaz. Annem oturduğumuz binanın biraz ilerisinde saldırıya uğrar yine bir şey olmaz. Gerçeğin sorunu, terapinin aldatıcılığı da budur: Terapide, arka arkaya birçok, veya tek bir küçük aydınlanma yaşanacağı, ve ayırdına vardığınız bu çeşitli gerçeklerin hayatınızı tamamen değiştireceği varsayılır. Bazı şeyleri kavramanın bile insanı değiştirdiği varsayılır. Ama gerçekte böyle şeyler olmaz. Gerçek yaşamda kişiliğinizin ve davranışlarınızın ardındaki nedenler hakkında her gün yeni bir sonuca varabilirsiniz ve kendi kendinize bunun her şeyi değiştireceğini düşünürsünüz. Yine de büyük bir olasılıkla hep o aynı şeyleri yapmayı sürdürsünüz. Hâlâ aynı kişisinizdir. Hâlâ o yıkıcı

ve zararlı alışkanlıklarınıza bağlı kalırsınız çünkü onlarla aranızdaki duygusal bağ çok güçlüdür -on paralık bir bilinçlenmeden çok daha güçlüdür- ve yaptığınız o aptalca şeyler, sizi yaşamın merkezinde tutan, sizi ona bağlayan yegâne şeydir. Sizi siz yapan özelliklerinizdir. Sözgelimi size kötü davranan erkekleri cazip bulduğunuzu bilmeniz onlarla ilişki kurmanızı engellemez. Bu sadece, konuya yeni ve gelişmiş yorumlar getirebileceğinizi gösterir. Baba saplantısı. *Veya,* Bu davranışımla, on iki yaşımdayken ırzıma geçen annemin erkek arkadaşıyla aramdaki ilişkiyi yeniden kurguluyorum. *Veya, ki bu en acıklı olanıdır,* Bir ilaç bağımlısı gibiyim, buna ihtiyacım var, kendimi engelleyemiyorum.

Hayat keşke filmlerdeki gibi olsa, film kahramanları her şeyi yüzlerine gözlerine bulaştırdıktan sonra sonunda doğru olanı yaparlar. Ama gerçek hiç böyle değildir. Meryl Streep, Kramer Kramer'e Karşı *filminde o rezilane velayet davasını kazandığı halde sonunda oğlunun Dustin Hoffman'la kalması gerektiğine karar verir. Gerçek yaşamda ise olaylar Bebek M davasında olduğu gibi gelişir, büyükler mahkemede ve televizyonda çekişirler ve herkes kendi arzularını ve yasanın neye izin verdiğini düşünürken çocuk için en iyisinin ne olacağı kimsenin aklına bile gelmez ve her şey trajedi ile sonuçlanır. Kahvaltı Kulübü'nde bir hokkabaz, bir köylü, zengin bir fahişe, siyahlar giyinmiş bir kız ile bir serseri birlikte göz altında tutuldukları birkaç saat içinde farklılıklarını aşıp iyi dost olurlar. Gerçek hayatta ise cumartesi akşam üzeri yaşanan bir anlık yakınlık sadece pazartesi sabahı zoraki ve kaçamak bakışlara yol açar ve herkes yine aynı basmakalıp laflarına, kendi grubuna, aynı ruj rengine ve güneş gözlüklerine döner.*

Evet, yıllar süren terapiden sonra, zamanla, eninde sonunda davranışlarınızı ve kendinizi azıcık değiştirebilirsiniz. Ama benim harcayacak uzun yıllarım yok. Daha doğrusu, zaten

uzun yıllar harcadım. Filmlerdeki gibi olsun istiyorum. Harikulade Yaşam'da James Stewart'a olduğu gibi, gökten bir meleğin inip beni intihardan vazgeçirmesini istiyorum. Çünkü artık ancak bu işe yarar.

İntihar girişimim beni bile şaşırttı. Hiç beklenmedik bir anda oldu, aylarca önce tüm umutlarımı yitirdiğimde, Rafe'den ayrıldığım veya İngiltere'nin yağmurlu bir karabasana dönüştüğü o ilk günlerde olması gerekirdi. Cambridge'e dönüşümden bir iki gün sonra fluoxetine'nin etkisini göstermeye başladığını itiraf ettiğim bir anda olmamalıydı. Ne de olsa sabahları yataktan kalkabiliyordum, bu önemli görünmeyebilir ama benim hayatımda bu, Musa'nın Kızıl Denizi yarıp geçmesi kadar yüce bir olaydı. Birden annemin bana Londra yolculuğum için verdiği parayı geri ödemem gerektiğine karar verip, Brattle Caddesine, hatta Harvest adlı bir lokantaya kadar gidip, yöneticiyi hem kasaya bakacak hem de capuccino yapacak yetenekte olduğuma inandırabilmiştim. Dışarıdan bakan bunun ruh halimin düzelmekte olduğunu gösteren bir gelişme olduğunu düşünürdü, belki de öyleydi. Ama yarım bilgi nasıl tehlikeliyse, yarım enerji de intihara kararlı biri için o kadar tehlikeliydi.

Durumumun düzelmesi, hayatın en iyi haliyle de en kötü haliyle de, genelde rezil bir şey olduğu hakkındaki düşüncemi hiçbir şekilde değiştirmedi. Annemin saldırıya uğraması beni gerçekten çok sarstı. Onun gibi hayatta istediklerine kavuşamamış birinin başına böyle bir şey gelmesini herhangi bir adalet kavramıyla bağdaştırmak olanaksızdı. Annemden daha kötü durumda olan sokakta kalmış kadınlar -evsiz kadınlar, dövülen kadınlar, işlerini, evlerini, ailelerini her şeylerini yitirmiş alkolikler- var, bunu biliyorum, ama onun özel şanssızlığı, belki de olayın adiliği, beni çok etkiledi. Onun gibi bir kadının sayfiyede bir evi, sanat veya

mimarlıkla ilgili sevdiği bir işi, onu seven, Procter & Gamble gibi büyük bir şirkette orta düzeyde yöneticilik yapan bir kocası olmalıydı. Bütün istediği buydu daha fazlası değil, onun gözü, benim ve tanıdığım hemen hemen herkes gibi, yükseklerde değildi. Ama bütün bunların yerine, sadece ruhsal durumu berbat bir kızı vardı ve bu yüzden de başına ne geleceğini bilmediği için telefona bile cevap vermekten korkardı.

Planım çok basitti: Annemin verdiği parayı ödemek için çalışacak, sonra da kendimi öldürecektim. Bana hangi ilacı verdikleri, kimsayal maddelerle bende nasıl yeni bir bilinç yarattıkları umrumda bile değildi. Depresyonda olmasam bile önümde yıllarca sürecek yürümeyen erkek arkadaş ilişkileri, onunla niçin konuşmadığımı anlayamayan bir baba, ailelerin dağıldığı, ilişkilerin anlamsız olduğu, tahammül etmem gereken koskoca bir dünya vardı. Ben bunu istemiyordum.

Yıllarca dini eğitim gördükten sonra bile öbür dünyaya inanmadığımı itiraf etmek zorundayım. İnsanların, hatta o güzelim, sefil ruhlarımızın bile yalnızca biyolojik olduğuna ve her şeyi oluşturan kimyasal ve fiziksel etkileşimlerin bir gün duracağına, bunun bizlerin ve her şeyin sonu olacağına inanıyorum. Ama ben bu boş huzuru, bu yokluğu, bu hiçliği, bu artık olmama durumunu dört gözle bekliyorum. Onu gerçekten arzuluyorum. En azından kendi kendime böyle söylüyorum. Korkmadığımı, gerçekten ölümü arzuladığımı kendi kendime söylüyorum, ama aslında kurtarılmayı arzuladığımı en son ana kadar asla akıl edemiyorum.

Dr. Sterling'in muayenehanesinde bir pazar günü (beni hayatta tutmaya çalıştığı için her gün muayenehanesine gidiyorum). Ona eğer kendimi öldürecek olsam buharları tüten sıcak suyla dolu bir küvete gireceğimi, kendime ne yaptığı-

mı görüp korkudan çığlık atmamak için ışıkları kapatacağımı ve yeni, pırıl pırıl bir jiletle bileklerimi ve birkaç atar damarı daha keseceğimi anlatıyorum. Sonra küvette arkama yaslanıp, içimdeki kanın ve yaşamın akıp gitmesine izin vereceğim, sonrası cennet vesaire. Ona, okuduklarımdan bunun çok başarılı bir intihar yöntemi olduğunu öğrendiğimi, bu kanamanın çoğu zaman başarısız olmasının nedeninin insanların bileklerini boyuna değil enine kesmeleri olduğunu, ışıkları açık bıraktıkları için o kadar çok kanın akmasından korkup kararlarından caydıklarını söylüyorum. Olayı çabuklaştırmak için boyundaki veya herhangi başka yerdeki büyük bir damarı kesmeyi de akıl edemiyorlar. Ama ben bu hatalara düşmeyeceğim.

Bu olay için en uygun müziği bile tasarlıyorum: Bu elbette Janis Joplin veya Billie Holiday'in buharlı banyoda yankılanan nağmeleri değil. Bedbaht olup ölmek isteyen ve gerçekten *ölen* kadınların sesiyle ölmek kopyacılık olur. Yo, hayır, ben daha özgün olacağım. Velvet Underground veya Joni Mitchell gibi her zaman bayıldığım hüzünlü müzikleri de çalmayacağım. Reno, Nevada'da, Judas Priest'in *Stained Class*'ı çalarken namlusu kesilmiş tüfeklerle beyinlerini uçuran o çocuklar gibi deligençlik yaklaşımıyla heavy metal da çalmayacağım. (Birisi hayatta kaldı -yüzünün olduğu yerde bir dolu silikonla da olsa- ve şarkı sözlerinin onu yönlendirdiğini iddia ederek grubu mahkemeye verdi.) Ben asla böyle bir şey yapmam, her zaman çok beğendiğim Bob Dylan veya Bruce Springsteen'i ölüm anımda dinleyerek, onlara kara çalmak da istemem, ama damarlarımı kesmeye başlamadan önce son bir kez *Blood On The Tracks*'i ve *Darkness On The Edge of Town*'ı dinlemek iyi olurdu. Belki de Rolling Stones veya Beatles'da karar kılmalıyım, bu grupları hiç sevmedim, sadece "Strawberry Fields"ın başında John Lennon'un söylediği "Gel seni aşağılara indireyim..."i sev-

miştim. Dünyayı bu sözlerle terketmek istiyorum. *Gel seni indireyim.* Yeterince aşağılarda olmama rağmen. Evet evet, böyle olmalı, planım bu, John Lennon'un sesiyle ölmek bana doğru görünüyor.

Bu planımı tartışırken iyileşmiş bir kokain bağımlısının kafa bulmak düşüncesiyle heyecanlandığı gibi havaya giriyorum, ve Dr. Sterling, tüyleri diken diken olmuş bir halde beni izliyor. "Elizabeth, bu planlarını bana ayrıntılarıyla anlatabiliyorsan seni evine gönderemem," diyor. "Kendini öldürmene izin veremem. Seni hastaneye yatıracağım."

"Kesinlikle yapacağımı söylemedim ki."

"Biliyorum. Ama kimsenin senin yardım çağrılarını ciddiye almadığından hep şikayet ediyorsun. İnsanlar, sonunda senin yardıma ihtiyacın olduğuna inansınlar diye intihar etmek istediğini hep söylersin." İç geçirdi. "Ben sana inanıyorum. Ve ihtiyacın olan yardıma kavuşmak için böyle tehlikeli ve berbat bir şey yapmana gerek yok. Seni hemen şimdi hastaneye götürebilirim. Bir başka hastam da intihar eğilimli olduğu için Westwood Binasında yer olmadığını biliyorum." McLean'e bağlı bir hastaneden söz ediyor. "Mt. Auburn da yer olabilir, hem yakın olduğu için seninle ilgilenebilirim. Otomobile atlayıp iki dakika sonra orada oluruz."

Dr. Sterling en normal haliyle bana seçeneklerimi sıralıyor ama hiçbiri dayanılır gibi değil. Artık Stillman'dan söz bile etmiyor, gerçekten bir yere kapatılmamı istiyor. Ama ben buna dayanamam. Paniğe kapılıyorum; bir yere kapatılmaktan ürküyorum. Ama bir hastanede de olsam, dışarıda dolaşıyor da olsam her zaman özgürlükten çok uzak olduğumu biliyorum, çünkü hep kendi aklımın kaprisleri ile dünyanın sunduğu saçmalıkların esiriyim. Yine de bir yere kapatılmayı istemiyorum. Beni bir yere kapatmasına izin veremem, bu yüzden kurtulmalıyım. İntihar dürtüsünün bir mantığı yok, sadece yapmam gereken bir şey, ve hemen

şimdi yapmam gereken bir şey. Anne Sexton'un "Ölümü Arzulamak" adlı şiirinde, kendini öldürme dürtüsünün her zaman, hatta yaşama karşı olmadığı zamanlarda bile, içinde olduğunu, çünkü artık bir noktadan sonra bunun için bir neden gerekli olmadığını, söylediği dizeleri anımsıyorum. "İntiharların özel bir dili vardır," diye yazar. "Marangozlar gibi *hangi araçlar* diye araştırırlar. *Niçin bina yapmalı* diye hiç sormazlar." Peki, benim elimde hangi araçlar vardı? Pek bir şey, öldürücü bir şey yoktu, sadece gerekirse diye hep çantamda taşıdığım bir şişe Mellaril. Niçin gerekecekti? Ne bileyim, belki böyle bir an için.

Ana okulundaymışım gibi Dr. Sterling'den banyoya gitmek için izin istiyorum. Olur anlamına başını sallayıp, otomobilinin anahtarlarını toparlıyor. Çantamı kapıp bodrum katındaki muayenehanesinin merdivenlerinden koşarak çıkıyorum ve birden kendimi özgür hissediyorum. Kendime tekrar tekrar iyi olacağımı söylüyorum, tabii ki iyiyim, bunun son olduğunu bilip de ne kadar iyi olabilirsem, o kadar iyiyim. Banyonun kapısını açıp giriyorum, içerden kilitleyip, Mellaril şişesini çıkarıyorum, bütün hapları avcuma boşaltıp yutuyorum.

Susuz hap yutmakta epeyce usta oldum, ama Mellaril'in sıvıyla alındığında daha kolay özümsendiğini bildiğim için musluktan elimle içebildiğim kadar su içiyorum. Aslında o kadar çok hap da yok, bir avuç dolusundan ancak birkaç tanesi yere düşüyor ama bunun öldürücü bir doz olmadığını ve asla yapmaya tenezzül etmeyeceğim şeyi yaptığımı itiraf etmeliyim: Bu başarısız olmaya mahkûm düzmece bir intihar girişimi. Bana nasıl bir zarar vereceğini bilmiyorum, belki yaz kampındaki gibi birkaç gün uyuyacağım, belki de haplar bir süre için beni sersemletecek. Aklım dağılıyor ve rahatlıyorum, yerde kıvrılıp dizlerimi büküyor ve baldırlarımı göğsüme doğru çekerek lavabonun altına büzülüyo-

rum. Asla bu durumumu ve yerimi değiştirmemeye karar veriyorum. Ama sonra sesler duyuyorum, Dr. Sterling banyo kapısına ısrarla vurarak, Dışarı çık, Elizabeth, dışarı çık! diye bağırıyor. Sonunda elimi uzatıp kapının kilidini açıyorum ve yanımda boş şişeyle beni görüyor. "Haydi, acil servise gidiyoruz," diyor.

Otomobile binince uyuklamaya başlıyorum ve midem bulanıyor. Kusmak istemiyorum, ama birazdan kusacağımı hissediyorum. Dr. Sterling, "Şimdiye kadar hiçbir hastamı kaybetmedim," diyor. "Bundan sonra da kaybedecek değilim."

"Umarım bunu istatistik merakın için yapmıyorsundur." Sonra bunun ne kadar berbat bir laf olduğunu farkediyorum. Beni klinikte ziyaret etti, sabahın üçünde telefonu açtığımda benimle konuştu, şimdi de beni otomobiliyle acil servise götürüyor ve bütün bunları benimle ilgilendiği için yapıyor. Mellaril iyice etkili olmaya başladı, ama ben kaba davranmak istemiyorum, komaya girmeden önce ona böyle kinayeli bir söz söylemiş olmak istemiyorum. "Üzgünüm. Bu söylenecek laf değildi." Sonra başım cama düşüyor, kendimden geçiyorum.

Dr. Sterling'in omzuna yaslanmış, zar zor yürüyerek acil servisin otomatik kapılarından içeri girer girmez, öğürmeye başlıyorum. İçimde kalmış bir nezaket kırıntısıyla tuvalete gidip kusuyorum, ağzımdan çıkan turuncu renkli sıvıyı seyrediyorum. Bir dolu hap, bazıları yuvarlak tablet biçimlerini korumayı başarmışlar, çoğu ise yarı erimiş, vıcık vıcık, dağılan, parçalanan bir çamur gibi, klozette akıp giderken kahverengi ile somon balığı renginde gerçeküstü bir görüntü oluşturuyorlar. Dışarı çıkıp Dr. Sterling'i doktorlardan biriyle konuşurken görünce söyleyebildiğim tek şey, "Herhalde midemin yıkanmasına gerek kalmadı. Bu deneyim yarım kaldı," oluyor. Bu şimdiye kadar söylediğim en

komik şeymiş gibi gülmeye başlıyorum. Neşe içindeyim - yorgun ve bitkin ama neşeliyim. *Kendimi öldürmekten kurtuldum.* Ne tuhaf ve asabi bir davranış. Doktor beni muayene odalarından birine götürürken biraz daha gülüyorum, turuncu tükürük çenemde kuruyor.

Dr. Sterling telefona geçip Harvard'daki baş psikiyatristi arıyor ve ona durumumu anlatmaya başlıyor, bir başka hastasını oraya yatırmak istediği için Westwood Binasında boş oda olmadığını bildiğini söylüyor. Ona söylenenleri bilemiyorum ama Dr. Sterling birden gülmeye başlıyor. "Bilirsin, intihar eğilimli hastalarım çok."

Dr. Sterling'in bir manav gibi, bir parti çürük elmadan söz eder gibi benim hakkımda konuşması beni şaşırtıyor. Anlaşılan bu iş konuşması. Tanrım yine de. *Hah hah hah, bütün intihar eğilimli hastalarımla Westwood Binasında bir parti verecektik de!* Herhalde psikiyatristlerin de kara mizah yapmaya hakları var.

Telefon görüşmesi sırasında iki doktor benim Stillman'da bir gece kalabileceğime, ama sonra tam teşekküllü bir hastaneye yatırılmam gerektiğine karar veriyorlar. Klinik, intihar eğilimli hastaları kabul edemiyor. Bu arada Stillman'daki doktor, kendimi öldürmememem için, odamın kapısında bir polis memurunun beklemesini sağlayacak. Anlaşılan intihar yasa dışı bir davranış.

Dr. Sterling bana bunu açıklarken hayretle, "*Polis mi*?!" diye soruyorum. Bu arada bir masa üzerinde yattığım bu küçük oda bana tanıdık görünüyor. Düşük yaptığımda beni buraya mı yatırmışlardı? "Ben neyim? Bir suçlu mu? Silahlı veya tehlikeli değilim ki. Yalnızca mutsuzum."

"Biliyorum," diyor. "Kendine zarar vermeyeceğine dair bana söz verirsen bunu yapmayacağını da biliyorum. İntihara karşı yapılan anlaşmalara güvenirim. Ama orada kalacaksan onlar hem seni hem de kendilerini korumak için ne

yapmak zorundaysalar onu yaparlar."

"Anlıyorum." Cambridge'de işlenen bütün suçlara ve yaşanan felaketlere rağmen polis karakolunun bir memurunu bana ayıracak olması bir an için beni eğlendiriyor, ama bunu pek düşünmemeye çalışıyorum. Aniden kendimi çok iyi hissediyorum, fazla doz sonrası bir rahatlama yaşar gibiyim. Tabii kendimi aynı zamanda kötü de hissediyorum. Daha önceki deneyimlerimin beni hiç hazırlıklı kılmadığı, bilmediğim bir duygusal coğrafyada garip bir yolculuk yapıyor gibiyim. Kendine bilerek, isteyerek zarar vermek içgüdüye karşı bir davranıştır. Daha önce kendimi yaralamadım değil, ama bunu hep hayatı daha yaşanabilir kılmak, üzüntülü bir anı daha kolay atlatmak için yaptım. Ama bilerek fazla dozda ilaç almak bir parti eğlencesi sayılmaz. Bu doğrudan doğruya kendini yok etmek demek ve ben şimdiye kadar hiç bu kadar saf ve kasıtlı, nefret dolu bir davranışta bulunmamıştım. Öleceğime inanmamış olmam önemli değil: Bir sınırı aştığımı sanıyorum, bunu yaparak da sınırın öte yanından döndüğümü hissediyorum. İçimi ani, neredeyse manik bir yaşam özlemi dolduruyor. Orada yatarken, evime gidip yatağımın üzerinde zıplamak ve ulu orta hah hah hah hâlâ yaşıyorum diye bağırmak için garip bir istek duyuyorum.

Stillman'da yatmış *60 Dakika* programını izlerken Dr. Sterling kontrol etmek için telefonla beni arıyor. Ona bu gecenin Stillman'da geçireceğim son gece olmasını istediğimi, buranın buram buram artık olmak istemediğim o kişi gibi koktuğunu söylüyorum. Klinikte yatan kızdan ne çok bıktım, -hiçbiri yalan olmasa da- sürekli kurt var diye bağıran kızdan ne çok sıkıldım. Yardım çağrılarımın hepsi gerçekten acildi, çünkü aklından zorum olduğu zaman hep bir kurt *vardır*. Duygularımı şöyle anlatmaya çalışıyordum: Bu

kurt on yıldır bana pusu kuruyor ve artık çekip gitmesinin zamanı geldi. İyileşmemin zamanı geldi.

Dr. Sterling "Demek artık bunun mümkün olduğuna inanıyorsun?" diye soruyor.

"Evet, belki." Hayır. "Evet evet, belki. Bugün ciddi bir intihar girişiminde bulundum ve galiba ölmek istemediğimi anladım. Yaşamak da istemiyorum ama - " İkisinin arasında bir şey yok. Ölümle yaşam arasında bir yerde olmaya en yakın şey depresyon ve o da en kötüsü. "Hayatta kalmak ölmekten daha kolay onun için herhalde böyle olacak, bu yüzden de mutlu olmaya çalışmalıyım."

"Bu doğru."

"Hayat konusuna fazla güvenim de yok." Hep karşı çıkıyorum. "Sanırım saplanıp kaldım."

Dr. Sterling,"Bak Elizabeth," diyor. "Biraz önce annene telefon ettim."

"Yoo, hayır!"

"Ona ne olduğunu söylemedim, şu anda kendini özellikle kötü hissettiğini ve güç bir devreden geçtiğini söyledim. O da ne yapması gerektiğini sordu." Anlam dolu bir sessizlik. "Ne yapması gerektiğini bilmiyor. Gerçekten sana yardım etmek istiyor, ama korkuyor. Anlayamıyor, ama gayret ettiğini biliyorum."

"Ya."

"Belki de onu aramalısın. Seni Stillman'da arayacaktı, ama belki sen arasan daha iyi olur. Onun için ne söyleyeceğimi pek bilemiyorum." Çok anlamlı bir sessizlik. "Seni gerçekten sevdiğini ve iyileşmeni istediğini biliyorum. Bu durum onun için çok üzücü. Herkes için üzücü."

"Yaa," diyorum. "Biliyorum. Ne olduğunu ona bildirmek için bir yasal zorunluluk yok değil mi?"

"Hayır."

"Bu iyi. Söyleme." Yüksek dozda ilaç aldığımı annem öğ-

renirse ne yapar bilemiyorum. O da aynı şeyi yapabilir. Beni öldürebilir. Dr. Sterling?"

"E-evet."

"Beni bir yere kapatmayacaksınız değil mi? Çünkü bunu istemiyorum."

"Elizabeth, ben de bunu hiçbir zaman istemedim." İç geçiriyor. "Her zaman başka bir şekilde iyileşebileceğini düşündüm. Fluoxetine'nin işe yarayacağına hâlâ inanıyorum."

"Başladı bile."

"Peki ama, o zaman niye bu işe kalkıştın?"

Ne kadar zor bir soru. Bir saat sonra burada yatıp *60 Dakika*'yı izliyor olabilmek için, bu saçma sapan şeyi yapmak aptallıktı. "Sanırım öğrenmek istedim," diye açıklamaya çalışıyorum. "O kadar ileri gitmenin nasıl bir şey olduğunu öğrenmek istedim. Onu tercih edip etmeyeceğimi anlamak için ölüme yakınlaşmak istedim. Ama otomobilinizde otururken bir an, Mellaril birden etkilemeye başlayınca bir an için, tamam oldu, galiba artık ölüyorum işte, diye düşündüm ama bu hiç hoşuma gitmedi. Yapmam gereken şeyleri düşündüm. Kendi kendime, bu yaz Dallas'a gitmem gerektiğini, üçüncü sınıf bitirme ödevimi tamamlamam gerektiğini, önümde böylesine -" *Parlak bir gelecek* demek üzereyken sustum, o kimsenin asla gerçekleştiremediği dayanılmaz, yalancı ve aldatıcı sözleri söylememek için. Ama onlar olması gerekeni, hep olması gerekeni anlatıyorlardı.

"Bu kulağa aptalca gelebilir ama," diye sürdürdüm, "beni McLean'e kapatamazlar, çünkü yaz geliyor ve orada Steve's dondurması yoktur, diye düşünüyordum. Hep öyle küçük şeyleri düşünmeye başladım ve kendi kendime, kahretsin, henüz ölmemem gerekir, dedim. Bunlar öyle büyük düşünceler değil, keyif aldığım sıradan küçük şeylerdi. Hepsi de herhalde çok aptalca." Dr. Sterling, insanın hayatta kalmak için bulabildiği her nedenin diğerleri kadar değerli olduğu

gibi bir şey söylemeye başladı ama ben hâlâ dondurmadan söz ettiğim için utanıyordum.

"Keşke daha anlamlı bir şey söyleyebilsem, ama geleceğimde çok önemli şeyler var mı bilmiyorum," diye yeniden başlıyorum. "Ama her şey kötü gitse de, her zaman yapmaktan zevk alacağım bazı şeyler olduğunu çok iyi biliyorum, Springsteen'i dinlemek, *Nashville* filmini yeniden seyretmek, Greta Garbo'nun çift seanslı filmlerine gitmek veya Glenn Gould'un 1955'te doldurduğu Goldberg *Variations*'ı dinlemek veya yeni bir ruj satın almak gibi. Hepsi çok basit şeyler, ama yine de önemliler. Depresyonun en kötü yönü de küçük zevklerin bile keyif vermemesi. En iyi durumlarda bile, eh işte, fena değil, gibi oluyor. Örneğin Noah ile Ipswich'de midye bulabilseydik bunun beni mutlu etmeyeceğini biliyorum. Bu sadece yeni bir yanılgı olacaktı. Ama şimdi hayatta olmak beni o kadar rahatlatıyor ki hemen bir iki keyif yapmak istiyorum. Gidip fındıklı çikolatalı bir dondurma almak istiyorum."

Dr.Sterling, "Bu, aslında intihar girişimine karşı atipik bir tepki sayılmaz," diyor. "Sonrası hep değişik olur. Bazıları tedavinin çok başlarında intihara kalkıştıkları için tamamen bozulup kötüleşirler. Bazıları ise öldürücü dozda ilaç yuttuktan sonra, mecbur oldukları için tedaviye başlarlar. Ama senin durumunda, sen sanki yıllardır içinde taşıdığın depresyonu, kişiliğini bırakmamak için son bir çaba harcadın. Depresyonun olmasa bir kişiliğin olmayacağını hep söylerdin. Fluoxetine'nin işe yarayacağına ve senin bütün o tarafının yok olacağına inanıyorum. Sanırım korkuyorsun. Sanıyorum iyileşsen de bana ihtiyacın olduğunu, terapiye ve yardıma ihtiyacın olduğunu söylemek istiyorsun. Yetiştiğin evde işler tam anlamıyla feci bir hal almadan yardım gelmiyordu. Ama Elizabeth, bana güvenmelisin, sana yardım edebilmem için feci bir durumda olman gerekmiyor. Sen

artık intihar düşünceleri olan depresyonda biri olmasan da, ben buradayım ve yardım etmeye hazırım."

O gün sanırım sekizinci kez ağlamaya başladım.

Garip bir şekilde depresyonuma aşık olmuştum. Dr. Sterling haklıydı. Tek varlığım olduğuna inandığım için ona aşık olmuştum. Depresyonumun kişiliğimin bir parçası olduğuna ve beni değerli kıldığına inanıyordum. Kendimi o kadar değersiz buluyordum ve dünyaya sunabileceğim o kadar az şey olduğuna inanıyordum ki, varlığımı haklı çıkartabilecek tek şeyin çektiğim acı olduğunu düşünüyordum. Hayata karşı aşırı duyarlı bir tavır almak, her şeye boş veren duyarsız yığınlara katılmaktan, çok daha saf ve dürüst görünmeye başlamıştı. Her şeyi yürekten hissedersem sonunda tamamen hissizleşeceğimi ise artık anlamaz olmuştum. Öyle ki her şey aynı derecede etki yapıyor ve Formika tezgahın üzerinde yürüyen hamam böceğinin ölmesi, babanın ölmesi kadar trajik olabiliyor. Dışarıdakiler -bu doğru bir sözcük çünkü depresyonda olan bir kimse için herkes dışarıdadır- *duygusal enerjilerini seçici olarak harcamakla, depresyonda olan ve ince farklılıkların yerine, bitmek tükenmek bilmeyen bir acıyı koymuş birinden gerçekte çok daha dürüsttür.*

Fakat depresyon bana hüzünlü bir iç görüden başka şeyler de kazandırdı. Mizah gücü kazandırdı ve en kötüsü geçtikten sonra ben-de-aptalın-tekiyim'i oynama gücü verdi. Kimsenin gözyaşlarımdan ve histeri nöbetlerimden zevk aldığını elbette iddia edemem -bu açıkça belliydi- ama depresyonun yan etkileri beni ayakta tutuyor gibiydi. Son derece melodramatik ve eğlendirici olabilecek bir yan kişilik geliştirmiştim. Zaman zaman çılgınlığın, tüm gösteri sanatının bütün numaralarını sergileyebiliyordum. Yaşadığım bütün delilikleri bir fıkraya, ideal bir kokteyl partisi sohbetine dönüştürebiliyordum ve tam anlamıyla dibe vurduğum o son sene dışında, sanırım insanlar acil

servise gönderildiğim zamanlar dışında, beni sevimli buluyorlardı. En kötü zamanlarda, arkadaşlarım beni Stillman'da ziyarete geldikleri zaman bile, Bilmeden girdiğim cinsel ilişkiden söz ettim mi? *gibi bir şey söyleyerek havayı yumuşatıyordum.*

Özel hayatım bana ait değilmiş gibi bazen tuhaf bir şekilde konuşkan ve enerjik davranışımı bazıları yadırgasa da, sanırım arkadaşlarım bu halimi seviyordu. Gerçekten de depresyondan kurtulup iyileşmeye başladığım yıllarda çoğu bana, düşüncesiz ve yersiz konuşmalarıma fazla aldırmadıklarını, bu halimi affedilebilecek bir kusur olarak gördüklerini tek tek söylediler. Bu sevimsiz yanımdı. Bana tahammül ediyorlardı, çünkü odanın içinde oradan oraya koşup bir hiç için söylenmediğim zamanlarda, hoş sohbet biri, hatta iyi bir dost olabiliyordum. Hakkımda böyle düşünüyorlardı. Gerilimin yok olmasından memnundular.

Ama ben bunu öğrenmeden önce, en kötü yönümün tüm varlığım olduğunu sandığım için, depresyondan kurtulmaktan korkuyordum. Depresyonumu fırlatıp atma, ve ana teması ıstırap olmayan yepyeni bir kişilik, yepyeni bir yaşama ve varolma biçimi yaratma düşüncesi beni korkutuyordu. Depresyon çok uzun süredir bütün yanlışlarım için pratik -ve dürüst- bir bahane oluşturmuş, ve iyi olan her şeyi vurgulayan bir özür olmuştu. Şimdi biyokimyasal bir ilaç sayesinde o yok oluyordu. Kafeslerde büyütülmüş vahşi hayvanlar bile doğal ortamlarına terkedildiklerinde, av ve avcı olmanın kurallarını ve ormanın yasalarını bilmedikleri için, gerçek yerleri burası olmasına rağmen, yok olurlar. Ben normal *kişiliğimle yaşamımı nasıl sürdürebilecektim? Üstelik bu kadar yıldan sonra bu kişi kimin nesiydi?*

İntihar girişiminden sonra Dr. Sterling, Stillman'dan ayrılmama izin verdi, ben de kalkıp hiçbir sorun yokmuş gibi

Harvest'taki işime gittim. Bu işte ilk günüm, yönetici bana istenen ağırlıkta buhar elde etmek için süt ibriğini nasıl değişik açılarda eğmem gerektiğini gösterirken, bunun da hiç beceremediğim ayak işlerinden biri olacağı hemen anlaşılıyor. Yine de, kasanın arkasında ve kahve makinesinin önünde olmaktan mutluyum. Sıradan ve normal herhangi bir şey yapmaktan mutluluk duyuyorum.

Bir ara, öğleyin işler yavaşlayınca Dr. Sterling'i arayıp arkadaşlarımın olanlardan ötürü bana kızgın olduğunu, kendimi yalnız ve bir tuhaf hissettiğimi söylüyorum. Eben kendini zaman zaman benim kadar berbat hissettiğini yine de böyle bir şeye kalkışmadığını söyledi. Alec, kendimi berbat bir duruma düşürdüğüm, birinci sömestirin büyük bir bölümünü Rhode Island'da, ikincisinin büyük bir bölümünü ise Kaliforniya ve İngiltere'de geçirdiğim için kendimi kötü hissetmemin doğal olduğu konusunda bana bir söylev çekti. Aldığım fazla doz ve sonrası hakkında kiminle konuştuysam hepsi son derece ters davranmıştı. Ben bir çeşit acıma duygusu beklerken, onlar bu durumu başıma kendimin açtığını söylüyorlardı. Öyle konuşuyorlardı ki, sanki intihar girişiminde bulunmamış da bir cinayet işlemiştim. En çok güvendiğim, hep omzunda ağladığım Samantha, bile sinirlenmiş gibiydi. Sanırım, Bu ne kadar aptalca bir şey! dedi.

Dr. Sterling, bunun doğal olduğunu söylüyor. İnsanlar intihardan başka her konuda anlayışlı olabilirler, diyor; "unutma ki, bu insanlar sana yardımcı olabilmek için ellerinden geleni yaptıklarına inanıyorlar ve sen onların çabalarını tümüyle reddedip beğenmediğini gösteren bir şey yapıyorsun. Bu, dostlarını sinirlendiriyor."

Telefonu kapattıktan sonra bir duble espresso, kafeinsiz cappucino ve sütlü kahve isteyen bir garson ile iki espresso, kafeinsiz duble espresso ve bir çay isteyen bir diğerine dö-

nüyorum; herkes siparişini hemen almak istiyor, herkes bir ağızdan bana bağırıyor ve ben kimin ne dediğini hatırlayamıyorum ve şöyle düşünüyorum: Ya gerçeği bilselerdi? Bekaretimi kaybettikten sonra ortalarda dolaşıp görünüşümün değişip değişmediğini, yanaklarımın pembeleşerek bu yeni deneyimi açığa vurup vurmadığını merak ettiğim gibi, şimdi de insanlar başarısız bir intihar girişimcisi olduğumu anlıyor mu, diye merak ediyordum.

Sonra içimde bir şeyler değişir gibi oldu. Bir iki gün içinde iyileştim, kendimi bedenimin içinde rahat hissetmeye başladım. Bu öylece, kendiliğinden oluverdi. Bir sabah uyandığımda gerçekten yaşamak istiyor, gerçekten yeni günü selamlamak için sabırsızlanıyordum, yapılacak işler, aramam gereken insanlar olduğunu bıkkınlıkla düşünmüyordum ve içimde, meydanda yürürken ayağıma ilk basan kişinin beni intihara sürükleyeceği gibi bir duygu yoktu. Sanki depresyonun zehirli sisi, San Francisco'da gün ilerledikçe yükselen sis tabakası gibi, üstümden kalkıp kendi yoluna gitmişti. Nedeni Prozac mıydı? Kuşkusuz öyleydi. Yoksa intihar girişimimin arındırıcı bir sonucu muydu? Belki de. Hep ağır ağır sonra aniden düştüğümü söylerdim, yükselişim de böyle olmuştu. Bütün terapi seansları, bütün seyahatler, uykular, bütün ilaçlar, ağlamalar, bütün girmediğim dersler, kaybettiğim zaman - bütün bunlar bir iyileşme sürecinin parçalarıydı ve son buldukları an ben de ipimin sonuna erişmiştim.

Halimden memnun olmaya alışmam epey bir zaman aldı. Başlangıç noktası depresyon olmayan bir varolma ve düşünme şekli geliştirmek benim için çok zor oldu. Dr. Sterling de bunun zor olduğunu, çünkü depresyonun da birçok madde ve birçok davranış kalıbı gibi bağımlılık yarattığını ve çoğu bağımlılıklar gibi onun da bedbahtlık verdiğini

ama yine de kurtulmanın zor olduğunu kabul ediyor. Prozac alınca kendimi hiç de kötü hissetmediğim bilinciyle ortalarda öyle dopdolu dolaşıyorum ki, yeni kavuştuğum bu dengeyi yitirmekten korkuyorum. Mutlu kalabilmek konusundaki endişelerim yeni baştan mutsuzluğa düşme tehlikesini getiriyor. Bankadaki uzun kuyruk olsun, sevgime karşılık vermeyen bir erkek olsun, ne zaman bir şey beni rahatsız etse, bu duygusal deneyimlerin (birinci durumda küçük aksilikler, ikinci durumda kırık bir kalp) kendine özgü bir mantığı ve anlamı olduğunu kendi kendime anımsatıyorum. Depresif bir ruh hali yaratmaları gerekmiyor. Bir şey sinirime dokunduğu zaman bunun göz yaşlarımın sonu gelmeyecek anlamına gelmediğine, kendimi inandırmak epey zaman alıyor. Hüznü yerli yerine oturtmak, onun değişik dereceleri olan bir duygu olduğunu anlamak o kadar zor ki, odanızda ağır ağır zararsızca yanan bir mum da olabilir, kontrol altına alınamayan ve karşısına çıkan her şeyi kasıp kavuran feci bir orman yangını da. İkisinin arasında birçok şey de olabilir.

İkisinin arasında. Bu kavrama hakettiği önem hiç verilmiyor. İkisinin arasında bir şeyler olduğunu anladığım gün, benim için ne kadar büyük bir gündü, ne harikulade bir zafer anıydı! Herkesin normal karşıladığı gibi hayali bir dünyada yaşamak benim için ne büyük bir özgürlüktü. İki şeyin ortasında bir yerde olmak bizim kültürümüze karşı olmaktır, sıradan olmak, şöyle böyle sayılmak, eh işte, ne iyi, ne kötü, pek de bir özelliği olmayan bir şey, anlamına gelir. Birçok kişi uçaktan atlamaya veya silahlı diktatörler ve akreplerle dolu Üçüncü Dünya ülkelerinde tatile gitmeye ihtiyaç duyuyor. Birçok kişi hiç ilginç bir şeyin olmadığı o orta yoldan, o durgun duygusal durumdan onları kurtaracak maceralara atılıyor. Bana gelince, benim tek arzuladığım şey o güzel düzgün rotada kalmak. Tek isteğim, aşırılıkları kontrol

altında, benim kontrol altında olduğum bir hayat yaşamak.

Bütün arzum iki kutbun ortasında bir yerde yaşamak.

Depresyona karşı her an tetikte olacağım, ama bu hastalığın sürekli, tutkulu ve yaygın etkileri, ve hayatın, ben yarı saydam bir bulutun arkasından izlerken başkalarının yaşadığı bir şey olduğu duygusu, artık yok oldu.

Kara dalga, genelde yok oldu.

İyi bir günümde artık onu düşünmüyorum bile.

Tuhaftır, küçükken uyumadan önce her akşam annem bana güzel şeyler düşünmemi söylerdi. Gözlerimi yumardım ve o, parmaklarını yanaklarımda ve alnımda dolaştırırdı. Ve listeyi sıralardık. Bu, sanırım kabusları önlemenin bir yoluydu - hep şunları tekrarlardık, yavru kediler, köpekler, sirkteki balonlar. Bazen, sarıya boyanmış denizaltıları, gökteki yıldızları, yüksekten uçan karatavukları, Central Park'taki ağaçları, hatta - ister inanın ister inanmayın- cumartesi günü babamı göreceğimi de eklerdi.. Çok önemli şeyler değildi ama dört yaşında hayatı yaşanır kılan da kedi köpek yavrularıdır. Şimdi bile pek farklı olmadığını düşünüyorum.

SON SÖZ:
PROZAC TOPLUMU

Bir süre önce arkadaşım Olivia, tüylerini ağzıyla koparıp kusan kedisini veterinere götürdü. Veteriner, Isabella'yı görür görmez aşırı temizlik hastalığı tanısını koydu, yani kedi depresyona girmiş ve kendiyle aşırı bir şekilde ilgilenmeye başlamıştı. Buna belki Olivia'nın erkek arkadaşının evden ayrılması, belki de Olivia'nın çok seyahat etmesi neden olmuştu. Her neyse, veteriner bunun ruhsal bir rahatsızlık olduğunu söylemiş. Bazı insanların sürekli evlerini silip süpürdükleri veya Leydi Macbeth gibi durmadan ellerini yıkadıkları gibi, Isabella da yalanıp temizlemekten kendisini alıkoyamıyordu. Veteriner kediyi, benzer durumlarda insanlara çok yararlı olan, Prozac ile tedavi etmeyi önerdi. Kediye uygun bir doz için reçete yazdı.

Olivia, sürekli yenik düştüğü depresyon krizlerini kontrol altına alabilme umuduyla birkaç yıldır Prozac veya benzeri ilaçları zaman zaman kullanıyordu. Olivia, yılgınlığı ve kötü ruh haliyle ilişkilerini bozduğu için erkek arkadaşına son zamanlarda ya Prozac almaya başlamasını yahut da trekking yapmasını önermişti. Ben o sıralar, altı yıldır Pro-

zac kullanıyordum. Olivia telefon edip de Isabella'nın da Prozac almaya başladığını söyleyince gülüştük. "Belki benim kedimin de sorunu bu," dedim. "Son günlerde oldukça keyifsiz."

Gülüşmemizde sinirli bir ton vardı.

Olivia,"Sanırım bu Prozac merakı çığrından çıktı," dedi.

"Evet," diye iç geçirdim. "Bence de öyle."

Depresyonun komik görünebileceğini, gün gelip de Prozac için geçen yıl harcanan $1.3 milyarın (1992'den beri yüzde otuz oranında arttı) bir kısmının da ruhsal travmaya en az bizler kadar yatkın olan ev hayvanlarımızın tedavisinde kullanıldığına gülebileceğimi, doğrusu düşünemezdim. Washington eyaletinde, "Dünyanın Elma Başkenti" olarak bilinen Wenatchee'de yaşayan yirmi bin kişiden altı yüzünün Prozac kullandığını ve buradaki bir psikologun "Prozac'lı Köyün Kavalcısı" olarak adlandırıldığını hayretler içinde okuyacağımı hiç düşünemezdim. New York Times'ın, Prozac kullanan on bir milyon kişinin -bunların altı milyonu Amerika Birleşik Devletlerinde yaşıyor- "yasal bir ilaç kültür"ünü oluşturduklarını birinci sayfadan açıklayacağı hiç aklıma gelmezdi. The New Yorker'da Prozac ile ilgili çok sayıda karikatür yayınlanacağını ve bunlardan birinde, serotoninin mutlu etkisiyle gülümseyerek,"Elbette! Kapitalizm sorunlarını aşabilir!" diyen bir Karl Marks'ın karikatürünü göreceğimi düşünemezdim. Aynı hafta içinde hem Newsweek'in kapağında "Prozac Ötesi" alt yazılı füzeyi andıran iri bir kapsül resmi, hem de New Republic'in kapağında "O Prozac Anı!" alt yazılı güneşli yaşamlarının keyfini çıkaran pırıl pırıl ve mutlu insanların resmini görebileceğimi, hiç düşünemezdim.

Depresyon gibi ciddi bir hastalığa -neredeyse yaşamıma son vermiş olan bu rahatsızlığa- karşı kullanılan bu ilacın,

ulusal bir fıkraya dönüşeceğini asla düşünemezdim.

Ben Prozac kullanmaya başladığımdan beri, eczanelerde ayda bir milyon reçete karşılığı satılan bu ilaç, ülkede (ülser ilacı Zantac'tan sonra) en çok kullanılan ikinci ilaç haline geldi. Bu harika ilaç daha 1990 yılında birçok ulusal dergiye kapak konusu olmuştu. Rolling Stone dergisi Prozac'ı "en hızlı yuppie toniği" ilan etti ve bütün önemli televizyon kanallarının magazin ve gündüz 'talk show'larında Prozac-nasıl-hayatımı-kurtardı programları yer almaya başladı. Peter Kramer'ın klinik araştırmaları ve Prozac'ın kişilik değiştirebilen bir ilaç olarak incelenmesini içeren *Prozac'ı Dinlerken* adlı kitabı 1993 yılında New York Times'ın çok satan kitaplar listesinde altı ay kalınca, yeni bir dizi kapak haberi ve televizyon programları ortaya çıktı. Dr. Kramer, herkesin Prozac kullanan birinden ancak üç kişi uzaklıkta olduğunu belirtmek için, kitabı için çıktığı reklam gezisini "Üç Kişilik Mesafe Turu" olarak niteledi. Çoğu Scientology Kilisesi tarafından yayınlanan birçok karşıt görüşlü raporda, Prozac intihar ve cinayet vakalarıyla ilintili bulunduysa da depresyonun belirtilerinden kurtulan insanlar, onu öve öve bitiremiyorlardı. Cheryl Wheeler adlı New England'lı bir folk şarkıcısı,"Bu Huzur mu yoksa Prozac mı?" adlı bir şarkı bile besteledi.

Ama bütün bu yayınlar yalnızca Prozac ile ilgili değil. Aynı zamanda genelde ruhsal bozuklukları, özelde ise depresyonun yaygınlaşması ile ilgili. Bir zamanlar trajik sayılan bir zihinsel durumun, tamamen sıradanlaşması hatta alay konusu olmasıyla ilgili. Ruh halindeki ani değişiklikler, sinir krizleri ve ağlama nöbetleriyle hayatı boyunca herkesin ödünü patlatan ben, 1990 yılında, birden bire bu garip yaratık olmaktan çıkıp sanki son moda bir tip oluvermiştim. İçinde yaşadığım dünya, tuhaf tiplerin ve delilerin kapatıldığı hücrelerin dünyası, sanki aniden tersyüz edilmiş ve bu

kocaman hastalık batağı, büyük bir Prozac Toplumu oluvermişti. *Good Housekeeping*'in (Tanrım, bu büyükannelerimizin okuduğu bir dergiydi) alıntı yaptığı psikolog Ellen McGrath, distimiyi "ruhsal deneyimin nezlesi" olarak tanımlıyor ve Amerikalıların yüzde üçünün (bu aşağı yukarı Prozac kullananların sayısı kadar) bu tür bir kronik bedbahtlığın pençesinde olduğunu bildiriyordu. Depresyon Birleşik Devletleri'nde yaşadığımızı iddia etmenin çarpık bir yorum olacağını biliyorum -bu hastalıktan etkilenen on iki milyon kişi yine de azınlık sayılır- ama depresyonun zamanımızın ruh hastalığı olduğu çok sık konuşulur oldu ve neredeyse politik bir sorun haline geldi. Hillary Rodham Clinton'ın, *New York Times Magazine*'in kapak haberine konu olan "Erdem Politikası" kampanyasında sık sık sözünü ettiği "ruhun uyur-gezerliği","yabancılaşmak, bedbahtlık ve umutsuzluk," "anlamsızlık," ve "ruhsal boşluk," gibi kavramlarla, ülkenin sorunlarının, vergiler ve işsizlikten çok, kolektif bir mutsuzluk olduğunu vurgulaması gözden kaçmıyordu. Belki de, Beyaz Sarayın bahçesinde yarım milyon insan bir kez daha gösteri yapmak için toplandığı zaman, başlıca konu kürtaj hakkı veya eşcinsel özgürlüğü değil, hepimizin akli dengesinin bozulması olacaktır.

Bu depresyon salgınının en ilgi çekici yönü günümüzde çok sayıda genç insanı etkilemesidir. Ellili veya altmışlı yılların Miltown veya Valium bağımlıları, annelerinin güvendiği ilaçlara el atan ev kadınları, Bowery'nin karanlık köşelerini ve Harlem'in arka sokaklarını veya herhangi bir kentin gecekondu mahallelerini dolduran eroin ve kokain bağımlıları - bütün bu insanların hep zavallı, sefih orta yaşlılar veya geleceği olmayan gençler olduğu kabul edilirdi. Günümüzdeki depresyonun ilginç yönü -Prozac Toplumunun özelliği- ise, gelecekten beklediği şeyleri, umutları olan, hayata yeni adım atan, parlak bir geleceğe sahip genç-

lik diye adlandırılan kimseleri çokça etkilemesidir. Bu insanlar, onlar için artık çok geç, işleri bitmiş diyemeyeceğimiz, hayata yeni adım atan gençler.

8 Aralık 1992'de *New York Times*'ın bilim sayfasında "Çağdaşlığın Yükselen Bedeli: Depresyon" başlığıyla bir yazı yayımlandı. Bu yazıda, *Journal of the American Medical Association*'ın hazırladığı ve depresyonun uzun vadede, uluslararası ve kuşaklar arası incelemesini yapan bir rapordan söz ediliyordu. Ortaya çıkan sonuç: 1955 yılından sonra doğanların depresyona girme şansı büyükannelerinin kuşağındakilere nazaran üç kez daha fazla. Gerçekten de, 1905 yılından önce doğan Amerikalıların yalnızca yüzde biri yetmiş yaşına kadar depresif bir devre yaşamıştı, halbuki 1955'ten sonra doğanların yüzde altısı daha yirmi dört yaşına girdiklerinde depresyona yenik düşmüş oluyorlardı. İtalya, Almanya, Tayvan, Lübnan, Kanada, Fransa, Yeni Zelanda, Porto Riko ve diğer yerlerde yapılan araştırmalar da benzer bulgular ortaya çıkardığı için bu yükselişin küresel olduğu anlaşılıyor. Kadınların depresyona girme oranı, erkeklere göre üçte iki oranında fazla olduğu halde rapor, "erkeklerle kadınlar arasındaki bu oran farkının genç kuşak arasında giderek azaldığını ve erkeklerde depresyon oranının kadınlarda görülene yaklaştığını" belirtmektedir. Yazı, sonuçta depresyon olaylarındaki artışı, kısmen de olsa, bu konudaki açık sözlülüğe bağlıyorsa da uzmanlar istatistiklerin ortaya koyduğu tablonun açık sözlülükle açıklanamayacak kadar dehşet verici olduğunu düşünüyorlar.

Bu arada, araştırmalardan çıkan sonuca göre birçok kişi ya gerçekten depresyon geçirmiş yahut da geçirdiğini sanıyor. Çoğu da çarenin Prozac olduğuna inanıyor. Bilgisayara, video aletine ve müzik setine dokunmayıp Prozac şişesini çalan hırsızın fıkrasını hepimiz duyduk. Ya da belki, siz de benim gibi, bindiğiniz taksinin şoförünün birkaç ay

önce yüz Valium hapı yutup üzerine viski içerek intihara kalkıştığını, ama Prozac almaya başladığından beri hayatının hiç olmadığı kadar güzel olduğunu itiraf ettiğine tanık oldunuz. Belki de su tesisatınızı onaran adamın Prozac kullandığını, kadın doğum doktorunuzun, patronunuzun, annenizin, belki büyükannenizin bile Prozac kullandığını öğrendiniz. Prozac özel yaşamınıza bir şekilde sızmadıysa bile, iyi ve kötü şöhret sahibi birçok kişi Prozac kullandığını itiraf etti. Gary Hart bir süre Prozac kullandı. Jim Bakker denedi. Roseanne Arnold kullanıyor. Jeffrey Dahmer daha yeni bıraktı.

Bu kadar çok insan, niçin bu kadar mutsuz?

Bazı insanların bu gibi şeylerden keyif aldığını biliyorum. Aynı sorunları paylaştıkları insanlarla beraber olmak için derneklere katılan bu kişiler, alkolizm, uyuşturucu bağımlılığı, beslenme bozuklukları ve fazla alışveriş etmek, çok sık aşık olmak veya sevişmek gibi bir sürü hayali hastalıktan şikayet ederler. Yine de, bütün bu hapların, bulaşıcı bir virüs, yanıltıcı bilgi veya kötü niyetli dedikodu gibi havada uçuştuğu bir dünyanın bozuk bir tarafı olması gerektiğini düşünüyorum. Bundan pek emin olamasam da, Prozac kullanan insanların çoğunun, bu ilaca ulaşmak için benimki gibi dolambaçlı bir yol izlediklerini hiç sanmıyorum. Birçok doktor pek fazla düşünmeden hastalarına Prozac veriyor. Rand Corporation'un 1993'de yaptığı bir araştırmada, araştırmacılar görüştükleri doktorların yarısının, bir hastayla depresyon konusunu üç dakikadan daha az bir süre tartıştıktan hemen sonra reçete yazdıklarını ortaya çıkardılar. Doktorların, bir farmakolog gibi, böyle bir el çabukluğuna rahatlıkla başvurmasına bazen içerliyorum. Bana Prozac verilmeden önce mümkün olan hemen her şeyi denediler, bir dolu başka ilaçla beynim kızartılıp donuklaştırıldı ve on yıldan fazla süren klinik bir mutsuzluk yaşadım. Gü-

nümüzde ise, Prozac her isteyenin kullanabildiği, her derde deva bir ilaç oldu.

Yine de, ilaçların yaygın kullanımının doktorların hatasından kaynaklanmadığını, birçok insan için yalnızca varolmanın bile en dehşetli ıstırapların bahanesi haline gelmesine, doktorların verdiği akılcı bir tepki olduğunu, inandırıcı kanıtlarla açıklayan bir *New York Times* yazısını da göz ardı edemiyorum. *Journal of Clinic Psychiatry*'nin yaptığı bir incelemeye göre, depresyon yüzünden yalnızca 1990 yılında 290 milyon iş günü yitirilmiş. Aynı rapor depresyonun, psikiyatrik tedavi ücretleri ile hastalık izinlerinin neden olduğu üretim düşüşüyle birlikte, ülkeye yılda $43.7 milyara mal olduğunu da açıklıyor. Buna doktorların depresyonu başka bir hastalık belirtisi sanarak gereksiz yere talep ettikleri laboratuvar testlerini ve örneğin ilaç bağımlılığından kurtulma tedavisi gibi yan tedavilerin maliyetini de katarsak, tutar çok daha yükselecektir. Ayrıca, ülkenin her tarafında insanlarda depresyon belirtilerini aramak için tarama kliniklerinin kurulduğu Ulusal Depresyon Tedavisi Günü'nde denetlenen kişilerin (bunlar kendi kendilerine başvuranlar) yüzde ellisinin klinik vakalar olduğu saptanmıştır. Fazla nesnel olmasa da, bütün bu istatistikler ortadayken, aşırı Prozac kullanıldığını kim iddia edebilir? Belki de kullanılan miktar yeterli bile değil. Belki de, belirli bir kimyasal destek olmadan başa çıkılması çok zor bir dünyada yaşıyoruz.

Depresyon her yaş grubu için bir sorun yarattığı halde, normal bir ruh hali olduğu, günü geçirebilmenin doğal bir parçasını oluşturduğu ve -hayat-berbattır-sonunda-ölünür- görüşü, şu anda yirmi ila otuz yaşlarında olan insanlara özgüdür. Gençlik kültürünün depresyon çıkmazının gölgeli bir yanı, kaderci bir özelliği de vardır, ve bu kabullenmişlik duygusu ona dehşet verici bir sıradanlık da katar. İnsanı

daha mutlu yapmayıp yalnızca mutsuz olmasını engelleyen ve aynı derecede esinden yoksun bir ilacın bu durum için en çok seçilen çare olması da pek şaşırtıcı değil. Başka hiçbir ilaç bu kadar güvenli görünmüyor.

Miami kumsalında *Lear's* dergisini okurken "Konu Hastalıklı Bir Hal Alıyor" başlıklı bir yazıya rastladım. Üniversitede edebiyat eğitmeni olan Fanny Howe, bu yazıda, bugünkü öğrencilerin ödevlerindeki kadar iğrençlik ve karamsarlığa yirmi yıllık eğitim hayatında hiç rastlamadığını belirtiyor. "Ödevlerini okuduğunuz zaman onların aç bırakılmış, dövülmüş, ırzına geçilmiş, tutuklanmış, madde bağımlısı ve savaş kurbanı bir kuşak olduğunu sanırsınız. Yazdıkları öykülerde, rastlantısal trajedilerin anlaşılmaz bir şekilde ortaya çıkmasıyla, karakterlerinin iyi gibi görünen yanları parçalanıyor," diyor. "Kurgularındaki karakterler rastlantısal ve korkunç bir dehşetin kurbanı oluyorlar; yalnızca iş olsun diye suç işliyorlar; nedenini anlamadan nefret duyuyorlar; nedenini bilmeden seviliyorlar veya sömürülüyorlar veya depresyona giriyorlar... Her şeye rastlantılar hükmediyor."

Okudukları Howe'u şaşırtıyor. Bana ve benim yaşımda tanıdığım herkese bu gibi öyküler normal, hatta sıradan görünüyor. İçinde yaşadığımız dünyayı da rastlantılar yönetiyor. Ve bu düzensizlik insanı güçsüzleştiriyor, dengesizleştiriyor. Depresyon sayılagelen her duygudan, belki de anne ve babalarımızın dünyadan beklediği temel değerlerden - fazla birşey değil; sürekli bir evlilik, güvenli bir iş ve ölümcül olmayan cinsellik- dehşet verici biçimde yoksun olan bu dünya karşısındaki çok doğal bir tepkiden, koruyucu bir zırhtan, asabiyetten veya herhangi bir içtenliğe karşı duyulan kuşkudan başka bir şey değildir. X Kuşağı veya ancak yirmisinde-işi-bitmişler adıyla genelleştirilen bu insan yığınının özelliği sayılan ekonomik ve toplumsal güvensizlik-

ten burada söz etmek çok basma kalıp bir tavır olsa da, bu yaş grubunda çok fazla mutsuzluk olduğu açıktır ve bunu anlamaya çalışıp nedenlerini ortaya çıkarmaya uğraşan gazetecileri, toplumbilimcileri ve diğer gözlemcileri doğrusu suçlayamam.

Asıl sorun çözüm aramaya başladığımızda işi Prozac'la bitirmemiz. Ya da Zoloft veya Paxil'le. Ağır klinik depresyon, ilaçlarla tedavi edilebilen, belki de edilmesi gereken bir hastalıktır. Ama kabul gören davranış ve inançlardan yoksun olmanın, bir yalıtılmışlık, tiksinti ve ayrıksılık duygusunun, bozulmuş bir dünyaya karşı duyulan ortak dehşetin çaresi, antidepresan ilaçlar olamaz. Sorun, çoğu insanı depresyona düşüren bu büyük manzaranın genelde çözümsüz oluşundadır. İnsanlar boşanabildiği sürece boşanacaklardır; Amerika'nın küçülen ekonomisi düzeltilemez; AIDS'in çaresi yoktur. Bu yüzden kendimizi en uygun şekilde hissizleştirmek, oldukça mantıklı bir şey gibi görünmektedir. Birçoklarının, Hillary Clinton'un "ruhun uyur-gezerliği" dediği soruna gerçek çözümler bulmasını Prozac'ın engellediğini söyleyebilmeyi isterdim, ama bu çözüm ne olabilir? Evet, evrensel sağlık sigortası ve ulusal hizmet yasası meclisten geçse iyi olurdu, ama her ikisi de bizi kendimizden kurtaramaz. Gürültü yaptığımızda, anne ve babalarımız bizi nasıl televizyonun önüne koyduysa, belki biz de şimdi kendi yetişkin gürültümüzü Prozac'la yatıştırmayı öğreniyoruz.

Yine de ne zaman, şoförden başka herkesin Prozac kullandığı bir otomobilde yolculuk yapsam tuhaf bir duyguya kapılmaktan kendimi kurtaramıyorum. Yıllar boyu insanların depresyonu ciddiye alması için çabaladıktan -onlara *ben hastayım, yardıma ihtiyacım var* dedikten- sonra şimdi depresyonun gerçek bir sorun olarak algılanma noktasını aşıp

önemsizleştiğini görmek beni rahatsız ediyor. Altımilyon Amerikalının Prozac kullandığını öğrenmem, hayatımın en ürkütücü anlarından biriydi. Bir Musevi olarak tam da bu sayıyı hep başka bir şeyle ilişkilendirmiştim. *Altımilyon*'u çok daha başka bir şeyle, dehşet verici olması gerekirken, giderek saçma olmaya başlayan bir istatistikle bağdaştırmayı nasıl öğreneceğim?

Zaman zaman insanlara yalnızca Prozac değil aynı zamanda lithium da kullandığımı, gerçek bir hasta olduğumu ve düşük düzeyde mutsuzlukları için durmadan hap alanlardan daha ciddi durumda, sahici bir depresif olduğumu söylemek ihtiyacını duyuyorum. Veya insanlara, Gıda ve İlaç Dairesi'sinin ilk kez onayladığından beri Prozac kullandığımı ve kafeste tutuklu fakat mutlu günler geçiren birkaç laboratuvar faresinin dışında, dünyada en uzun süre Prozac kullanan canlı olduğumu söylemek istiyorum. Prozac konusunda ilk olma arzumdan mı, yoksa ilk oluşumun kanıtlanmamış olmasından mı daha çok rahatsız olmam gerektiğini bilemiyorum. Ne de olsa Prozac'ın medyada olay olması, ciddi bir sorunu çok gereksiz bir anda bir şakaya dönüştürmektedir. Hesaplamalara göre ciddi şekilde depresyonda olan insanların üçte ikisi gerekli tedaviyi görmemektedir. Ve büyük bir olasılıkla, koparılan bu gürültü arasında asıl kafası karışan onlar olacaktır.

Prozac giderek, sulu gözlüler için aptalca bir ilaç, Dr. Kramer'in dediği gibi "kozmetik farmakoloji" gibi görülmeye başlandıkça, gerçekten yardım edebileceği insanlar -ona ihtiyacı olanlar- Prozac'ın etkisiz kalacağını düşünmeye başlayacaklardır. Günümüzde sürdürülen tecavüz tartışmasında, birçok feminist tecavüzün geniş anlamda tanımlanmasının "gerçek" tecavüzün ciddiye alınmaması sonucunu yarattığını, diğerleri de cinsel tacize uğradığını düşünen herkesin taciz edilmiş sayılması gerektiğini ileri sürüyorlar

- ama bu arada, gerçekten tecavüze uğradığı için büyük acılar çekenler unutuluyor. Aynı şekilde, Prozac konusunda yayımlanan yazıların genel tonunu düşününce, depresyonun ne kadar ağır, dehşet ve ıstırap verici bir hastalık olduğunun unutulması, bana mümkün gibi görünüyor.

Bu konuda kuşkuları olan yalnızca ben değilim. Prozac satışından bol miktarda kazanç sağlamış olan Eli Lilly şirketi, geçenlerde, tıp meslek dergilerinde,"Ciddi Bir Hastalığı Hafife Almak" başlığı altında yeni bir reklam kampanyası başlattı. *Psychiatric News*'de yayımlanan ilk reklam,"medyanın Prozac'a son haftalarda gösterdiği aşırı ilgiyi" alaylı bir üslupla eleştirip, "Prozac'ın tedavi etmek için özel olarak geliştirildiği hastalığın -klinik depresyonun- gerçeklerini genelde küçümsediğini," açıklıyor. Eli Lilly şirketinde merkezi sinir sistemi araştırmacısı olarak görevli olan Dr. Steven Paul, *Wall Street Journal*'da yayımlanan bir yazısında, reklam kampanyasının amacının, ilacın muhtaç hastalara erişmesini sağlamak olduğunu belirtiyor. Dr. Paul, "Prozac'ın veya herhangi başka bir antidepresan ilacın doğru kullanımı konusunda kamuoyunun aklını karıştıracak bir adım, insanları ilaç kullanmaktan uzaklaştıracağı gibi doktorların da bu ilacı vermesini engelleyebilir," diyor. Prozac'ın kişilikte küçük değişiklikler yaratmak için kullanılıp kullanılamayacağı tartışmasının, ilacın gerçekten ciddi depresyonda olan hastalara ulaştırılmasını engellediğini de sözlerine ilave ediyor.

Dergide bu konuda fikir yürüten birçok kişi, Prozac için fazla reçete yazıldığını, Eli Lilly'nin tazminat davalarından çekindiği, ya da aşırı kullanım yüzünden ulusal sigorta kapsamından çıkarılmasından korktuğu için bu reklam kampanyasını başlattığını ileri sürmesine karşın, ben amacının dürüst olduğuna inanıyorum. Tablet başına iki üç dolardan, altı yıl süreyle günde iki hap kullanmakla sanırım

şimdiden hayatımı Eli Lilly'ye ipotek etmiş sayılırım. Şirkete $11, 000 dolar ödemiş biri olarak, onun biraz kamu hizmeti yaptığına inanmak istemek sanırım benim hakkım.

Bazen, Prozac'ın o kadar da harika olmadığı gizini bilen tek kişinin kendim olduğum duygusuna kapılıyorum. Tabii, bunu söylerken bu ilacın benim hayatımı kurtarıp beni sürekli bir depresyon tehlikesinden çıkaran mucize olduğuna da inanabiliyorum - öyle ki, yalnız bu bile bazı insanların onu Tanrı armağanı sayması için yeterli bir nedendir. Fakat altı yıl Prozac kullandıktan sonra, onun bir sonuç değil, başlangıç olduğunu biliyorum. Ruh sağlığı, herhangi bir ölümlünün keşfedebileceği bir haptan çok daha karmaşık bir şey. Prozac, Thorazine veya daha eski moda bir ilaç olan afyon ruhu, ya da eroin gibi sokaklarda satılan bir uyuşturucu ya da herhangi bir ilaç, ancak beynin izin verdiği ölçüde etkili olabilir. Güçlü, kalıcı, kökleri derinlere inen bir depresyon bir süre sonra her ilacı altedecektir. Almaya başladığım ilk aylarda Prozac beni oldukça dengede tuttu, ama kısa bir süre sonra Dallas'ta Noel sırasında erkek arkadaşımla kavga ettim. Prozac'ı desteklemek için bir antedepresan olan Desyrel'i fazlaca aldım ve kendimi bir zamanlar çok iyi tanıdığım o acil servis ortamında buluverdim. Kendimi ciddi ölçüde zehirlememiştim (on tane hap yutmuştum) ve hastane beni erkek arkadaşımın anne ve babasına emanet ederek taburcu etti. Cambridge'e döndüğümde Dr. Sterling, hem Prozac'ın gücünü arttırmak, hem de bazı aşırı ruhsal değişikliklerimi dengelemek için bana lithium verdi. Atipik depresyon tanımına rağmen benim bir gün çok mutlu olup ertesi günü intihara kalkışan bir siklotimik veya manik-depresif olabileceğimi düşünmeye başlamıştı.

Lithium'a başlayınca Desyrel'i bıraktım, ama Prozac dozumu her düşürmeye kalkışımda eski belirtiler baş gösterdi.

İnsanı yoran, bitkinleştiren bir ilaç olduğu için zaman zaman lithium'u bırakmayı denedim, ama bu deneyler hep, evimdeki o büyük partiden sonra kendimi göz yaşları ve siyah şifon içinde banyo döşemesine serilmiş bulduğum zamanki gibi durumlarla sonuçlandı. Hem lithium hem de Prozac aldığım zamanlarda bile ciddi depresif nöbetler geçirdim. Mutfak döşemesinde kıvrılıp yerden kalkmayı, ağlamaktan vazgeçmeyi, elimde tutup bileğime yasladığım meyva bıçağını vermeyi reddettiğim bu gibi anlarda arkadaşlarım gece boyunca korku içinde başımda nöbet tutuyorlardı. Bu zorlu durumlardan sonra doktora gidecek kadar kendimi toparladığımda, psikofarmakolog bana desipramine gibi ek bir ilaç vermeyi ya da yeniden Desyrel'e başlamamı ya da zaman zaman Mellaril kullanmamı öneriyordu.

Birçok mikrobun antibiyotiklere direnç sağlaması, bu yüzden de verem gibi kontrol altına alındığına inanılan bazı hastalıkların mutasyon geçirmiş daha tehlikeli türlerinin ortaya çıkması gibi, depresyon da kendini yeniliyor ve durum serotonin yetersizliğinden öte bir şey halini alıyor. Susanna Keysen, McLean Hastanesinde geçirdiği günleri anlattığı, *Engel Olunmuş Kız* adlı kitabında şöyle yazıyor: "Sorun serotonin yetersizliğinden, dünyayı 'bayat, tatsız ve anlamsız' bulmaya kadar uzanıyor; hatta bu düşünceye saplanmış bir adam hakkında bir piyes yazmaya kadar uzanıyor. Bu da epey geniş bir düşünme payı gerektirir. Bir şeyler sinirsel faaliyeti yorumluyor." Elbette bu yorumlar daha başka sinirsel faaliyetlerin sonucu olabilir ama belki de bunlar dışarıdan yapılan bilimsel müdahalelere boyun eğmeyen faaliyetlerdir. Ben tıbbi moleküllerin her zaman beyin hücrelerine yenik düşeceğine inanıyorum, ve benim deneyimim de bunu kesinlikle kanıtlıyor. Kronik olarak kötü bir ruh halinde yaşıyorsanız, batağa saplanmamak için yaşam boyu savaşmak zorundasınız.

Bir zamanlar kendi depresyonumun nedeninin kötü biyoloji olduğundan emindim. Ama sanırım, zamanla hayatımdaki olayların birikimi beynimi öyle berbat bir yer haline getirdi ki, beynimdeki kimyasal maddeler uyum sağlamaya başladılar. Bunu şu anda tam olarak bilmenin olanağı yok. Enfeksiyöz mononüklüöz veya HIV gibi, ruhsal dengesizliği gösteren bir kan testi yok. Eldeki bulgular da bir sürü tavuk-ve-yumurta tipi sorulara yol açıyor. Ne de olsa depresyon benim ailemde var, ama belki de hepimiz depresyonda olanlar tarafından yetiştirildiğimiz için böyleyiz. Prozac ile diğer ilaçların benim depresyonuma iyi geldiğini düşününce, bu mutsuzluk yoluna nasıl sapmış olursam olayım, tedavi için doktora başvurduğumda sorunumun artık kimsayal bir hal aldığına inanıyorum. Ruhsal bozukluklarda, neden sonuç ilişkisinin iki yönlü işlediğini çoğu kimse anlamıyor. Bünyesel bir depresyon sizi mutsuz yapabildiği gibi, dış etkenli ve yıllarca süren bir depresyon da, kimyasal dengenizi öylesine bozabilir ki, onu yeniden dengeli bir şekilde çalışır hale getirmek için ilaç almanız gerekir. Depresyonumun başlangıcında işini bilen bir terapist tarafından tedavi edilseydim, belki de o kıvılcım, karabasanı andıran bir psişik yangına dönüşmezdi ve on yıl sonra ben yalnızca yataktan kalkabilmek için ilaçlara ihtiyaç duyar hale gelmezdim.

İlaç almaya başladıktan birkaç yıl sonra, Cambridge'den ayrılıp New York'a yerleşince psikoterapiye devam etmedim. Diplomalı bir ilaç satıcısından başka bir şey olmayan bir psikofarmakoloğa gidip reçetemdeki ilaçları alıyordum ve bunun yeterli olacağına inanıyordum. Dr. Sterling'den sonra iyi bir terapist bulabileceğimi hayal bile etmiyordum. Üstelik bazı aksaklıklara rağmen ilaçlar gerçekten de işe yarıyordu. Ama sonra ilişkilerimi bozduğumu, işverenlerimi ve iş arkadaşlarımı kırdığımı, günlerce süren ve bana çok

acı çektiren, Prozac öncesi günlerde kaçmaya çalıştığım o kara dalgayı anımsatan depresif nöbetler geçirdiğimi farkedince, terapiye ihtiyacım olduğunu anladım. Her zaman yanlış erkeklere tutulmak, her kötü ruh haline düşüncesizce tepki vermek (sözgelimi erkek arkadaşımı aldatmak veya iş yükümlülüklerimi yerine getirmemek) gibi yıllarca süren alışkanlıklar beni, normal ve depresif olmayan bir dünyanın sınırları içinde yaşamayı beceremeyen bir insan haline getirmişti. Yetişkin bir insan olmayı ve telefon faturamı ödeyemeyecek kadar depresif bir ruh halinde olduğumda, bu tür sorunlara kesinlikle kayıtsız telefon şirketinin telefonumu kestiği bir dünyada yaşamayı bana öğretecek bir terapiste ihtiyacım vardı. Prozac kullananların çokluğuna karşılık büyük çoğunluğun Prozac kullanmadığı bir dünyada, benimkiyle çakışmayan sorunları, endişeleri ve merakları olan insanların yaşadığı bir dünyada nasıl yaşanacağını öğretmesi için, bir terapiste muhtaçtım.

Depresyonun sığınılacak bir liman, ayyaşın içkisine, eroinmanın iğnesine döndüğü gibi dönebileceğim bir durum olmadığı bir dünyada yaşamayı öğrenmem çok uzun zaman aldı - ama bunu başarmak üzereyim. Yirmi altı yaşında, sonunda ergenliğimi yaşıyor gibiyim.

8 Nisan 1994'te, ben bu kitabı bitirmek üzereyken, Kurt Cobain Seattle'daki evinde başına bir kurşun sıkarak intihar etti. İntiharı, medyanın büyük bir bölümü tarafından bir kuşak hastalığının tezahürü olarak yorumlandı ve "bir kuşağı vuran kurşun"dan söz edildi. Nirvana'nın keşfettiği yaygınlaştırdığı bir müzik stili olan Grunge, Newsweek'te "boşanmış ailelerin çocukları ellerine bir gitar geçirince ortaya çıkan müzik," olarak tanımlandı. Tek başına bir odaya kapanıp beynini dağıtması ona özgü, kişisel bir tavır olmasına rağmen, Cobain'in intiharı derhal bir sembol olarak görüldü.

Bunun nedenini bir tarafımla anlayabiliyorum. Son birkaç yılda çok sayıda insan distimi hastası olarak sınıflandırılmaya başlanınca, depresyonun salt öznel bir psikolojik sorun olmadığı anlaşılmıştır. Aslında bu bir toplumsal sorundur ve çevresinde bütün bir depresyon kültürü oluşmuştur. Bu tür sanatsal çabalardan en hoşuma gideni *Aylak* adlı yeraltı filmidir. Richard Linklater'in yönettiği ve sadece 23,000 dolara mal olan bu ilk film Austin, Teksas üniversitesine devam eden ve yeni mezun olmuş genç insanları anlatıyor. Zamanlarını Smurf kültürüyle Scooby-Doo kültürünü karşılaştırmakla geçiren bu gençler, üniversite diploması gerektirmeyen ve onlara aylaklık edip televizyon izlemeye, oraya buraya takılmaya vakit bırakan basit işlerde çalışıp kazandıkları az paralarla yaşıyorlar. Filmdeki kişilerden biri, bir dürüstlük anında işi olmadığını itiraf edip, "Kötü bir hayat yaşıyor olabilirim ama en azından bunun için çalışmam gerekmiyor," diyor. Can sıkıntısını konu alan ve Cannes Film Festivalinde Altın Palmiye ödülünü kazanan *Cinsellik, Yalanlar ve Video* adlı film Baton Rouge, Louisiana'da yaşayan dört kişinin ayrıksı ve gergin ilişkisini anlatıyor. Aşkta düş kırıklığına uğramış genç bir adam olan filmin baş kişisi, cinselliği yaşamaktansa cinsel deneyimlerini ve fantezilerini anlatan kadınların video filmlerini izlemeyi yeğliyor. Hep siyah giysiler giyen (filmin bir yerinde bir avukat olan arkadaşı ona, "sanat dünyasının ölü kaldırıcısına" benzediğini söylüyor) bu kişi, ilgisiz tavrı, insanlarla ilişki kurmaktan bile vazgeçecek kadar aşırı umutsuzluğu ve savaş yorgunu haliyle gençlere bir örnek oluşturdu.

Tabii depresyon kültürü en tepe noktasına, Nirvana'nın çok satan ve duygusuzluğa davetiye çıkaran "Gençliğin Ruhu Gibi Kokuyor" adlı plağıyla ulaştı. Bu şarkı yılgınlığından o denli memnundu ki başlıca isteği,"İşte buradayım, beni eğlendir," idi. Aslında grubun *Nevermind* adlı albümü

de, ilgi duymadıkları şeylerin uzun bir listesi gibiydi. Rock and Roll'un uzun ve gurur dolu tarihi, yaşamın helezonik düşüşüyle ilgili şarkılarla doludur, ama punk müziği ilk kez Nirvana ile bir numara olan bir albüm yarattı (Bunu daha iyi anlayabilmek için, Sex Pistols'ün *Never Mind The Bullocks* albümünün onbeş yılda ancak bir milyon satabildiğini hatırlamakta yarar var). *Nevermind* çok hareketli ve melodik olmasına rağmen, aynı zamanda o denli yıkıcı, karamsar ve öfkeliydi ki, *X Generation* ve *Slacker*'ı kült favorisi haline getiren alternatif yaşam çevresinin dışında, çok satacağı hiç düşünülmemişti. Albüm tutulduğu zaman Nirvana'yı temsil eden plak şirketi Geffen gafil avlanmıştı ve elinde siparişleri karşılayacak kadar stok yoktu.

Bu arada Cure, Smiths ve Depeche Mode gibi -bir zamanlar yığınlar için fazla karamsar sayılan- hüzün ve ölüm kokan yeni İngiliz dalgası gruplarının yirmibin kişilik stadlarda verdikleri konserlerin biletleri kapış kapış gidiyordu ve Amerikalı hayranları eskisi gibi sanatçı kılıklı entelektüeller değil, sayfiyelerde oturup alışveriş merkezlerine takılan tiplerdi. Cleveland'lı endüstriyel bir gürültü grubu olan *Nine Inch Nails*, küçük bir şirketin işbirliği ile *Pretty Hate Machine* (Güzel Nefret Makinesi) gibi uyumlu bir adı olan bir albüm yaptı ve "Head Like A Hole" adlı, tam anlamıyla ölüm kokan, insanlık dışı bir plağın yardımıyla altın plak kazandı. Eroin bağımlılığının reklamını yapan, Jane's Addiction para makinesi olurken, Red Hot Chili Peppers grubunun ilaç bağımlılığı ve intihar girişimi hakkındaki "Under The Bridge" adlı şarkısı bir numaraya yükselerek onları bile şaşırttı.

Mutsuzluk görünümü şık sayılıp ters ve çarpık bir şekilde yüceltildi, ve Nirvana hayranlarında hüzünlü, bitkin ve nihilist görünmek arzusu yaygınlaşınca, Perry Ellis'te çalışan Marc Jacobs gibi moda yaratıcıları son moda giysilerden vazgeçip Paris podyumlarına pamuklu gömlekler ve yırtık kot-

lar çıkarmaya başladılar. *Vogue* dergisi Grunge'ı en son moda ilan etti ve *New York Times* ona "Moda" bölümünün birinci sayfasında yer verdi. *Allure* dergisinin yazı işleri müdürü Linda Wells, 1994 yılının Nisan ayında "bir deri bir kemik modellerin yüzündeki hüzünlü, bedbaht ifadelere" veya "açlık hastası, klinik depresyon vakası veya akıl hastanesi yolcusu" gibi görünen modellere bakıp, bundan "modaya ve moda fotoğrafçılığına geçen yıl bir şeyler oldu. Sanki hepimizin Prozac'a ihtiyacı vardı," gibi bir sonuç çıkaracaktı. Başarısı müzik endüstrisinin bir anomalisi olarak görülen Nirvana, gerçekte daha geniş bir akımın bir parçasıydı.

Nirvana şöhretinin zirvesindeyken, hem listelerin tepesine çıkmayı hem de *Saturday Night Live*'da sazlarını parçalamayı başardıkları zaman, böyle şeyleri popüler yapan Amerikan gençliğinin gerçekten hasta olması gerektiğini düşünmüştüm. Nirvana'yı ilk keşfeden Seattle'daki bağımsız Sub Pop Plakları'nın sahiplerinden biri olan Jonathan Poneman, grubun başarısının "başarısızların devrimini" haber verdiğini söylemişti. Paula Abdul'le hiçbir duygudaşlığı olmayan marjinaller, mutsuz çoğunluk plak dükkanlarına gidip onlara hitap eden müziği satın almıştı. Üstünde büyük harflerle BAŞARISIZ yazan Sub Pop T-şörtler kolleksiyoncuların aradığı bir şey haline geldi. Altın plak sahibi Pearl Jam grubunun şarkıcısı Eddie Vedder BAŞARISIZ T-şörtünü birçok televizyon programında giydi. Sonra, 1994 yılında, kendine kısaca Beck adını veren genç bir adanın, yapımcılığını yine Geffen'in yaptığı "Başarısız" adlı kulağa hoş gelen rap-folk stili şarkısı, listenin tepesine tırmandı ve aylak takımının marşı haline geldi. Başarısız olmak moda olursa, Nirvana'nın *Nevermind* albümü onmilyon satar, ve *Incesticide* (Ensest, intihar, böcek ilacı çağrışımları yapan bir sözcük) adı altında topladıkları diğer şarkılar altın plak kazanır ve bunu izleyen *In Utero* ("Rahimde") adlı albüm piya-

saya bir numara olarak çıkarsa, depresyon kültürü damgasını yığınlara vurmuş demektir.

Bu yüzden, Kurt Cobain'in ölümünün niçin sembolik bulunduğunu anlıyorum. Yaşamını ve o kısa sürede yarattığı müziği de bir sembolik bulabilirler. Nirvana'nın şöhreti çok önemli kültürel anları yarattı ya da onlarla örtüştü. Kimse bunu ondan ve onun anısından ayırmaya kalkışmamalı. Ama elinde bir tabancayla, kendini öldürmek niyetiyle garajına kapandığında bu tavrı, zamanımızın herhangi bir kültürel hareketinin çok ötesindeydi. Sylvia Plath 1963 yılında kendini öldürdüğü zaman, aylaklar, hatta hippiler bile ortada yoktu. Ernest Hemingway, Vince Foster ve bir sürü başka insanlar gibi o da depresyonda olduğu için kendini öldürdü. Hiç kimse kötü geçen bir balık avı mevsimi yüzünden veya *Wall Street Journal* hakkında kötü şeyler yazdı diye kendini vurmaz. Depresyon insanı derinden vurur. Şu aralar "medyada" depresyon korkusu varsa, bu çok sayıda insanın muzdarip olduğu bir toplumsal hastalık düzeyinin hem nedeni hem de sonucu olabilir. Ama biri klinik bir vaka haline geldiği zaman, hastaneye yatırıldığı ya da bir sedyeyle morga taşındığı zaman, onun öyküsü tamamen kendine aittir. Ciddi bir depresyon geçirmiş olan herkesin anlatacak acılı bir öyküsü, yaşaması gereken bir derdi vardır. Ne yazık ki Kurt Cobain o kadar yaşamadı. Bense bunları anlatacak kadar yaşayabildiğim için her gün Tanrı'ya şükrediyorum.

Temmuz 1986 - Mayıs 1994

TEŞEKKÜR

Betsy Lerner olmasaydı bu kitap yazılamazdı. Daha farklı, daha basit bir şekilde hazırlanırdı demek istemiyorum - hiç yazılmamış olurdu. Bu proje 1986 yılında başladı ve çok biçim değiştirdi, birçok kimse taslağı benden almak istedi, ama hiçbiri bunu başaramadı; hatta bir ikisi bu yüzden işinden oldu. Bu işi ancak Betsy başarabilirdi. Bana kalırsa o dünyanın en iyi editörüdür. Ayrıca çok iyi bir dosttur, hiç sahip olamadığım ablamdır ve sabır konusunda Eyüb'ün selefi olmaya adaydır. Ayrıca tanıdığım otuzun üstündeki en sevimli kadındır.

Mort Janklow'la tanıştığım gün hayatımın en şanslı günüdür. Bana kalırsa o bir prens, harika bir adam, parlak bir temsilci ve zehir gibi bir dille kaleme alınmasına rağmen yine de cesaretlendirici mektuplar yazma sanatının ustasıdır (Bazı mektuplarını çerçeveletip duvara asmalıyım). Mesleğimi berbat ettiğimi ilk farkeden ve böyle olması gerekmediğini söyleyen ilk kişi o oldu. Mort, yanınızda olduğunu söylediği zaman gerçekten de yanınızda olan adamdır. Hiçbir şeyin yolunda gitmediği apaçık ortadayken, her şeyin

yoluna gireceğini son derece inandırıcı bir dille söylemeyi başarır ve, o dedi diye öyle oluverir. Acaba bunu nasıl yapıyor? Ona ne kadar teşekkür etsem azdır. Lydia Wills'in beni temsil etmesi de benim için büyük bir şans oldu. Lydia beni hep şaşırtır. Büyük anlaşmaları kotarır (bazen hemen hiç İngilizce bilmeyen kişilerle), parlak fikirler ve akılcı öğütler verir ve günün sonunda çok eğlenceli bir kadın olup dedikodu yapacak zaman bile bulur. Ayrıca harikulade şık ayakkabılar giyer. Fakat en önemlisi bana karşı sergilediği anlayış ve ilgidir, ayrıca günün her saatinde histerik bir halde ona açtığım telefonlara istekle cevap verdiği, başka hiçbir şeyin işe yaramadığı zamanlarda dairesinde kalmama izin verip yazı yazmamı sağladığı için, benim için çok değerli biridir.

Houghton Mifflin'e harikulade bir yayıncı olduğu için, John Sterling'e beni aralarına aldığı için de teşekkür boçluyum; Jayne Yaffe'ye çok iyi bir redaktör olduğu için ve masasında yalnızca bir değil iki adet *Hekimin Referans Kitabı*'ndan bulundurduğu için teşekkür borçluyum; Robert Grover'e Betsy'nin yardımcısı, iyi bir dost, fraksiyonların nasıl işlediği konusunu çok iyi anlayan biri olduğu için teşekkür borçluyum; Ken Carpenter'e bir pazarlama dehası ve her yönden mükemmel bir erkek olduğu ve kamuflajlı çekim yapan video kamerası olan tanıdığım tek New York'lu olduğu için teşekkür borçluyum; Peter Strupp'a gelecekteki baş ağrılarım için, Christina Coffin'e bu krizin oluşmasına izin verdiği için, Becky Saikia-Wilson'a baskı altında çalıştığı için; Melodie Wertelet'e bu kitabın güzel tasarımını yaptığı için; Debbie Engel'e sıcak kalpli, ilgili ve iyi yürekli olduğu için; Hilary Liftin'e geç saatte beni cömertçe ve nazikçe oyuna dahil ettiği için; ve şirketteki bütün diğer kişilere bana çok iyi davranıp yardım ettikleri için teşekkür ederim. Janklow and Nesbit temsilcilik kurumuna duydu-

ğum güveni yenilediler; bu yüzden de Mort ile Lydia'nın yanı sıra Eric Simonoff, Maria Galagher, Eileen Godlis, Bennett Ashlet ve o büroyu bir yazarın arzulayabileceği kadar mükemmel ve etkili bir merkez haline getiren diğer tüm kişilere teşekkür ederim. Amy Guip'e bu kitabın kapağını böylesine inanılmaz güzellikte hazırladığı için ve Marion Ettlinger'e (dünyanın en şık kırkın üstündeki kadını) kapaktaki kızı gerçekten olmak isteyeceğim kıza benzettiği için teşekkür ederim.

Hahamların öğretisine göre Tanrı ne zaman öfkelenip dünyayı uçurmaya ve hepimizi yok etmeye kalkışacak olsa, yeryüzünde dolaşan ve bize bir şans tanıması için onu ikna eden otuzüç bilge vardır. Gail ile Stanley Robles'nin onlardan ikisi olduğuna eminim. Ayrıca arkadaşlarımın anne-babaları arasında en hoş olanları da onlardır. Huzur içinde çalışabilmem için Florida'daki güneş dolu evlerinde kalmama, hem de daha beni tanımadan izin verdiler. Bu inanılmaz iyiliklerine neyin esin kaynağı olduğunu bilemiyorum, ama dünyanın daha iyi ve barışçı olmasına katkıda bulunduklarını biliyorum. Oğulları Peter Robles de çok iyi arkadaşımdır ve beni ailesiyle buluşturduğu için ona sonsuza dek teşekkür borçlu olacağım. Ayrıca hazırladığı güzel yemekler, hoş sohbetler ve "Stravinsky'nin önemi..." diye her söze başladığında içimden odadan kaçmak gelse de, birlikte geçirdiğimiz güzel saatler için de ona teşekkür etmeliyim.

Hayatınız genelde uzatmalı bir acil durum olacaksa iyi dostlar edinmek yararlıdır. Ben bu konuda şanslıyım. Christine Fasano harikulade bir kız, ve kendimi oldukça aklı başında hissetmeme yol açan iyi bir arkadaş - ama en önemlisi ona ne zaman ihtiyacım olsa, hatta olmasa da, hep yanımda oldu. Ayrıca hayatını kazanacak kadar mantıklıdır ve bu yüzden bizim çalışmamıza gerek kalmaz. Jason Bagdade evimi paylaştığım olağanüstü bir arkadaştır, bana hep

New York Times'ın bulmacasını getirir ve dünyanın en sevimli erkeğidir. Ne yazık ki birbirimizle evlenmek istemiyoruz. *When Harry Met Sally* filminin ana fikrinin -erkeklerle kadınların yalnızca arkadaş olamayacağı görüşünün- doğru olmadığını birlikte kanıtladık. Yıllar boyunca arkadaşlık ettiğim kızlar beni bir arada tutan tutkalı oluşturdular. Sharon Meers, Roberta Feldman, Jody Friedman, Heather Chase, Naomi Schechter, Rachel Brodie: Bu kadınlar benim kahramanlarım. Daha yakın zamanlarda hayatıma giren başka birçok kişi de oldu, bir çoğu bu kitabın bölümlerini okuyup öneriler getirdiler, bir çoğu da buna yeltenmeyip benimle birlikte içki içmekle yetindiler (üstelik ben içki içmem). Hepsinin şerefine: David Samuels, Elizabeth Acker(wo)man, Mark McGurl, Tom Campbell, Ronnie Drenger, Larissa MacFarquhar, Stefanie Syman, Joe Penachio, Emily Jenkins ve David Lipsky. Kitabın taslağını okuyup, beni yüreklendiren ve bu arada iyi bir dost olan Betsy Schmidt'e özel teşekkür borçluyum. Şimdi Avrupa'da olan ve oranın New Jersey'den farklı olmadığını söyleyen Andy Lyman'e ve telif hakkı ayrıntıları konusunda yardımcı olduğu kadar iyi bir dost da olan J.C. Weiss'e de teşekkür ederim.

Nathan Nichols benim ona verebildiğimden çok daha iyisini hakkediyordu. Ona beslediğim sevgi ve saygıyı basit sözcüklerle ifade etmem olanaksız.

Bob Gottlieb bu kitabın ilk taslağını okudu ve çok değerli öğütler verdi. Sadece iyi kalpliliğinden ve özveriyle yaptığı bu yardımın bana çok yararı oldu. Ayrıca beni *The New Yorker*'a alıp iyi bir iş sahibi olmama aracı olduğu için de ona teşekkür etmeliyim. Chip McGrath'i tanımak önceleri zor oldu, ama çok yetenekli bir editör ve iyi bir dost olduğu zamanla anlaşıldı. Tuttuğunu koparan bir kadın ve müthiş bir editör olan Nancy Franklin yazımı geliştirmeme çok yar-

dımcı oldu. Sinirleri bozulmuş genç yazarlara öğüt vermek dışında pek çok işi olan, ama bunun için de zaman yaratabilen Steve Flirio'nun çabalarını hep takdir edeceğim. *Mirabella*'da görevli Abby McGanney ile *People*'da görevli Ralp Novak hep iyi dostlarım ve yardımcılarım oldular. Bir zamanlar New York'ta patronum olan Ed Kosner ile Laure Jones, belki de bana tanıdıkları bu şansı ne kadar çok takdir ettiğimi bilmezler. Gerçekten çok takdir ediyorum.

Yıllar boyunca, profesyonel veya dostça öneri ve yardımlarını benden esirgemeyen o kadar çok kişi oldu ki. Bazıları onlara teşekkür borçlu olduğumu bile bilmezler, çünkü ne yazık ki ben bu duygularımı çok garip yollarla gösteririm. Bu insanların bana gösterdikleri ilginin çok yararlı olduğunu bilmelerini isterim: Hemen aklıma gelenler, Elaine Pfeffernblit, Peter Herbst, Michael Hirschorn ve Jan Miller.

Dr. Andrea Hedin'e sonsuza teşekkür borçluyum. Dr. Phyllis Zilka'ya gerçekten yararlı olan terapisi için ve Dr. Elizabeth Dane'ye yararlı otlar, akupunktur ve bilgece sözleri için teşekkür ederim. Dr. Jane Goldberg, ayın sonunda dairesinin hâlâ ayakta kaldığına ve antika möblesi ile Sistine Chapel'den gelme tarihi eserlerine verilen zararın birkaç bin dolarla ve Floransa'daki birkaç uzman ustanın yardımıyla onarılmasına sevinebilen, dünyadaki tek ev sahibesidir. Gerçekten de her ay (aşağı yukarı her ay) kiramı ödediğim ev sahibimin, evine verilen zararın terapide ele alınması gereken bir çeşit saldırganlığı yansıttığını düşünen bir psikanalist olması, benim için ne büyük bir şans. Jane bu arada çok iyi bir dost, erkek sorunlarında çok iyi bir danışman ve cömert, destek verici bir insandır ve ben onu *Village Voice*'daki seri ilanlar aracılığıyla tanıdığıma hâlâ inanamıyorum. Bir gün ona olan eski borçlarımın hepsini ödeyeceğim. Bütün dağınıklığın arasında yatak odama giden bir geçidin oluşmasını, tanıdığım en iyi yürekli ve dürüst insan

olan, Dolsie Somah'a borçluyum. Shirly Ip, Irina ve Peter Coppola Salon'da çalışan bütün diğer kişilere bana ve Stephanie Seymour'a iyi davrandıkları ve yazı yazmanın Victoria'nın Gizli Kataloğu için poz vermek kadar güç olduğunu anladıkları için teşekkür ederim.

John Lambrose'ye pratik ve örnek bir insan olduğu için teşekkür ederim.

Dünyadaki en harikulade kedi olan Zap'e de dostluğu için teşekkür ederim.

Beat Rodeo, Brendan ve Ludlow Caddesi Kahvesindeki tüm dostlara, pazartesi akşamlarını haftaya başlamanın en güzel şekli haline getirdikleri için teşekkür ederim.

Amy Stein, Renata Miller ve Yazarlar Odası'ndaki herkese teşekkür ederim.

Stephen Olson ile Susan Litwack'a beni yazı yazmaya özendiren ilk kişiler oldukları için ve lise yaşamımı çekilir kıldıkları için teşekkür ederim. Son olarak da, Bruce Springsteen, Bob Dylan, Joni Mitchell, Lou Reed ve diğer müzik ve şarkı sözü yaratıcılarına ergenliğimi ve depresyonumu bir şekilde yaşanır kıldıkları için teşekkür ederim.

Richard Whitesell'in anısına,
25 Şubat 1962 - 13 Haziran 1994
Sevgi ölümsüzdür.

DEPRESYON, "modern toplum"un yan ürünlerinden biri. Ve günümüzde, ilaçlarla, uyuşturucularla karşılıklı bir ilişki içinde: depresyon insanları bunlara yöneltiyor, bunlar depresyonu besleyip yeniden üretiyor. New Yorklu, alt-orta sınıftan bir Yahudi genç kız bu ortamda verdiği hayata tutunma mücadelesini anlatıyor elinizdeki kitapta. Hayata zeki ve başarılı bir "dahi çocuk" olarak başlayan Elizabeth Wurtzel, günlerini ve gecelerini karabasana dönüştüren bunalımları, sıkıntıları aşmak için çırpınışını, Salinger ve Sylvia Plath karışımı bir üslûpla anlatıyor. **Prozac Toplumu**, modern psikofarmakolojinin hemen bütün imkânlarını deneyen, ayakta kalmak, tükenmemek için çabalayan Wurtzel'in kişiliğinde, ABD'nin çağdaş toplumsal dokusundan bir kesit sunuyor. Ve Brian Jones, Janis Joplin ve Kurt Cobain gibi kült kahramanlarının "hissiyatına" yakınlaşmamızı sağlıyor.

İLETİŞİM 424
ÇAĞDAŞ DÜNYA EDEBİYATI 88

ISBN 975-470-618-2
9 789754 706185